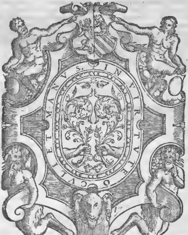
RECOGNITIO SVMMVLARVM CVM

Textu Petri Hispani, & Aristotelis, admodum Reuerendi Patris Fratris Alphonsi à Vera Cruce Sacri ordinis Eremitarum Diui Augustini, bonarum artium, & Sacræ Theologiæ Magistri: Cathedrarij Primarij olim in Academia Mexicana, in partibus Indiarum maris Oceani.

Accesserunt Libri duo: Primus, de Topicis Dialecticis: Secundus, de Elenchis.

Nunc Tertiò summo studio, fide, exactaq; cura reuisa ab Authore, & à plurimis mendis correcta, & aucta in multis.

SALMANTICAE,
In ædibus Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typógraphi.
M. D. LXIX.
CVM PRIVILEGIO.
Expensis Simonis à Portonarijs, Bibliopolæ.
Esta tassado en

DON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leõ de Aragon, de las dos Secilias, de Hierusalem, de Nauarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorcas, de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, &c. Por quanto por parte de vos Fray Vicente de Quintanilla, Procurador general de la orden de sancto Augustin, en esta Prouincia de España, de la obseruancia, nos fue fecha relacion, que el Maestro fray Alonso de la Vera Cruz de la dicha orden, Cathedratico de Prima de Theologia, en la Vniuersidad de Mexico, auia reuisto y de nueuo añadido el libro de Artes que ha siete años poco mas o menos, que con licencia nuestra auia impresso, en que se contenia las Sũmulas con el Texto de Pedro Hispano, y la Dialectica con el Texto de Aristoteles cõ los Predicamentos, y Logica Magna, el qual era muy vtil y prouechoso, ansi para lectores como Estudiantes de la dicha facultad, en el qual auia passado mucho trabajo. Atento nos pidistes y supplicastes os diessemos licencia en forma para le poder imprimir, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual visto por los del nuestro consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia que la Premagtica agora nueuamente por nos fecho dispone. Y fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, y nos touimos lo por bien. Por la presente damos licencia y facultad a qualquier impressor destos nuestros Reynos, para que por esta vez pueda imprimir el dicho libro que de suso se haze mencion, sin que por ello cayga ni incurra en pena alguna. Y mandamos que la tal impression se haga del dicho libro original, que va rubricada cada plana, y firmado al fin del de Domingo de çauala nuestro escriuano de Camara, y de los que residen en el nuestro Consejo. Y que despues de impresso no se pueda vender ni venda el dicho libro, sin que primero se trayga al nuestro consejo, juntamente con el dicho original, para que se vea si la dicha impression esta conforme al original, so pena de caer y incurrir en las penas contenidas en la prematica y leyes de nuestros Reynos, y no fagades ende al. Dada en Madrid a veynte seys dias del mes de Nouiembre, de mil y quinientos y sesenta y ocho años.

D. Cardina	El Licẽciado	El Doctor	El Doctor Sua	El Licenciado	El Doctor Frãcisco
lis Segunt.	Menchaca.	Durango.	res de Toledo.	Fuen mayor.	Hernã. de Lieuana.

Yo Domingo de çauala escriuano de Camara de su Majestad la fize escriuir por su mandado, con acuerdo de los del su Consejo.

YO Domingo de çauala Scriuano de Camara de su Mageſtad, de los que enel ſu Conſejo reſiden doy fe que hauiendo ſe viſto por los ſeñores del conſejo de ſu Mageſtad vn libro intitulado curſo de Logica compueſto por el Maeſtro Fray Alonſo de la Vera Cruz de la orden de Sant Auguſtin, y Cathedratico de prima de Theologia en la Vniuerſidad de Mexico, que ante ellos fue preſentado por Fray Vicente de Quintanilla Procurador general de la dicha orden, que con licencia de ſu Mageſtad fue impreſſo, mãdaron que ſe pudieſſe vender el volumen del dicho libro en papel a razon de cinco blancas cada pliego del, con que al principio de cada vno dellos ſe imprima eſte teſtimonio de taſſa. Y para q̃ dello conſte, di la preſente fe, que es fecha en Madrid, a ocho dias del mes de Octubre de mill y quiniẽtos y ſeſenta y nueue años.

Domingo de çauala.

EL REY.

POR quanto por parte de vos el Maeſtro Fray Alonſo de la Vera Cruz de la orden de Sant Auguſtin, y Cathedratico de prima de Theologia en la Vniuerſidad de Mexico nos ha ſido hecha relacion que vos aueys compueſto vn libro intitulado curſo de Logica y Summulas y Philoſophia en el qual auiades pueſto mucho trabajo y occupacion ſupplicando nos attẽto lo ſuſodicho y a que el dicho libro era muy vtil y prouechoſo y os auiamos dado licencia para lo poder imprimir y vender, vos mandaſſemos dar priuilegio para q̃ dentro de quinze años no lo pudieſſe vẽder ni imprimir otra perſona alguna ſin tener para ello licencia nueſtra y poder vueſtro, o como la nueſtra merced fueſſe. Lo qual viſto por los del nueſtro cõſejo por quanto en el dicho libro ſe hizo la diligencia que la prematica por nos agora nueuamente hecha diſpone, fue acordado que deuiamos mandar dar eſta nueſtra cedula en la dicha razõ y nos tuuimos lo por bien. Por la qual vos damos licencia y facultad para que vos, o quien vueſtro poder vuiere podays imprimir el di-

cho libro que de suso se haze mencion conforme ala licēcia que para ello por nos os esta dada y para que por tiempo de diez años primeros siguiētes que corran y se cuenten desde el dia dela data desta nuestra cedula en adelante lo podays imprimir y vēder, y mandamos y defendemos q̄ persona alguna durante el dicho tiempo sin vuestro poder no le pueda imprimir ni vender sopena de perder todos los libros que del viere impresso y los moldes y aparejos con que los imprimieren y mas diez mil marauedis para la nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro Consejo. Presidentes, Oydores delas nuestras Audiēcias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra casa y Corte y Chancillerias, y a todos los cōcejos, Corregidores, Asistentes, Gouernadores, Alcaldes mayores, y ordinarios, y otros juezes, y justicias qualesquier de todas las ciudades Villas y lugares de los nuestros Reynos y señorios, y a cada vno y qualquier dellos, ansi a los que agora son como a los que seran de aqui adelante que vos guarden y cumplan y hagan guardar y cumplir esta nuestra cedula y merced que ansi vos hazemos, y contra el tenor y forma della, ni de lo en ella contenido, no vayan ni passen ni consientan yr ni passar por alguna manera so pena dela nuestra merced, y de cinquenta mill marauedis para la nuestra camara. Dada en Madrid a quinze dias del mes de Octubre, de mill y quinientos y sesenta y nueue años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

GASPAR CARDILLVS

Villalpandæus Segobiensis, ingenuarum artium, & Sacræ Theologiæ Doctor, doctissimo, grauissimoque viro. F. Illephonso à Vera cruce, monacho Augustiniano.

P. D. S.

LIBRI, QVI A TE DE Dialectica, & Philosophia olim scripti sunt, atque emissi, proximis his diebus è supremo Philippi nostri tribunali ad me Complutum sunt missi, vt meam de eisdem sententiam summis in eo iudicibus renunciarem. Id verò non ea causa factum esse interpretari debes, quòd de strenuis tuis laboribus, & vigilijs quidpiam sinistrum suspicentur: sed ob eam potiùs rem, vt tu quoque more cæterorum scriptorū legem patiaris nuper ab eisdem grauissimè latam, quę non permittit, vt quispiam fœturam ingenij sui studiosis hominibus communicet, nisi ea priùs censuram subeat, planeq́; constet, nihil inde incommodi accidere posse. Haud enim ignari sumus librorum temerè inuulgatorū culpa, quantam bonæ artes, mores hominum, Christiana etiam respublica calamitatem pertulerint. A te verò nil nisi magnum, atque perfectū sperari possit: qui longissimè à patria inter feras, atq; barbaras nationes positus, plurimos annos (vt audio) magna cum tua laude, atq; Indorum fructu insumpsisti: partim dum Euangelium propagas: partim etiam dum doces rudem iuuentutem ingenuas artes, atque principem scientiarum Theologiam. Vitæ verò exemplo, cuius ingens vis, atque momentum est ad permouendum, tantum potuisti, vt non parum multos ex flagitiosa, perditaq́; viuendi ratione ad pietatem, & veræ religionis cultum reuocaueris. Neque contentus his rebus, quarum singulæ per se satis esse poterant ad indicandum, quem

animum gereres erga Christum Iesum seruatorem hominū, insuper, vt iam non tantùm præsentibus, sed futuri seculi hominibus, & à te longè sepositis prodesses, multa literarum monumentis commendasti, quæ diligentiam, atque industriam tuam planè testantur. Ego sanè his perlectis mirificè erga te affectus sum: atque inter cætera non possum, non magnoperè probare studium tuum, accuratámq; diligentiam, odium præterea barbariei, sophisticesque, quam tu pestiferam belluam, aut potiùs (vt ego loqui soleo) ingeniorum carnificinam, sæpenumerò in his libris, vt decet, maledictis proscindis, diris deuoues, atq; acerrimis verbis insectaris. Hanc, cùm multorum malorum hactenus causa fuerit, coniuratis animis operam studiosi omnes daturi erant, vt non suis cuiusque finibus modò, sed toto etiam terrarum orbe pellerent. Hoc te facias etiam atque etiam rogo: rem studijs literarum vtilem admodum, Deo autem Optim. Maxim. gratissimam feceris, nisi me animus fallit: me verò ad quæuis officia, atque obsequia tibi præstanda eo nomine multò violentiùs deuincies: qui vt hac parte studijs ingenuarum artium consulerem, & libris editis collapsis Philosophiæ rebus aliquantulum emolumenti adferrem, dura multa, atque aspera perpessus sum. Tu interim bene vale, meq; ama: facies id quidem non sine fœnore. Compluti ex Collegio, & Bibliotheca nostra Idibus Martijs.

M. D. L X I.

ARTIVM AC SACRAE Theologiæ Doctori clarissimo, ac Mexicanæ Scholæ inter Theologos primario Cathedrarum moderatori, Fratri Illephonso à Vera cruce Augustiniano, discipulorum vltimus, ac eiusdem professionis Eremiticæ, Frater Stephanus Salazarius Salutem.

CVM EGREGII II TVI COMMENtarij, quos in Peripateticorum principis Stagiritæ Aristotelis, Dialecticam & Physicam composueras, plus æquo, Pater religiosissime, delitescerent: post spretamq; seculi pompam & Episcopatum, nil tibi magis cauendum suasisses, quàm insidiatori Satanæ aliquo biuio grassandi, ac infestandi, ansam offerre, aut aperire (est nanq; alioqui ille in eos, qui sese totos CHRISTO deuouerunt, immanis, ac infestus) hinc tibi quicquam (vt arbitror) propalandum censuisti, si quos in discipulorum emolumentum libros, summa arte ac ingenio concinnaras, in communem quoquè discentium vsum, iam tandem bene coërcitos publicares. Dum gloriæ (nec immeritæ profectò) inde procellam inuasuram formidas, precibus tamen à me exoratus, post quotidianum conuitium, & assiduam efflagitationem, dubito impetrarim, an extorserim assensum? Ea demum lege conuentum inter nos est, vt recognoscendi difficultatem & industriam, meo quidem ingenio saxo Sisypheo, aut Belidum aquis, haud multò inferiorem, ipse subirem. (Ne gratis scilicet, tanti mihi certaminis victoria constaret). Cùm verò exploratum haberem, quam sit consentaneum, Doctori de se bene meritissimo, morigerum se præstare discipulum, quámque dedecorum, tuis altissimis studijs Summularum, Dialecticæ, ac Physicæ recognitionibus obstrepere (nam quid hæc licèt per se magna sint, si Paulo, si Theologiæ scrutinio, ac elucidationi conferas?) deuolutum ad me lapidem, sexcentis ex titulis, lubens suffulsi. Cumq; in eo opere non parum insudarim, non (inquam) parum somni, oleiq; (vt parœmia fertur) consumpserim, pro ingenij nostri tenuitate, atq; pauperie cui aptiùs id quicquid est muneris dicarem, quam tibi magister colendissime, à quo etiam & posse habui? Cumq; Dijs parentibus, & magistris par rependi nequeat, animi promptitudine, & reuerentia, gratiam saltem referendam, quando vires adnitentem destituunt, humillimè testabor. Accipe igitur vir integerrime, id quicquid est operæ: ac Catonico consilio ad memoriam reuocato, accipito placidè. Parua nanq; ex materia, animi propensionem si pensaueris: ex sterili hoc nostro ærario, sanctissimum istud tuum totius sanctimoniæ pectus, ac bonarum literarum refertissimum penu, archiuumq; recōditissimum (sat scio) nil vltra requiret. Accipe igitur, magister ornatissime, musarumq; omnium stibijs, proprio vniuscuiusq; penicillo, graphicè picturatissime, quod ex tuis lucubrationibus absolutissimus, dum recognoscit, & polit: nam cur non ita dixerim, cùm auocato tibi inter tot rerum munia, quibus beatissimè fungeris, id quoq, prouinciæ fuerit nobis subeundum? Quicquid gratiæ,

apud eos, qui deinceps spretis Soritarum sophismatibus, quamuis & illis possit resisti, pristinum Philosophiæ nitorem, proprio ex fonte vitrea doctrinæ lympha, atque mundissima, inter scrupos aureos susurranti, largè voluerint haurire: hic tuus poterat discipulus, multis de causis promereri, qui stimulo pariter, & adiumento fuit, dum Typographorum molestiam, & industriam tua vice ad tempus recepit. Vale Pater optime, tuósq; vti cœpisti, foue, & amplectere. Apud Indorum inclytam Mexicum, Kalendis Maij, Anno Domini. M. D. LIIII.

FRATER ILLEPHONSVS à Vera cruce, artium, ac sacræ Theologiæ professor, sacrum Eremitarum ordinem huius Prouinciæ Indiarum salutat, eiusque in omnibus exoptat incrementum.

CVM PER ANNOS PLVRIMOS in hac noua Hispania (patres grauissimi) discipulos à primis Dialecticæ rudimentis susciperem instituendos, fuit mihi curæ quàm maximè, sic eis viam ad sacram Theologiam veluti digito demonstrare, vt non solùm non consenescerent ad scopulos Syreneos, verùm vt nec difficultatis magnitudine perterriti, retro cederent. Considerabam enim, animoq; creberrimè versabam, quãtum olim olei, somni, operæq; consumpserim (imò perdiderim) dum addiscerem caudatos illos syllogismos, oppositiones nulli peruias, ac id genus plurima: quæ nimirum intellectum magis occupant, & grauant, quàm poliunt, acuunt, & ornant. Plus nocent, quàm iuuant, atque conducunt. Et è quibus (vt tandem concludam) id solùm frugis reportatur, quòd possimus obliuisci. Rem igitur habens exploratissimam, atque compertam, in votis habui ea omnia, quæ ad Dialecticam spectant, sic tradere, vt superuacaneis succisis, atque vitatis, vtilium, & necessariorum, nullum vnquam cuicunq; studioso, subiret desiderium. Non quò noua adducamus, sed quò antiqua omnia, ita in ordinẽ redegerimus, vt breuissimo temporis curriculo, iuuenes possint ad maturam frugem peruenire. Cui autem nostras has lucubrationes æquiùs dicabimus, quàm tibi Augusta, sacraq; religio Augustiniana; cui (post Deum) quicquid sumus, debemus? Accipe igitur lubenti animo, eremitica familia hoc qualequale est, tibi debitum obsequium. Quòd si hæc (vt speramus) grata fuerint, & accepta, calcar addes, vt in Physicis quoque, pariter & Theologicis modum instituendi faciliorem tradamus, simul & vtiliorem. Kalendis Maij.

M. D. LIIII.

INCIPIT PROOEMIVM Magistri fratris Alphonsi à Vera cruce in tractatum Summularum.

IN PRIMIS DIuinum auxilium implorātes, operæpretium erit, necessitatem & vtilitatē, simul & excellētiam Dialecticæ ostendere: vt loco procemij, qui in albo Logicorum volunt ascribi, reddantur dociles beneuoli, & attenti. A nostris exordium sumentes. Primo occurrit beatus pater Augustinus, qui Dialecticam tantum laudat, vt ipsam dicat sapientiam, & sine ea contingat esse sapientem neminem. In medium adducens Platonem philosophorum principem. Plato, inquit, vir sapiens, & eruditissimus temporum suotum, qui & ita loquutus est, vt quæcunque diceret, magna fierent, & ea loquutus est, vt quomodocunque diceret, parua non fierent. Dicitur post mortē Socratis magistri sui, quem singulariter dilexerat, à Pythagoricis etiam multa didicisse. Et post multa ad propositum subiungens quasi formatricem illarum partium naturalium, scilicet, Diuinarumque rerum peritiam, indicemque Dialecticā. Quæ aut ipsa esset, aut sine ea sapientia esse non posset. Hæc ex patre Augustino libr. 3. contra Academicos, capi. 18. Dialectica enim ipsa vnica est scientiarum scientia, disciplinarum omniū via. De qua idem pater Augustinus in lib. de ordine post multa alia. Dialectica disciplinarum disciplina, docet docere, docet, discernere: in hac se ipsam ratio sibi demonstrat: quæ scit, quid velit, quid valeat, scit autem scire, vult sola sciētes facere, net solùm vult, sed etiā potest. Hæc ille.

August. *Plato.* *August.*

¶ Hæc via, de qua est sermo, Dialectica, sic ad sacras literas viam ostendit, vt ad omnia penetranda, & dubia dissoluenda valeat. Et etiā libr. 2. de Rhetorica diuina, seu doctrina Christiana capit. 31. Disputationis disciplina, ad omnia genera quæstionum, quæ in sacris literis sunt penetranda, & dissoluenda, plurimùm valet: tantùm cauenda est rixandi libido, & puerilis quædam ostentatio decipiendi aduersarium. Et inferiùs in eodem libro, licèt alio capite. Scientia conclusionum, & definitionum, & distributionum, plurimùm lectorem scripturarū adiuuat. Hæc ille. Quis non pluris faciat, hanc sermocionalem sciētiam, ex liberalibus vnam, qua ignota manifesta redduntur, definitione, diuisione, & argumentatione? Hac homo circum ornatus, & velut armis quibusdam indutus, verum à falso distinguit: sine qua, hominem hallucinari necesse est. Vnde idem pater Augustinus lib. 1. contra Cresconium grammaticum. Hac arte, quam Dialecticam vocant, quæ nihil aliud docet, quàm consequentia demonstrare, seu vera veris, vel falsa falsis, nunquam doctrina Christiana formidat.

August. *August.*

¶ Et quidem Dialecticam telum esse ad retundendum aduersariorum, & fidei hostium, iacula, testatur beatus Hieronymus super Ezechielem. Verè quicquid in seculo peruersorū dogmatum est, quicquid ad terrenam sciētiam pertinet, & putatur robustum, hoc Dialectica arte subuertitur, & instar incēdij, in cineres, fauillasque dissoluitur, vt probetur nihil, quod putabatur esse fortissimum. Hæc Hieronymus. Cui & subscribit ferè eisdem verbis pater Augustinus in libro de cognitione veræ vitæ dicens, ad omnia quidem humana potentem esse Dialecticam. Dialectica (inquit) differendi potens, potenter dubia quæque definiens, cunctas scripturas eubrans, atque euiscerans, cunctam humanam sapientiam anhilans.

Hieronym. *August.*

¶ Accedat & beatus Seuerinus Boëtius, Christianus Philosophus singularis super Ciceronis topica, de Dialectica loquens: quàm sit operæpretium in omni actione pariter & speculatione, tā ad humana, quàm ad diuina. Ait sic: Erit igitur necessarium vel in naturali speculatiōe, vel in moralium actionum cogitatione, vt certa ratio, nil quod in rebus speculandis est, non inueniat, vel quod in actu viuendi dici oporteat, perpendat. Hæc autem ratio nisi vna quædam præcesserit, sæpe in multos necesse est labatur errores. Quod ne passim fieret, atque vt certis regulis tractatus insisteret, visum est antiquæ Philosophiæ ducibus, vt ipsorum ratiocinationum, quibus aliquid inquirendum esset, naturam penitus antè discuterent, vt his purgatis, atque compositis, vel in speculatione veritatis, vel exercendis virtutibus, vteremur. Hæc est igitur disciplina, quasi differendi quædam magistra, quam Logicen veteres Peripatetici appellauerunt. Quam Cicero definiens, differendi diligentem rationē vocauit. Stoici verò,

Boëtius.

Dialecticam. Hæc ex Boetio. Ecce quâm eleganter, & sapienter Boetius vsum Dialecticæ, simul & vtilitatem ob oculos ponit: vt eius intellecta energia, animos alliciat, & in amorem cõuertat, illorum, qui cum fructu Philosophari in Christo vnica philosophia, volunt: non enim de vmbra asini agitur, (vt aiunt), nec ergo est de lana caprina, sed de Dialectica, quæ magistra vocatur.

¶ Hanc eandem sententiam Boetij & probat, & sequitur, in humanis, & diuinis literis *Hugo.* doctissimus vir Hugo de sancto Victore in lib. 1. Didascalicæ eruditionis. Ait enim. Necessarium fuit alijs inuentis artibus, & Logicam inueniri. Quoniam nemo de rebus conuenienter differere potest, nisi prius rectè loquendi rationem cognouerit. Non tamen lateat aut nos subterfugiat, tanquam à natura homini inditum, & argumentari, & aduersantibus sententiæ suæ respondere. Qui vsus Dialecticæ, ante artem ipsam apud homines fuit. Verùm ars inuenta, & suis numeris constans, certior na*Cicero.* tura effecta est: si Ciceroni fidē adhibeamus, qui Philosophicè loquens libr. 4. de finibus bonorum, & malorum hæc ait. Et si ingenijs magnis prædīti quidam dicendi copiam sine ratione consequuntur: ars tamen est dux, certior, quàm natura. Aliud est enim poëtarum more verba fundere, aliud ea quæ dicas, ratione & arte distinguere. Astipulatur & Cice*Quintilia.* roni eloquentissimus Quintilianus libr. 2. institutionum Oratoriarum. Consummatos inquiens in arte, plus doctrinæ debere quàm naturæ putabo. Sicut in solo fœcundo plus cultor, quàm ipsa per se bonitas soli efficiet. Ex no*Hugo.* stris, Hugo de sancto Victore: Vbi superuenerunt artes: quæ licèt ab vsu principium sumpserint, vsu tamen meliores sunt. Nec taci*Plato.* tus præteribo Platonem in dialogo, qui Phædrus inscribitur, dicentem: Quippe si tibi natura, vt sis Orator, tribuerit: accedente doctrina, & exercitatione, excellens eris. Si quid verò horum defuerit, mancus eris. Hæc Plato. Non nobis succenseant ignari, & stupidi homines, qui eam nec à limine salutauerunt, putantes, nos tempus in perdiscenda, & tradenda perdere Dialectica, eo quòd natura constet *Rodolphus.* Rodolphum doctissimum, & antiquis comparandum, in suo secundo libro de inuentione, quid afferat audiamus Quid ergo? dicet aliquis: nonne & ante inuentam Dialecticen fuerunt artes, & disputatum est, & inuentum est verum? & nunc quoque quotus quisque eo tum qui disputat, Dialecticen tenet? Deinde quæstionem absoluens ait. Non est quòd negem eam esse: illi tamen quod Dialectica docet & faciunt, & multò commodiùs si hanc didicissent, fortasse facturi: quemadmodum ante traditam Rhetoricen, diserti viri fuerunt &c. Et tandem infert, Quãtò rectiùs tamen, quantò meliùs expedirēt illa, si certa artium ratione ducerentur. Duratura enim seculis ingenia, & quibus non præsentes solùm plaudant, sed quæ omnis posteritas miretur ea tamen demum fiunt: quoties cum optima natura, ars perfecta coniungitur. Sic de Dialectica &c.

¶ Tanti pretij Dialectica est, vt concors fuerit Philosophorum sententia, vt ex Dioge- *Diogenes.* ne Laertio constat: Stoicorumque fuisse placitum, absque Dialecticæ speculatione sapientem in oratione, sine lapsu non futurum. Sic Cato cum suis Stoicis vt tradit Cicero libr. 4. *Cato.* De finibus malorum, inter virtutes eam collocabat, atque adinuicem Ethicam, Physicam, Dialecticam comparans, partem non infimam sed potissimam ei assignabat. Sic solum Dialecticum sapientem Stoici vocabant: & ipsam Dialecticam, quæ pars totius Philosophiæ animanti assimilatam, neruos & ossa vocabant: dicentes carnes esse Physicam, Ethicam animam. Et ouo comparantes, hanc Dialecticam testam, & sequentia Ethicen, abstrusam tamen Physicen nuncupabāt. Et interdum, ciuitatem quandam totam Philosophiam contemplantes, murum Dialecticam affirmabant. Meliora discant, atque loquantur, qui sine dialectica se putant, aut vanè se ipsos ostentant sapientes. Nam neque iuris, neque artium, aliquam vt decet quis poterit peritiam retinere, si hac fuerit destitutus: intantum, vt neque Rhetoricam ipsam, quæ huic proxima, & nimium affinis est, ita vt referat Cicero, libro de perfecto Oratore, Zenonem manu solitum ostendere, quid inter has intersit: digitos comprimens in pugnum, Dialecticam vocabat: & manum dilatando, digitos extendendo, Rhetoricam. Verùm ausenim affirmare, neque Rhetoricum posse esse absq; Dialectica, Cicerone in *Cicero.* libro de perfecto Oratore id affirmanre. Ait enim, Esse igitur perfectè eloquentis puto, nõ eam solùm facultatem habere, quæ sit eius propria, fusè lateque dicendi, sed etiam eius vicinam, atque finitimam, Dialecticorum scientiam assumere. Et inferiùs, Ego enim censeo, qui eloquentiæ laude ducatur, non esse earum rerum omnium rudem, sed vel illa antiqua, vel hac Chrysippi disciplina institutus, nouerit primùm vim, naturam, genera verborum, & simplicium, & copulatorum. Deinde quot modis quidque dicatur, qua ratione verum falsúmve sit, iudicet, quod cuique consequens sit, quidque contrarium, cunque ambigue multa di-

ta dicantur, quo quidque eorum diuidi, explanarique oporteat. Hæc ex Cicerone. Sed hæc omnia, definire, diuidere, ratiocinari, officia sunt Dialectici: & multa alia, quæ ad hanc scientiam Dialecticam spectant, Rhetor & Orator oportet sit Dialecticus. Testimonium etiã per-
Quintilianus. hibebat Quintilianus post Ciceronem præcipuus libro. 12. suarum institutionum: cuius verba, breuitatis causa omittimus. Ad hanc ergo Dialecticam, non solùm à limine salutandam, sed exactè & adamussim calendam occurrant omnes, qui cum fructu Philosophari contendunt. Non succumbant, non deficiant, vires resumant, labor improbus omnia vincit. Nõ tam spinosa, & in sublimi posita, vt aditus conanti, & humeros apponenti, denegetur. Adsit modò perseuerantia: quæ sola, coronam & brauium consequitur. Deterruerunt, fateor, quamplurimos, ab hac tam vtili, & necessaria disciplina: qui eam adulterinis impleuerum dogmatibus, & sophismatibus, intricatis, caudatisq; syllogismis: quibus, ingenia iuuenum tenella, onerata, sarcina supra vires imposita, defecerunt, & retrocesserunt. Nec solùm id consequutum: sed eam veluti adulteram, & nociuam fugiẽtes, abo-
Sapië. 11. minati sunt. Et quidẽ, cùm omnia Deus in pondere, numero, & mẽsura fecerit: si ipsi fimbrias suas dilatantes, modum obseruare animo conciperẽt, à Dedali labyrintho essemus liberi. Quis poterit absque bili, Enzinam sine glandibus, cęterosq; huius classis viros legere, vel in arte Dialectica eis vti? quos ad mẽses multos, imò ad an-
Luca. 5. nos, si audias & diligenter, dicere poteris, Præceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus. Quid ad artem, obsecto, in materia contra dictoriatum, innumeros formare syllogismos; impositiones, suppositiones adducere nouas, simplices, mixtas, de ly c, de ly d, & confusas: quorsum, consequentias de ly vterque fingere? Etsi de exponibilibus fiat sermo, nullus, tribulos & spinas, quos talis geminat terra, poterit sine pedis læsione pertransire. Expertus loquor, & doleo annos consumptos in istis, sine fructu. Post exantlatos labores, post iuuentutis conatus, extẽdens manum, nihil potui inuenire, nisi tempus irremediabile, deperditum. Venerunt verò Saturnia regna iam aureum seculũ, reuertuntur ad sanam mentem, qui aliquãdo insanierunt conuersi sunt: & qui obcæcati tunc temporis erant, si adessent nobiscũ, recta saperent. Sic sentit grauissimus, ac doctissimus christiani-
Ciruelo. tatis exemplar singulare, Doctor Ciruelo in breui, & casta, quam edidit Dialectica. Sic etiã
Caruajal. Ludouicus Caruajal, in suo primo senten. de restituta Theologia: sic & alij graues, pariter &
Tit.lman°. docti iudicant. Inter quos Titelmanus (iudicio meo) palmam obtinet: qui in Dialectica, & Physica, vnicum totius eruditionis, & sanæ mentis præbuit exemplum, ex ipso principe Aristotele, tanquàm è fonte hauriens quicquid extrahendum erat, grana colligens omnia: & si quid palearum nomine in Aristotel. foret, sub silentio pertransiens. Fuit & ante Ti-
telmanum, Rodolphus Agricola, qui pro meri- *Rodolphus.*
tis vix laudari queat, qui in sua de inuentione Dialectica, quàm procul à tergo sunt sophismata relinquenda docet. Nonnulli etiam hac nostra ætate in pretio sunt, qui ex ipso proprio puteo Aristotelico, nõ sine dexteritate, ad profectum nostrum aquam coràm posuerunt. Inter quos meritò annumerandus Doctor Villalpando, Segobiensis, qui Compluti relictis næniis, quæ necessaria sunt, nobis donauit. Hæc omnia nos instruunt, fidem eis adhibendam. Verùm vnum, quod maximè nos mouere debeat, experiẽtia. Periculum enim fecimus (non solùm semel atque iterum) tradentes discipulis nostris, in breui consumentes tempora multa, scientiam ipsam attingentes Theologiam, intantum profecerunt, vt hominum vincant spectationem. Quippe qui per latos campos spaciati, in doctrina Sancti Thomæ, nil istarũ næniarum, & sophismatum offendentes, euaserunt singulariter docti. Et in aperto est, illa nouiter adinuenta dogmata, non solùm necessaria non fore, ad veram sapientiam, sed potiùs, si non nociua, saltim nullius momenti. Quapropter rationem habentes temporis, & profectus
discipulorum, solùm Dei gloriam in hoc nego- *Deute. 17.*
tio spectantes, mediam tenendo viam, regiamque: neque ad dextram, neque ad sinistram declinabimus.

¶Hęc disciplina, vna ex septem liberalibus, tertium seruãs locum, in tribus sermocionalibus: scientia rationis meritò dicta est. Quam in duas diuidemus partes. In prima quicquid spectat ad tractatum Summulatum ponemus: cui & addemus, locorum, & elenchorum tractatum. Et in secunda parte erit de Dialectica, (quam vocant magnam) consideratio.

C A P. I.
De definitione.

SED QVIA OMNE ignotum si incomplexũ est, & simplex vox, definitione, seu diuisione, cognosci habet: antequàm terminũ definiamus, quid sit definitio declaremus, grossa Minerua id tradentes.

¶Defini-

Quid definitio. ¶Definitio est oratio naturam rei, aut termini significationem exponens. Vel vt ab alijs sic, Definitio est oratio breuis, manifestatiua definiti, cum quo cōuertitur. Vel sic. Definitio est oratio explicans modum significandi, vel significatum termini. Quocunque modo definitionis detur definitio, constat per eam declarari ignotum. Nam si ignotum non faciat cognoscere, & manifestet: nomen non retinebit definitionis. Hoc complexum, animal rationale, definitio est hominis: quia id quod erat ignotum in termino, homo, explicatur: cùm efficitur manifestum, esse animal, & rationale. Nam hominis explicatur natura: & per hanc breuem orationem, manifestatur definitum, & declaratur termini significatio. Similiter in hac. Album, est corpus habens albedinem. Modus significādi de ly album, per hanc breuem òrationem declaratur, & quod erat in illo termino album, inclusum, & ignotum, manifestum efficitur.

Diuisio definitionis. ¶Antequàm conditiones requisitas ad bonam definitionem explicemus, oportet diuisionem definitionis assignare. Duplex enim est, quædam vocatur quid rei, & alia quid nominis. Primum exemplum propositum, est definitionis quid rei, nam per illam natura rei explicatur, scilicet, hominis, & hæc rursus subdiuiditur.

Quid rei triplex. ¶Definitio quid rei triplex, quidditatiua, descriptiua, & causalis. Quidditatiua, est metaphysica, & physica. Prima est, quæ per genus, & differentiam datur, vt hominis definitio. Nam animal, est genus, in quo communicat cum brutis: rationale tamen est differentia, per quam à bruto distinguitur. Si tamen sic homo definiretur, est quoddam compositum ex corpore, & anima rationali, diceretur physica definitio: quia per partes hominem componentes, & integrantes, physicè, datur.

¶Descriptiua ea est, per quam definitū describitur, & declaratur: non per essentialia eius, sed per accidentia. Vt si hominis naturam explices est animal risibile, maximi cerebri, pessimi odoratus, & præexcellentis tactus.

Causalis. ¶Causalis, est quæ per causam. Et quia quadruplex est causa, efficiēs, finalis, formalis, & materialis: quomodolibet res ipsa manifesta reddatur, per aliquam causarum, definitio quid rei causalis dicetur. Vt si domus velis definitionē signare: Domus, est quid cōstans ex lapidibus, & lignis, quadrati formam retinens, à domificatore constructa, ad nos à frigore, & tempestate protegendum: in hac omne genus causæ tactū est, & ipsa definitio causalis erit.

Quid nominis. ¶Definitio quid nominis, illa est, quæ significationem termini declarat. Vt album, est rēs albedinem habens. Et in definitione definitionis, proposita: particula illa, naturam rei, propter definitionem quid rei, posita est, & illa, vel termini significationem: propter definitionem quid nominis.

Conditio definitionis. ¶Bonæ definitionis tres solent assignari conditiones. Prima: vt constet ex genere & differentia definiti: vt suprà declaratum est.

¶Secunda, vt clariùs distinctiusque significet, quam definitum. Ex qua infertur, quod dicunt communiter: definitum, non debere intrare definitionem: si enim intraret, non clariùs significaret definito.

¶Tertia est, vt definitio nec diminuta, neq; superabundans sit: ob id, ista non est adęquata hominis definitio. Homo est animal: deficit enim. Et hæc est mala definitio: Homo est animal rationale, & mortale: quia superabundat, mortale, cùm alia ab homine mortalia sint: & sic loco differentiæ non posset poni. Et est quod dicitur, definitionem orationem esse breuem. Iam opus esset, si omnia exactè in principio essent tradenda, declarare, quid genus, quid differentia, quid accidens, de quibus infra specialis erit consideratio suo loco, in secunda parte. Sed tamen pro nūc, genus dicitur: quia est terminus, ad alium quidditatiuè superior: vt animal respectu hominis, nam de homine, animal dicitur. Si enim homo est, & animal erit: & essentialiter de homine dicitur, quòd sit animal, nam ad essentiam eius pertinet, & non per accidens.

¶Differentia est, per quod id, quod definitur, differt ab alijs contentis sub eodem genere. Vt ly rationale, in hominis definitione est, per quod homo, licèt sit animal, sicut leo est animal, differt tamē à leone, rationalitate, & ab elephanto, & ab omnibus alijs contentis, sub illo genere animal.

Accidens. Arist. prædicabil. c. 5. ¶Accidens id est, quod adesse, & abesse intelligitur, sine essentiæ rei corruptione. Vt albedo, vel musica, seu scientia in homine: non enim de essentia, & rei natura est, quòd homo sit albus, vel musicus cùm homo sit, qui istis careat.

¶Definitio licèt sit oratio, non tamen vera, vel falsa dicenda: sed bona, vel mala. Si, per quæ, definitio est interrogatio fiat, esse quid rei, vel quid nominis, respondendum erit. Si tamē qualis? bona, vel mala, dicendum: non vera, vel falsa. Sic enim habet vsus dialecticorum. Et interrogatio quid? definitionem quidditatiuam petit: quale? descriptiuam: à quo? causam efficientem: ex quo? materialem: per quid? formalem: propter quid? finalem.

Definitum. ¶Definitum, est res quæ definitur: seu quod per definitionem explicari contingit: & hoc duplex. Propinquum, scilicet, & remotum. Iuxta Neotericorum sentētiam. Propinquum

est, cuius

est; cuius rei significatæ, natura vt ab ipso significata, explicatur per definitionem. Vt homo, in hac definitione animal rationale. Nam hæc oratio eius rei significatæ naturam explicat. Addidimus, vt ab ipso significata: quia risibile, non dicetur propinquum definitum: nam licèt natura risibilis sit explicata per hanc orationem, animal rationale: non tamen inquantum per illum terminum risibile importatur: sed vt per ly homo.

¶Definitum remotum, est res ipsa, seu natura, vel proprietas per definitionem explicata. Vt in proposita definitione, Petri natura declarata est. Ob id in hac, homo est animal rationale: homo erit definitũ propinquum, & Petrus erit definitum remotum. Et nomina congruentissimè imposita videntur, vt homo propinquum: quia magis propriè, & primò per definitionem explicatur: singulare tamen inclusum in illo cõmuni, à remotis: ob id definitũ remotum. Aliquando tamen contingit idem esse definitum propinquum, & remotũ. Vt hîc, definitum remotum est, res seu natura explicata per definitionem. Verùm intelligas ista vocabula imposita: quia ad scholas ducere non possumus (ait

2. Elench. Aristotel.) res, vtimur terminis pro rebus. Ob id, terminus homo, dicitur definitum propinquum: quia primò de eo mentio, remotum tamen, Iohannes vel Petrus quia secundariò.

¶Et addere solent ad bonam definitionem necessariò requisitum, definitum conuertibile esse cum definitione. Vt: est homo, ergo animal rationale: est animal rationale, ergo & homo. Et de quocunque de quo verè dicitur definitio, de eodem & definitum: & de quocunq; negatur vnum, & reliquum. Sicut si homo non est, nec animal rationale erit: & si de Iohanne verè dicitur, quòd homo sit, & animal rationale dicetur.

¶Aduertendum tamen est, verba in definitionibus nõ dicere actum, sed aptitudinem. Nam etiam si homo in mundo non esset, definitio hæc esset bona, est animal rationale: potest enĩ res quæ non est, definiri verè: neq; in hoc est falsitas, quia verba illa solùm in actu signato ponuntur, & non in actu exercito.

¶Modi definiendi quamplurimi signantur à Boëtio ex patre Augustino: sed tamen omnes continentur in suprà dictis.

Eadem definitio quid rei, & quid nominis. ¶Consideratione tamen dignum est: illam suprà in exemplo positam definitionẽ quid nominis: album est corpus habens albedinem, sic esse definitionem quid nominis, vt etiam sit quid rei: secundùm tamen diuersas cõsiderationes. Nam si hęc seorsum sumatur, dum nil actu explicat, est quid nominis definitio: quia per plures terminos, & plures significationes, vnã inuolutã, & obscurã explicat, & ideo termini significationem. Sed quatenus explicatiua est proprietatis: quod est habere albedinem, in ordine ad principale significatum definiti, cuiuscunque sit illud, definitio quid rei est. Proprietas enim accidentalis est corporis, habere albedinem, sicut in descriptiua definitione quid rei contingit. Et sic secundùm diuersam considerationem eadem est quid nominis, & quid rei definitio. Et si volumus assignare signũ, per quod notum erit quando quid nominis, & quando quid rei, dicit Magister Iacobus de Naueros in suis ad dialecticã considerationibus, consideratione quarta: q̃ quũ definitio est prædicatũ respectu sui subiecti, in propositione cuius copula primæ impositionis est, tũc definitio est quid rei. Vt ibi, album est corpus habẽs albedinem. Vocatur copula talis, quia non importat proprietatem Logicam, Grãmaticam, vel Rhetoricam; vt iste, est, currit, laborat, &c. Et secũdæ impositionis: si illã importet: vt significat, supponit, ampliat, &c. Et quidem huius ratio est: quia tunc proprietas (licèt accidentalis) declaratur subiecti illius, in quo albedo est. Si modò rem intelligas, non facienda est vis in nomine, sed loquaris vt multi loquuntur. *Naueros.*

¶Quando verò est pars prædicati: respectu sui definiti, cuius copula est secundæ impositiõis, & à parte prædicati ponitur aduerbium similitudinis inter definitum, & diffinitionem, tunc quid nominis cẽsenda est definitio. Vt in hac, ly album significat sicut ly corpus habens albedinem.

¶Ex quo infertur communiter, terminos in definitiõe quid rei sumi personaliter, hoc est pro rebus significatis. Et in definitione quid nominis, materialiter: quia pro dictionibus.

¶Hîc obiter notandum: Dialecticorum esse cõsuetudinem, vti illo termino ly ad demonstrandum, vel loquendum: vt ly homo, & valet sicut ille terminus hõ. Quomodo ad logicũ spectet definire per formam vt docet Aristo. in primo de anima in fine, nõ est locus hic aptus pro tyronibus, in libris posteriorum trademus.

CAPVT. II.
De diuisione.

DIVISIO, EST ORATIO totam communitatem, seu generalitatem termini explicans per terminos oppositos, & minùs cõmunes. Vt animaliũ, aliud rationale, aliud irrationale. *Quid diuisio.*

tionale. Hac oratione, declaratur significatio communis, & generalis de ly animal: quæ est se extendens ad plura per terminos inferiores, & minùs communes, scilicet rationale, & irrationale: tanquam si in veritate res quanta in partes diuidatur: & totum appareat in partes sectum, & distinctum: sic in diuisione Logica apparet. Nam animal, tanquam quoddam totum, rationale & irrationale continens, in partes suas diuisum apparet. Et illi termini sunt oppositi, rationale, & irrationale. Quodlibet istorum, scilicet rationale, & irrationale, dicitur membrum diuidens: & membra simul sumpta diuisio dicuntur: per quæ explicata redditur cõmunitas ipsa diuisi.

¶Diuisum, est ille terminus cuius cõfusa & generalis significatio, explicatur, per diuisionem, seu per membra diuidentia: siue dicas, animalium aliud rationale, aliud irrationale, Siue in singulari: animal, aliud rationale, aliud irrationale: semper est verum, diuisum, esse animal: quia eius significatio partita, & explicata est, per illa membra diuidentia.

¶Sicut de definitione dictum est, scilicet quòd licèt sit oratio, non tamen vocanda vera vel falsa, sed bona vel mala: sic & de diuisione, bona quidem dicenda, si conditiones obseruet: mala tamen, si eis careat.

Quæ ad bonam definitionem requirantur.

¶Requisita ad bonam rei diuisionem sunt, primùm, quòd singula membra diuisionis sint inferiora ad diuisum. Hoc patet: quia cùm per terminos minùs communes debeat fieri explicatio termini cõmunioris, oportet vt inferius sit membrum diuidens, quàm sit diuisum. Sicut pars, non tantum debet continere, sicut totum. Sic in exemplo proposito, rationale, minùs cõmune est, & inferius ad animal: nam in animali brutũ continetur, & ad id extenditur, cùm verè brutum, sit animal. Tamen sub rõnali, non continetur nisi solùm homo, & non brutum. Similiter de alio membro, irrationale, dicendum.

2 ¶Requiritur. 2. quòd diuisio tota, conuertatur cum diuiso. Hoc est, de quocunque dicitur diuisum, dicatur & diuisio, & econtra. Sicut de quocunque est verum dicere, quòd est animal: de eodem & verum erit, quòd rationale, vel irrationale: & econtrà, de quocunque de quo verificatur hoc totum disiunctum, rationale, vel irratiõale: & verificabitur diuisum animal. Ob id hæc nõ esset bona diuisio: animalium, aliud album, aliud nigrum: nam dato animali alterius coloris, verum esset animal, & tamen diuisio ei non conueniret: licèt si sic, esset sufficiẽs: animalium quoddam album, quoddam nigrũ, aliud neque album, neque nigrum.

3 ¶Requiritur. 3. quòd membra diuidentia sint opposita saltim formaliter. Illa sunt opposita realiter, quum de se inuicem non possunt verificari, vt rationale, & irrationale. Non enim fieri potest, vt idem sit rationale, & irrationale. Et realiter quidem opposita, siue contrariè, aut cõtradictoriè, aut priuatiuè, aut relatiuè, vt albũ, & nigrum: homo, & non homo: cęcus, & vidẽs: pater, & filius.

¶Formaliter sunt membra opposita, quum licèt possint de eodem verificari, eorum tamen rationes formales sunt diuersæ. Hæc enim bona est diuisio: bonorum, aliud honestum, aliud vtile, aliud delectabile. Et quidẽ omnia tria bona, in bono honesto virtutis concurrunt: & de virtute verificantur, Et sic realiter non sunt mẽbra opposita: sed tñ formaliter sic. Si enim bonum honestũ definiatur, non eandem habebit quid rei definitionem, quam habebit bonũ vtile, seu delectabile. Non enim vnum bonũ includit necessariò aliud, cùm detur vtile, quod minimè sit honestũ. Licèt in honesto: accidat omnia bona conuenire. Nec sufficit membra diuidentia sint aliquo modo formaliter diuisa: nam vt ait Boëtius. Hæc non est bona diuisio: animalium, aliud rationale, aliud bipes. Quia licèt ratio, diuersa sit aliquo modo, vt aliqd sit bipes, quod non rationale: tñ cuicunque conuenit ratio primi, & ei conuenit ratio secundi, cùm omne rationale sit bipes. Nec hęc: hominum, alius risibilis, alius aptus natus ridere. Quia membra nec realiter, nec formaliter sunt opposita.

¶Addi communiter solet vna alia bonæ diuisionis conditio, vt omnis bimembris sit: vel saltim reducibilis ad duo membra. Quod verum est, per terminos contradictoriè oppositos: sed tamen non videtur aliquid addere ad bonitatẽ. Aequè bona est hæc: coloratorum aliud albũ, aliud nigrum, aliud medium, sicut hæc: aliud album, aliud non album.

¶Verum est tamen, vt inquit Boëtius, ex quo istа conditio videtur originem trahere, si non esset penuria nominum, omnis diuisio per duo membra solùm deberet fieri: vt si esset vnũ nomen absolutum omnium brutorũ fieret optimè diuisio. Animaliũ, aliud homo, aliud, a, & a, esset nomẽ omnium specierum. Verùm quia tale nomen non datur, vt explicetur tota communitas diuisi, oportet vel omnes numerare species, vel per membra opposita diuidere. *Boetius.*

¶Ex hoc tamẽ infertur semper diuisionem debere fieri per mẽbra quàm paucissima. Et sic diuisio illa quæ cõmuniter datur termini in mentalem, vocalem, & scriptum, posset assignari: terminorum, alius mentalis, alius sensualis, & rursus, sensualis, alius scriptus, alius vocalis.

¶Hæ enim conditiones requisitæ dicũtur ad diuisionem

uisionem rei, nõ ad diuisionem nominis æquiuoci in sua æquiuocata. Nam hæc bona est diuisio. Canis, alius latrabilis, alius cælestis, alius piscis marinus. Sed tamen nullum membrorũ inferius est ad diuisum. Nam non sunt mẽbra illa, species, sub genere, vel indiuidua sub speciebus. Similiter coniunctum ex membris diuidẽtibus, non cõuertitur cùm diuiso: quia diuisum illa tria, non vno eodemq́ue cõceptu significat, sed diuersis incõiunctim sumptis. Non enim ly canis potest summi secundũ tres conceptus iunctos. Nam, non esset vnus terminus, sed plures. Quia, vel accipitur, vt significat piscem, & tunc non cõuertitur cum membro, quod significat latrabilem: sed est disparatus cum eo. Solùm enim cum illo membro significante sidus conuertitur.

Totum in partes diuiditur.

¶Cùm ergo diuisio nil aliud sit, quàm quædã partitio, vt dictum est, multipliciter contingit, totum in partes diuidi.

¶Primò, terminus vniuocus in sua vniuocata: vt animalium, aliud leo, aliud homo. Animal qui diuiditur, est vniuocus terminus: quia vnico conceptu sua significata importat: vt infrà dicemus. Vniuocata sunt homo, & leo, quia inclusa in vniuoco.

Aequiuoci in sua æquiuocata.

¶Est & diuisio æquiuoci in sua æquiuocata. Vt canis, alius latrabilis, alius marinus, alius cælestis. Hæc ideo, quia ly canis, ęquiuocus est terminus, plura significans: non sub eadem ratione. Nam licèt nomen sit commune, ratio substantiæ, idest definitio, diuersa est. Et ipsa membra diuidentia, æquiuocata dicta sunt, quia in æquiuoco inclusa.

Generis in species.

¶Sequitur & diuisio generis suas species. Vt animalium, aliud ouis, aliud Elephans: siquidem animal, genus est ad illas species: vt latiùs infrà, cùm de prædicabilibus agemus in secunda parte.

Generis in differẽtias.

¶Est & generis in suas differentias: vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale. Rationale enim differentia generis dicitur, vt cum ipso genere speciem constituat. Irrationale tamen non est propria differentia alicuius speciei brutorum: sed quia non sunt propria nomina differentiarum, in brutorum speciebus, negatione, ad rationale, bruta designamus.

¶Speciei in sua propria indiuidua contingit. Vt hominum, alius Petrus, alius Paulus.

¶Totius in modo, vt vocum, alia significatiua, alia non significatiua. Dicitur totum in modo: quia sine limitatione sumitur, & partes in diuisione cum determinatione, sed non diminuẽte.

Determinatio non diminuens.

¶Tunc enim dicitur determinatio non diminuẽs. quum totũ de parte vniuersaliter prædicatur. Vt in exemplo proposito. Vox significatiua, vox est: tamen in hac: animaliũ, aliud viuẽs, aliud pictum: ibi pars sumitur cum determinatione diminuente: quia totum non prædicatur absolutè de parte. Non enim est verum, animal pictum est animal: nam analogum per se sumptum, stat pro suo famosiori significato.

¶Etiam cõtingit partitionem, seu diuisionem fieri, subiecti in accidẽtia. Vt animalium, aliud sanum, aliud ægrum. Hominum, alius albus, alius niger: & accidentis in subiecta. Vt sanorũ, aliud homo, aliud leo.

Accidentis in accidentia.

¶Accidentis in accidentia. Vt coloratorum, aliud album, aliud nigrum. Quia diuisum accidens dicit, & membra diuidentia similiter.

¶Est etiam diuisio æquiuoci à consilio in sua æquiuocata, A consilo: seu alijs verbis, analogi in sua analogata Exemplum: vt hominũ, alius viuus, alius pictus. A consilio æquiuocus, est homo: quum vnum principaliter significet, & per similitudinem hominẽ pictum, & per analogiam. Sanorum, aliud animal, aliud medicina, aliud vrina. Nã sanitas, principaliter de animali, quia in eo est subiectiuè, formaliter, & principaliter. De medicina tanquam de causa efficiente: de vrina tamen, vt de signo.

¶Est diuisio totius quanti, in suas partes quantitatiuas. Vt hominis in sua mẽbra. Et sic discreta quantitas. s. numerus, in binariũ, & ternariũ.

¶Est & diuisio totius, in suas essentiales partes: vt ens naturale compositum, diuiditur in materiam, & formam. &c.

¶Totum potẽtiale diuiditur: vt animæ, alia potẽtia intellectiua, alia volitiua, alia memoratiua.

Argumẽt.

¶Exercitij causa contra dicta de diuisione formatur argumentum. Hæc optima diuisio est: animalium, aliud album, aliud nigrum, aliud medium. Sed tamen de aliquo dicitur diuisio, de quo non diuisum: patet: nam de lapide est verum dicere, quòd sit album, & tamen non est verum, quòd sit animal, ergo.

2 ¶Secundo sic, hæc est bona diuisio. Quãtitatũ, alia discreta, alia continua. Et tamẽ ly quantitas discreta, non est inferior terminus ad diuisum: quia quantitas discreta significat omne illud, quod partes separatas potest habere: sed omnis quantitas est idem, quia etiam continua potest partes separatas habere: non ergo bene sunt cõditiones bonæ diuisionis positæ.

Ad prim.

¶Ad primum argumentum solutio constat, quia diuisum non sumitur substantiuè, sed adiectiuè. Et sic semper intelligitur in quocunq́ue membrorum. Et si de lapide, nullum membrum diuisionis verificatur: quia in quolibet intelligitur animal. Nam ibi aliud album, subintelligitur animal, & aliud nigrum, etiam intelligitur animal.

¶Ad

Ad secundum. ¶Ad secundum, patet solutio: negando, quòd quantitas discreta non sit inferior ad ly quantitas. Nam quantitas absolutè, superior est, & genus quoddam ad continuam, & discretam. Et quantitas discreta, inferior est: quia quātitas discreta importat habere partes separatas actu: quod tamen quantitas absolutè non dicit.

Notādum. ¶Hic obiter notandum, vt optimè magister Soto notat, ex illa conditione bonæ diuisionis, scilicet, quòd diuisum, & diuisio oportet sint termini conuertibiles: sequuntur isti modi ar-
1 guendi Dialectici. Primus à conuertibilibus. s. a diuiso, ad diuisionem, & econtra: tàm affirmatiuè, quàm negatiuè. Vt bene sequitur: est animal, ergo rationale, vel irrationale. Et econtra. Similiter: non est animal, ergo nec rationale, neque irrationale.

2 ¶Secundus modus, à toto diuiso, cum negatione vnius membri, ad positionem alterius (si diuisio bimembris sit,) & si trimembris, ad positionem aliorum membrorum: vt bene sequitur: est animal, & non est rationale: ergo irrationale.

3 ¶Similiter, & iste modus validus, â positione vnius membri, ad negationem alterius. Si membra sint opposita realiter, bene valet: est rationale, ergo non est irrationale. Non tamē valet: hoc est honestum: ergo non est delectabile. Quia membra in diuisione, opposita sunt formaliter, & non realiter. Si tamen quis argumentum formet, de scuto pro medietate albo, & pro medietate nigro, est coloratum: & tamen nec album neque nigrum, ergo non fit conuersio diuisi & diuisionis. *Solutio.* Concedo scutum coloratū: & quum sequitur, non tamen album neque nigrum: concedo, & eò diuisio non est sufficiēter posita, deberet membrum addi, vel diuersis coloribus coloratum. Et sic bona esset consequentia.

¶Sed quia memoriam fecimus consequentiæ, & argumentationis, necessarium videtur, etiam pro tyronibus nonnulla hîc tanquam præambula tradere.

CAP. III.

De consequentia.

ARGVMENTVM, seu consequentia: est oratio cōposita ex antecedēte, & consequente, & nota illationis. Vt si dixero: Petrus currit, ergo Petrꝰ mouetur. Ibi antecedēs est, Petrꝰ currit: cōsequēs est, Petrus mouetur: ly ergo, est nota illationis. Ab alijs definitur sic, Consequentia est propositio, in qua alterū ex altero denotatur inferri. Vt si Petrus disputat: Petrus loquitur. Hic alterū, scilicet consequens Petrus loquitur, denotatur inferri ex illo altero, Petrus disputat.

Antecedēs ¶Antecedens: est illud, ex quo denotatur aliquid sequi. Vt in exemplo dato, Petrus currit, antecedens est: quia ex illo aliquid denotatur sequi, scilicet consequens.

Consequēs. ¶Consequens: quod denotatur ex alio sequi, scilicet ex antecedenti.

Discrimen inter argumētum, mediū, & argumētationem. ¶Aduertendum tamē, inter hos terminos, quorum vsus est apud Dialecticos: mediū, argumētum, argumentatio: esse differentiam, vt medium sit, quicquid adducitur ad probādam aliquam conclusionem: siue effectū consequatur, siue non. Argumentum tamen, addit supra medium, vt probatiuum sit conclusionis, & sic argumentum quasi arguens mētem. Et definitur a Boëtio, est ratio rei dubiæ faciēs fidem. Argumentatio verò, est complexum ex argumento seu medio, & conclusione. Et hæc, alio nominé vocatur consequentia. Quo tanquam vocabulo vsitatiori, vtendum erit.

¶Etiam considerandum, cōtingere pro antecedenti duas esse propositiones, vt hîc: omnis homo est capax beatitudinis, insulani sunt homines, ergo insulani sunt capaces beatitudinis. Eo quòd sint creaturæ rationales. In tali argumentatione, prima propositio, vocatur maior, scilicet, omnis homo capax est: secunda vocatur minor, quæ secundo loco posita est: insulani sunt homines.

¶Illi qui dicunt, consequentiam esse, in qua denotatur aliquid ex aliquo inferri: ob id dicunt, vt comprehendat consequentiam malam, quæ licèt mala sit, consequentia tamen est: in qua non sequitur consequens ex antecedente. Aliàs bona esset, sed videtur sequi. Vt si quis diceret: Petrus disputat, ergo Petrus est doctus: consequens non sequitur ex tali antecedenti, sed videtur sequi: datur enim, quòd quis disputet, & ꝙ non sit indoctus.

Bona & mala consequentia. ¶Pro quo notandum, duplicem esse cōsequentiam, scilicet bonam, & malam. Bona illa est, in qua non potest dari antecedens verum, & consequens falsum. Vt si Petrus viuit, habet animā. Non enim potest dari verum esse, quod in antecedenti; quin sit verum, quod in consequēti, & ex opposito.

Consequentia mala. ¶Consequentia mala ea est, in qua potest dari verum esse antecedens, cōsequenti existenti falso. Vt Petrus mouetur, ergo Petrus currit. Dato enim, quòd deambulet, verum est, quod antecedens ostendit, & falsum, quod per consequens manifestatur.

¶Nun-

Consequentia non veraneq; falsa. ¶ Nunquam dicitur consequentia vera, vel falsa, sed bona, vel mala. Et est verum, quòd consequentia quæ semel est bona, semper erit bona. Et quæ semel mala, semper erit mala.

¶ Triplex est consequentia. Cōditionalis, causalis, & rationalis. Quando illatio significatur per ly si, est conditionalis. Per ly quia, causalis. Rationalis, per ly ergo. Ad veritatem conditionalis sufficit consequentiam esse bonam: vt si sol lucet, dies est. Ad veritatem rationalis, quòd antecedens, & consequens sit verum: & causalis quòd sit verum, & antecedens sit causa consequentis: vt quia auis habet alas, volat.

¶ In conditionali, & causali, propositio quæ ponitur immediatè post ly si, vel quia, antecedens est: & quod sequitur, consequens. In rationali tamen, quæ copulam præcedit, seu notam ipsam: vt. Homo currit: ergo homo mouetur, ly homo currit.

¶ A summulistis ponuntur nonnullæ regulæ, in dignoscendis consequentiis, vel modum arguendi in ipsis, prior est.

1 ¶ Ex vero, non nisi verum: ex falso, quandoque verum, quandoq; falsum. Iste modus arguendi est infallibilis. *Regulæ consequentiarum.* Hæc consequentia est bona, & antecedens est verum: ergo & consequēs. Nam dato opposito, si antecedens esset verū, & consequens falsum, esset mala: nam illa mala est, vt supra diximus, in qua datur antecedens verum, & consequens falsum: tamen non sequitur: antecedens est falsum: ergo & consequens. Nam hæc valet: homo est irrationalis: ergo Deus est: sicut hæc: homo est irrationalis: ergo homo est lapis, hæc de materia valent.

2 ¶ Secunda regula. Ex possibili, nunquam sequitur impossibile: quia daretur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum. Patet: homo currit, ergo homo est lapis, cùm antecedens sit possibile: detur quòd sit verum: & consequens est impossibile, iam esset in bona consequentia antecedens verum, & cōsequens falsum, quod repugnat.

3 ¶ Tertia. Ex necessario nūquam sequitur contingens, neque impossibile. Et sicut necessariū ex quolibet: ex impossibili, quodlibet. Exempla sint, Deus est: ergo homo currit: non valet, quia dari posset antecedens verum, & consequēs falsum: oportet ergo sit etiam consequens necessarium, scilicet, Deus est: ergo Deus immortalis est. Etiam non potest ex necessario sequi impossibile: quia esset falsum. Necessariū ex quolibet sequitur quia nō pōt esse falsum: & nunquam erit mala consequentia: sicut si dicas: homo currit: ergo Deus est. Siue quomodolibet sumas in antecedente, semper, si cōsequens est necessariū, consequentia erit bona.

¶ Quarta. Si consequens bonæ consequentiæ est falsum, necessario & antecedens erit. aliâs daretur antecedens verum, & consequens falsum. 4

¶ Quinta. In omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis: vt homo currit: ergo homo mouetur: sed nullus homo mouet: ergo nullus homo currit. 5

¶ Sexta. In omni bona consequentia, oppositum consequentis repugnat antecedēti: homo currit: ergo homo mouetur. Hæc duo nō stant simul: nullus homo mouetur: & homo currit. Non tamen est necessarium, quod oppositum antecedentis repugnet consequēti: nam in exemplo hæc stāt: nullus homo currit, & homo mouetur. * Quamuis Arist. primo de anima argumentetur ex opposito antecedentis ad oppositum consequentis sic. Si anima habet operationem propriam, est separabilis à corpore: ergo si non habet operationem propriam non est separabilis à corpore. Et quidem regula tenet verum: quando antecedens & consequens sunt de inesse, vt si homo est, animal est. Sed quādo antecedens est de inesse & consequens de possibili valet, vt docet Arist. vt visibile est animal, ergo possibile est quod sit homo: sed non est animal, ergo non est homo. Et Aegidius Romanus dicit, quòd quando conditionalis est de terminis conuertibilibus, tenet à destructione antecedentis in quo sensu loquitur Aristo. 6

¶ Septima. Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens: homo currit: ergo homo mouetur: sequitur. Homo mouetur: ergo homo nō quiescit. Hoc idem ex antecedenti: homo currit: ergo homo non quiescit: similiter verum est, quicquid antecedit ad antecedens bonæ consequentiæ, antecedit ad consequens: & quicquid repugnat consequenti, & antecedenti repugnabit. Exemplum: homo disputat: ergo homo loquitur: ad antecedens antecedit: homo argumentatur: ergo homo disputat: sic sequitur: homo argumētatur: ergo homo loquitur. 7

¶ Quia ergo iuuenem tyronem informamus, & de argumentatione sermo est, oportet seruet modum debitum inter arguendum, & respondendum. *Modus arguendi.* Conuenit enim totum propositum ab arguente, semel resumi à respondente: quod est cathegoricè respondere. Rursus, semel resumpto argumento, à principio incipiendo: & si antecedens sit verum, concedat: si falsum, neget: si dubium, dubitet: si æquiuocum, distinguat: & si impertinens, dicatur, transeat. Illis quinq; verbis, poterat vti respondens. Si tamē consequentia neganda sit, secundo resumat, & dicat: nego consequentiam. Si verò in antecedenti duæ fuerint propositiones, maior, & mi-

nor, & vna sit vera, & alia falsa: poterit concedere antecedens pro illa parte, pro qua est verum, & negare pro alia: vt si diceret: homo currit: & homo est irrationalis: ergo homo mouetur. Supposito, quòd currat, potest dicere: concedo antecedens pro maiori: sed nego pro minori. Nunquam tamen Dialecticus concedat, vel neget consequens: licèt, si distinguendum est, possit facere. Ratio est: quia si antecedens est concedendum, quia verum, priùs deberet dicere, concedo consequentiam. Et si consequens negandum: quia falsum, & antecedens erat concessum: oporteret negare consequentiam. Demus exemplum. Contra definitionem consequentiæ sic argumentor: in hac propositione: In hac, denotatur aliquid ex aliquo sequi, est propositio, in qua denotatur aliquid sequi: tamen non est consequentia: ergo definitio est mala. Dicat respondens: Quando sic argumentaris: In hac propositione: In hac, denotatur alterum ex altero sequi, quæ se ipsam demõstrat, est propositio, in qua denotatur alterum ex altero sequi, & tamen non est consequentia: ergo mala est definitio. Quando sic argumentaris, hæc: Ex hac denotatur alterum ex altero sequi, est propositio, in qua denotatur alterum ex altero sequi: nego maiorem. Dicit arguens: probo sic. In ea significatur alterum ex altero sequi: ergo. Hic dicat, nego consequentiã: quia licèt id significet, tamen non sic est: eò quòd in definitione, consequentiæ notari alterum ex altero sequi est, in diuersis propositionibus, quũ vna ex alia infertur. Hoc est dicere, quòd ly denotatur, non dicit actum signatum, sed actum exercitum.

Argumẽt. *Solutio.*

¶Arguens vtetur istis verbis: probo, improbo, replico, arguo, argumentor, sequeretur. Nunquam tamen arguens vtatur verbis respondentis: neq; ècontra respondens, verbis arguentis.

¶Si fortè dicat arguens, ex hoc sequitur hoc: tunc respondens poterit dicere, concedo sequelam: vel nego sequelam.

CAP. IIII.

De propositione.

QVandoquidem de propositione hîc mentio facta est, & de oratione, consentaneum est aliqua præludia tradere: & primũ de oratione.

¶Oratio, est vox significatiua, cuius pars separata aliquid significat. Vel est, dictiones congruè se habentes: vt hæc: homo albus, est oratio: quia pars albus, separata, & homo, aliquid significat. & hæc: homo est creatus ad beatitudinem, est oratio: quia partes separatæ aliquid significant: nam sunt ibi dictiones, congruè se habentes.

Quid sit oratio.

¶Oratio duplex, perfecta, & imperfecta. Illa perfecta est, quæ generat perfectum sensum: & propositio vocatur: vt, homo est ad imaginem Dei factus. Hæc est propositio, & oratio perfecta. Et ideo perfecta: quia perfectum sensum generat in animo audientis. Hæc tamen, Petrus curreret, oratio vocatur. Homo albus etiam oratio dicitur, sed non propositio.

Duplex oratio.

¶Propositio, est oratio verè, vel falsè significãs. Verè, vt ista: homo est à Deo rectus creatus. Falsè: vt ego curro, cùm sedeo: ob id dicitur quòd duplex sit propositio: vera, & falsa. Illa vera, quæ significat ita esse, sicut est: vt homo est rationalis. Falsa, quæ significat aliter esse, quàm est: vt homo est brutum. Solet à nonnullis addi in definitione propositionis, quæ significat verè, vel falsè indicando: insinuantes solam indicatiui orationem esse propositionem: quia illa perfecta est oratio.

Propositio quid.

¶Propositio duplex, Cathegotica, & Hypothetica. Illa dicitur Cathegorica, quæ habet subiectum, copulam, & prædicatum tanquam partes sui principales: vt, Deus est infinitus: vbi ly Deus, est subiectũ: & est, est copula: infinitus, est prædicatum. Ideo, est, copula dicitur: quia copulat, seu vnit prædicatum, scilicet ly infinitus, cũ subiecto, scilicet cum ly Deus. Dicitur, tanquam partes principales sui: nam licèt habeat literas, & syllabas velut partes, non tamen sunt partes principales, sed minùs principales. Solùm dictiones sunt partes principales. Scilicet, ly Deus: ly est, & ly infinitus.

Duplex propositio.

¶Subiectum est, quod subijcitur alteri, scilicet, prædicato, vel de quo aliud dicitur, scilicet, prædicatum: vt in propositione proposita, ly Deus est subiectum: quia subijcitur ly infinito, vel quia infinitus dicitur de eo.

Subiectum.

¶Prædicatum est, quod prædicatur, vel quod de alio dicitur, scilicet, de subiecto: vt ly infinitus prædicatum est, quia prædicatur de ly Deus. Hic, prædicari de alio nil aliud est, quàm dici de alio: vel prædicari est, verè & affirmatiuè, id est, in propositione vera, & affirmatiua de alio dici.

Prædicatũ. *Verificari.*

¶Est tamen considerandum, hoc quòd est habere subiectum, copulam, & prædicatum, dupliciter cõtingere. Vno modo formaliter: alio modo æquiualenter. Formaliter est, vt in exemplo proposito. Virtualiter, vt si ista litera .a. imponeretur ad significandum tantum, sicut illa propositio in exemplo posita. Similiter in hac: Petrus legit: ibi prædicatum est inclu-

Notandum.

sum,

sum, id est, legens: ly legens est prædicatum, virtualiter ibi positum.

¶Propositio Cathegorica rursus diuidit, in vniuersalem, indefinitã, particularẽ, & singularẽ.

¶Vniuersalis illa est, cuius subiectum est terminus communis, determinatus signo vniuersali: vt hæc, Omnis homo est animal. Signa vniuersalia hæc sunt: omnis, quilibet, quicunque, nullus, non, & similia.

¶Particularis est, cuius subiectũ est terminus communis, signo particulari determinatus: vt quidã homo disputat. Signa particularia sunt: aliquis, quidam, quædam, & similia.

¶Indefinita est, quum subiectum est terminus cõmunis, & nullo signo determinatur: vt hæc, Homo disputat.

¶Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, vel singulariter tentus: vt Aristo. doctissimus fuit, vel hic homo est sapiens: nam in hac, homo, singulariter tenetur ratione illius pronominis demonstrantis, & restringentis, vt solùm stet pro demonstrato: ob id singulariter tenetur.

Propositio affirmatiua.

¶Diuiditur propositio, vt quædam dicatur affirmatiua: alia negatiua. Affirmatiua, cuius copula affirmatur: vt angelus est incorporeus. Negatiua, cuius copula negatur: vt sola fides non iustificat.

¶Solent & terministæ sua certa habere vocabula in suis disputationibus: ob id ad interrogationem factam, quæ est propositio? respondendum: Cathegorica, vel Hypothetica. Et quanta est? quærit, an sit vniuersalis, particularis, indefinita, vel singularis. Qualis? interrogat, an sit affirmatiua, vel negatiua. Ob id propositio ista, omnis homo naturaliter scire desiderat. Si quæratur quæ est? respondetur Cathegorica: quanta est? respondetur, Vniuersalis: qualis est? Affirmatiua.

¶Obiter notabis, in Cathegorica propositione, nullum obliquum obliquè tentum posse esse subiectum, vel prædicatum totaliter. Ob id ibi, Petrus vidit leonem: ibi leonem non est prædicatum: sed ly videns leonem. Potest tamen esse pars extremi.

¶Similiter est verum, nullum signum varians veritatem, vel falsitatem propositionis præcedens copulam efficitur pars subiecti. Et sic, in hac, omnis homo est sapiens: solùm ly homo, est subiectum. Si tamen copulam sequitur, efficitur pars extremi.

¶Propositio hypothetica est, in qua coniungũtur plures propositiones Cathegoricæ, vel plura complexa propositionalia per aliquam coniunctionem. Vt, homo est substantia animata, & discurrit in suis operationibus. Hic coniunguntur plures Cathegoricæ, quia duæ, per copulam, &. Exemplum secundi: vt leo intelligẽret si haberet rationem. Hæc duo sunt complexa propositionalia.

¶Complexum propositionale, est oratio imperfecta, cuius copula, si in copulam indicatiui mutetur: fiet propositio, vt si leo intelligeret. Illa copula, mutata in indicatiuum, scilicet, intelligit, fit propositio. Leo intelligit.

¶Hypotheticarũ plures sunt species, secũdùm diuersitatem copularum, seu coniunctionum: est copulatiua, disiunctiua, conditionalis, causalis, rationalis. De quibus omnibus postea suo loco dicendum. Hæc solùm dicta sunt, tanquã quædam præambula ad ea, quæ dicenda sunt.

CAP. V.

De terminis.

QVIA sæpè incidit mentio de termino, consequenter tractandum erit de termino, & diuisione ipsius: multipliciter enim cõtingit.

Quid sit terminus.

¶Terminus est, in quẽ resoluitur ꝓpositio. Sic Aristote. 1. Priorum, vt hic homo est disputans, ly homo est terminus, & ly disputãs, & ly est: quia in illis resoluitur propositio. Resoluere, est totum in suas partes diuidere. Et Boëtius. Terminos voco: nomina, & verba, quibꝰ nectitur propositio. Quod est apud Grammaticos dictio: est terminus apud Dialecticos.

Quid sit resoluere.

2. Termini definitio.

¶Definitur & sic, Est extremum propositionis. Vel sic. Est signum propositionis cathegoricæ cõstitutiuum. Vel sic, Est signum ponibile in propositione. Vt ly homo est terminus, quia extremum propositionis. Vt in ista, homo currit: est signum cõstitutiuum istius, quia ex eo tanquam ex parte cõstat huiusmodi propositio. Est etiam signum ponibile: quia etiam si homo solitariè sit scriptus, terminus est, quia poni potest in hac, homo est animal. Ex quo ramus pendens ante tabernam, vel tabella posita præ foribus domus, termini non vocantur: licèt enim signa sint, scilicet, quòd ibi venditur vinum, vel ibi declinent viatores: tamen non poni possunt in propositione. Dicitur constitutiuum propositionis Cathegoricæ, vt excludatur ipsa propositio cathegorica, quæ non debet vocari terminus: licèt sit verum, quòd constituat propositionem Hypotheticam.

1. Argum.

¶Sic argumentor exercitij causa. Atramentum est signum ponibile in propositione, & tamen

non est terminus: ergo definitio est insufficiẽs. Patet maior: quia põt ex atramento scribi iste terminus, homo, & tunc poni in hac, homo disputat. Et probatur minor, quòd non sit terminus: qa nec significatiuus, neq; nõ significatiu⁹.

Solutio. *Quid est poni in potentia propinqua.* ¶Solutio. Cùm sic argumentaris: Atramẽtum est signum ponibile. Distinguo, vel in potẽtia propinqua, & sic nego, vel in remota, & sic cõcedo. Et ad esse terminum, est requisitum, posit poni in propositione in potẽtia propinqua. Et posse poni in potentia propinqua, est posse poni sine acquisitione nouæ significatiõis, & sine hoc quòd fiat similis alicui termino Logico. Et quia per atramentum ex quo homo formatur, fit acquisitio nouæ significationis, & similitudo ad terminum logicum: atramentum nõ est ponibile in potentia propinqua.

2. Argum. ¶Contra aliam definitionem, scilicet, est signũ constitutiuum cathegoricæ propositionis. Illa particula est superfluè posita: ergo mala est definitio. Probatur. Si rectè esset posita, maximè ad excludẽdam ipsam propositionem cathegoricam, quæ non debet dici terminus, vt dictum est: sed non propter hoc. Patet, nam hęc, homo est animal, potest poni in hac, Homo est animal beatitudinis capax: ergo.

Solutio. Respond. negando esse definitionem malam, & cõcedendo positam particulam. Et quando infers, sed hæc cathegorica ponitur in hac. distinguo, vel tanquam pars præcipua: & sic nego. Nõ enim ibi, homo est animal disciplinæ capax, totũ ly homo est animal: ponitur tãquam pars præcipua determinata, quia solùm est subiectũ ly homo, & prædicatum, animal beatitudinis capax.

3. Argum. ¶Tertiò sic. Ly buf, est terminus: & tamen non est signum ponibile. Patet: quia nullibi potest poni, cùm nõ significet. Maior patet: quia hæc est propositio: buf est dictio, & subiectum necessario terminus erit.

¶Ad hoc nonnulli dixerunt, ly buf, esse terminum: quia seipsum representat; sed tamen non videtur propria loquutio, cum de ratione termini sit, significare. Respondetur, ly buf, non esse terminum.

Solutio. Et quando argumentaris, ponitur subiectum in ista, buf est dictio, dico esse aliquod signum quod videatur terminus, & appareat, sed tamen non est: quia etiam ibi minimè propriè significat, ob id quoties mentio de termino erit, intelligẽdum est de significatiuo.

4. Argu. ¶Quartò. Alicui conuenit definitum, cum aliqua determinatione, cui non conuenit definitio cum eadem: ergo definitio non est bona. Patet ly leo, seorsum in pariete scriptum, est terminus extra propositionem, & tamen non est signum ponibile in propositione extra propositionem: quia repugnat quòd ponatur in propositione extra propositionem.

Solutio. ¶Solutio. Supposito verum esse, ad bonam definitionem requisitum, quõd si definitum de aliquo dicitur cum determinatione: de eodem & definitio cum eadem dicatur: vt si de animali dicitur, quòd sit album: de eodem oportet dicatur, sit substantia animata sensibilis alba. Dico, quòd illa determinatio, extra propositionẽ, potest determinare ly signum, vel ly ponibile: si primum, vera est: quia adhuc extra propositionem est signum, quod potest poni, cùm tamen sit signum extra propositionem, & sic est verum antecedens. Et dicitur de definitione: qa leo positus in pariete, terminus extra propositionem, signum est ponibile in propositione, extra propositionem existens: quia semper signum est. Si tamen ly ponibile determinet ponibile: tũc si formale intelligatur, quod est esse ponibile in propositione: falsum est, quòd sit terminus extra propositionem. Et si ly extra propositionem vtrobiq; eodem modo capiatur, & idem determinet: semper est verũ, quòd de quo verificatur definitum cum determinatione, de eodem & definitio. Ly terminus: est terminus connotatiuus, cuius significatum materiale: est signum, & formale: esse ponibile in propositione. Sic si extra propositionem referatur ad materiale, verum est, quia signum est: si tamen ad formale, falsum: quia tunc esset sensus, extra propositionem esse signum positum in propositione.

CAP. VI.

De prima diuisio. terminorũ.

TERMINORVM: QVIdam mentalis, alius vocalis, alius scriptus. Omissa illa diuisione quam aliqui tradũt. Terminum quendam increatum, scilicet ipsum Deum, quia ipse est propositio, cùm repræsentet quicquid potest per propositionem significari. Alium creatum, scilicet mentalem. Verùm est impropriè loqui: Deum esse propositionem, licèt omnia repræsentet.

¶Terminus, ponitur in diuisione loco generis, & in membra diuiditur.

¶Mentalis, est qui mente concipitur, & idem apud omnes significat, vel est terminus potentiæ cognitiuæ. *Quid terminus mentalis.* Vt conceptus hominis, est mentalis terminus: quia mente conceptus, est idem apud omnes. Nam siue Græcus, siue Latinus concipiant: eodem modo repræsentat, licèt voces sint diuersæ. Quod tamen non contingit in

voce,

voce, vel scripto. Et dicitur potentiæ cognitiuæ, vt extendatur ad potẽtiam sensitiuam, non solùm hominum, sed etiam brutorum.

¶ Ibi, ly potentiæ, ponitur ad significãdam ipsam potentiam, vel tãquam subiectum, in quo talis terminus mentalis, seu notitia est, vel ad denotandum eandem potentiam, tanquam causam illius notitiæ. Ab obiecto enim & potentia, paritur notitia: vt ait beatus Augustinus. Brutum animal etiam potest formare sensationem, vt viso colore, format illã notitiã coloris.

B. August.

¶ Terminus vocalis est, qui auditu percipi potest, vt hæc vox, homo.

¶ Scriptus, qui visu corporeo percipitur, vt scriptura, homo.

¶ Sed operæpretium erit, licèt pòst prolixiùs differendum, & sæpè repetendũ, aliquid de termino mentali, seu notitia differere. Et sic perpẽde, ꝙ posito aliquo sensibili obiecto, coram potentia: vt aliquo colorato circa visum, ex tali obiecto emanant, & producuntur quædam species visibiles, quibus oculus informatus visionẽ producit. Et intellectus speciebus intelligibilibus affectus, intellectionẽm causat. Illæ tales species concurrunt effectiuè ad talem notitiam, simul cum potẽtia. Ipsa sensatio, seu intellectio repræsentat, & significat naturaliter propriè eidem obiectum: quæ est quædam similitudo rei obiectiua, & terminus mentalis.

Modus intelligendi.

De hoc in 3. de anima latius.

¶ Similiter considerandum, notitiam esse duplicem. Intuitiuam. s. & abstractiuam. Intuitiua inde dicta: quia rei præsentis sit, vt intellectio, aut visio coloris, coram existentis. Abstractiua dicitur, quando est rei absentis, & causatur notitia, non à re quæ realiter præsens mouet: sed ab ipsa re, vt intentionaliter præsens est in speciebus derelictis, quando habita est notitia intuitiua. Vt si ego in absentia, mortuo patre meo, habeo illius notitiam, & formo terminũ mentalem, causatur in me, non ex re præsenti realiter, sed intentionaliter, in speciebus relictis, & cõseruatis in thesauro memoriæ: ex quibus tãquam ex quodam speculo, in quo pater meus est: repræsentatiuè formo notitiam eius.

Quotuplex sit notitia.

¶ Ex istis licet colligere differentiam inter abstractiuam, & intuitiuam notitiam: quã alijs verbis antiqui doctores, vt S. Tho. & alij vocãt: notitiam visionis, & notitiam simplicis intelligentiæ. Vt prima intuitiua, secunda sit abstractiua. Differunt inquàm, primò quia intuitiua notitia ab obiecto, & potentia informata speciebus, producitur, abstractiua tamen: solùm à potentia, & speciebus relictis in memoria. Secundum discrimẽ est: quia intuitiua potest esse in intellectu, & in sensu, tam interiori, quàm exteriori, sed abstractiua, non potest in sensu exteriori reperiri.

Discrimen inter notitiã abstractiuã, & intuitiuam.

¶ Præterea. Notitia intuitiua clarè repræsentat, sed abstractiua nostra obscurè. Dixi nostra: quia illa quæ Dei, quæ simplicis intelligentiæ vocatur, quæ abstractiua dici potest, apud Deum clarissima, & distincta est.

¶ Quia, terminus mentalis notitia, & cõceptus dicitur, oportet intelligere duplicem esse conceptum. Vltimatum, scilicet, & non vltimatũ. Vltimatus ille est, qui rei conceptus dicendus, & non termini. Sed non vltimatus, ille qui termini est: & ideo non vltimatus, quia via ad vltimum, & finem: quando non est perfecta cognitio. Vt audita hac voce, homo, priùs formo in mente conceptum correspondentem illi voci, & consequẽter formo conceptum hominum, qui significatur per talem vocem. Primus non vltimatus, est tanquam via ad terminum, seu ad vltimum.

Conceptus duplex.

¶ Oportet ergo conceptus non vltimatus sit cõceptus distinctus termini. Nam si distinctus nõ sit, vt omnium entium conceptus: non erit non vltimatus. Et quidem considerandum venit, ꝙ significare non vltimatè, non est significare mediante alio, sed terminum formaliter significare. Et significare vltimatè, est rem, quæ non est terminus, formaliter significare.

¶ Et quia de conceptibus, ad propositum erit determinare: duplicem adhuc dici cõceptum: scilicet directum, & reflexum. Reflexus ille est, qui conceptus distinctus alterius cõceptus eiusdem potentiæ. Et directus ille est, qui nõ est distinctus conceptus alterius conceptus. Conceptus quo homines, vel animalia extrà cognoscimus: est directus. Sed ille qui est, nos cognoscere homines, & talem habere conceptum, reflexus vocatur: quia conceptus conceptus, vel conceptus directi conceptus.

¶ Hic posset esse dubium, Vtrùm conceptus reflexus id significet quod directus. Respondetur, dupliciter posse formaliter conceptum reflexum significare. Primò, vt solum directum absolutè repræsentet, sub ratiõe qualitatis duntaxat. Secundo modo potest eum repræsentare sub ratione similitudinis ad extra. Si primo modo, non significat rem ad extra quam directus significat. Secundo modo sic: quia tunc est imago directi sub ea ratione qua rem ad extra significat, & sic rem ipsam repræsentabit. Quæcunq; enim sunt eadem vni tertio: sunt eadem inter se. cùm ergo res ad extra conueniat cum conceptu directo, & reflexus similiter, erit etiã repræsentatio rei in reflexo.

Dubium.

Respondet.

¶ Adhuc circa hanc terminorum diuisionẽ, solet notari, quid sit terminũ vocalem, & scriptũ subordinari mentali cõceptui in significando,

quòd est, terminum vocalem, vel scriptum, nō posse significare: nisi mouendo intellectum ad talem conceptum formandum: nec potest sic mouere, & immutare, quin significet.

CAP. VII.

De de termino significatiuo.

Secunda diuisio.

SEQVITVR ET Alia diuisio terminorum, quam aliqui putāt superfluam, nam cùm disputatio non sit nisi de vocibus, seu scripturis, aut conceptibus significantibus: non est vnde sit necessarium diuidere terminum: in significatiuum, & non significatiuum. Verùm alij existimant non superuacaneā diuisionem.

¶Terminus significatiuus ille est, qui significat aliquid, aliqua, vel aliqualiter. Aliquid, vt homo, leo. Aliqua, vt homines, populus, gens. Aliqualiter, vt omnis, nullus, & est, & vt sunt omnes termini syncathegorematici.

¶Vel aliter sic. Terminus significatiuus ille est, qui significat ad placitum propriè, vel naturaliter propriè. Primùm ponitur propter vocalem, & scriptum: vt hæc vox homo, & etiam scriptura Leo. Secundum positum est propter terminos mentales, qui significatiui sunt, & propriè naturaliter.

¶Terminus non significatiuus est, qui nec ad placitum, nec naturaliter repræsentat. Vt, vox buf, baf. Hìc loquimur de significatione propria, nam materialiter: hæc vox buf: sciptam repræsentat, & significat, sed tamē impropria est huiusmodi significatio, Et quia de impositione facta est mentio, eo ꝙ terminus significatiuus, vocalis, & scriptus: ex ea significent: Impositio nil aliud est, quàm voluntas alicuius hominis, quæ fertur in aliquam vocem seu scripturam, vt significet, & si fiat ab homine authoritatis, authentica impositio dicitur, vt factum ab Adā *Gene.* narrat scriptura: si tamen ab alio non habente authoritatem, non authentica dicitur.

Impositio triplex est. ¶Sed est considerandum, triplicem esse impositionem. s. formalē, cōsequutiuā, & cōsuetudinariam. Illa formalis est, quæ ex proposito, & de directo imposita est voci, vel scripturæ. Vt ꝙ Ioannes in baptismo, Ioannes sit vocatus.

¶Consequutiua est, vt Petrus, suam imaginem repræsentat.

¶Consuetudinaria: vt Nero crudeles: ex consuetudine hoc habet, & ad placitum est: & non naturaliter.

¶Hic satis ad propositum erit breuiter dicere, quid sit significare. Nil aliud est, quàm potētiæ cognitiuæ aliud à se representare. Vt hæc vox homo significat homines. Et potentiæ cognitiuæ aliud à se representat: quia homines ad extra. Hìc per cognitiuam potentiam, etiam vt supra diximus brutorum sensationem intelligas. *Quid sit significare.*

Significare dupliciter. ¶Significare dupliciter cōtingit, formaliter, & instrumētaliter. Formaliter tunc: quum est potentiæ, formalis notitia, vt visio qua video colorem, & conceptus, seu notitia, qua formaliter cognosco Petrum, hæc formaliter: quia cognitio per talem notitiam, seu conceptum, velut per formam fit.

¶Instrumentaliter est, quando præexistēte sui cognitione, aliud à se representat. Vt hæc scriptura homo, quæ supposita sui cognitione, & sua impositione, facit homines cognoscere. Ob quod cæco non repræsentat, quia non vtitur ea tāquā instrumēto. Et licèt qs videat scripturā, si tū impositionem ignorat: etiam ei nō representat. Vt Græco, & Hebræo, hæc scriptura non significat. Necessarium enī est ad hoc quòd quis vtatur instrumento: vt eius notitiam habeat.

Instrumentorū modi. ¶Multiplex est genus instrumētotum, quædā sua natura, & conditione representant, vt gemitus infirmorum, repræsentat dolorē, & infirmū malè habere. Alia ex quadam consuetudine, vt canis visus sæpè præcedere dn̄m, representat ipsum dominum Facit enim nos venire in cognitionem hominis. Alia significāt ex institutiōe, vt voces, & scripturæ, vt dictum est supra.

Quid inter sit inter facere cognoscere significare & repræsentare. ¶Notandū ꝙ facere cognoscere, contingit quadrupliciter. s. effectiuè, obiectiuè, formaliter, & instrumentaliter. Potentia effectiuè, obiectū, facit obiectiuè cognoscere, formaliter, cognitio ipsa, seu sensatio, instrumentaliter, voces, vel scripturæ.

¶Significare, solum contingit, vel formaliter: vel instrumentaliter, vt dictum est.

Repræsentare tripliciter. ¶Repræsentare, tripliciter contingit, Obiectiuè, formaliter, & instrumentaliter. Ex quo sequitur, quòd licèt magister proponat discipulis obiecta cognoscibilia, non tamen repræsentat. Quia nec obiectiuè, neque formaliter, aut instrumentaliter.

1. Argum. ¶Contra dicta argumentor, Hæc propositio, a, est, b, est terminus, & tamen nec est significatiuus, nec non significatiuus: ergo definitio mala. Patet. Alicui enim conuenit definitum, cui non conuenit definitio. Probatur maior, Nam est propositio, ergo & terminus, & tamen non est significatiuus. Patet: quia vel naturaliter, vel ad placitū. Nō ad placitū, qa cùm sint ibi tres voces: solū vna ad placitum, & aliæ duæ naturaliter communiter significāt se ipsas: ergo potiùs deberet naturaliter. Sed nec naturaliter significat.

eat. Patet, quia ibi est vox illa, est, quæ ad placitum significat. ergo ipsa tota propositio non significat naturaliter.

2. Argum. ¶Secundò. Iste terminus, non significãs, est terminus, & tamen nec significatiuus, nec non significatiuus. Antecedens patet, quia verè terminus est, Patet minor. Primò non est significatiuus. quia: cùm significet quòd nõ significat, verè non significat, & sic est nõ significatiuus. Neque est non significatiuus, quia significat ꝙ nõ significat, & sic est, ergo est significatiuus.

3. Argum. ¶Tertiò. Hæc scriptura leo, significat sibi similes, & tamen non ex consuetudine, neq; ad placitum, neque naturaliter. Maior est manifesta, & minor pro duabus partibus, sed probatur ꝓ tertia: quia illa scriptura leo, non eodem modo profertur à Græco, & barbaro, & Latino, ergo non significat naturaliter vocem.

Solutio. ¶Ad argumenta. Ad primum, cõceditur illam propositionem esse terminum significatiuum, & ad placitum, sufficit enim ad hoc, quòd vnus solus terminus, vt est, ly est, significet ad placitum: licèt alij duò naturaliter cõmuniter. Nam significatio ad placitum propria est, ob id principalius trahit ad se minus principale.

¶Ad. 2. dicendum est, ly non significãs, esse terminum significatiuum, quippe qui significat, non significate, Et quando infers, non significat: quia significat, quod non significet: nego consequentiam: quia ibi non significans capitur materialiter, & non formaliter, & hoc sufficit ad hoc quòd terminus significatiuus sit, De quo erit sermo infrà.

¶Ad. 3. Dicendum, quòd illa scriptura Leo: significat vocem, quia exprimit ipsam, sicut vox conceptum, & hoc ad placitum. Ad placitum enim fuit, quòd hæc vox, homo, illis depingeretur characteribus, & sic significaretur: sicut dicit Aristo. quòd scripturæ sunt signa eorũ, quæ sunt in voce. Et etiã videt̃ significare ex quadã consuetudine, velut argumẽtatiuè: quia ad placitũ euenit: vt illa exprimeretur per scripturã.

CAP. VIII.

De termino Cathegorematico & Syncathegorematico. Tertia diuisio.

RVRSVS TERMInus diuiditur in cathegorematicũ, & syncathegorematicũ. Cathegorematicus ille est, qui significat aliquid, vel aliqua, vt homo, & homines, &c. Nã homo, significat aliqd, & homines aliqua. Syncathegorema dicitur, vel terminus Syncathegorematicus: qui aliqualiter significat: vt, omnis, quilibet, & cætera huiusmodi. Dicitur cathegorematicus, id est prædicatiuus, quia si capiatur significatiuè, potest esse totale extremum. s. subiectum, vel prædicatum. Vt ly homo in ista, homo currit. Syncathegorematicus dictus: quia simul prædicatiuus: quia cùm non possit esse totale extremum, coadiuuat tanquã modificatiuus extremorũ, aut verbi. vt in ista, omnis homo disputat, ly oĩs est syncathego.

¶Quidam modernus Sbarroya addit mixtum terminum: qui ex vtroq; cõficitur, formaliter, vel eminenter: mixtus terminus formaliter, vt omnis homo, eminenter, vt ly currit, ambulat, & hæc aduerbia, possibiliter, necessariò, cras, olim. Quia in huiusmodi includitur cathegorema, & syncathegorema. Vt in currit, inclusum est, & verbum substantiuum est, & ly currens.

¶Solent etiam diuidere cathegorematicũ terminum, in cathegorematicũ significatione tantùm, officio tantùm, officio & significatione simul: vt obliqui obliquè tenti significatiõe sunt cathegorematici: quia aliquid, vel aliqua significant, sed non officio: quia non possunt esse totalia extrema: vt hoĩs currit, esset inepta oratio.

¶Cathegorematicus officio tantùm est, qui potest exercere officium in propositione, sed tamen non significat aliquid, neque aliqua, vt est, ly est de tertio adiacente. Vt in ista, homo est animal. Cathegorema officio, & significatione simul est, quod aliquid, vel aliqua significat, & potest esse totale extremum: vt homo in hac, homo currit.

¶Eadem diuisio dari potest de syncathegorematico, nam qui est officio solùm cathegorema, significatione, est syncathegorema, & qui significatione tantùm cathegorematicus, vt hominis: est officio syncathegorema, & ly omnis est officio, & significatione.

¶Contra hæc est argumentum. Nullus est terminus syncathegorematicus: ergo malè dictũ est. Probatur, si aliquis, maximè ly omnis: sed ille non, ergo. Est cathegorematicus, ergo nõ est syncathegorematicus. Patet, significat aliqualiter. Ergo, aliqualiter significatur per ly omnis. Ab actiua ad passiuam: est bona consequentia, & ly aliqualiter est aliquid: ergo. 1. Argum.

¶Respon. argumentum non valere, & ratio est: quia ibi aliqualiter, in actiua non ponitur tanquam accusatiuus, sed est tanquam modus verbi, explicans modum significandi. Ob id non tenet ab actiua ad passiuam in isto loco, teneret tamen, si vis verbi in accusatiuum transiret sic: ego amo Deum, ergo Deus amatur à me. Solutio.

¶Hic solent adducere aliam diuisionem cathegore-

gorematici termini, dicentes, quendam esse collectiuum: vt populus, alium diuisiuum: vt homo, sed hæc ad grammaticos.

CAP. IX.
De ter. materiali. & formali. Quarta diuisio.

TERMINVS DVplex, Materialiter accept⁹, & formaliter. Materialiter est acceptus, quando solùm pro se ipso: vt in hac, homo est nomen. Homo est dictio. Formaliter contingit, quando pro re ad extra, capitur: vt homo est animal. Ibi nõ potest capi pro dictione, quia dictio non est animal, sed oportet capiatur significatiuè.

CAP. X.
De termin. finito, & infinito.
Quinta diuisio.

TERMINVS CATHEgorematicus, diuiditur in finitum, & in infinitum. Finitus ille est, supra quem nulla fertur negatio. Vt homo animal. Infinitus, supra quem negatio fertur. Vt nõ homo. Itaque infinitus terminus est, aggregatum ex termino finito, & negatione infinitanter tenta.

Triplex negatio. ¶Triplex est negatio. Priuans, infinitans, & negans. Priuans illa est, quæ dicit negationẽ, cum quadam tamen aptitudine in subiecto. Vt, cæcus, dicit visus priuationẽ, sed oportet sit in subiecto apto nato, Nam lapis non dicitur cæcus: quia non habet aptitudinem ad videndum.

¶Negatio infinitans illa est, quæ non negat copulam, sed solùm terminum supra quẽ immediatè cadit, & efficitur pars extremi, vt non homo currit. Si ly non capitur infinitanter: solùm negat illum terminum immediatũ, & efficitur tunc pars subiecti. Hoc totũ est subiectũ, nõ homo. Negatio negãs est, quę copulã negat, & nõ efficitꝰ pars extremi. Vt ly nõ in hac, nõ homo currit, ibi ly nõ, negat copulam, & est sensus: ꝙ nullus currat. Negat cursum cõuenire homini, & non efficitur pars subiecti. Non enĩ est subiectum totũ illud nõ homo: sed solùm ly homo.

Negatio nominalis nũquã ĩfinitat ¶Est hîc considerãdum, ꝙ negatio nominalis; sicut nullus, semper est negãs: & nunq̃ capitur infinitanter: Vt nullus homo est animal, sed aduerbialis: vt ly non, aliquando capitur neganter, aliquando infinitanter. Sed quando cognoscemus eam capi neganter, & quando infinitanter, non potest de hoc dari regula, sed certũ est, magnam esse differentiam: cùm contingat propositionem in qua ly non capitur infinitanter esse veram: & eandem esse falsam, si capiatur neganter. Hæc, non Deus est ens, si neganter, falsa est: quia facit sensum, nullus Deus est ens. Si tamen capiatur infinitanter, vera. Non Deus est ens. i. aliquod quod nõ est Deus, est ens: vel omne quod non est Deus, est ens, & est vera. Quomodo cõtingat negationem afficere terminos post se sequentes, & an solùm habeant vim in eadem propositione cathegorica, & non in sequenti, dicemus postea, quãdo de materia propositionum erit sermo.

¶Etiam cõsiderãdum terminum infinitum de qualibet re mundi verificari, alia ab illa, quæ negatur, ob id infinitum dicitur, quasi non limitatum: Vt non homo, de lapide. Lapis, est nõ hõ.

CAP. XI.
De ter. vniuoco, & ęquiuoco.
Sexta diuisio.

TERMINORVM, Alius vniuocus, alius æquiuoc⁹. Vniuocus est, qui vnius significationis dicitur: Vt homo. vel sic. Est terminus omnia sua significata: eadem ratione significans: Vt ly homo, omnia sua significata vnica definitione significat. Nam in hac, animal rationale, quæ est hominis definitio, omnes homines significantur, & sub eadem ratione.

¶Aequiuocus verò ille est, qui sua significata diuersis rationibus significat: Vt canis, significat marinũ, domesticum, & cælestẽ: Verũ ista plura non eadem ratione: Nam alia est definitio canis domestici, cùm sit animal domesticũ latrabile, & hæc definitio non est syderis cælestis. Etiam ly homo, quando significat hominẽ viuum, & pictum: solet dici æquiuocus, seu alio vocabulo: Analogus: quia non eodem modo, neq; æqualiter sua importat significata. Nam principaliter hominẽ viuum, minùs principaliter, & per analogiam, hominem pictum.

¶Oportet cõsiderare ista vocabula, vniuocum, æquiuocũ, æquiuocata, vniuocata: nã res ipsæ significatæ per terminum, ęquiuocum, ęquiuocata dicũtur: Vt canis latrabilis, & sidus cęleste. Vniuocata sunt significata termini vniuoci: vt Petrus, Ioannes. &c. Vniuocus est terminus vniuocus. Aequiuocus, terminus æquiuocus.

¶AEqui-

¶ AEquiuocorum, quoddam à casu, aliud à cõsilio. Ille terminus qui sua significata ęquè principaliter significat, à casu vocatur: Vt ly canis, significans latrabilem substantiam, marinam, & cælestem. Nam æquè principaliter omnia illa, & non magis vnum quàm aliud. Sed tamen æquiuocus à consilio, qui & analogus, ille est, qui sua significata non æquè principaliter importat, sed proportione quadam, seu attributione: Vt homo, quum hominem viuum, & pictum significat. Et sanum, quod dicitur & de animali, & de medicina, & de vrina. Et tamen per analogiam quandam, & non æquè principaliter de omnibus. Et ly ridens: vt hominem significat, & pratum virentem floribus.

¶ Cùm etiam sit verum, quòd vniuocus terminus plura vna ratione, & æquiuocus plura diuersis rationibus, inter hæc duo extrema, medium ponitur: scilicet æquiuocus à cõsilio, seu Analogus: vt videatur significare diuersa non æquè primo, sed per similitudinẽ quãdam, seu analogiã. Et sic Analogiæ gradus, quidam accedũt ad vniuocationem, alij ad æquiuocationẽ.

De gradibus analogorum.

¶ Primus gradus, quum vnum nomen eadem ratione vnum significat, quæ tamen ratio: diuersos continet specificos gradus: Vt quodlibet genus, suas continens species: quæ est per quandam analogiam inæqualitatis, de qua Aristotel. 10. Meta. In genere latent æquiuocationes. *10. Metap.* Licèt secundum dialecticum pura sit vniuocatio, cùm sit omnium specierum eadem ratio, inquantum sub eodem genere continetur.

¶ Secundus gradus ille est, quum de materiali plura significat nomen, sed per diuersas attributiones ad eandem formam, principiũ, vel subiectum. Ad eandem formam: vt sanum, de vrina, medicina, & animali. Ad idem principium: vt militare de equo, veste, & ense. Ad idem subiectum: ens de substantia, & accidente. Nam licèt verùm sit, quòd qualitas, seu accidens, sit ens, tamen est de rõne eius, esse in substãtia, seu in subiecto. Ob id principaliter dicitur de substãtia.

¶ Tertius gradus est ad æquiuocationem accedens, quum nomen vnum plures formas, sed similes, pluribus rationibus, sed similibus: significat. Vt ridere, de homine, & prato virente. Ridere enim in homine, aliam formam & aliã rationem importat quàm florere in prato, sed tamen est similitudo quædam.

¶ Quando loquimur in termino æquiuoco, & vniuoco, quòd significat eadem ratione, vel alia ratione: ibi per rationem intellige, vel formam significatam, vel conceptum formalem, vel rei definitionẽ. Ad omnimodã vniuocatione: requisita est omnimoda idẽtitas, & ad omnimodã æquiuocationem omnimoda diuersitas.

¶ Habes etiam, vniuocum esse æquiuocum à consilio, vt homo: cùm sit terminus vniuocus repræsentans eadem ratione, atque significans omnes homines: & est æquiuocus à consilio significando hominẽ pictũ. AEquiuocus à casu non potest esse vniuocus, vt ly Petrus, significans multos: qui hoc nomine vocantur.

¶ AEquiuocus à casu eò dictus, quia non ex intentione primi impositoris fuit, ꝙ canis imponeretur ad significandum domesticum, & marinum, sed factum est à casu: propter vocabulorum penuriam.

¶ AEquiuocus à consilio eò dictus: quia ex cõsilio & voluntate primi impositoris fuit: vt homo primò homines viuos, impositione formali significaret, deinde homines pictos, ex consequenti.

¶ Magister Soto, in summulis capit. 7. lec. 1. putat istum terminum canis, non esse æquiuocum à casu, sed vniuocum, saltim in significando domesticum, & sidus, sed tamen communis modus loquendi habet oppositum, vt dicat esse æquiuocum propriè à casu: & nullo modo esse vniuocum. *Oppositio ꝰ canc an sit æquiuocus.*

¶ Quia de analogis est sermo, dantur duæ regulæ, quæ solent ab alijs in materia suppositionum apponi.

¶ Prima. Analogum per se sumptum, stat pro famosiori suo significato. Vt ly homo in hac, homo est animal, stat pro homine viuo, & non pro picto. *Regulæ analogorum.*

¶ Secunda. Talia sunt subiecta, qualia permittũtur ab eorum prædicatis. Nam si analogum ponatur à parte subiecti, & à parte prædicati restringatur à membro minùs principali, stabit secundùm exigẽtiam talis membri: Vt in hac, homo est pictus, ly homo, non pro viuo: sed pro picto stat, ratione illius prædicati, pictus.

¶ Contra definitionem termini vniuoci sic argumentor. Hoc copulatum, Petrus, & Paulus: est terminus vniuocus, & tamen significat mediantibus diuersis conceptibus: quia mediante conceptu Petri, & conceptu Pauli. *1. Argum.*

¶ Ad hoc argumentum communiter respõdetur, illud copulatum esse terminum vniuocũ. *Solutio.* Et quum arguis, significat sua significata mediãtibus diuersis conceptibus: concedo, sed non totalibus, & synonymis, sed sunt duo conceptus partiales, licèt diuersi, vnum faciant. Vel dicendum, ꝙ licèt illi sint diuersi conceptus, & etiam totales in illo copulato: tamen faciunt vnum, & ob id est terminus vniuocus.

¶ Præterea. Ille terminus homo, est vniuocus, & tamẽ significat mediãtibus diuersis cõceptibus, qa mihi mediãte vno, & tibi mediãte alio, ergo. *2. Argum.* Respondetur, negando illos esse diuersos *Solutio.*

conceptus: quamuis enim sint in diuersis hominibus, & in diuersis subiectis, non dicuntur esse conceptus diuersi in præsentiarum, quia idem est conceptus formatus à me, & ab alio quocunque in significatione de ly homo: qui vnica ratione homines significat.

Dubium.

¶ Hic solet quæri à Neotericis, Utrùm in mente vltimata posit esse æquiuocatio? Quod est dicere, Utrum eo modo quo datur in voce, vel scripto, quòd canis sit æquiuocus terminus: detur etiam in mente vnus conceptus, qui plura æquè primò significet distincta.

Non datur æquiuocatio in mēte.

¶ Ad hoc respondetur, nullo modo dari posse æquiuocationem in mente vltimata. Patet sic. Quęcunq; sunt similia vni tertio, & inter se erūt: sed res significatæ per vnum conceptum vltimatū, sunt etiam eidem conceptui similes, ergo & erunt inter se. Et sic non possunt per vnum conceptum significari: vel significantur sub aliqua ratione qua conueniunt. Et sic non potest esse, quòd diuersa vno conceptu significent.

CAP. XII.

De termi. communi, & sing.

Septima diuisio terminorum.

TERMINVS SIgnificatiuus adhuc diuiditur in communem, & singularē, seu discretum. Communis ille est, qui plura diuisim significat, vel, vt alij dicunt, qui de pluribus verificatur vniuocè, & diuisim: Ut homo, plura significat diuisim: quia Petrum, Paulum, Ioannem, &c. Et animal, de pluribus verificatur, puta, de homine, leone, equo, vniuocè, quia vnico cōceptu, eadēq; ratione. Et diuisim, quia Ioannes est homo, & Petrus est homo.

¶ Singularis ille est, qui tantùm de vno dicitur: vt Petrus, Paulus &c. non de pluribus vniuocè, & diuisim: ob quod ly Petrus, non est terminus communis: quia licèt prædicetur de pluribus, qui vocantur hoc nomine, non tamē vniuocè, & diuisim, sed æquiuocè. Quia non eadē ratione iste Petrus est, & ille, sed diuersis rationibus.

¶ Solent hic moderni distinguere terminū cōmunem, dicentes, alterum esse terminū cōmunem in significando, alterum terminum cōmunem in supponendo. In significando, vt homo. In supponēdo ille est, cui ex vi suæ significationis non repugnat supponere pro pluribus diuisim, vt ly Deus, ly sol, & ly mundus. Verùm nō est necessarium talem ponere diuisionē: quia etiam communis terminus absolutè dicetur, nā istis terminis virtute suæ significationis non repugnat: si essent plures soles, vel plures mundi: supponere pro illis: quia ille terminus sol, quādo fuit impositus: non fuit ad significandum illum solem singularem, sed solem absolutè.

¶ Termin⁹ singularis duplex est, scilicet, singulare vagum, & singulare determinatum. Determinatum dicitur, quod Grāmatici nomen proprium, & Logici indiuiduum. Ut ly Ioānes, ly Petrus. Vagum, est nomen cōmune cum pronomine demonstratiuo. Ut iste homo, hic leo &c. De istis in libris prædicabilium, vbi de specie, & genere, & indiuiduo fiet specialis sermo.

Argum.

¶ Contra definitionem termini communis fiat argumentum. Hic terminus Alfonsus, significat plura, & tamē est terminus singularis: ergo mala est definitio. Probatur antecedēs pro maiori: nam significat Alfonsum, qui fuit puer, & Alfonsum, qui modò est. Et ista sunt plura. Patet, quia non est idē Alfonsus puer, & Alfonsus iuuenis, nam alias habet partes iam senex, quas de nouo acquisiuit, & perdidit alias, quas habebat quando iuuenis.

Idē dicitur tripliciter.

¶ Pro solutione argumenti distinguendum est, Aliquid dicitur esse idem tripliciter. Primo modo, quādo quicquid habet, & habebit: habuit. Itaq, nihil accquisiuit, nec deperdidit. Et sic Gabriel Archangelus idē qui fuit, est, & erit. Secūdo modo dicitur esse idē, quando pars principalis manet inuariata, & reliquæ quæ variātur, in simili situ, & figura succedunt. Et hoc modo Alfonsus iuuenis est idē qui puer: quia principalis pars, scilicet anima, inuariata manet, & aliæ quæ perduntur, & acquiruntur, in eodem situ, & figura succedunt. Tertio modo est, quando partes succedunt in simili situ, & figura: quāuis non maneat aliqua pars, quę priùs erat. Et sic idem est fluuius hodie, qui heri.

Solutio.

¶ Ad argumentum. Nego quòd dicatur de pluribus, qui nullo modo idētitatis sunt idem. Nā licèt verùm sit, quòd verificetur de Alfonso puero, & eo iuuene: tamē sunt idem secūdo modo idētitatis. Ob id est terminus singularis, & non communis. Sed hæc solutio nō satisfacit Ferdinando Enzinas, & dat aliam, concedēdo quòd Alfonsus qui fuit puer, nō est idē qui, & senex, & sic verificatur Alfonsus de pluribus. Sed hoc non sufficit ad terminū communem: quia hæc significat mediantibus pluribus cōceptibus: nā ad hoc quòd sit terminus cōmunis, est requisitum quòd illa plura mediante vno conceptu significet, alius enim est conceptus Alfonsi pueri, & alius ipsius iuuenis. Neq; ex hoc inferas

(ait ipse)

(ait ipse) hanc negaudam: Alfonsus fuit baptizatus, quia hæc est vera ad hunc sensum, Alfonsus successit illi, qui baptizabatur. Hæc tamen sunt nullius momenti: nec adducerem nisi coactus, deseruiens opinioni plusquam rationi.

CAP. XIII.

De termin. transcendentibus.

Octaua diuisio termi.

Res, Ens, Aliquid, sunt absoluti termini.

TERMINORVM, quidam transcendens, quidam non transcendens. Ille dicitur transcendens, qui de qualiber re mũdi potest verificari. Et isti sunt sex intellecti per hanc dictionem, Reu, Bau, scilicet, res, verum, bonum, ens, vnum, aliquid. Tres sunt absoluti termini, alij tres sunt connotatiui. Transcendẽtia dicta sunt hæc sex: quiã transcendunt limites aliorũ terminorum. Nam cùm alij termini de aliqua, vel aliquibus rebus mundi verificẽtur, isti sex, de qualibet re mundi. Nam quacunq; data, est de ea verum dicere, quòd est ens, res aliquid, bona entitatiuè, vera, & vna. Bonum enim connotat quòd sit appetitus attractiuum, verũ, quòd immutare posit intellectum: vnum, quòd in se indiuisum, & diuisum a quolibet alio.

¶ Non transcendẽtes termini vocantur omnes alij ab istis sex. Neq; hic est opus distinctione adducere termini transcendentis in significando, & supponendo, & transcendentis in significando tantùm, putantes ꝙ ly Chimæra omne ens de materiali significat, pro quo non potest supponere. Sed cùm ly Chymæra vera entia non significet, non est opus id dicere.

¶ Etiam ponuñtur aliqui termini supra transcendentes, qui non solùm pro veris, vt sex transcendentia numerata, sed etiam pro imaginabilibus, & possibilibus supponunt: vt ly possibile, & ly intelligibile.

¶ Transcendentia incomplexa solùm assignantur sex proposita, sed complexa sunt innumera. Nam omne disiunctum ex terminis contradictorijs, vt est, vel non est, Petrus, vel non Petrus, album, vel non album, homo, vel non homo, &c. Omnia ista complexa de qualibet re mundi possunt verificari. Qua ratione consequẽter de termino complexo, & incomplexo disserendum erit. Quia non solùm hic, sed etiã in supradictis mentio facta est.

* Aduertendum ꝙ modus essendi additus enti: constituit transcendentia, & etiam cõstituit prædicamenta: sed tamen aliter & aliter nam est modus essendi specialis, qui non conuenit omni enti, sed determinato: vt hoc qđ est esse per se, ꝙ substantiæ conuenit, &c. Secundum hanc considerationem ponuntur decem prædicamenta ab Aristo. Substantia, quantitas, qualitas, &c. de quibus in dialectica in proprio loco. Est modus essendi entis generalis, & iuxta modos diuersos generales cõstituũtur trãscẽdentia & sunt quinq; modi, & obid cum ente sex sunt transcendẽtia s. ens. vnum aliquid, res, verum, bonũ. Est etiam aduertendũ ꝙ inter huiusmodi transcendentia, & si quãtum ad res significatas: nullum habeãt ordinẽ, neq; vnum sit prius alio: eo ꝙ inter ista transcendẽtia non sit realis distinctio quo ad formales rationes: tamen ordo est, quia primũ qđ ab intellectu cõcipitur, est ens. Secundum est indiuisio in se vt Aristo. docet. 10. Metaphysicæ text. 7. & sic secundo loco ponitur vnum, in tertio gradu concipitur diuisio, ab alio & sic est aliquid. Et statim concipitur ꝙ habet essentiã & quidditatem & sic est res, & quia habet quidditatem est conformitas ad intellectum, & sic est verum, & quia habet suam perfectionem & rationem appetibilis est bonũ: hic ergo est ordo, & prioritas inter transcendentia. De quibus latius in Metaphysica.

CAP. XIIII.

De termin. complexo, & incomplexo.

Nona diuisio termi.

TERMINORVM significatiuorum, quidam incomplexus, alius cõplexus. Incõplexus: vt homo. Complexus: vt homo albus, homo est animal.

¶ Terminus complexus ille est, qui plures habet partes significantes iuxta significationẽ totius: vt Petrus, & Paulus, Homo est animal, Homo albus. Hominis equus.

¶ Incomplexus est, qui non habet plures partes significantes iuxta significationem totius: Vt Petrus, album, nigrum, &c.

Quid sit significare iuxta significationẽ totius.

¶ Terminum habere plures partes significãtes iuxta significationẽ totius est, quòd eius significatio constet ex partium significatione: Vt homo albus: significatio totius ex partiũ significatione cõstat: nam quia ly homo, homines: & ly album, alba: hinc, homo albus, hominẽ album

bum significat. Quod quis poterit cognoscere, si deposita vna parte à sua significatione, totũ desinit significare, tunc cõstat significationem depēdere à significatione partium: Vt si ly homo, non significaret hominem.

¶ Complexorum, quoddã est complexum distãs, aliud indistans. Distans est, quando partes principales coniunguntur aliqua coniũctione. Vt hic, Ioannes, & Paulus. Dixi principales, quia hoc cõplexũ, Petrus amans Deum, & proximum, est complexum complexione indistanti, & non distanti. Indistãs est, vt homo albus, animal homo, &c. Solet ab aliquibus terminus complexus sic definiri. Est, qui habet plures partes se habentes sicut determinatio, & determinabile, vel sicut coniunctio, & coniungibile. Exemplum primi, vt homo albus, hominis equus. Exemplum secundi, Petrus, & Ioannes.

Argum. ¶ Sed argumentor contra dicta. Est aliquis terminus incomplexus, & tamen habet plures partes significantes, vt dominus, & tamen partes habet, scilicet, do, & minus, significantes.

Solutio. Respõdetur, id non esse iuxta significationem totius, non enim ex significationibus partium

Replicatur. resultat totius significatio. Sed si quis instet, ly paterfamilias, & æquiferus, armiger, &c. sunt termini incomplexi, & tamen plures habent partes: vt constat, significantes iuxta totius significationem, vt totius significatio ex partium significatione videatur originem trahere.

Solutio. *1. Perih.* Dicendum, terminos propositos compositæ figuræ esse incomplexos: vt tradit Arist. 1. Periher. Et ratio est: quia non significant illæ partes iuxta totius significationem, nam licèt pater, significet patrem, & familias familiam, hoc totum paterfamilias gubernatorem domus significat.

2. Argum. ¶ Præterea. Si ly. a. imponatur ad significandũ, sicut ly homo albus, tunc esset terminus cõplexus apud Logicos, quia tantum valet, quãtum illud complexum, & tamen non habet plures partes.

Solutio. Respon. distinguendo. Vel formaliter, & sic concedo. Vel virtualiter, nego. Et ad terminum complexum sufficit quòd habeat plures partes, siue formaliter, siue virtualiter, & ibi habet virtualiter plures.

3. Argum. ¶ Item. Hæc, b, est, b, est terminus complexus, & tamen non habet plures partes significãtes.

Solutio. Nam. b, &, b, non significant. Ad hoc respondetur, esse propositionem, & terminum complexum, & habere plures partes significantes, licèt non formaliter, virtualiter tamen. Nam illa subordinatur naturalibus similitudinibus illarum literarum, & actui verbali, quod sufficit.

C A P. X V.
De termin. absolu. & connotati.

Decima diuisio terminorũ.

TERMINVS RVRsus diuiditur in absolutum, & connotatiuũ. Connotatiuus ille est, qui vltra suum materiale significatum aliquid aliud importat. Vel, vt alij dicunt, aliud adiacere, vel nõ adiacere significat. Vt album, vltra hoc quòd dicit corpus: importat albedinem adiacere corpori.

¶ Absolutus est, qui præter suum materiale: nil aliud importat. Vt homo, leo, & similia.

¶ Hìc nota solum terminum cathegorematicũ dici absolutum, vel connotatiuum: nam syncathegorematicus minimè vocatur, nisi forsan conceptus non vltimatus de ly omnes, quo se repræsentat obiectiuè, adæquatè dicatur terminus absolutus: & quo ad se, & sua similia, connotatiuus.

Quid importet connotatiuus terminus. ¶ Notandum, in cõnotatiuo termino duo denotari, alterum, velut id quod adiacet alteri, & hoc formale dicitur, alterũ velut cui aliquid adiacet, & hoc materiale. Vt in albo designatur aliquid, cui adiacet albedo, & illud materiale & id quod adiacet illi quod formale est: interdũ de formali non significat aliquam rem adiacere sed aliqualem modum se habendi: Vt sedēs, vigilans, dormiens & huiusmodi.

Regulæ connotatiuorũ. ¶ Solent duæ regulæ poni, quibus cognosci debeat terminus connotatiuus. Prima. Quando modus significandi termini exponitur per ly habens, aut quodammodo se habēs: vt album, & sedens. Posterior, Quando terminus re eadē manente, potest supponere, & non supponere pro illa: Vt cœnans, est terminus cõnotatiuus, vltra enim ipsum qui cœnat, comestionem, & tempus serotinum importat. Et posset remanente subiecto, & tempore, nõ supponere pro illo: Vt si non cœnaret talis.

¶ Terminorum connotatiuorum, quidam cõnotat essentialiter, alius accidentaliter. Essentialiter, quando partem essentialem suo materiali adiacere denotat: Vt ly rationale, & ly spirituale. Accidentaliter: vt ly album, ly vigilans. Et accidentaliter, dupliciter potest connotare. Intrinsecè, vt accidens proprium: vt risibile. Extrinsecè, quando accidens commune est, vt album.

¶ Rursus cõnotatiuorum, alius positiuus, alius nega-

negatiuus, alius priuatiuus. Positiuus, qui ponit: Vt ly videns, ly illuminatum. Negatiuus: vt non vidēs, non illuminatum. Priuatiuus, qui carentiam formæ in subiecto apto nato importat. Vt tenebrosum, cæcus.

¶ Quare dicatur in termino cōnotatiuo significatum materiale, secūdùm nominales, sit quod principale, & aliud formale est. Quia pro materiali significato huiusmodi termini possunt supponere, & nō pro formali. Nam hæc est impossibilis, hoc potest esse album, demonstrata albedine, & subiecto demonstrato, est vera.

1. Argum. ¶ Contra dicta. Ly album, est terminus connotatiuus: vt dictum est, tamen non significat materiale, & formale, ergo mala est desfinitio. Patet minor, authoritate Arist. in prædicamentis

2. Prædi. dicentis. Albū solum qualitatē significat, quod

S. Thom. S. Thom. in. 3. d. 25. confirmat dicens Nomen adiectiuum solam formam significat.

2. Argu. ¶ Secūdò. Chimæra est terminus cōnotatiuus, tamen nihil significat, ergo. Quòd sit connotatiuus, est certum. Minor patet, quia Chimæra significat Chimæram, & Chimæra nihil est.

Ad primū argument. ¶ Ad primū. Oportet aduertere, terminū cōnotatiuum dupliciter posse considerari. Substātiuè, vel adiectiuè. Cùm substantiuè, tūc materiale, & formale dicit: Vt ly album, importat albedinem, cōcernēdo subiectum, vnde videtur habitudo inter accidens, & subiectum importari in illo termino. Si tamen adiectiuè sumatur: vt in ista, homo albus, ly albus, solùm dicit albedinem in ordine ad Petrū, nihil de materiali connotando ad sensum Grammaticorū, qui dicūt, adiectiuū adiectiuè tētum, significat aliquod accidens adiacere substantiuo. Et sic in isto sensu esset verum dictum Aristo. Et quum nos diximus, ly album esse terminum cōnotatiuum, & importare materiale, & formale, loquuti sumus de eo substantiuè sumpto.

¶ Considerandum, etiam Aristot. in loco citato, secundùm translationem Argyropili dicere, album solùm quale, significat. Non dicit, vt alij allegant, solùm qualitatem, significat. Et sic in Græco, solùm est Pion significat, id est quale, & non Piotita, quod est qualitas. Et sic argumentum non probat.

¶ Ad secundum. Dicēdum quòd eo quòd Chimæra sit mons in Lycia, qui in vertice abundat leonibus, & in pede serpentibus, & in medio capratum pascuis, fingunt poëtæ, vt Ouidius refert, monstrum quoddam, ex capite leonis, cauda serpentis, & dorso capræ, quæ est Chimæræ definitio. Et Dialectici vtuntur eo, ac si esset nomen connotatiuum: vt de materiali importet monstrum, connotando membra esse taliter disposita. Quæ compositiu possibilis non est. Verùm quidam neotericus Sbarroya in suis paruis Logicalibus in. 2. parte. quæstio. 1. credit ly Chimæram, esse terminum absolutum, & non connotatiuum, dicit esse terminum absolutum significantem ex æquo totum hoc, ens compositum ex his, quæ non possunt componi.

¶ Ad formam argumenti respondetur, concedendo maiorem, & negando minorem. Et ad probationem, negatur consequentia: nam arguitur à non amplo ad amplū negatiuè: sic dicendo: Chimæra chimærā significat, & chimæra nihil est, ergo nihil significat. Nam ly ens, inclusum in ly Chimæra, ratione de ly significat, ampliat ad imaginabilia. Ob id non concludit argumētum, nam aliquid significat, scilicèt ens imaginabile, ad sensum supra dictum. *Ad argu.*

CAP. XVI.

De ter. media. & immediato. Diuisio. XI.

TERMINORVM: quidā immediatus, alius mediatus. Mediatus ille, cuius causa propositio in qua ponitur, per alia, vel alias probāda est, vel improbanda: Vt sunt omnes termini communes, & singulares, rem partibilem significātes. Vt homo, gratia cuius hæc propositio, homo est animal, venit probāda per has singulares: hic homo est animal, vel hic homo est animal. &c. Exemplum secundi, vt ly Petrus, in ista. Petrus est plura entia, nam probatur per alias, sic arguēdo Iste binarius, demostrata aīa, & corpore, sunt plura entia, & iste binarius est Petrus: ergo Petrus est plura entia.

¶ Immediatus terminus est, cuius gratia propositio non venit probanda per alias: vt sunt termini singulares, rem impartibilem significantes, vt Michael, & Gabriel.

¶ Terminorum mediatorum, quidam dicuntur officiabiles, alij resolubiles, alij exponibiles.

¶ Officiabilis ille est, cuius causa propositiu in qua ponitur, efficitur modalis composita: vt sunt verum, falsum, possibile, impossibile, contingens, necessariū. Modalis cōposita in proposito dicitur, propositio in qua aliquot istorum modorū, est prædicatum, vel subiectū, & aliud extremum est aggregatū ex infinitiuo cū supposito: vt Socratem currere est contingens.

¶ Terminus resolubilis est, qui in duos, vel plures ptibilis est terminos: vt homo. Qui in istos

.parti-

partitur:iste homo ;&iste homo.

¶ Terminus exponibilis est, virtutē syncathegorematici habens, cuius gratia propositio in qua ponitur, per alias exponentes probáda est: vt sunt isti, tantum, quantum, præter, differt, incipit, desinit: sicut in hac, tantum homo est animal rationale, exponitur per has, homo est animal rationale, & nihil non homo, est rationale. De quo inferiùs in exponibilibus.

C A P. XVII.
De ter. primæ, & secūdę intē. Diuisio. XII.

Quid ter. prim. intē. DIVIDITVR RVRsus terminus, in terminum primæ intentionis, & secundæ intentionis. Primę intentionis illę est, qui significat aliquam rem, non secundùm proprietatem, Grammaticam, Logicam, vel Rhetoricā. Vt Ioannes, quando significat Ioannem, & homo homines. Vel sic, est terminus significans aliquid, secundùm quod in se habet.

¶ Terminus secundæ intentionis est, significās secundùm aliquam proprietatem, Grammaticam, Logicam, vel Rhetoricam. Vel alijs verbis: Est terminus, significās aliquid, secūdùm quod mentis intentioni subijcitur: vt homo, quando speciem hominis significat. Interiectio, coniunctio, definitio, diuisio, propositio, species, genus, dispositio, inuētio, eloquutio. Ista vocabula sunt secundæ intentionis, seu secundæ impositionis. Secundæ intentionis, tanquam secūda intellectus attentio: vt sit prima attentio, eius primum significatum. Vt homo quum Petrū, vel Ioannem. Et sit secunda attentio, quum propter scientiam Dialecticam tradendam: ille idē terminus fabricatus est (vt sic loquar) ab intellectu: vt stet pro specie humana, tanquam secundæ intentionis dicatur terminus, qui est constitutus, ex secunda intellectus attentione.

Nota. ¶ Hic nota secundæ intentionis terminos, non eò dici: quia præsupponant primam intentionem, sed dicta est secunda intentio: quia est proprietas rei, habens esse ex solo ordine ad intellectum. Et prima intētio, est proprietas cōueniēs rei, sine tali ordine. Licèt etymologia data sit, ꝙ secunda intentio dicatur tanquam secunda intellectus attentio, non tamen semper est requisitum, quòd secunda, præsupponat primam.

1. Argum. ¶ Contra definitionem termini secundæ intentionis argumentor. Hoc cōplexum, terminus primæ intentionis, significat aliquid, vt subijcitē intellectus intētioni, & tamē non est terminus secūdæ intētionis. qđ patet, quia est terminus primæ intētionis: ergo nō est secundæ intētionis.

¶ Ad hoc. Cōcedo maiorem, & nego minorē. *Ad argu.* Et ad probationem. s. est terminus primæ intētionis: quia terminus primæ intentionis est terminus primæ intentionis: distinguendum erit. Nam vel ambo extrema capiūtur materialiter; vel personaliter. Si personaliter, concedo. Et sic est bona consequentia, & nihil ad intentionem argumenti. Si ambo materialiter, tunc antecedens conceditur, & negatur consequentia, quia in consequēti subiectum capitur materialiter, & prædicatum personaliter. Quum dicis: ergo terminus primæ intentionis, non est terminus secundæ intentionis. Dico, ꝙ in dicto antecedente dicendo, terminus primæ intentionis, est terminus primæ intentionis: subiectum capitur materialiter, & prædicatum personaliter, & tunc neganda est illa propositio. Nam hæc est falsa, terminus primæ intentionis, est terminus primæ intentionis.

C A P. XVIII.
De ter. pertinenti. & impertinenti. Diuisio. 13.

TERMINORVM, alij pertinentes, alij impertinētes. Pertinentes sunt illi, quorū alter alterum infert, aut ei repugnat. Vt homo, risibile: homo, equus.

¶ Impertinentes sunt, quorum neuter alterum infert, aut alteri repugnat: vt iustus, & albus.

¶ Pertinentes, quidam conuertibiles: vt homo, & rationale: alij non conuertibiles, vt homo, & animal. Nam licèt sequatur: est homo: ergo est animal, non tamen sequitur, est animal: ergo est homo.

¶ Conuertibiles, quidam synonymi, alij non synonymi. *Conuertibiles termini qui sint.* Synonimi sunt, qui significant idē, & eodem modo, & adæquatè. Vt mucro, ensis, gladius. Dicitur eodem modo: quia licèt risibile idem sit, quòd homo: non tamen eodem modo: Quia homo absolutè, risibile connotatiuè. Dicitur adæquatè, quia licèt ly homo, & ly animal idem significent: non tamen sunt synonymi, quia non adæquatè.

* Aduerte ꝙ conuertibilitas est triplex. s. secundùm rem, secundùm conceptum, & secundùm prædicationem. Secundùm rem, quando duo, dicunt eandem naturam adæquatè, vt homo, & rationale, & sic species & genus

non

non conuertuntur: quia non eandem naturam adæquatè vtrunq;. Secundùm conceptum, quando sunt idem re & ratiõe, vt duo synonyma vt Cicero & Tullius &c. Secundùm prædicationẽ, quando duo adæquãtur in suppositis, ita vt de quibuscunq; prædicatur vnum prædicetur & reliquum, vt homo & risibile, &c.

Ad synonymitatem requiritur vocum diuersitas.

¶Hic aduertendum, ad synonymitatem requisitam esse vocum diuersitatem. Sunt enim synonyma, id est nomina eiusdem rei. Cùm termini sunt eisdem significationis Logicalis, & Grammaticalis: dicuntur synonymi essentialiter, & accidentaliter: Vt ensis, & gladius. Si tamen desit Grãmaticalis: sunt synonymi, essentialiter solùm: Vt homo, & hominis.

Qui termini repugnãtes.

¶Terminorum repugnantium dispatatorum, alij repugnantes non oppositi, alij oppositi. Primi exemplum, homo & equus. Oppositi. Quidam contrarij, vt sunt termini incompatibiles qualitates importantes: Vt album, & nigrum; Contradictorij, quorum alter connotat explicitè negationem alterius: sicut album, & non album. Priuatiui: vt cæcus, & videus. Relatiuè; sicut pater, & filius. Dominus, & seruus. Creator, & creantra.

¶Hic est finis tractatus terminorum: sequẽtes ordinem neotericorum, apponemus tractatũ suppositionum.

C A P. XIX.

De suppositionibus.

LOQVENDO Sicut multi loquuntur, licèt sentiamus vt pauci: post terminorũ traditionem, sequitur, & de suppositionibus nõnulla tradere. Et quidẽ de suppositiõibus, ampliationibus, & appellationibus, ab Aristo. non est editus libellus peculiaris, sed à Petro Hispano, quem omnes sequuti sunt, qui de hac materia loquuntur.

Quid sit suppositio.

¶Suppositio: est terminus in propositione existẽs, verificabilis de re quam significat. Vel sic. Suppositio: est acceptio termini pro aliquo respondente illi, secũdùm eandem acceptionem. Verbi gratia, homo in ista, homo est animal, supponit: quia potest verificari de re quã significat, demõstrato homine, Petro, vel Ioãne: hic est homo. Et quum dicitur, est acceptio, verè sic est: nam ly homo, accipitur in illa propositione pro aliquo respondente illi, secũdùm eandem acceptionem, hoc est pro Petro, vel Paulo. Ad cognoscendum verùm aliquis terminus supponat pro re quam significat: oportet vnã propositionem affirmatiuam formare: & à parte subiecti ponere rem quam significat terminus supponens, cum pronomine demonstratiuo, & à parte prædicati terminum supponentem, & si illa est vera, terminus supponit. Vt in hac, homo est animal: ly homo supponit, quia hæc est vera, hic est homo, demonstrando Petrum. Ob id ly homo supponit pro Petro, sed non supponit pro leone, quia hæc est falsa, hic est homo, demonstrando leonem.

Quomõ se habent suppositio, acceptio, significatio.

¶Notandum quòd isti termini, suppositio, acceptio, significatio: se habent sicut superius, & inferius. Nam quicquid supponit, accipitur, & non econuerso. Nam ad hoc quòd terminus supponat, requiritur sit in propositione, & tamen ad hoc quòd accipiatur, sufficit vniatur in ordine ad copulam verbalem: Vt in hac, homo curreret, ly homo, licèt accipiatur: non supponit. Et etiã requiritur ad hoc quòd supponat: quòd verificetur, de re quam significat. Ob id ly Chimæra in ista, Chimæra est, licèt sit in propositione, non supponit: quia non verificatur de re quam significat, cùm hæc non sit vera, hoc est Chimæra: & homo solitariè positus, significat: sed neque supponit: neque accipitur. Itaque hoc est verum, hic terminus supponit: ergo accipitur, & significat. Et similiter, hic terminus accipitur: ergo significat. Sed non valet, significat: ergo accipitur, & supponit. Nam terminus ille solitariè positus, significat, & non accipitur, neque supponit. Nec valet, accipitur: ergo supponit. Nam in hac, homo curreret: ly homo accipitur, & tamen non supponit, vt dictum est.

* * Est aduertendum circa id quod dicitur terminum non supponere extra propositionẽ, ꝙ aliqui ex Thomistis putãt contrariũ, & id probate nituntur ex dictis. S. Tho. 1. p quæstio 39. articul. 4. vbi dicit, ꝙ hoc nomen Deus, habet ex modo significandi quòd possit supponere pro persona: sicut hoc nomen homo, & idem in solatione ad tertium. Sed tamen quòd dictum est tenendum terminum extra propositionẽ non supponere. Et est de mẽte S. Tho. Neq; obstat adductũ ex eo doctore Sãcto, quia ibidẽ se declarat, formans propositionẽ vt Deus creat: vbi pro natura, & q̃do pro persona: Deus generat, Deus spirat, &c. & quãdo dicit ꝙ Deus per se supponit pro natura, & nõ pro persona. per ly per se, intendit ꝙ ex se, respectu secluso, cuiuslibet prædicati absoluti: supponit pro natura: vt Deus creat, Deus est bonus: sed pro persona, non supponit nisi determinetur per prædicatũ relatiuũ, vt Deus generat Deus est pater &c. ly Deus non ex se, sed respectu talis prædicati

S. Thom.

cati supponit pro persona. Hæc pro tyronibus difficilia sunt, tamen successu temporis erunt manifesta.

¶Est considerandum, terminos sic supponere in propositionibus veris: sicut in falsis. Nam in hac, homo est lapis: & ly homo supponit, & ly lapis. Quia verificari possunt isti termini de re quam significant, demonstrando hominem, & demonstrando lapidem.

¶Solent hic poni quatuor regulæ ad cognoscẽdum veritatem, & falsitatem propositionis, ratione suppositionis terminorum.

1. *Regula.* ¶Propositio affirmatiua, cuius alterũ extremũ nõ supponit: est falsa. Extremũ vocamus, subiectum, vel prædicatũ. Vt Chimera est ens. Subiectum non supponit. Similiter in ista. Antichristus est homo, quia non potest demonstrari, non supponit.

2. *Regula.* ¶Omnis propositio affirmatiua, cuius ambo extrema supponunt, sed non pro eodem: est falsa. Vt hæc: homo est lapis, est affirmatiua, & extrema supponunt, & est falsa, quia non pro eodem.

3. *Regula.* ¶Omnis propositio negatiua, cuius alterũ extremum non supponit, est vera. Vt Chimæra non est animal. Antichristus non est ens.

4. *Regula.* ¶Omnis propositio negatiua, cuius ambo extrema supponunt, & non pro eodem, est vera. Vt homo non est brutum, homo nõ est lapis.

¶Hic considerandum est, ad verificationẽ termini supponentis, oportere vt seruentur proprietates omnes logicales: vt simile genus suppositionis, ampliationis, appellationis, restrictionis, alienationis. Vt si velis verificare suppositionem, de ly homo: in hac, Homo est species oportet dicas, hoc est ly homo: quia ibi sumitur materialiter, & sic debet fieri verificatio. Exemplum de ampliatione: Adam fuit homo, non debet fieri verificatio, hoc est homo: sed hoc est, vel fuit: quia illa copula ampliat ad duas differentias temporis. De restrictione, in hac, aliquis homo currit, debet fieri verificatio, vt seruetur eadem restrictio. Hic est aliquis homo, vt stet pro masculis. Et appellationis, vt in hac, ego cognosco Papam, oportet fiat hoc modo, hoc est cognoscens Papam, & non sic, hoc est Papam cognoscens.

1. *Argum.* ¶Contra definitionem suppositionis argumẽtor. Aliquis terminus supponit, & tamen non verificatur de re pro qua supponit: ergo. Patet. Non demonstratum, in hac propositione, non demonstratum est lapis in profundo maris, supponit, sed non verificatur de lapide, quia hæc est falsa, demonstrando lapidem, hoc est non demonstratum, cùm sit contradictio.

Solutio. ¶Respondetur, quod ille terminus, non demõstratum, supponit, & verificatur, & quando infers, est propositio falsa, fateor: sed tamen verificatur: vt ita sit q demonstratur, sed non verificatur, vt propositio sit vera, ac si diceremus, Sufficit ad suppositionem quòd verificetur, & demonstretur: vbi ly non demonstratum, sumitur materialiter.

2. *Argum.* ¶Secũdò sic. Iste terminus hominis: in hac hominis asinus currit, supponit, & tamen non verificatur: ergo malè dictum est. Quòd supponat patet, sed non verificatur: quia ad hoc quòd verificetur, oportet sit prædicatum in propositione, in qua demonstratur, sed non potest esse prædicatum.

Solutio. Respondetur, ly hominis supponere, & sufficere ad verificationem vt fiat per suum rectum. Et sic posset fieri: hic est homo, cuius est asinus.

Dubium. ¶Potest esse dubium. Vtrum subiectũ in istis, Adam, & Antichristus fuerunt, vel erunt, supponat. Aliqui dixerunt q sic, quia Adam fuit, & Antichristus erit. Sed meliùs dicitur, ibi non supponere, quia Adam, & Antichristus, est vnũ copulatum, & non debet resolui, sed verificari, Adam, & Antichristus fuerunt, & Adam, & Antichristus erunt, & vtraq; est falsa, suppositio copulati complexiuè sumpti non habet cognosci per suppositionem partium.

Duplex suppositio. ¶Duplex est suppositio. Propria, & impropria. Propria illa est, quando terminus pro illo capitur: quod propriè significat: vt ly homo, in ista: homo disputat.

Quid suppositio impropria. ¶Impropria est, quum terminus capitur pro illo, quod non propriè, sed metaphoricè, vel translatiuè significat. Et eius sunt sex species. Metaphorica, catacretica, metaleptica, synechdochica, metonymica, antonomatica. Exemplũ primi, vt leo, quando supponit pro crudeli. Catacretica, vt si contra vsum parricida sumatur pro illo, qui fratrem occidit. Metaleptica, vt arista pro anno. Vt ibi. Post aliquot mea regna videns: mirabor aristas. Ibi arista pro anno, Synedoche, pars pro toto.

¶Metonymica, vt ibi pateras libare Ioui, quando continens pro contento.

Dubium. ¶Antonomatica, vt Phylosophus, pro Aristo. Vtrùm tamen istæ suppositiones impropriæ, etiam sint in mente, an sit correspondentia ad proprios conceptus? Videtur dicendum, quòd tales termini supponentes impropriè: subordinantur in mente proprijs conceptibus, & non illis pro quibus supponunt.

Suppositio propria in materialẽ, simplicem, & personalẽ diuidit. ¶Rursus suppositio propria, diuiditur in materialem, simplicem, & personalem. Materialis est, suppositio termini, pro illo, quod terminus impropriè significat. s. quum est pro se mediante conceptu, se naturaliter communiter repræsen-

sentante. Vt in hac, homo est nomen, ly homo materialiter capitur.

¶Simplex suppositio illa est, quæ est termini pro suo primario significato. Vt in hac homo est species. Petrus est indiuiduũ. Ibi ly homo, & ly Petrus: pro suo significato primario. Et hæc suppositio, non ponitur ab aliquibus, tamen apud antiquos fit mentio de ea. Posset sic
Suppositio simplex qd sit. definiri. Suppositio simplex est, quotiens terminus supponit pro natura importata in tali termino, Vt hîc, homo est species, Ly homo, nõ pro re capitur, sed pro natura hominis.

* Et pro suppositione simplici antiqui ponũt
1. reg. regulas. Prima. Termino supponẽti simpliciter non est particulare, neque vniuersale, sed simpliciter enunciandum: quòd homo est species:
2 quòd animal est genus. Secũda regula. Omnis terminus supponens respectu prædicati importãtis actum animæ, supponit simpliciter, vt homo diffinitur, homo intelligitur, homo prædi-
3 catur de pluribus differẽtibus numero &c. Tertia regula. Omnis ꝓpositio cuius subiectũ supponit simpliciter, est singularis: quia nõ est vniuersalis, neque indiffinita, quia non potest fieri sub subiecto aliquis descẽsus. Quòd si quis obijciat quòd in ista homo est species ly homo est terminus communis cùm sit aptus prædicari de pluribus, ergo non erit singularis, solutio est, quòd in hac ly homo non est terminus communis: quia non respicit supposita vt superius, inferiora: sed tenetur discretè: quia stat ꝓ natura ab intellectu apprehensa vt vna: & vt sic singularis est: quia denudata est ab omni conditione indiuiduãte. Et similiter in hac, substantia est generalissimũ: & ens est transcendens. subiectũ tenetur singulariter. vt. 7. Metaph. probat.

¶Suppositio personalis est, quando terminus supponit pro illo, quod principaliter significat. Vel ponentes suppositionem simplicem, & definientes sicut primò definita est, poterit sic personalis definiri: vt illa sit, quum terminus supponit pro suo secundario significato: vt in ista, homo disputat, ly homo suppõit personaliter: quia pro suo secundario significato, ad sensum quem communiter loquentes habent. Pro homine Petro, vel Pauln: quod est significatum secundarium; licèt nos primarium dicamus.

¶Pro quo notãdum. Quòd ly homo in ista: homo est species, & in ista, homo disputat, pro eodem supponit, nam supponit in prima, pro cõcreto naturæ humanæ, quod non distinguitur realiter à suppositis, pro quibus supponit ly homo, differt tamen, quòd in prima supponit pro homine inquantum est cognitus per eius proprium conceptum, scilicet homo, in secunda tamen supponit pro eodem absolutè, id est non inquantum sic, aut sic cognitus. Et isto modo, vocatur primarium significatum de ly homo, in hac homo est species: quia mediante proprio conceptu. Et in hac, homo disputat, supponit pro secundario significato. Si hæc non capis, sufficiat dicere simplicem suppositionem esse, quãdo terminus pro natura capitur, & personalis, quando pro supposito illius naturæ: sicut dicunt Scotistæ.

¶Solet assignari differẽtia inter terminum supponentem suppositione simplici, & supponentem suppositione personali penes hoc, ꝙ sub termino supponente simpliciter, nunquam licet descendere, neq; syllogizare. Semper enim variatur appellatio in huiusmodi descensu. Sicut nõ sequitur, homo est species, & Petrus est homo: ergo Petrus est species. Sub termino tamen supponente personaliter licet descendere, & syllogizare. Fortè si seruaretur appellatio, liceret sub termino supponente simpliciter. Vt sic, homo est species: ergo hic homo inquantũ cognitus homo: est species.

* Est etiam aduertẽdum apud terministas suppositio formalis, & personalis coincidant & conuertibiliter se habent & tñ reales non pro eodem accipiunt. Et formalem diuidunt in naturalem, & accidentalem: quia si accipitur respectu prædicati per se, quod conuenit subiecto essentialiter, vel consequitur essentiam subiecti, est suppositio naturalis siue essentialis, in omni propositione de per se, tam primo quàm secundo modo. Vt homo est animal: & homo est risibilis: vel accipitur respectu prædicati cõuenientis accidentaliter, vt homo est albus: homo currit: & tunc est suppositio accidentalis. Et hæc diuisio suppositionis habetur ex doctore Sancto in 3. Senten. distinct. 1. quæst. 2. art. 4. Et apud reales suppositio accidẽtalis diuiditur in personalem, & simplicem: quia si prædicatũ accidentaliter conuenit, & hoc extra animam, est personalis: vt homo currit: vel conuenit subiecto non inquantum habet esse in supposito: sed vt habet esse in anima, vt inquantum intellectus intelligit naturam communem prædicabilem de multis, vt quando dicit homo est species, &c. Et vocatur suppositio simplex. Hæc sint dicta pro modo loquẽdi antiquorum, qui etiam secundum modum suum suas ponunt regulas.

¶Solent assignari regulæ, in quibus cognoscamus quando terminus materialiter supponit.

¶Prima. Dictio non significatiua si supponit, 1. Regula.
erit materialiter. Vt hic, blitiri, est blitiri.

¶Secunda. Terminus determinatus signo ma- 2. Regula.
terialitatis supponit materialiter: Vt ly homo in hac,

in hac, ly homo est ens. Signa materialitatis sunt, hic terminus, hæc dictio, & cætera huiusmodi, & ly.

3. Regula. ¶Tertia. Omnis terminus primæ intentionis, qui est subiectum respectu prædicati secundæ intentionis: supponit suppositione simplici, nisi aliquid obstet. Vt hic homo est species, Petrus est indiuiduum. Animal est genus. Et in his. Verum, est obiectum adæquatum intellectus: color est obiectum visus.

¶Suppositio rursus diuiditur, quędam est communis, alia discreta. Communis est, terminus communis supponens: Vt homo, in hac, homo est animal. Discreta, quando terminus discretus supponit. Vt ly Petrus, in hac, Petrus est homo.

¶Communis adhuc duplex, determinata, & cõfusa. Determinata est, ad quam valet ascensus, & descensus disiunctiuus: vt in hac, homo est animal. Sic. Iste homo est aĩal, vel iste homo est animal: ergo homo est animal. Hæc suppositio cognoscitur, vt placet Dialecticis, per hanc literam, b, facit enim terminum cui immediatè pręponitur: supponere determinatè.

¶Suppositio confusa diuiditur, in confusam distributiuam, & confusam tantùm. Rursus. Distributiua, in distributiuam completam, & incompletam.

¶Confusa tantùm, diuiditur, in confusam disiunctam, & confusam copulatam.

¶Rursus, suppositio communis in genere, diuiditur in mobilem, & in immobilem. Istis speciebus suppositionum solent vti summulistæ, licèt apud graues autores, & Theologos antiquos de illis nulla pene fiat mentio.

¶Hìc oportet notare signa quę huiusmodi suppositiones causant. Particularia signa sunt, aliquis, quidam, quispiam. &c. & ly, b. Ista faciunt suppositionem determinatam.

¶Signa vniuersalia, quædam sunt purè affirmatiua, alia purè negatiua, alia mixta. Vt ita dicã affirmatiua: vt omnis, quilibet, cunctus, totus.

¶Negatiua, partim sunt aduerbia, vt non, partim nomina, vt nullus, neuter.

¶Signa quæ mixta possunt dici, includentia affirmatiuam, & negatiuam vniuersalitatem, possunt esse signa exponibilia, quæ per affirmatiuam, & negatiuam exponuntur. Vt tantùm, prætet, differt.

¶Ponuntur regulę ad cognoscendum terminũ qua suppositione supponat.

1. Regula. ¶Prima. Terminus communis, nullo signo determinatus, determinatè supponit. Vt, homo legit, & similiter si terminus communis signo particulari determinatur, & non sit impeditũ tale signũ. Vt in hac, aliquis homo est animal.

¶Secunda. Terminus communis immediatè determinatus signo purè vniuersali, pureq; affirmatiuo, si non impediatur aliquo signo, supponit cõfusè distributiuè. Vt in hac, omnis homo currit, ly homo, supponit distributiuè, ratione de ly omnis, qui habet hanc vim distribuendi terminum immediatum. Dixi immediatum: quia terminum mediatum confundit: vt ly animal, in eadem propositione. Dixi non impeditum: quia in hac, non omnis homo currit, ly homo, non supponit distributiuè, sed determinatè. Valet em̃ sicut aliquis homo currit. 2. Regula.

¶Tertia regula. Terminus communis determinatus mediatè, vel immediatè ab aliquo signo vniuersali, pureq; negatiuo, supponit confusè distributiuè. Vt in hac, nullus homo est lapis, Ly homo, & ly lapis, supponunt distributiuè. Et in hac, non homo est animal, &c. Si ly non, capiatur neganter. Nam si capiatur infinitanter, solùm terminum immediatum distribuit. Et aduerbialis negatio non solùm distribuit, terminos omnes positos in eadem cathegorica, sed etiam alterius cathegoricæ. Vt in ista, nõ homo currit: & homo disputat. Etiam ly, homo, in secunda cathegorica, distributiuè supponit, ratione de ly non. Negatio tamen nominalis, vt nullus, solùm distribuit terminos positos in eadem cathegorica, & non in alia. Vt in hac, nullus homo est lapis, & Angelus est substãtia: solùm distribuitur ly homo, & nõ ly Angelus. 3. Regula.

¶Notandum, esse aliqua signa distributiua, quæ hanc causant termini communis distributionem, vt est, ly peior: & omnia comparatiua, & superlatiua terminos à se rectos distribuunt. Hìc, Petrus est sapiẽtissimus hominum: & hic, Petrus est sapientior homine, ly homine, stat distributiuè.

¶Est & signum Prætet: & consequenter omnia signa exceptiua, quæ distribuunt immediatos sibi terminos. Vt in hac, omne animal præter hominem est irrationale: ly homo, distributiuè stat.

¶Ly Inquantum, etiam mediatè sequentes terminos, distribuit. Et ly Differt, terminum à se rectum. Et ly Tantùm, cõfundit confusè disiunctim terminum immediatum, & distribuit mediatum. Vt in hac, tãtùm homo est animal, ille terminus homo, supponit confusè disiunctim: & ly animal, distributiuè. Habet virtutẽ contrariam ad ly omnis, vt suprà dictum est. Etiam ly Priuatus, & verbum Careo, terminos rectos à se distribuit. Et ly Extra. vt ego sum extra domum: ly domum stat distributiuè pro omni domo.

¶Est notandum, nullum signum, quodcunque sit illud, habere virtutẽ ante se, sed semper post

se, Vt

se. Vt homo est omne animal: ly omne, non habet virtutem in illum terminum homo, sed solùm in ly animal.

¶Duplex est suppositio distributiua: quædam pro singulis generum: alia pro generibus singulorum. Vel alijs verbis, completa: & incompleta. Quæ pro generibus singulorum, incompleta vocatur: quæ pro singulis generum, completa. Illa quæ est pro generibus singulorum, est, ad quam valet ascensus, vel descensus, copulatiuus per solas species dũtaxat. In quo sensu ista conceditur, omne animal fuit in Arca Noë. Et ascendendum est hoc modo demonstrãdo species: homo fuit in Arca Noë, & Leo fuit in Arca Noë, & sic de alijs speciebus: ergo omne animal fuit in Arca Noë. Et hoc est incompletè distribui.

¶Pro singulis generum, quæ completa est: ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus per omnia indiuidua. Sicut in ista, omnis homo est animal. In quo sensu ista falsa, omne animal fuit in Arca Noë.

¶Suppositio confusa copulatiua est, ad quam valet ascensus, vel descensus copulatiuus. Et copulata, ad quam copulatus. Exemplum primi in ista, omnis homo est animal. Sic, iste homo est animal, & iste homo est animal, &c. Exemplum secundi, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei, &c. Et sic, hanc suppositionem facit ly omnes in plurali numero. Et tunc quando collectiuè, facit istum sensum: tota collectio Apostolorum est duodecim. Et quando distributiuè, facit istum sensum: singuli, vel quicunq;, &c. in quo sensu ista falsa est: omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

Quid suppositio confusa disiuncta.

¶Suppositio confusa disiuncta est, ad quam valet ascensus, vel descensus disiunctus. Quod contingit, quando ly vel, vnit inter terminos, vt in ista: omnis homo est animal, sub ly animal supponente confusè tantùm sic fit: iste homo est hoc animal, vel hoc animal. &c. Hæc suppositio cognoscetur, quando est terminus communis immediatè sequens ly tantùm, vel mediatè: ly omnis, in eadem cathegorica, & ly immediatè, quod signum confundit terminos sequẽtes. Vt in hac, immediatè post hoc, homo erit animal. Et similiter aduerbia numeralia bis, ter, quater. &c. Similiter id causat copulatum diuisiuè tentum: vt quando ponitur verbum numeri singularis. Vt in hac, Petrus & Ioannes est animal. Tunc confundit terminos sequentes, vt in hac supra dicta. Ly &, confundit ly animal. Secùs si compulatum complexiuè sumatur: vt est, quando copula est numeri pluralis. Vt in hac, Petrus, & leo, sunt animalia.

¶Etiam additur, & aliud signum confundens à Terministis, scilicet ly, a, nam sicut, b, facit suppositionem determinatam: ly, a, confusam tantùm. Vt in hac, a, homo non est animal: quæ vera est, quia sua contradictoria falsa est: omnis homo est, b, animal. Vt suo loco dicemus.

¶Operæpretium erit hìc Dialecticorum regulam adnotare circa materiam hanc suppositionum: Quicquid mobilitat immobilitatum, immobilitat mobilitatũ. Id est, quicqd distribuit indistributum, indistribuit distributum. Hoc est, si aliquod signum distributiuum inuenit terminum indistributum, distribuit eum: & si inuenit distributum, indistribuit illum. Exemplum primi, vt si huic, homo est animal, addatur ly non, distribuit omnes terminos post se, sed si huic, omnis homo est animal, addas, non omnis homo est animal: ibi ly homo est indistributus, ratione de ly non: quia inuenit eum iam distributum per ly omnis. Et hoc prouenit, quia signa distributiua, sunt æqualis virtutis, & mutuò se impediunt.

¶ Considerandum est, signa distributiua esse maioris virtutis, quàm confusiua, vel determinatiua, & determinatiua, maioris quàm confusiua. Et sic præualet, quando duo simul concurrunt, quod est maioris virtutis. Vt in hac, tantùm omnis homo currit: quia ly omnis habet distribuere, ly homo & ly tantùm confundere, distributiuum præualet.

¶Solent poni regulæ, ad cognoscendum, quando sub aliquo termino cadunt duo signa mutuò se impedientia, cùm terminus maneat indistributus: qua suppositione supponat, determinatè, vel confusè. Quarum prima est. Quando *1. Regula.* in aliqua contradictoriarum aliquis terminus distribuitur in ordine ad terminum stantem confusè, in alia contradictoria supponit determinatè. Vt in hac. Non omnis homo est animal, ly homo determinatè supponit: qa in ista, omnis homo est animal, stabat distributiuè in ordine ad confusam suppositionem.

2. Regula.

¶Secunda regula. Si terminus distributus sit in ordine ad terminum supponentem determinatè, in sua contradictoria supponet confusè. Vt in hac, Non omnis homo est, b, animal, ly homo supponit confusè, æquiualet enim huic, a, homo non est animal. Hæ duæ regulæ intelliguntur, quando interuenit aliqua negatio, eo quòd sit malignantis naturæ, vt totum quod post se inuenit destruat, & eius oppositum ponat. Tamẽ si vtrunq; signum sit affirmatiuum, terminus supponet determinatè. Vt in hac, homo differt ab omni homine, ly homine, determinatè supponit. Et intelligitur verum, nisi aliunde confundatur. Vt in hac, Omnis homo

Negatio est malignãtis naturæ.

differt ab omni homine: ly homine cõfusè supponit: quia aliâs confundebatur à primo signo omnis.

3. *Regula.* ¶ Tertia regula. Quando in aliqua contradictoriarum omnes termini supponunt distributiuè, in altera supponunt determinatè. Vt in hac, Omnis homo omne animal est, in sua contradictoria, non omnis homo omne animal est, tam ly homo, q̃ ly animal, supponunt determinatè.

Suppositio naturalis, & accidentalis. ¶ Aliqui etiam suppositionem, in, naturalem, & accidentalem diuidunt. Vt naturalis sit, quã do terminus supponit pro omnibus, pro quibus natus est supponere, seclusa ampliatione. Vt homo est animal. Accidentalis est, quando terminus supponit pro suis suppositis in ordine ad tempus sui verbi. Sicut hic, homo est albus, quod dicitur accidentaliter. De quo suprà diximus ad mentem antiquorum.

¶ Oportet etiam considerare propositiones necessarias, sine omni ampliatione esse concedendas, & terminos in eis verè supponere, sunt eñ tales, que sempiternæ veritatis vocantur. Ob id hæc, homo est animal, absolutè cõceditur, sine hoc quòd dicamus, homo possibiliter est animal. Vel cõditionaliter, si homo est: animal est. Nam siue homo sit, siue non sit, semper verum est: & antequam homo esset creatus, erat verũ, hominẽ esse animal. Quod probatur ex patre *August.* August. in secundo, De libero arbitrio. Quicquid corporis sensu, veluti est hæc terra, & hoc cælum, & quæcunq; in eis sunt sentio, quandiu futura sunt nescio. Septem autem & tria, decem sunt. Et nõ solùm decem sunt, solùm nũc: sed etiam semper. Neque aliquando septem, & tria non fuerunt decem. Et quarto super Genes. ad literam capitulo tertio. Faciliùs Cælum & terra transire possunt, quæ secundùm numerum senarium fabricata sunt, quàm effici possit, vt senarius numerus suis partibus non compleatur. *Aristotel.* Et Aristo. 7. Metaph. ait, Quærere quare homo est homo, nihil est quærere.

¶ Hic ante finem capituli considerãdum venit: quòd quando iudicium est de veritate propositionis, secundùm extremorum suppositionem communis regula datur, Omnis propositio affirmatiua, in qua extrema supponũt pro eodem vera est. Sed tamen fallit in multis: quia si exponibilis sit, non est vera. vt hæc, Tantùm homo est animal. Oportet etiam non sit modalis: quia hæc falsa est, Homo contingenter est animal. Non debent etiam ambo extrema distribui: quia hæc non est vera, Omnis homo omne animal est. Similiter requiritur ne sit prędicatio indirecta: quia hæc est falsa, Omne animal est homo. Etiam in ea nulla debet esse ampliatio: quia ista, Petrus animal fuit, est falsa casu, quo instans præsens, sit primum instans Petri. Et similiter prædicatum non debet supponere determinatè in ordine ad distributiuam: quia hæc est falsa, Omnis homo est b, animal. Similiter quãdo est aliqua determinatio: nam ista, Cuiuslibet hominis equus est animal, rebus stantibus vt nunc, est falsa. Quia nõ omnes hoĩes habent equũ. Quapropter prædicta regula licèt absolutè ponatur, modificanda venit.

¶ Vnum erit in fine suppositionis notandum, quia fecimus mentionem de suppositione mobili, & immobili: non intelligas, vt aliqui voluerunt intelligere eò dici immobilem: quia non liceat sub tali termino ascendere, vel descendere, sed eò dicta est immobilis: quia non liceat sub tali termino, antequam sub toto complexo ascendere. Ob id sit regula.

¶ Omnis terminus communis, cuius resolutio dependet ex resolutione complexi accepti vnica acceptione, cuius ille est pars: dicitur immobiliter supponere: Vt in hac, equus hominis non currit: ly hominis immobiliter dicitur supponere, & ly scientiam in hac, Petrus sciens omnem scientiam, disputat. In istis enim non licet sub illis terminis, antequam sub toto complexo ascendere. Vt sic, iste equus hominis, nõ est currens, vel iste equus, non est currens. Sic in ista, omnis homo est animal: ly animal dicetur immobiliter supponere: quia eius resolutio pendet ex resolutione de ly homo. Priùs enim sub termino supponẽte distributiuè ascendendum, vel descendendum: quàm sub supponente confusè tantùm. *Regula.*

CAP. XX.
De ascensu & descensu.

SEQVITVR consequenter de ascensu, & descensu agamus, quia cùm de suppositione esset sermo, sæpè mentionem fecimus dicentes: sub termino supponente distributiuè, valere ascensum compulatiuum.

Definitio ascensus. ¶ Ascensus definitur. Est consequentia bona, & formalis, in qua fit argumentum à singularibus sufficienter enumeratis, cum constantia, ad eorum vniuersale. Vt in hac, omnis homo appetit scire, hic homo appetit scire, & hic homo appetit scire, & sic de alijs, & isti homines sunt omnes homines, ergo omnis homo appetit scire. Hic discursus fuit à singularib⁹: quia iste homo, singularis est huius: omnis homo, & posita est constantia, illa propositio, & isti homines sunt oẽs homines: ergo omnis homo appetit scire, est

scire, est vniuersalis illarum singularium.

Definitio descensus. ¶ Descensus definitur opposito modo, quando fit argumentatio ab vniuersali ad suas singulares propositiones. Vt omnis homo est disciplinabilis, & isti homines sunt omnes homines, demonstrando omnes, ergo iste homo est disciplinabilis, & iste homo est disciplinabilis.

¶ Ascensus ab Aristo. in libr. Periherme. & in libris Priorum, & ab antiquis, vocatur inductio: quia ex singularibus tendit, Et in definitione positum est, esse consequentiam formalem. Illa vocatur formalis consequentia, quæ sic bona est: vt illa, & quælibet eiusdem formæ sit bona, & ita contingit, quòd quomodocunq; seruetur iste modus, quod ex singularibus sufficienter enumeratis, ad vniuersalē fiat progressus: in quibuscunq; terminis, consequentia bona erit.

Ascensus multiplex. ¶ Multiplex est ascensus, scilicet copulatiuus, copulatus, disiunctiuus, & disiunctus.

¶ Copulatiuus est, quando fit per propositiones singulares coniunctas cum ly &: vt cõtingit sub termino supponēte distributiuè: vt in hac, omnis homo currit, iste homo currit. & iste homo currit. &c. ergo omnis homo currit.

Quid sit ascensus copulatus. ¶ Ascensus copulatus ille est, quando ly &, coniungit inter terminos: vt in ista. Isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei sunt duodecim, & isti Apostoli Dei sunt omnes Apostoli Dei: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim.

Quid disiūctiuus. ¶ Ascensus disiunctiuus est, quando fit per propositiones coniunctas cum ly vel: vt contingit sub termino supponente determinatè. Vt in hac, homo currit, sub ly homo, iste homo currit, vel iste homo currit, & isti homines sunt omnes homines: ergo homo currit.

Quid disiūctus. ¶ Ascensus disiunctus est, quandò fit per terminos cõiunctos cum ly vel: vt in hac. Omnis homo est hoc animal, vel hoc animal: ergo omnis homo est animal. Et hic contingit sub termino supponente confusè tantùm.

¶ Sed vt debitus seruetur ordo in ascensu, & descensu, oportet ponere regulas ad sciendum à quo primò debeat incipere probatio per ascensum, vel per descensum.

1. Regula. ¶ Prima regula. Quandocunq, in aliqua propositione est suppositio determinata, ab illa est inchoandus ascensus: & secūdo loco à distributiua, & vltimo à confusa tantùm. vt in hac, Omnis homo animal est. b. currens, sunt tres suppositiones, ly homo, distributiua, ly animal confusa tantùm, ly currens determinata, ratione de ly b. Ascēsus fiet sic. Omnis homo animal est hoc currens, vel omnis homo animal est hoc currēs, vel omnis homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est. b. currens. Rursus fiat sub ly homo, qui supponit distributiuè, sic. Iste homo animal est hoc currens, & iste homo animal est hoc currens: ergo omnis homo animal est hoc currens. Deinde fiat sub ly animal sic. Iste homo hoc animal, vel hoc animal, vel hoc animal, est hoc currens: ergo iste homo animal est hoc currens. Et sic factus est ascensus, & completus sub omnibus terminis. Iste ordo debet semper seruari, vt primò à determinata, secūdò à distributiua, tertiò à confusa.

¶ Omnes suppositiones distributiuæ inter se, & omnes confusæ inter se, & omnes determinatæ inter se, habent eundem locum probabilitatis. Ob id perinde est ascensus inchoentur ab vno, vel ab alio termino. Vt in hac, Omnis homo est omne animal, à ly animal, vel à ly homo, possumus inchoare ascensum. Et semper est aduertēdum in omni ascensu, seu descensu: vt vna singularis illius termini, sub quo primò ascēsus est factus, seruetur. Et sic consequenter quando plures determinatæ suppositiones.. *2. Regula.*

¶ Ascensus est manifestatiuus veritatis, & descēsus falsitatis. In hac includuntur modi arguēdi Dialecticorum. Ascendentes sunt veræ, ergo & ascensa, quæ est propositio, quæ probatur per ascensum. Et descendentes sunt falsæ: ergo & ipsa descensa falsa. *3. Regula.*

¶ Oportet considerare, quòd si fiat ascensus sub termino supponente determinatè: cùm sit disiunctiuus, tunc sufficit vna singularis sit vera. Nam ad veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius partis. Si tamē fiat ascensus copulatiuus, requiritur veritas omnium singularium. Nam ad veritatem copulatiuæ oportet omnes partes sint veræ & cõtra, ad falsitatem sufficit vna pars sit falsa. Sicut & ad falsitatem disiunctiuæ requiritur quòd omnes partes sint falsæ, licèt Titelmanus dicat etiam disiunctiuam esse falsam, si vtraq; pars sit vera. *3. libr. c. 20.*

¶ Quarta regula. Est cauendum, maximè in ascensu, vel descensu: ne fiat argumentatio à pluribus determinatis respectu partium multitudinis, ad vnam determinatā respectu totius multitudinis: Vt hæc consequentia non valet. Aliqs homo quilibet homo est, quæ falsa est. Probaretur tamen vera, nisi obstaret defectus. Nam sequeretur sic, aliquis homo iste homo est, demōstrato Petro, & aliquis homo iste homo est, demonstrato Ioanne, & sic de singulis: ergo aliquis homo omnis homo est. Sed est argumentum à pluribus determinatis respectu singularium, ad vnā, respectu totius multitudinis. Ob id propositio non probatur vera. *4. Regula.*

¶ Quinta regula. Est cauendum, ne descendendo fiat argumentatio à confusa ad determinatam, Non valet. Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal. Antecedens verū, *5. Regula.*

& conſequens falſum. Sic ergo deſcendendo in iſta, Cuiuſlibet hominis equus non eſt equus, & iſti hoïes ſunt oẽs homines: ergo iſtius hoïs equus nõ eſt equus, & iſtius hominis equus nõ eſt equus, arguitur à confuſa ad determinatam, reſpectu de ly equus. Nam in antecedenti ſupponit confuſè, & in conſequenti determinatè. Ob id oportet ſic deſcendere, ergo iſtius hoïs.a. equus nõ eſt equus. Vbi ly.a. facit ſuppoſitionẽ confuſam: vt ſic fiat deſcenſus à confuſa ad confuſam, & non à confuſa ad determinatam.

6. Regula. ¶ Sexta regula. Quando in aliqua propoſitione ponitur aggregatum ex determinatione accepta non vnica, & ex ſuo determinabili, quomodocunq; ſupponant determinatio & determinabile: à determinatione inchoandus eſt aſcẽſus, & deſcenſus. Vt in hac, Cuiuſlibet hominis quilibet equus animal eſt. Primò ſub ly hominis. Non vnica eſt, quando præcedit determinatio, & ſequitur determinabile. Vt hominis equus. Et eſt vnica, qñ præcedit determinabile, & ſequitẽ determinatio. Vt equus hoïs.

1. Argum. ¶ Contra prædicta fiat argumentum. Aſcenſus non eſt conſequentia formalis, ergo malè dictũ eſt. Patet, nam ſic argumentãdo, Omnis homo eſt animal, & iſti homines. &c. Ergo iſte homo eſt animal, & iſte homo. Iſta conſequentia non eſt formalis, Patet: qa in ſimili inſtatur: Vt ſi in vna ſingulari demonſtrarem Antichriſtum, antecedens eſt verum, & conſequens eſt falſum.

Solutio. ¶ Pro ſolutione eſt notandum, conſequentiam quæ dicitur aſcenſus, eſſe ſic bonam, quòd etiã ſit formalis. Bona conſequentia dicitur, quãdo in ea non datur antecedens verum, & cõſequẽs falſum. Sed formalis addit ſupra bonam, vt nõ ſolùm ea ſit bona: ſed quælibet ſimilis formæ.

Quid requiritur ad hoc quod ſimilitudo formæ ſeruetur. ¶ Pro quo notandum, aliqua eſſe requiſita, ad hoc quòd ſeruetur ſimilitudo formæ. Primũ, vt ſeruetur ſimilis qualitas, id eſt ſi vna ſit propoſitio affirmatiua, ſi ſimilis formæ dari debeat, oportet etiam ſit affirmatiua. Ob id iſtæ duæ, homo non eſt animal, & leo eſt animal, non ſunt ſimilis formæ.

¶ Secundò requiritur ſimilis quantitas: vt ſi vna eſt vniuerſalis, ſimilis formæ etiam ſit vniuerſalis. Et oportet ſeruetur ſimilis ſuppoſitio, ob id iſtæ duæ non ſunt ſimilis formę. Omnis homo eſt ſapiens, & animal eſt viuens. Nec iſtæ, Omnis homo eſt animal, & omnis homo eſt.b. animal: quia non ſeruatur ſimilis ſuppoſitio.

¶ Tertiò requiritur ſimilitudo copularũ. Hoc eſt, ſi vna habet copulam de præterito, & alia ſimiliter. Quapropter iſtę nõ ſunt ſimilis formę. Adam fuit homo, & Adam eſt homo.

¶ Quarta conditio reqſita eſt, vt ſeruetur ſimilis ſitus terminorũ, in quo includunẽ: vt toties, numer⁹, ordo, ſynonymitas. Per toties quoties intelligitur, quòd quoties vnus terminus repetitur in vna: toties repetatur in alia ſimilis formæ. Quapropter iſtæ non ſunt ſimiles. Omnis homo eſt homo, & omnis homo eſt animal. Requiritur numerus, vt tot quot ſunt termini in vna, ſint in alia. Ob id iſtæ nõ ſunt ſimilis formæ: Omnis homo animal eſt currens, & omnis homo eſt currens. Etiam ordo requiſitus eſt: vt ſi in vna conſequẽtia maior eſt affirmatiua, & minor negatiua, in ſimili oportet etiam idem ordo ſeruetur. Et ſi in vna propoſitiõe ponitur terminus inferior pro ſubiecto, & in prædicato ſuperior, in ſimili forma oportet idem ordo ſeruetur. Requiſita eſt etiam ſynonymitas terminorũ, vt ſi in vna ponitur terminus in plurali, ſimiliter & in alia in ſimili forma. Et ſi ponitur aliquis obliquus, ſimiliter in alia ponatur.

¶ Notandum eſt, quando quidem loquendum nobis eſt, ſicut loquũtur Summuliſtæ: qui ſuis fictionibus ingenia contundunt, & macerant ſine fructu. Quòd duplex eſt ſynonymitas. Quędam intrinſeca, alia extrinſeca. *Duplex ſynonymitas.* Intrinſeca vocatur, ſubiectorum inter ſe, & prædicatorũ inter ſe, ſcilicet, vt ſit correſpondentia ſubiecti vnius, ad ſubiectum alterius, & prędicati vnius, ad prędicatum alterius. Synonymitas extrinſeca eſt, quãdo ſeruatur reſpectus ſubiecti vnius ad prædicatum eiuſdem, & prædicati ad ſubiectum: vt ſi in vna ponitur pro ſubiecto terminus inferior, vel conuertibilis ad prædicatũ, in propoſitione ſimilis formę eodẽ modo ſeruetur. Ob id iſtæ non ſunt ſimilis formæ. Omnis homo eſt ſubſtantia, & omne animal eſt currens. Neque ſeruatur ſynonymitas intrinſeca, nec extrinſeca. Non intrinſeca: quia in vna ſubiectũ eſt homo, qui eſt terminus ſignificans ſpeciem, & in ſecũda ponitur ly animal, quod eſt genus. Nec ſeruatur extrinſeca, qa in prima ſubiectũ eſt terminus inferior ad prædicatũ, & in ſecũda non eſt ſic, nam animal non eſt inferius ad currens.

Reſponſio ad argumentum. ¶ A formam argumenti. Oportet dicere, illam conſequentiam in qua in vna ſingulari demonſtratur Antichriſtus: non eſſe ſimilis formæ cũ alia. Ratio eſt, quia ad ſimilitudinẽ requiritur, quòd omnes illæ ſingulares virtualiter poſitæ in propoſitione, quæ vocatur cõſtantia, omnes illæ ſolùm in ſingularibus demonſtrarentur. Et quia in prima conſequentia ſeruata fuit hæc ſynonymitas intrinſeca, conſequentia erit bona. Et hæc quam dicis eſſe ſimilẽ, bona non eſt: qa in vna ſingulari demonſtras Antichriſtũ, quæ ſingularis, non fuit incluſa in conſtantia.

Quid ſit cõſtantia. ¶ Conſtantia vocatur, propoſitio quæ ponitur à parte antecedẽtis; in qua omnium ſingulariũ fit mentio, Vt ſic, ſi fiat aſcenſus iſto modo ſub ly ho-

ly homo:in ista. Omnis homo est risibilis, iste homo est risibilis, & sic de alijs, & isti homines sunt oẽs homines, ergo omnis hõ est risibilis.

2. Solutio. ¶Item, potest esse solutio ad argumentũ, dicendo non esse similis formæ illam, in qua demonstratur Antichristus, non enim seruatur similis suppositio: nam in prima solùm singulares omnes supponunt pro homine, qui est, qui & demõstrãtur, in secunda tamẽ nõ pro illo, qui est, sed qui futurus est, non ergo põt demonstrari.

CAP. XXI.
De Relatiuis.

Quid sit relatiuum. SEQVITVR DE RElatiuis. Et sic definitur, Est rei ante latæ recordatiuum. Vt in ista, homo currit, qui mouetur. Ly qui, est relatiuũ illius rei, scilicèt hoĩs recordatiuũ.

Relatiuum duplex. ¶Relatiuũ duplex est. Substantiæ, & accidẽtis. Substãtiæ est, quod refert suũ antecedẽs sub stãtiuũ. Id est ꝑ materiali. Vt in ista, aĩal albũ currit, quod mouetur: ly quod, est relatiuũ substãtiæ, & refert ly albũ, suũ antecedens. Et licèt sit nomen adiectiuum, tñ quia ꝑ materiali referr, dicitur referre suum antecedens substantiuum.

¶Relatiuum accidentis est, quod refert suum antecedens adiectiuũ, id est pro significato formali: vt sic. qualis Petrus, talis Paulus.

Relatiuum accidentis. ¶Relatiua substantiæ sunt. ille. ipse, is. Accidentis qualis, tantus, quantus, quæ ad formam accidentalem referuntur.

Relatiuum substantiæ, quod sit. ¶Relatiuũ substantiæ, duplex, scilicet identitatis, & non identitatis. Identitatis est, qui refert suum antecedens pro illo pro quo supponit. Vt ille, ipse, quis, vel qui. Non identitatis, seu diuersitatis sunt: vt alius, alter.

Relatiuum identitatis duplex. ¶Relatiuũ substãtiæ idẽtitatis duplex, Reciprocũ, & nõ reciprocũ. Reciprocũ est, qđ denotat quandam regreßionẽ in suũ añs. Et est duplex, primitiuæ speciei, vt ipsemet, & se. Deriuatiuæ speciei, vt suus sua suũ. Omnia ista nota sunt ex Grãmatica, ob id videntur indigna Dialectico.

¶Notandum, relatiuum, aliquando referre restrictè, aliquando non restrictè. Referre restrictè, est suum antecedens referre, cum omnibus terminis in eadẽ cathegorica positis. Vt sic. Omnis homo est rationalis, qui est risibilis: ly qui, refert, vt ille idem sit risibilis, qui rationalis.

¶Relatiuum referre absolutè, siue non restrictè est, sic referre: vt non sit opus cum omnibus terminis suæ cathegoricæ referre. Vt hæc, Deus non est, vel ipse est omnipotens, quæ vera est, cùm sit disiunctiua, cuius vna pars vera est. Et tamen si referret restrictè, esset falsa: quia esset sensus, vel ipse Deus qui non est, est omnipotens.

¶Ponuntur nonnullæ regulæ ad cognoscendum relatiuorum naturam.

¶Prima. Relatiuum in copulatiua refert restrictè, sed in disiunctiua, & conditionali, absolutè. Vt in hac, homo est albus, & ille disputat, est sensus, ille homo qui est albus: disputat. Sed de disiunctiua iam positum fuit in superiori notabili. De conditionali sic, Deus non est, si ipse est omnipotens, est falsa, quia est mala consequentia: tamen esset vera, si referret restrictè, qa antecedens est impoßibile, nã esset sensus, ipse Deus qui non est, est omnipotentes. *1. Regula.*

¶Secunda regula. Relatiuum substantiæ identitatis non reciprocum supponit sicut suum antecedẽs, si in eodem loco poneretur. Verbi gratia, Aliquis homo disputat & ille vigilat, ly ille, determinatè suppõit: qa si ibi esset ly hõ, sic supponeret. Si tñ sit substantiæ reciprocum, supponit eodẽ modo, sicut suũ antecedens. Vt in hac, Omnis sapiens est ipsemet, ly ipsemet distributiuè, sicut ly sapiens. Et in hac, insipiens non est ipsemet, ly ipsemet, determinatè supponit. *2. Regula.*

¶Aduertendum tamen est, quando dicitur relatiuum reciprocum supponere distributiuè, intelligẽdum sigillatim. Pro quo notandũ quòd duplex est suppositio, quædam absoluta, alia sigillata. Sigillata illa est, quæ consequitur alterius resolutionem. Vt est in relatiuo reciproco. Vt in exemplo dato, Omnis sapiẽs est ipsemet. Singularizando antecedens, singularizatur relatiuum, iste sapiens est ipsemet, & iste sapiens est ipsemet. Nam si in prima demonstras Ioannem: est sensus, iste sapiens Ioannes est ipsemet Ioannes. Absoluta suppositio est, quæ non insequitur alterius naturam: vt in superioribus dictum est, de suppositione distributiua. *Nota. Suppositio absoluta, et sigillata.*

¶Tertia regula. Relatiuum substantiæ identitatis reciprocum deriuatiuæ speciei, quantum ad formale, sicut suum antecedens: vt in hac, Omnis homo suum equum videt, ly suum equum, quantum ad materiale, supponit cõfusè disiunctim, ratione de ly omnis, sed quo ad formale, distributiuè, sicut suum antecedens. Formale possumus vocare: suitatem: vt ita dicam. Nam quotiescũq, fiat descẽsus: vt sic, iste homo suum equũ videt, & Petrus suũ equũ videt, est sensus: Petrus Petri equũ videt, tanquã si fiat sigillatim ascensus sub antecedẽti, & sic videtur supponere sicut suum antecedens ratione formalis. *3. Regula.*

¶Regulæ supra positæ intelliguntur supposito relatiuũ supponat, nã contingit aliqñ antecedẽs supponere, relatiuo non supponẽte, vel ecõtra. Vt hîc, Antichristꝰ erit, q nõ est. Añs supponit, & relatiuũ nõ. Et in ista, Antichristus nõ est, q erit. Relatiuũ suppõit, añcedẽte nõ supponẽte.

Argumentum. ❡Cõtra dicta sic argum. In ista oratione, fœmina quæ clausit portã vitæ reserauit, ly quæ, est relatiuũ substantiæ, tñ non supponit ꝓ eo, pro quo antecedẽs: ergo malè dictũ est suprà, relatiuum substantiæ referre suũ antecedens. *Probatio minoris.* Probatur minor: quia antecedens supponit pro Eua, ipsa enim est quæ clausit portam, & tamen non ea est, quæ reserauit, sed beata virgo Maria.

Solutio. ❡Ad argumentũ respõdetur, verũ esse, relatiuũ substantiæ nõ supponere sicut suũ antecedens, qñ añcedẽs supponit suppositiõe simplici, hoc est ꝓ natura, vt suprà diximus. Et qa in ista propositiõe, mulier, ibi, nõ supponit ꝓ persona aliqua, hac vel illa, sed ꝓ natura fœminea, est vera ꝓpositio, ꝙ illa quæ clausit, aperuit, quia sexus fœmineus. Si tñ suppositio esset ꝓ suppositis, relatiuũ supponeret sicut suũ añs, esset falsum, quòd mulier quæ clausit aperuit. Et hæc sufficiãt de relatiuis, ex ꝓposito missa faciẽtes, quæ Sũmulistæ solent tractare ad nauseam vsq; atq; vtinam tam fructuosè, q̃ laboriosè. Sed dolendum valdè, ꝙ in re nullius momenti, & quam ignorare fortè esset operæpretium: fimbrias suas dilatant, vt sapientes videãtur. Ob idq; Dialecticã cõtaminauerunt, & in exiliũ relegarũt.

CAP. XXII.

De Ampliationibus.

Quid sit ampliatio. AMPLIATIO EST termini acceptio in propositione ad plures differentias temporis: Vt Adam fuit, Antichristus erit, ly Adam, est ampliatus ad id quod est, vel fuit. Sicut ly Antichristus, ad id quod est, vel erit.

Alia ampliatiõis definitio. ❡Ampliatio etiam definitur sic. Est extẽsio termini à minori ad maiorem suppositionem: Vt extenduntur extrema huius propositiõis. Omnis homo potest esse beatus: ad modum quo realis extensio fit alicuius rei sensibilis. Nam ly homo, ad id quod est, fuit, vel erit, & põt esse: extenditur, ratione de ly potest esse.

Ampliatio duplex. ❡Duplex est ampliatio. Temporum tantùm, temporũ, & suppositorum simul. Prima est terminorum singularium. Vt in hac, Antichristus erit. Secunda contingit, quando terminus qui ampliatur, est terminus cõis. Vt in ista, homo potest esse sapiens, ibi non solùm ad tempora est ampliatio, sed etiam ad supposita. Pro cognoscẽda tñ ampliatiõe ponunt aliquæ regulæ.

1. Regula. ❡Prima. Verbum præteriti temporis ampliat terminos ante se, ad illud quod est, vel fuit, & sequentes facit solùm stare pro illo quod fuit. Vt in ista, Adam fuit: ly Adam, stat pro illo quod est, vel fuit. Et participium præteriti habet eandem virtutem ampliandi. Vt in ista, Adam est præteritus, quod euenit, quandò in recto ponitur, nam in obliquo non sic, vt in hac. Ego video hoĩem præteritum, ly ego, nõ est ampliatũ.

❡Secunda regula. Verba futuri temporis ampliãt ante se ad id qđ est, vel erit: vt in hac. Antichristus erit. Similiter participium futuri temporis, & quod post se est, solùm ad futurum. *2. Regula.*

❡Verbum Potest, & aduerbiũ Possibiliter, ampliant terminos ante se ad quatuor differentias temporum. Vt hic. Homo possibiliter currit, ly homo ampliatur, nõ solùm ad id quod fuit, est, vel erit, sed ad id quod possibiliter est. Similiter ly Necessariò, licèt habeat quòd terminos ante se sine aliqua necessitate appellet, sed post se, cũ necessitate. Ita, vt in data ꝓpositiõe denotetur, cursum necessariò conuenire homini. Et sic hæc est vera, Creans necessariò est Deus, sed hæc falsa, Deus necessariò est creans: qa importatur in hac vltima, creare cõuenire necessariò Deo, cùm tñ per voluntatẽ suam creauerit. Hoc tamen quod diximus de ly possibile, intelligendum venit, quãdo capiũtur possibile, & potest, primæ intentionaliter, nam si capiatur ly possibile, secundæ intentionaliter, & vt facit modalẽ compositã: vt in hac, Sortem currere est possibile. tunc non est terminorũ ampliatio, sed propositionis, vt sit sensus, hæc est possibilis, Sortes currit. De hoc in tractatu de modalibus. *3. Regula.*

❡Etiam oportet intelligere, quòd ly possibiliter, impossibiliter, & contingenter, teneantur aduerbialiter, nam si nominaliter non ampliãt. Vt in hac, Deus est ens necessarium, Petrus est ens contingens.

❡Verbũ Desinit, ampliat ante se, & post se ad id qđ est, vel immediatè ante hoc fuit. Et Incipit, ad id quod est, vel immediatè post hoc erit. *4. Regula.*

❡Quinta regula. Verbum Priùs, ampliat ante se, ad id quod est, vel fuit, & post se ad illud qđ est, vel erit. Vt in hac. Adam est prior Antichristo: ampliatur Adam: Illud quod est, vel fuit Adã, est priùs illo quod est vel erit Antichristꝰ. Ecõtra contingit in ly Posterior. Vt, Antichristus est posterior Adã. Id quod est vel erit Antichristus, est posterius eo quod est vel fuit Adã. *5. Regula.*

❡Sexta regula. Aliqua verba quæ dicũt actum animæ interiorẽ ampliant ante se, & post se ad quinq; temporum differentias. Vt ly Imaginariè in hac, Petrus imaginatur esse Paulꝰ. Alij termini solùm ampliant terminos post se: vt Significat in hac homo significat hominem. Sed ly homo à parte antè, ad quatuor solùm. Vt homo qui est, fuit vel erit vel potest esse. Verbum importans actum cognoscitiuum, vel appetitiuum: terminos post se ad quatuor differen. ampliat. Vt cognosco Petrum diligo Petrum. *6. Regula.*

7. Regula. ¶Septima regula. Nomina verbalia terminata in bilis, vel in tiuum, ampliant ad quatuor differẽtias, tàm de formali, quàm de materiali. Vt risibile, flebile, amabile, docibile, appetitiuũ. &c.

Aliqua sequuntur ex dictis regulis. ¶Ex istis sequũtur nõnulla cõcedẽda, quæ videntur absurda, Primũ. Iuuenis fuit senex, nam est sensus, qui est, vel fuit iuuenis, fuit senex. Aliquis homo in vẽtre matris fuit maior matre, demonstrando hominẽ, qui grandis effectus, fuit maior matre, nã hic fuit maior matre, & est, vel fuit in ventre matris. Candela lucens est extincta, Hæc candela est extincta, quæ est, vel fuit lucens. Lancea integra est fracta. Camisa Sortis creuit in horto meo. Sãson in ventre matris occidit se ipsum, & Philistæos. Carnes comedẽdæ sunt digestæ. Senex erit iuuenis. Aliqua mater sine miraculo erit virgo. Iustus iustè damnabitur. Nam dato peccatore, qui moritur in peccato, qui aliquando fuit in gratia hic iustè damnabitur, qui est, vel erit iustus, & similia.

¶Nonnulla hic formarẽtur argumenta, sed est perdere tẽpus: quia hæc non seriò tradenda, & ex proposito, sed per transenam, vt aiunt.

* * Vnũ tamẽ notabis non fuisse de nouo inuentam ampliationẽ: sed Arist. etiã ea vsum: vt patet in primo priorũ, vbi vtitur ampliatiuè hoc verbo contingit, & in primo Elenchorũ hoc futuro sanabitur, & in secundo Perihermenias. hoc verbo potest: & sic vsus fuit ampliationis apud antiquos: quapropter Petrus Mantuanus in sua logica non est admittendus: qui omnem tollit ampliationẽ, respectu cuiuscũq; verbi, erga quẽ scribit & probat deceptũ esse Mengus Fauẽtinus. Sed loquẽdũ est vt loquũtur oẽs.

CAPIT. XXIII.

De restrictionibus.

Quid sit restrictio. RESTRICTIO EST, coarctatio termini à maiori ad minorẽ suppositionem: Vt in hac. Homo qui est musicus, disputat, ly homo coarctatur, vt stet solum pro musico: cùm indifferenter supponeret pro hoc, vel illo.

¶ Alijs verbis dicitur. Restrictio est acceptio termini ad standum pro paucioribus.

Differẽtia. Restrictio. Alienatio. Remotio. ¶Est tñ cõsiderandũ, differentiã esse inter istos terminos, restrictio, alienatio, & remotio. Restrictio eñ tũc est, quandò terminus qui stabat pro pluribus, rõne alicuius adiũcti, pro paucioribus sumit̃. Vt in exẽplo posito, & hîc. Hõ qui currit, velociter ambulat, ly homo, restringit̃.

¶Alienatio est, distractio termini à magis principali significato, ad min⁹ principale: vt in hac, Hõ est pictus: nã principale significatũ de ly homo, est viuũ significare, & rõne de ly pictus, alienatur ad significãdũ minus principale, qđ per analogiã significat. Nã est Dialecticorũ regula. *Regula.* Si a parte subiecti ponatur aliqđ Analogũ, & à parte prædicati qđ est min⁹ principale, supponit pro minus principali. Alijs verbis dici solet, Talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorũ prædicatis. Et sic dato sit verũ, subiectum supponeret pro suo principaliori significato, si à parte prædicati ponatur aliquod minus principale, alienatur. Vt in proposi. suprà dicta, hõ est pictus. Si tñ per se sumeret̃ ly homo, staret pro suo famosiori significato. Nã omne Analogũ per se sumptũ, pro suo famosiori significato stat. Vt in hac, homo est animal, pro hoĩe viuo.

¶Remotio tũc vocatur, quando propter repugnãtiã in adiecto, ex supponẽte fit non supponẽs. Vt hæc, Homo est irrationalis. Remouetur quidẽ, propter ly irrationale, rationale, qđ verè conuenit homini, & pro quo supponit.

¶Est notandũ, ꝙ si determinatio, & determinabile sint in eodẽ casu, siue sit non vnica, siue vnica: mutuò se restringunt. Vt hæc, Homo albus, vel albus homo. Sed si non sint in eodem casu, tũc determinabile restringitur à determinatione. Vt in ista, Hominis equus currit, ly hominis, restringit determinabile, equus: vt solùm pro equo hominis: siue sit non vnica, vt patet in exemplo: siue vnica: vt equus hominis. Relictis alijs, quæ adduci solẽt, ponũtur nõnullæ regulæ ad argumentãdum in amplis, & restrictis.

¶Prima regula. A nõ amplo ad amplũ affirmatiuè, sine distributione magis ampli, valet. Sequitur bene. Homo est sapiens: ergo vel est, vel fuit sapiens. Sed non valet cum distributione: quia non valet, Omne animal est homo: ergo omne animal põt esse homo. Nam casu ꝙ solũ sint homines in rerũ natura, & nullum sit animal: antecedens est verum, & cõsequẽs falsum. *1. Regula.*

¶Secunda regula. A non amplo ad amplum negatiuè, non valet. Adam non est homo, ergo Adam non fuit homo. *2. Regula.*

¶Tertia regula. Ab amplo ad non amplũ affirmatiuè cũ distributione ampli, & posita cõstãtia nõ ampli, valet argumentũ, vt sic. Omne animal potest esse homo, & omne animal est: ergo omne animal quod est, potest esse homo. *3. Regula.*

¶Quarta. Ab amplo ad non amplum negatiuè optimè. Nullum animal potest esse homo: ergo nullum animal est homo. *4. Regula.*

¶Solẽt hîc proponere nõnulla dubia, sed qa ad solidiora tẽdimus, solùm quæritur, Vtrùm hæc sit vera? Omne quod erit, est. Respondet̃ distinguẽdo: nã vel ly quod, ponitur differentialiter, *Dubium.*

id est, restrictiuè, vel participaliter: si primo modo, est verū: quia ly ens, restrictè tenet in ordine ad vtranq; differētiā. Facit.n. istum sensum, Ens quod erit, & est, est. Et sic nulli dubiū quin verū sit. Si.n. ens est, haud dubiè est. Si tamē participialiter sumat, falsum est, significans q omne futurum, est: nam Antichristus futurus est, qui tamen nondum est. Simili modo esset dicendum de ista, Omne quod fuit est: nam si differentialiter, vera esset, & faceret istum sensum, omne quod fuit, & est, est, si tamen participialiter, est falsa: quia facit istum sensum, Omne prȩteritum, est, Adam fuit, qui modò non est. In istis datis propositionibus: omne quod fuit est, & omne quod erit est, fit restrictio de ly ens, inclusum in ly omne, & sic differentialiter sumptum: supponit ly ens, secundum exigentiam copulæ principalis, quæ est, ly est, & solùm subiectum distribuitur pro illis, qui nunc sunt entia, in vtraq;. Et in tali sensu, vtraque vera est: ad sensum dictum. Et similiter est verum in eodē sensu, cum tali restrictione: Omne quod potest esse, est, & omne producibile Deus produxit, licèt cōmuniter negentur. Et ratio est, quia cōmuniter capiuntur participialiter. Ob quod nō sequitur, omne qđ erit est, Antichristus erit: ergo Antichristus est, & omne quod fuit est, Adam fuit, ergo Adā est, sed oportet dicere in minori, & Antichristus est aliquid, quod erit, & Adam est aliquid, quod fuit, & esset bona cōsequētia, & antecedens esset falsum pro minori.

CAP. XXIIII.

De Appellatione.

Quid sit appellatio. APPELLATIO, SOlet cōmuniter quatuor modis dici. Primo modo, est recursus à minori iudice ad superiorem: de quo iuris prudentes considerant. Secundo appellatio communicatio multorum in aliquo vno nomine: & sic dicitur nomen appellatiuum, ab appellatione, vt homo animal de quo gramaticus cōsiderat. Tertio dicitur denominatio alicuius, ab aliquo accidentali, tam ab intrinseco, quàm ab extrinseco. Vt nix appellatione alba ab albedine: & aqua calida à calore: & ab accidenti inhærenti alteri, vt res dicitur locata à loco: & tamen locus non est subiectiuè in locato, sed in locāte: de quibus in.3.&.4. Physicorū. de quo modo, loquitur etiā Arist. in an̄ prȩdicamentis. Quarto modo dicitur termini supponētis, đ quo est hic cōsideratio, & diffinitur.

¶Appellatio est, applicatio formalis vnius termini ad significatū alterius, vt in hac, Petrus est magnus musicus. Applicatur formale de ly magnus, quod est magnitudo: significatui de ly music⁹. Et musicus, est appellatio passiua, & ly magnus formalis, id est terminus appellans.

¶Est considerandū, ad Dialecticā pertinere huiusmodi cōsideratione: nā cùm sit muneris Logici, veritatē, & falsitatē inquirere propositiōis: & vltra suppositionū, & ampliationū, & restrictionū considerationē faciat ad veritatem propositionis appellatio: oportet fiat mētio specialis. Quod patet ex eo, q ad veritatem huius, Petrus est magnus Logicus: non solùm facit notitiam habere, quomodo termini supponant, vel amplient: sed etiam quomodo appellent, scilicet an magnitudo Petro cōueniat, in quantum ipse magnus est statura, vel ratione Logicæ.

Connotatio & appellatio maximè differunt. ¶Et cōnotatio, & appellatio differūt: nō est em̄ idē terminū esse connotatiuū, seu cōnotare, & esse appellatiuū, seu appellare. Nam cōnotatio est, formalis vnius ad materiale eiusdē, vt ly albū, sed appellatio est applicatio formalis vni⁹ ad significatū alterius materiale: aliquādo, rōne formalis, aliquādo rōne materialis, vt dicemus.

Appellatio in realem, & rationis diuiditur. ¶Duplex est appellatio, Quædam realis, quæ est significati realis: alia rationis. Prima, vt in hac. Petrus est albus monachus. Ibi fit realis appellatio. Rationis, contingit in terminis importantibus actum intellectus, & voluntatis: vt in hac, Papam cognosco, vel cognosco Papam. Et ad cognoscendam appellationem sint regulæ.

1. Regula. ¶Prima, Omnis appellatio fit formalis ad materiale, sed interdū ratione formalis: aliquando nō ratione formalis. Patet, quia si esset appellatio formalis ad formale: hæc esset impossibilis, Petrus est albus musicus: quia nūquā albedo potest cōuenire musicæ, non est enim alba, vel nigra musica. Et cōsequēter hæc esset vera, Deus est creator lapideus: quia esset sensus, q creat lapides, ergo semper appellatio est formalis ad materiale, sed aliquādo ratione formalis: quando à parte subiecti ponitur substātiuum, & adiectiuum à parte prædicati: fit appellatio formalis, ad materiale: ratione materialis. Vt in hac, Petrus est Logicus magnus, tūc ly magnus, appellat supra materiale de ly Logicus: rōne materialis. Et sic est sensus, q magnitudo ei conueniat, inquātū magnæ staturæ est. Et sic est vera hæc de Christo: hic hō, eo demōstrato, est æternus: nā formale de ly æternus. s. Aeternitas conuenit Christo homini, ratione materialis de ly homo. s. ratione personȩ, seu suppositi, quia persona est æterna, ob id vera. Et in rigore, secundū hanc consideratione, hæc est falsa, hic hō est factus, demonstrato Christo: quia esset sensus, q factio conueniat homini Christo, ratione suppositi. Cùm suppositum sit æternum, non potest

test intelligi q̃ sit factum: cùm genitum, non factum, confiteatur Ecclesia. Propter hanc considerationem *S. Thom.* S. Tho. 3. p. q. 16. art. 7. ad quartum ait. Propriè loquendo hæc est vera. Deus est factus homo: quia factio terminatur ad formale de ly homo. Et quia natura facta est. s. humana, conceditur ista, factus est homo: sed ista est falsa: Homo factus est, quia denotatur factio conuenire supposito diuino. Hæc. S. Thom.

¶Quando ergò à parte eiusdem extremi collocantur duo termini connotatiui, habentes se sicut substantiuum, & adiectiuum, si adiectiuum præcedat: appellat suum formale ad materiale substantiui, ratione formalis: Vt in hac, Petrus est magnus Logicus. Magnitudo conuenit Logico, ratione formalis. s. Logicæ, ob id etiam si sit paruæ staturæ, dummodo sit magnus in Logica: est vera ista, est magnus Logicus: licèt esset ista falsa, est logicus magnus. Secundùm hoc esset dicendum, q̃ ista debet credi: factus homo, de Christo, & hæc negari: Homo factus: quia in prima factio conuenit Christo homini, ratione formalis de ly homo, id est ratione humanitatis. Et sic conceditur ista, Deus est homo æternus, & negatur ista, Aeternus homo.

¶Sed mirum est, quomodo catholicus hæc dicat, cùm in symbolo, vbi fides nostra ore ad salutem omnium profertur, dicatur. Et homo factus est. Et secundùm hanc considerationem, esset sensus, quòd suppositum Diuinum esset factum, quod hæreticum est. Et beatus Ioannes ait, loquens de Christo. Et verbum caro factum est, cùm in rigore isto Dialectico deberet dicere, & Verbum factum est caro: vt factio cõueniret ratione carnis. Propter quod oportet *Ioann. 1.* affirmare incunctanter, & Euangelium Ioannis verum, & Symbolum fidei esse infallibilis veritatis, quia Ecclesia sic habet, quę in illis quę fidei sunt: non errat. Tamen sic Ecclesia habet, vt sensum catholicum retineat. licèt non fuerit admodum solicita, quibus verbis id proferat, ad seruandam Dialecticorum appellationem. Vt sit ibi, homo factus, sensus catholicus, id est assumpsit humanitatem: sicut D. pater Augustin. & alij antiqui sunt intelligendi in bono, & catholico sensu: quando dicunt, Deus assumpsit hominem. Vbi per ly hominem, intelligant naturam humanam. Sic homo factus est, id est, natura humana facta est: vt ibi ly homo, suppositione simplici supponat, & non personali, hoc est pro natura, & non pro persona.

¶Licèt hæc dicta sint vera, & ad mentem Dialecticorum: non est sub silentio transeundum quod B. pater Augustinus Theologorum, & *Augustin.* Dialecticorum Christianorum vnicus ait, Indignum existimo, vt verba cælestis oraculi restringam sub regulis Donati. Si ergo sub regulis Donati coarctata non sunt sacra eloquia, multò minùs sub istis inuentionibus, quas reijcit beatus Hieronymus. 37. distin. cap. Inuentionibus. & c. Omne. Ait enim. Non in Dialectica placuit Deo patri, & filio, & spiritui sancto, Regnum Dei in simplicitate fidei est, non enim in contentione sermonis. Quod intelligitur contra illos, qui omnem suam felicitatem videntur ponere in illis: quæ non sunt tanti momenti. Non enim sani cerebri est, immorari in illis, quæ solùm sunt velut via ad aliam scientiam præstantissimam. Ob id ipsa Dialectica potiùs modus sciendi: quàm scientia vocanda est. Et ad propositum beatus Gregorius. 26. Moralium ait. Non intentio ver- *Gregorius.* bis, sed verba intentioni debent deseruire. 22. quæst. 5. capit. Humanæ. Et beatus Hylarius *Hylarius.* libr. 4. de Trinitate. Intelligentia dictorum, ex causis est sumenda dicendi: quia non sermoni res, sed sermo rei est subiectus. Et beatus Hie- *Hieronym.* ronymus super epistolam ad Galatas, Euangelium inquit non est in verbis scripturarum, sed in sensu, non in superficie, sed in medulla, non in sermonum folijs, sed in radice rationis. Hæc sunt adducta, vt non dicat quis impropriam esse loquutionem scripturæ, sed capientes sensum verborum catholicum, id retineamus. Nam quando quidem spiritu sancto inspirati, loquuti sunt sancti Dei: non est vnde maneat scrupulus.

¶Secunda regula. Quando determinabile, & *2. Regula.* determinatio diuersorum casuum accipiuntur vnica acceptione, si alterum, aut ambo fuerint connotatiui: denotatur sua formalia significata suis materialibus conuenire, & simul tempore adiacere. Vt in hac. Ego vidi Papam, ly videns, & Papam, vbi ly videns: determinabile, & Papam determinatio, fit: vt formalia materialibus, pro eodem tempore, & simul. Vt scilicet viderim, & eo tempore quo Papa erat. Et sic hæc est vera, Videntes Deum ego vidi, si aliquando vidi hominem, qui modo in cælo est. Sed hæc est falsa, vidi videntes Deum. Et hæc est vera, Carnes crudas comedi, sed hæc falsa est, Comedi carnes crudas: quia capitur vnicè.

¶Tertia regula. Modus affirmatiuus, vniuersa- *3. Regula.* liter modificans copulam propositionis, appellat vniuersalitatem quam explicat, & ad vnionem extremorum, & ad materiale termini sequentis, ratione formalis. Vt in hac, Deus necessariò est creans, Est sensus, quòd Deus, & creans, necessariò copulantur. Et quod necessariò incumbit hoc quod est creare.

¶Quarta

¶Quarta regulà, Nomen numerale absolutũ, & primitiuum, adiectum termino substãtiuo, appellat vnitatem, aut pluralitatẽ ad supposita substantiui ratione formalitatis substãtiui. Sed adiectum connotatiuo, appellat vnitatem, vel pluralitatem, non ratione formæ. Vt in hac, Pater & filius, & spiritus sanctus sunt tres Dij. Ille terminus numeralis tres, appellat supra ly Dij, tria supposita ratione formæ. Ob id illa negatur. Et in hac. Tres omnipotentes, & tres æterni similiter. Ob id dicitur in symbolo, Vnus æternus omnipotens. Dixi ꝙ sit primitiuum, nam si deriuatiuum: non esset talis appellatio. Ob id conceditur ista, Vnus Deus trinus in personis. Et est triplex Deus, posset concedi: quia tunc esset appellatio ad supposita, sed nõ ratione formæ. Et sic cùm sint tres personę esset vera etiam cum vnitate essentiæ.

CAP. XXV.

De appellatione rationis.

TERMINVS IMportans actum animæ intetiorem, appellat proprium conceptum termini immediatè sequentis supra eius significatũ. Vt in hac. Cognosco Imperatorem. Denotatur, ꝙ eum cognoscam sub proprio conceptu Imperatotis. Dixi, termini immediatè sequentis: quia præcedentis appellat siue proprium, siue commune. Vt in hac. Papam cognosco. Sufficit eum cognouisse, quando erat Cardinalis, licèt postquam Papatũ consequutus est, non cognouerim. Dixi, importantem actum animæ interiorem: quia de exteriori non est necesse. Vt vidi hominem, nõ est necessarium sub proprio conceptu.

Modus arguẽdi in appellationibus.

¶Ponitur modus arguẽdi in huiusmodi appellationibus. Ab appellante proprium cõceptũ, ad non appellantem: est bona consequẽtia. Vt Cognosco Papam, ergo Papam cognosco. Sed non econtra: quia est virtualitet argumentari à nõ amplo ad amplum, & ab inferiori ad suum superius.

¶Ex quo patet in rigore Dialectico hanc falsam, Homo significat aliquid: quia nõ sub proprio conceptu, sed conceditur in bono sensu, ac si præcesserit. Et aduerte quòd hæc quæ de appellationibus dicuntur, magis acceptantur, ex authoritate primorũ authorum, quàm ex euietiam ratione: ob id de prædictis non est exidenti ratio: sed standum est vsui.

CAP. XXVI.

De exponibilibus.

SEQVITVR pro cõplemẽto introductionum ad ipsam solidam Dialecticam: de exponibili propositione aliquid adducere. Quæ sic definitur. Est propositio obscurum habens sensum, ratione signi in ea positi. Vt hæc, Tantùm homo est animal.

Quid sit propositio expõibilis.

¶Propositio exponibilis est multiplex, scilicet, exclusiua, exceptiua, & reduplicatiua.

¶Exclusiua, quæ habet signum exclusiuum: vt sunt, tantùm, tantummodò, solùm, solũmodò. Quæ si habeat signũ exclusiuum affirmatum, sic debet exponi. Tãtùm homo est animal: homo est animal, & nil non homo est animal. Prima dicitur præiacens, & in secunda, prima negatio capitur neganter, & secũda infinitanter. Et vbi ly tãtùm negatur, fit expositio per disiũctiuam compositam ex partibus contradictorijs copulatiuæ datæ. Vt, Non tantùm homo est animal, nullus homo est animal: vel non homo est animal. Et alio modo affirmatiua posset exponi. Tãtùm homo est animal, & nihil aliud ab homine est animal, & si aliquid est homo, erit animal.

¶Exceptiua, Omne animal præter hominem, est irrationale, exponitur, Non homo est irrationale, & omnis homo est animal: & nullus homo est irrationalis.

¶Reduplicatiua, Homo inquãtum rationalis, est risibilis. Homo est rationalis, & homo est risibilis, & omne rationale est risibile, & si aliquid est rationale, illud erit risibile.

¶Propositio in qua ponitur comparatiuum: vt Omnis homo est fortior leone. Homo est fortis, & leo est fortis: sed nullus leo ita fortis, sicut homo.

¶Propositio de differt. Homo differt ab Angelo: Homo est, & omnis Angelus est: & homo non est Angelus.

¶Propositio de incipit. Homo incipit esse currẽs: Homo nũc non est currẽs: & mox erit currẽs. Et de desinit, opposito modo. Homo nunc est currens, & mox post hoc non erit currens.

¶Ly infinitum, sumptum cathegorematicè, nõ reddit propositionẽ exponibilẽ: sed valet tantũ sicut res infinita. Sed si syncathegorematicè, potest exponi. Infinitè magnus est aliquis homo: sic, Aliquãtũ magnus est aliquis hõ, & non tam magnꝰ est aliquis homo, quin maior sit aliquis homo. Et hæ, Infinitæ partes sunt in continuo: sic, Ali-

sic, Aliquæ partes sunt in cōtinuo, & non tot quin plures. Quando ly infinitum, est prædicatum sequens copulā, capitur cathegorematicè. Nota. ¶ Hic aduertendū, q̄ si aliquis terminus cōmunis præcedit signum exponibile: antequā propositio exponatur, oportet ascendere, vel descēdere sub eo, & pòst vnam singularē exponere. Vt in hac. Oīs homo, est tantùm disciplinabile, oportet primò sub ly homo fiat ascensus.

HIC EST FINIS TERminorum, & suppositionū: & ampliationum. Quæ omnia velut prę ludia quædam tradi solent iuuenibus ante ipsam seriam Dialecticā. Et licèt prolixiùs ab aliquibus adhuc ista, quæ præambula sunt, tradantur: volumus medium tenere, quē semper tenuere beati. An verò consequuti simus, aliorum esto iudicium. Tradere enim omnia quæ ab Enzinas, Coeto, Soto, Spinosa, Nauetos, Sbatroya, Coronelo, & cæteris huius classis viris traduntur, non est visum expediens: cùm sæculum iam aliò tendat, & ex decrepita ætate, in istis Summulis, & Sophismatibus rursus videatur iuuenescere, & ad sobrietatem sapere: circuncidentes, & penitus amputātes, quæ operæpretium, non sunt: ipsam Dialecticam castam, puram tradētes: vt fecit Iacobus Faber, tam in paraphrasi, quàm in ipsis introductionibus ad eandem, & Titelman. Fecerunt & 2.Eth.c.vl. alij. Licet isti vltimò nominati, sic calamū temperauerunt, vt sicut solent, qui virgam curuam in rectum deducere volunt, in aliud cōtrarium extremum declinare: sic vt in medio manēs, rectum teneat. Nos tamen, quia eorum dexteritatem, & consilium intelleximus: quippe qui exploratū habeamus: ex proposito difficilia quæ conducere possent, prudenter reliquisse, nesi eorū fieret sermo, etiam infructuosa, & spinosa traderent. In animo firmatū habemus, optima, & meliora eorum, in medium adducere, & alias quæstiones, quæ cōducere possunt, & alicuius momenti habentur, non sicco pede pertrāsire. Et omnibus erit satisfactum. Et vt constet, quā sit necessarium manum temperare ab illis, quæ non conducant quæstionibus & argumentis: non grauabor adducere, quæ quidam non pœ- Carauajal. nitēdus author bonarum literarum exemplar non vulgare, cum religiosa grauitate adiunctū in suo sententiarum primo de restituta Theologia adducit lib. 1. ca. 7. sic. Quid de Dialectica dicam? me tempus deficeret, si eius exilium, & iustißimas querelas, & fontes, vnde id euenerit, in præsentia narrarē. O ignorantißimos, & garrulos Sophistas (nam vos mea petit oratio, Laxos, dico, Enzinas, Dullartos, Pardos, Spinosas, Coronelos, quadrupertitos, & reliquos huius farinæ viros) cur venustißimam puellam è nostris finibus relegastis? Cur Sophisticē (quæ Hebræis, Chaldæis, AEgyptijs, Arabibus, Græcis, atq; Latinis semper ludibrio fuit) in scholas sanctißimas Christianorum inuexistis? Tam vilem rem existimastis esse veritatem, pro qua asserenda Christus mortuus est: qua Dialectica tanquam instrumento vtitur, vt ob vanißimam ostentationem, popularemq; auram, quā Sophistice cōciliat, decreueritis Dialecticē bellum inferre? Quæ quæ sua sunt simplici stilo inquirit, inuenta tuetur, errores profligat, errātes reducit, cæteraq; agit, quæ decent Theologiæ fidelißimam ancillam. Vos verò loco veritatis, quæ simplicißima est, monstra illa, suppositiones, obligationes, exponibilia, insolubilia, calculationes, & reliqua interminata, & quasi quoddam falsitatis pelagus nobis discenda tradidistis, vt obrueritis candida iuuenū ingenia, vt inter tot laqueos tenebras, & salebras, ac ferrea vincula quasi ad Syreneos scopulos hæreāt, ad veritatis lucem nūquā peruenturi. Hæc ille.

CAP. I.

De nomine.

POST TRACTAtum terminorum, suppositionum, ampliationum, & appellationum: sequitur tractatus de oratione, qui correspōdet libro Perihermeni Aristot. Et sequentes textum Petri Hispani, primò de nomine disserendum.

TEXTVS.

NOMEN, est vox significatiua ad placitum, sine tempore: cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, & recta. Definitio nominis. *Vox in ista definitione, ponitur loco generis. Significatiua, ponitur ad differentiam vocis non significatiuæ. Ad placitū, ponitur ad differentiā vocis significantis naturaliter. Sine tēpore, ponitur ad differentiā verbi, quod significat cum tempore. Cuius nulla pars separata aliquid significat, ponitur ad differentiam orationis, cuius partes separatæ aliquid significant. Finita, ponitur ad differentiam nominis infiniti, quod non est nomen secundùm Logicum, sed nomen infinitum, vt non homo, non equus.*

equus. Recta, ponitur ad differentiam nominum obliquorum, vt Catonis, Catoni, quæ non sunt nomina, secundùm Dialecticum, sed nomina obliqua, vel casus nominum: vnde solus rectus casus, dicitur esse nomen.

Glossa.

QVia iste tractatus de propositione est, & propositio constat ex nomine, & verbo, tanquam ex partibus principalibus, meritò primò à nomine. Et quia singulæ particulę definitionis declarantur in textu, nō oportet repetere: sed pro ampliori declaratione fiat argumentum.

1. Argum. ¶Hic terminus armiger, & paterfamilias, est nomen: & tamen eius partes separatæ aliquid significant, vt constat: nam de ly armiger, partes sunt, arma, & gero, quæ partes significāt seorsum, & paterfamilias similiter: ergo.

Solutio. ¶Ad hoc argumentum non est difficile respōdere, præsuppositis quæ diximus, quando de termino complexo egimus. Hîc enim author per illam particulam: cuius nulla pars seperata, voluit excludere complexum terminum à ratione nominis. Et si equiferus, armiger, & cætera alia, quæ sunt compositæ figuræ sunt cōplexa: non erunt nomina. Et si sunt incomplexa, habebūt rationem nominis, ibi definitum est, illa esse incomplexa, eo quòd licèt habeant partes significantes, non tamen iuxta significationem totius: quia significatio totius, non resultat ex significationibus partium. Nam etiam si partes deponantur à sua significatione, totum nihilominus idem significabit. Quia etiam si pater nil significet, & familias non significet familiam: paterfamilias significabit hominē, qui præest in domo. Et sic remanet solutum argumentum. Talia enim nomina incomplexa vocantur. Ob id partes separatæ non significant iuxta significationem totius.

Nomina cō positæ figuræ sunt incomplexa.

2. Argum. ¶Secundò arguitur contra illam particulam, finita. Nomen infinitum est terminus cathegorematicus, ergo nomē. Nam significat aliquid, vel aliqua, & potest reddere suppositum verbo.

Aristot. Quod patet, quia Arist. 2. Periher. ex terminis infinitis propositiones componit. Et patet in hac, Non homo sentit.

Solutio. ¶Ad hoc, supposito ly non capi posse negāter, & infinitanter, vt suprà dictum est, & quādo infinitanter virtus eius non transit vltra terminū cui immediatè additur, & infinitat ipsum: quia facit stare, pro omni alio à re illa, quā negat: vt non homo, stat pro omni illo, quod non est homo. Et quia nomina eò sunt inuēta, vt res significent, & ostendant, & nomē infinitum nullam rē determinatè significet: sed potiùs neget, hinc est, quòd excludi debuit à nominis ratione.

Nomina eò inuenta, vt res ostēdāt.

¶Ad formam argumenti. Concedo quòd sit cathegorema: ergo est nomen, nego cōsequentiam. Et ratio est, quia non vnam rem determinatam significat, quod requiritur ad nominis rationem. Et quando infers, ex eis componitur propositio, concedo, Ergo est nomen, vt hîc loquimur: nego, quia Aristot. ait, propositiones constare ex nomine, aut ex infinito nomine, & verbo. Vbi fecit distinctionem inter nomen absolutè: & nomen infinitum. *Aristot.*

3. Argum. ¶Tertiò sic argumētor. Ly hominis, est purum cathegorema: ergo est nomen. Patet antecedēs, tum quia significat aliquid, tū quia pōt esse totale extremū: vt hîc, Hoc animal est hominis.

Solutio. ¶Ad hoc, cōcedo ꝙ est cathegorema, sed negatur cōsequentia: quia requisitū est ad hoc ꝙ sit nomen, ꝙ posit per solam verbi additionē propositionem cōficere, id est, ꝙ personaliter sumptum, posit reddere suppositum verbo personali indicatiui. Et dato posit esse prædicatum: quia non potest esse subiectū, non est nomen.

¶Hîc solet quæri, Vtrùm nomen, analogicè dicatur de mentali, vocali, & scripto. Sed quia ad rem nil facit, prætermittendum est. Nam cùm nomen à nominando dicatur: videtur quòd propriè vocali, & scripto conueniat.

CAP. II.

De verbo.

TEXTVS.

VErbum, est vox significatiua ad placitum cum tēpore: cuius nulla pars separata, aliquid significat, finita & recta. Cum tempore, ponitur ad differentiam nominis: quod significat sine tempore. Finita: ponitur ad differentiam verbi infiniti, vt non disputat, non laborat, quæ non sunt verba secundùm Dialecticum, sed verba infinita. Recta: ponitur ad differētiam verborum obliquorum, vt disputabat, disputauit, quæ nō sunt verba, sed verba obliqua. Vnde solum verbū indicatiui modi præsentis tēporis, secūdùm Dialecticū, dicitur esse verbum. Reliqua verò verba eiusdē modi, & alio-

rum

rum modorum, dicũtur verba obliqua. Aliæ verò particulæ ponuntur hîc eadem ratione, qua in definitione nominis. Et sciendum est, quòd Dialecticus solùm ponit duas partes orationis, scilicet nomen, & verbum: alias appellat syncathegorematicas, id est consignificatiuas.

Glossa.

1. Argum. Contra prædictam verbi definitionem est argumẽtum. Hi termini, tempus, cœna, prandium, cras, disputans, significant cum tempore, & tamẽ non sunt verba: ergo malè posita est definitio. Et quidem quòd illa cum tẽpore significent, patet: quia in suis significationibus includunt tempus.

1. Notan. ¶Pro solutione argumenti notandum, differẽtiam esse inter hæc, significare tempus, & connotare tempus, & significare aliqualiter explicabile per tempus, & significare cum tempore. Nam hi termini, mensis, dies, annus, significãt tempus, & certas mensuras eius, pro quibus supponunt, sicut homo hominem significat, & pro eo supponit. Prandium, cœna, &c. significat de materiali actiones, connotando ꝙ fiat tali tempore. Sed hæc aduerbia, heri, cras, significãt aliqualiter, sicut syncathegoremata, explicabilia tamen per terminos importantes tempus.

¶Significare cum tẽpore, est significare actionem, vel passionem, in ordine ad aliquam differentiam temporis. Vt disputat, legit, amat.

2. Notan. ¶Secundò notãdum, hos tres terminos, lectio, legens, legit, eandem actionem significare, sed primus in abstracto, secundus in cõcreto, quia eam significat vt in aliquo cõnotatiuè, vt est in actuali fluxu, & motu. Idem etiam tertius, scilicet legit. Ob id omne aduerbium quod verbũ modificat, & modificat participium, sed nõ nomen verbale, quia dicimus diu legit, velociter legit, & legens: sed non dicimus, diu lectio.

¶Ex hoc ergo quòd tam verbum, quàm participium denotant illam actionem, vt in fluxu, & motu est, quæ potest tempore metiri, sequitur, ꝙ tam verbum, quàm participium significant cum tempore: non ꝙ connotent tempus, sed quia significant actionem, vt est in actuali fluxu, vel erit, vel fuit, secũdùm tẽporis differẽtiã. Et quia talis fluxus per tempus cognoscitur, dicitur quod verbum significet cum tempore.

3. Notan. ¶Tertiò notãdum, participiũ à verbo differre: quia dato ita sit, ꝙ verbum, & participiũ illam importẽt actionẽ in fluxu, tamẽ aliter verbũ, & aliter participiũ. Nam verbũ per tẽpus determinatum, vt in futuro, si sit verbũ futuri, & in præterito, si sit verbũ præteriti: sed participiũ sine tali determinatione: quia potest applicari legẽs & ad futurũ, erit legens: & ad præteritũ, fuit legẽs: & ad præsens, est legens. Quod intelligas sanè, noti ꝙ in hac, Petrus erit disputans, ly disputans actionẽ in futuro designet: quia mutaret participiũ suã significationem: sed est sensus, ꝙ illa præsentialitas. s. disputans, futura est.

¶His notatis dicendum, ꝙ licèt cœna, prandiũ, connotent tempus, etiam ly tempus, tẽpus significat, & ly heri, cras, & patricipium etiã cum tempore: tamen non sunt verba, quia tẽpus nõ significat, cum tempore determinatè, & vnitiuè. s. illam actionem, vt est in fluxu, vel in fieri. *Solutio.*

¶Secũdò sic arguitur principaliter. Aliquod est verbũ, & tñ nõ significat in ordine ad aliquam differẽtiã tẽporis: ergo malè dictum est. Probatur. Ponatur casus, ꝙ sit aliquis terminus, qui imponatur ad vniendũ subiectũ cum prædicato, vt facit ly est, in ista, homo est animal, & posito cum hoc ꝙ non significet in ordine ad aliquã temporis differẽtiã, tũc talis copula verbũ est, tamen non significat cum tempore: ergo. *2. Argum.*

¶Pro solutione argumenti oportet notare, ꝙ verbum absolui à tempore, non est non significare tempus Physicum, sed potest intelligi, absolui à tempore vno modo, ꝙ significet, & non in ordine ad aliquam differẽtiam temporis Logici. Et hoc est impossibile: quia est de intrinseca ratione verbi significare per modum præsentialitatis, vel futuritionis, vel præteriti. Alio modo potest intelligi absolui à tempore, ꝙ significet in ordine ad quancunq; temporis differentiam, disiunctim, de quo dubium est, vtrum dari possit talis conceptus, qui sic significet. Aliqui tamen putant posse dari: & sic in istis propositionibus doctrinalibus, Omnis triangulus habet tres angulos, Homo est animal rationale: copula absoluitur à tempore. Sed hoc nõ est necessariũ dicere, illæ enim copulæ sunt de præsenti: licèt sint de actu signato. Ad argumẽtum potest dici: nõ posse dari copulã, quæ sic à tempore omnino absoluatur, quin in ordine ad aliquã differẽtiã temporis Logici significet. Et sic nil probat argumẽtũ: qa casus nõ est possibilis, cùm sit de intrinseca rõne verbi importare hoc. *Nullũ verbum significat tempus Physicum.* *Dubium.* *Ad argu. Solutio.*

¶Tertiò sic arguitur. Cuiuscũq; verbi partes separatæ aliquid significant: ergo malè dictũ est, ꝙ verbum est, cuius nulla pars separata aliquid significat. Patet antecedens. Quia omne verbũ adiectiuum est terminus complexus, & similiter substantiuum, quando est secundum adiacens. Patet: quia legit, valet, est legens: currit, est currẽs, quæ sunt verba adiectiua: ergo sequitur. *3. Argum.*

¶Pro

¶Pro solutione argumenti notandum, omnia alia verba à sum, es, fui, vocari adiectiua: quia significant actiones, seu passiones, quæ rei possunt conuenire. Et sum, es, fui, vocatur verbum substantiuum: quia esse significat.

¶Moderni Summulistæ ferè omnes opinãtur nullum verbum adiectiuum reperiri in mente, nec ly est, de secundo adiacente, sed omne tale subordinari actui verbali, & participio. Et sic legit, subordinatur est legens, vt argumentũ probat. Sed tamen quia hoc contra Aristo. sententiam, qui in antepraedicamentis, terminos complexos distinguit ab incomplexis, ponit exemplum incomplexorum per nomen, & verbum adiectiuum, dicens. Vt homo, & currit. Item, quia cùm de ratione verbi sit, quòd sit simplex: sicut de tatione nominis, & Aristot. vocet verbum adiectiuum, verbum, consequenter ponit esse incomplexum. Imò qui negat esse incomplexum, negat esse terminum: quia ly est disputans, nec est incomplexus terminus, neq; complexus, logicè loquendo: cùm illæ partes non se habeant sicut determinatio, & determinabile: nec sicut coniungens, & coniungibile. Et sic intelligunt Comentator, Boëtius, & S. Thom. ipsum Aristot. ꝙ verbum sit terminus incomplexus. Et mirandum est, vnde moderni Summulistæ occasionem huius opinionis desumpserint: cùm tam apertè sit contra Aristo. & omnes antiquos Peripateticos.

Ad argu. ¶Ad argumentum ergo, nego verbum adiectiuum esse complexum in mente, imò ista oratio, Petrus disputat: in mente subordinatur vni habenti solùm duas notitias: quarum prima. Petrum: & secunda, disputationem, in ordine ad subiectũ significat. Et similiter hæc, Homo est, in mente solùm duabus notitijs subordinatur: quarum secunda vnitiuè significat in ordine ad subiectum: nam sicut reperiuntur in voce, vel scripto, & in mente. Manet solutum argumentum.

4. Argu. ¶Quartò sic arguitur. Nullum est verbum infinitum: ergo malè dicitur in definitione verbi, finita. Patet. Quia si aliquod, maximè ly est, in hac: Petrus non est, sed hîc non. Quia tunc vel negatio cadit in verbum, vel in participium inclusum. Si primum, est verbum negatiuum: si secundum, est participium infinitum: ergo nullum est verbum infinitum: quia sensus est, non est, vel est non ens.

¶Ad hoc argumentum, tenentes non dari in mente verbum incomplexum, consequenter dicerent non dari verbum infinitum: & sic dato vno inconuenienti, aliud adderent. Ob id relicta tali opinione, quia non ad mentem Arist.

solutio. respondendum est, distinguendo. Verbum, aut nomen, in mente vltimata, dupliciter potest esse infinitum: aut complexum: aut incomplexum. Complexum, vt ly, non legit, supposito ly non, solùm ly legit infinitet, quoad cathegorematicam significationem. Vel potest esse incomplexum, vt si totum sit vnus simplex conceptus, significans de formali negationem disputationis: sicut ly non homo, negationẽ hominis, & sic etiam dicendum de ly est de secundo adiacente. Vtroq; modo capiendo tale verbum infinitum, resoluitur per ly est, & suum participium infinitatũ. Vt, Non disputat, æquiualeat in consequendo: est non disputans. Primo modo capit Sanct. Tho. verbum infinitũ, *S. Thom.* dicens in principio secundi Periher. verbũ non posse in propositione infinitari. Nam cùm in hac, verbi gratia, Petrus disputat: prædicatum significet actionem per modum vnionis ad subiectum, nõ posset negatio negare tale verbum quoad significationem cathegorematicã, quin etiam negaret quoad vnionem, eo quòd totum sit vna significatio. Sed cùm extra propositionem non exerceat illam vnionem verbalem, potest quoad cathegorematicam significationem solùm negari, & sic reperiri complexum infinitanter. Sed secundo modo incomplexũ, non repugnat infinitum, posse reperiri in propositione.

Ad formã argumẽti. ¶Ad formam argumenti dicendum, quòd negatio cadit in verbum, & cadit in participium, & licèt in participium cadat, vocatur verbum infinitum. Et quidem patet ex Aristot. esse verbum infinitum, nam primo poste. arguit: Stellæ non scintillantes sunt prope nos, planetæ nõ scintillant: ergo planetæ sunt prope nos. Si ly non scintillant, in minori non sumeretur infinitanter, non valeret syllogismus: quia si negatiuè sumeretur, non posset conclusio esse affirmatiua: quia in nulla figura, vel modo syllogisticè colligitur cõclusio affirmatiua, altera præmissarum existente negatiua: ergo signum est, ab Aristote. capi verbum infinitanter. Et tamen neutrum dicitur verbum, neq; in maiori, neq; in minori: sicut nomen infinitum non dicitur absolutè nomen, sic verbum infinitum non dicitur absolutè verbum. *Aristot. 1. poster. text. co. 30.*

5. Argum. ¶Sic argumentor. 5. contra illam particulam, recta. Disputauit, est verbum obliquum, tamẽ est verè verbum. Patet, quia si addatur nomen, erit propositio, scilicet Petrus, & tamen ex nomine, & verbo constat propositio: ergo sequitur quòd disputauit, est verbum.

solutio. ¶Ad hoc respondetur, concedendo quòd cum nomine constituit propositionem, ergo est verbum: nego consequentiam. Sed sequitur, quòd sit verbum obliquum. Et ratio est: quia strictè

loquen-

loquendo de ꝓpositione, sicut Dialecticus considerat, sola ꝓpositio de præsenti in aperto est: nam propositiões de extrinseco tempore, quales sunt omnes aliæ, quæ non sunt de præsenti, per propositionem de præsenti regulantur. Verum est tamen, verba indicatiui modi, præteriti, vel futuri, propiùs accedere ad rationem verbi, quàm sint verba alterius modi. Et ob id Aristot. loquitur de verbis indicatiui modi, vt absolutè appellet verba esse, licèt sint de extrinseco tempore. Et hæc de verbo dixisse sufficiant. Sequitur de propositione, & oratiõe, & de propositione cathegorica, & quantitate eius, & de oppositione, & æquiualentia in eis, & de propositionibus modalibus, & oppositione, & de hypothetica propositione, & de exponibilibus, & syllogismis. Tãdem sequemur ordinem in ista prima parte Dialecticæ, quem sequuntur omnes moderni in tradendis Summulis: antequam aggrediantur ipsam Dialecticam magnam Aristot. Et velut colophonem apponentes, de topicis, & elenchis erit sermo.

Arist. 1. Perih. c. 3.

CAP. III.

De oratione.

TEXTVS.

ORATIO, est vox significatiua ad placitum, cuius partes separatæ aliquid significant. Vt homo currit, est oratio, partes enim separatæ aliquid significant. Nam ly homo, & ly currit, si separentur, significant. Et hoc positum est ad differentiam verbi: nam licèt verbum vox sit significatiua, non tamen habet partes, quæ separatæ significent, cùm sit simplex vox. Vt legit, currit.

¶Oratio duplex est, perfecta, & imperfecta. Illa dicenda perfecta, quæ perfectum sensum generat in animo auditoris. Vt homo disputat. Imperfecta est, quæ imperfectum sensum generat in animo auditoris. Vt homo albus.

¶Orationum perfectarum, alia indicatiua, vt homo disputat: alia imperatiua, vt Petre disputa: alia optatiua, vt vtinam essem Dialecticus. Harum autem sola indicatiua dicitur esse propositio. Hæc ex Petro Hispano.

Glossa.

ARisto. in 1. Periher. sic habent verba. Enunciatiua verò non omnis, sed in qua verum, vel falsum est: non autem in omnibus inest. Vt deprecatio, oratio quidem est: sed neque vera, neque falsa. *1 Peri. c. 4.*

¶Propositio ergo, vt definitur à Petro Hispano, est oratio verum, vel falsum significans indicando. Vt homo disputat. Oportet enĩ, vt propositio omnis oratio sit. Et sic ponitur ly oratio, tanquàm genus: & ly verum, & falsum (quæ nomina aduerbialiter sumuntur) vt significent verè, vel falsè, ad differentiã aliarum orationũ à propositiõe, quæ nec verè, nec falsè significãt. Vt si Petrus disputaret, vtinam Petrus legeret. *Definitur propositio.*

¶Significare verè, est significare ita esse sicut est: aut non ita esse, sicut non est. Primum ponitur propter propositiones affirmatiuas. Secundum propter negatiuas, vt in hac, Homo est disciplinabilis. Homo non est brutum. *Quid sit verè significare.*

¶Significare falsè, est opposito modo. Vt hæc, Homo est brutum. Homo non est rationalis. Positum est in definitione; ly indicando. Nam sicut Aristo. in loco citato ostendit, & Boëtius, & S. Thom. intelligit, quòd nulla oratio alia ab indicatiuo dicit verè, vel falsè significare. Quod suaderi põt: Verum, vel falsum significare, est esse obiectum adæquatum assensus, vel dissensus in intellectu: sed intellectus solùm assentit, vel dissentit orationi indicatiui: ergo solùm tales orationes propositiones sunt. Manifestum est enim si intellectus apprehendat hanc, Deus crearet, Petrus disputaret: non assentit, neque dissentit. Neque diceret quis proferentem, vel verum dicere, vel mentiri, ob id: quia in ly verè, vel falsè, intelligebatur indicatiuam esse propositionem, vel orationem significantem. Aristo. nõ addidit indicando, sed Petrus Hispanus ad maiorem declarationem propter nouitios id apposuit. *Quid falsè signific.* *Aristotel.* *Boetius.* *S. Thom.*

¶Verùm considerandum est, non sic dici indicando, vt solùm præcisè oratiões indicatiui modi significent, verum vel falsum. Nam licèt hoc teneat verum in Cathegoricis, cùm nulla cathegorica alia ab indicatiuo significet verè, vel falsè, non tamen est verum in propositionibus hypotheticis, quæ verum, vel falsum significãt: licèt non sint orationes modi indicatiui. Vt hęc, Si Petrus curreret, Petrus moueretur: est significans verè, vel falsè: ergo ly indicando: tantum valet, sicut enunciando: seu affirmando: vel negando. Vt sit obiectum assensus, vel dissensus. *Nota.*

¶Duplex est propositio. Vera, & falsa. Vera illa est, quæ significat ita esse sicut est, vel non ita esse si- *Propositio diuiditur.*

esse sicut non est. Falsa ꝓpositio opposito modo. Similimodo potest definiri propositio possibilis, necessaria, contingens, & impossibilis. Sed tamen oporter addere in definitione propositionis veræ, est quæ significat ita esse sicut est, non se falsificans.

Quid ꝓpositio se falsificans. ¶ Propositio se falsificans illa est, quòd ex eo quòd ita est, sicut per ipsam significatur: aut ex hoc cum vero, vel veris, sequitur eam esse falsam. Exemplum primi, in hac, Hæc est falsa, quæ se demonstrat: nam ad ipsam significare sicut est, sequitur eam esse falsam. Exemplum secundi, Omnis propositio est falsa, quæ cum vero, vel veris infert se esse falsam. Nam benè sequitur. Omnis propositio est falsa: hæc est propositio, demonstrãdo eandem: ergo hæc est falsa: ex vero, vel veris sequitur eam esse falsam. Ob id ad propositionem esse veram, sufficit significet ita esse sicut est, non se falsificans.

¶ Solet etiam propositio distingui. Quædam enim est creata, alia increata. Quædam item de ly est, de secundo adiacente: quædam de ly est, de tertio adiacente. Item, quædam de actu exercito, quædam de actu signato.

¶ De prima, dicunt quidam, Deum esse propositionem increatam: quia cùm sit omnium notitia, distinctiùs adhuc repræsentat hominẽ esse animal, quã ista id significet, Homo est animal. Ob id posset quis dicere, esse propositionem increatam: sed tamen non videtur propriè dictũ. Propositio de ly est, de secundo adiacente, est: quando sumitur propositio sine prædicato expresso. Vt in hac: Homo est. De tertio adiacente. vt hîc: Homo est animal. De actu exercito, quando illud quod significat, exercet. De actu signato, quando significat, licèt non exerceat. Vt quando de definitione loquuti sumus, diximus, verba in definitionibus non dicere actum, sed aptitudinem. Nam licèt homo non sit, hæc est eius bona definitio: Est animal rationale, vbi ly est, esset copula de actu signato, & non de actu exercito.

1. Argum. ¶ Contra prædicta sic argumentor. Propositio non significat de totali significatione aliquid, neque aliqua, neque aliqualiter: ergo nec verè, neq; falsè, cùm verè, aut falsè significare oportet sit aliquo dictorũ modorũ. Probatur: qa ꝓpositionis significatũ, neq; est aliquid, neq; aliqua, nec aliqualiter. Nam, Petr⁹ est homo, significat Petrũ esse hominẽ. Et sic Petrum, & hominẽ, & hoc nõ est aliqualiter significare: ergo non est bene posita definitio propositionis.

Solutio. ¶ Ad hoc respondetur, propositionem verè significare aliquid, vel aliqua. Et quãdo argumẽtaris, nõ significat aliquam rem, neque aliquas res, imò, significat. Sed illam rẽ, vel illas res quas significat: est aliqualiter, id est, vnitiuè, ac si diceremus, nõ significat aliquid, sicut ly homo, seorsum, neq; aliqua sicut homines: sed tamen, quia vnitiuè in propositione, significat Petrum esse hominem, aliquid significat, & aliqua: sed hoc est aliqualiter, id est, vnitiuè in propositione.

2. Arg. ¶ Secundò. Hæc oratio, Canis est substantia, verè, vel falsè significat, vt constat, & tamen propositio non est: ergo. Patet, quia est propositiones: ergo non est propositio. Nam non solùm de cane domestico, sed de sydere cælesti, & de pisce marino dicitur.

Notandum quid ꝓpositio plures. ¶ Pro solutione notandũ, quòd hîc, propositio vna sumitur pro vniuoca. Hoc est, quæ constat ex terminis vniuocis: & propositio plures est illa, quæ æquiuoca est, siue cathegorica sit, siue hypothetica.

Non est æquiuocatio in mente. ¶ Est considerãdum, propositionem equiuocã esse quidem vnam voce, sed in mente pluribus inconiunctim subordinatur. Non enim in mẽte æquiuocatio est, sicut in voce, vel scripto. Nã hæc, Canis est substantia, cùm ly canis æquiuocè, & æquè primò illa tria significet, subordinatur illis tribus, scilicet, sydus cæleste est substantia, piscis marinus est substantia. Et secundum quamlibet significationẽ, est propositio: nam quilibet terminus equiuocus secundum quamlibet singularem significationem, est vniuocus. Ly canis, vt solùm de domestico dicitur, tam vniuocus est sicut ly homo.

Dubitatur. ¶ Dubium ergo esset, an sumpta ista propositione, Canis est substantia, secundum omnes tres significationes sit dicenda ꝓpositio vna, vel ꝓpositio plures? Et ad mentem Aristote. esset dicendum propositio plures, non esse propositionem, sed esse propositiones. Nam inquit primo Elenchorum. Eadem est ratio propositionis, & vnius propositionis. Et primo Perihermenias idem videtur sentire. Nam cùm propositio à significatione habeat esse propositionem, vbi plures significationes, ibi propositiones plures, si illæ significationes vnam non faciant.

Ad argumentum. ¶ Ad argumentum, nego quòd sit oratio: quia non habet plures partes significantes iuxta significationem totius: quia illæ propositiones, quibus ista vna subordinatur, non faciunt vnã.

2. Solutio. Vel secundò posset dici. Concedo, quòd est oratio. & si infers, & non significat verè neque falsè: distinguendum erit, in singulari verum est, sed in plurali significat. Nam eo quòd illa propositio virtute est plures, quibus in mente subordinatur, significat verè pluraliter.

Quid propositio necessaria. ¶ Hic solet definiri propositio necessaria, vt illa sit, quæ necessariò significat ita esse sicut est, vel non ita esse sicut non est. Vt hæc, Deus est omnipotens,

nipotens, necessaria est. &, Petrus non est Paulus, vera necessaria est.

Quid propositio contingens.

¶Contingens illa est, quæ contingenter significat ita esse sicut est, vel non ita esse sicut nõ est. Vt Petr⁹ currit. Et sic de possibili, & impossibili.

Corollariũ.

¶Ex suprà dictis elici potest: non cõtingere in eodem sensu eandem propositionem esse veram, & falsam: necessariam, & contingentem: possibilem, & impossibilem: nam hæc repugnant. Verum cùm non sit in eodem sensu, id non repugnat. Patet: nam hæc: Non Deus est, est vera, capiendo ly non, infinitanter: & falsa, si neganter. Et eadem est possibilis infinitanter, & impossibilis neganter. Et hæc, Non homo est, capiendo infinitanter, necessaria: & capiendo neganter, cõtingens. Nam prima dicitur de Deo, qui necessariò est. Et secunda de homine, qui potest non esse.

CAP. IIII.

De propositione Cathegorica & Hypothetica.

TEXTVS.

PRopositionum, alia Cathegorica: alia Hypothetica. Cathegorica est, quæ habet subiectum, copulam, & prædicatum tanquam partes principales sui. Vt homo disputat: vbi ly homo, subiectũ est, & ly disputans, est prædicatum: & ly est, dicitur copula: quia copulat vnum cum altero, scilicet subiectum cum prædicato. Cathegorica enim idem est, quod prædicatiua.

¶Subiectum est illud, de quo aliud dicitur, scilicet prædicatum: & prædicatum est, quod de alio dicitur, scilicet de subiecto. In definitione propositionis Cathegoricæ, positum est, quod habeat subiectum, & prædicatum, tanquam partes principales sui: ad differentiam Hypotheticæ: quæ licèt habeat subiectum, copulam, & prædicatum, non tamen sunt illæ partes principales, sed Cathegoricæ propositiones, vel complexa propositionabilia sunt partes principales.

1. Argum.

HIC fit argumentum, Hæ omnes: Tædet animam meam vitæ meæ, Vrbem quã statuo vestra est, Deũ amat Petrus, Sole lucente dies est clarus, ita est, quòd homo est animal. Petrus & Paulus est doctus. Ly, &, diuisiuè tento. Istæ (inquam) sunt propositiones: & tñ nulla earum habet subiectum, prædicatum, & copulam.

Solutio.

¶Respõdetur primam esse Cathegoricam. Ille enim accusatiuus, secũdùm conditionem illius verbi impersonalis est subiectum, & suppositũ, & quod sequitur est prædicatum. Ad esse subiectum, non requiritur sit casus rectus: sed sufficit det verbo suppositum. In secũda, Vrbem quam statuo, ille accusatiuus in mẽte correspõdet nominatiuo, & ei subordinatur, & sic est subiectũ. Et in hac, Deum amat Petrus, ly Petrus, est subiectum. Et in hac, Ita est, quod homo est animal: subiectũ est ly Ita, aduerbiũ sumptum pro nomine. De alia, Sole lucẽte, dies est clarus, seu iucundus: cõmuniter tenent esse Cathegoricã propositionem. Vt ly dies sit subiectum, sole lucente, prædicatum. Verùm potest dici, eam esse Hypotheticã: quia subordinatur, seu equiualet hypotheticæ. Nam in mente ego concipio conditionalem illa propositione audita. Et cùm cõditionalis sit hypothetica, & ipsa similiter erit. Habet enim repræsentare vt vna hypothetica: & licèt nõn habeat formaliter plures Cathegoricas, sufficit habeat eas in genere signi: quia dat intellectui intelligere, audita ea; sicut si essent duæ Cathegoricæ. scilicet, Sol est lucẽs, & ideo dies clarus, vel iucundus.

Vtrùm syncathegorema possit esse extremũ aut pars.

¶Quia de extremis propositionis, scilicet subiecto, & prædicato mentio facta est: est dubium, vtrùm signa Syncathegorematica fiant partes extremorum, vel possint esse extrema: hoc est, subiectum, vel prædicatum.

Nullum signũ, cuius virtus transit vltra immediatũ terminũ efficitur pars extremi.

¶Pro dubij solutiõe solet hęc regula poni. Nullum signum, cuius virtus transit vltra terminũ immediatum cui additur, efficitur pars extremi. Sed signum cuius virtus non extenditur vltra immediatum, efficitur pars extremi. Exemplum est de ly omnis, in ista. Omnis homo currit. Vbi ly omnis, neque est subiectum, neque pars subiecti: solùm ly homo subiectum est. Et ratio, quia virtus eius non solùm ad immediatũ terminum, quem distribuit, sed ad mediatum, quem confundit, se extendit. Sed ly non, quando sumitur infinitanter: vt in ista, Non homo currit, efficitur pars extremi: quia subiectũ est hoc totum, Non homo: quia virtus eius nõ trãsit vltra terminum immediatum, scilicet vltra, ly homo. Et huius regulæ ratio posset dari: quia si aliquis terminus, vel aliquod signum alicui alteri additur, & virtus eius transit vltrà, non vide

Ratio regulæ.

tur cum eo alligari, neque vnum constituere, ob id non efficitur pars eius extremi. Et videtur, quòd hæc regula intelligenda sit de signis vniuersalibus, nam de particularibus non currit ratio: nam licèt in hac, Aliquis homo currit, virtus de ly Aliquis, non transeat vltra ly homo, non tamen efficitur pars extremi.

¶Etiam ponitur signum, ad cognoscendum, quando signa efficiuntur partes extremorum. Signum vniuersale, aut positum à parte prædicati post copulam, aut medians inter determinabile, & determinationem, acceptum vnicè efficitur pars extremi. verbi gratia. Vt in hac, Deus est omne bonum, & ly Quilibet equus cuiuslibet hominis est animal. Sed in hac, De' omne bonum est, & in hac, Hominis quilibet equus est animal: non sunt hæc signa partes extremorum. Hæc intelligi debent, de rigore sermonis, videlicet, nisi supponatur oppositum.

CAP. V.

De quantitate propositionis.

TEXTVS.

PRopositionum Cathegoricarum, alia vniuersalis, alia particularis, alia indefinita, & alia singularis.

¶Vniuersalis est, in qua subijcitur terminus communis, signo vniuersali determinatus. Vt, Omnis homo disputat. Ille dicitur terminus communis, qui est aptus natus de pluribus prædicari. Vt homo de Petro, & Paulo. Signa vniuersalia sunt hæc, omnis, nullus, quilibet, neuter, & similia.

¶Particularis illa est, in qua subiectũ est terminus cõis, signo particulari determinatus. Vt, Quidã homo disputat. Signa particularia sunt, aliquis, quidã, aliquod, alter, & similia.

¶Indefinita est, in qua subiectũ est terminus communis, sine signo. Vt, Homo disputat.

¶Singularis est, cuius subiectum est terminus singularis, discretus, vel communis, cum pronomine demonstratiuo primitiuæ speciei. Vt, Petrus disputat, hic homo disputat.

¶Terminus singularis ille est, qui de vno solùm aptus natus est prædicari. Vt Ioannes.

IN desinirionibus positis à Petro Hispano notandum, quòd dicit. Propositio est vniuersalis, cuius subiectum est terminus communis, signo vniuersali determinatus, vt intelligas, nõ esse necesse præcedat, si modò determinet: vt si ornatus causa quis dicat, homo quilibet, homo quidam, homo iste. Prima vniuersalis, secunda particularis, & tertia singularis, si ponatur copula, & prædicatum. Vt, homo quiliber est rationalis, Homo quidam est sapiens: homo iste est doctus: &c. huiusmodi propositiones, sic faciunt sensum in mente, sicut si signa illa posita essent antè.

¶Circa definitionem indefinitæ propositionis nota has: Incipit homo disputare, Tantùm homo disputat, esse indefinitas: quia illa signa pręposita, non sunt quantificantia. Ob id, perinde est, sicut si addita non essent. Et hæc, Omne animal esse sensibile est necesse. Si ly omne sit pars dicti: quia facit hunc sensum, Omne animal est sensibile, est necessaria. Si tamen ly omne distribuat, tunc est vniuersalis: quia facit istum sensum, Omnis talis propositio, animal est sensibile, est necessaria.

* Etiam notabis, quòd licèt Indefitita & particularis conueniant, quo ad suppositionem & verificationem: sed non cõueniunt, quo ad modum enunciandi: quia indefinita, indeterminata est ad certam quantitatem secũdùm modum enunciandi per signam vniuersale, vel particulare: & hoc sufficit ad differentiam.

¶Item nota circa definitionem propositionis singularis, scilicet, quando terminus communis cum pronomine demonstrante, intelligitur si sit singularizabilis: quia hæc, Hæc essentia diuina est Deus: credo quòd non est singularis, quantumcunque cum pronomine demonstratiuo sumatur: quia eius subiectum de pluribus verificatur, scilicet de tribus diuinis personis. De quo infrà cùm de terminis diuinis agemus.

* Aduertendum, quod pronomen additũ termino cõmuni, ratione cuius fit propositio singularis: oportet sit pręmitiuę speciei: vt sunt ego, tu, sui, ille, ipse, iste, hic, is. Sed quæ sunt deriuatiuę speciei, meus, tuus, suus, noster, vester, nostras, vestras, non restringunt subiectum ad standum pro vno solo, vt si Petrus habet decem equos, & dicit meus equus currit, ly equus non stat pro vno solo, quia de omnibus decem potest verificari.

¶Contra prædicta arguitur sic. Hæc, Cuiuslibet hominis asinus est animal, est vniuersalis: tamen eius subiectum non est terminus communis signo vniuersali determinatus: ergo mala est definitio. Maior patet. Et minor probatur: qa *Argumentum.*

subiectum

subiectum est ly asinus, qui terminus non est determinatus signo vniuersali.

Solutio. ¶Ad argumentum. Licèt aliqui dicant, talem propositionem, & similes, esse mixtæ quantitatis, quia ratione vnius termini sunt vniuersales, & ratione alterius particulares, seu indefinitæ: videtur tamen dicendum, propositionem propositam esse vniuersalem, & similes. Et quando arguis, subiectum non terminatur signo vniuersali, distinguendum erit de subiecto: quoddam est subiectum enuntiationis, aliud est subiectũ distributionis. Ad eam esse vniuersalem sufficit subiectum distributiõis signo vniuersali determinetur, sicut hominis, ĩ prædicta. Ille enim terminus qui primò ponitur, est à quo propositio quantitatem sortitur, & quia ille signo vniuersali terminatur, sufficit. Ob id ista, Omnis homo & equus currit, & Omnis homo, vel equus currit, sunt dicendæ vniuersales. Et hæc, Hominis quilibet equus currit, est indefinita. Sic magister Soto: licèt Sbarroya in suo primo tractatu aliter sentiat, dicẽs hanc, Cuiuslibet hominis brunellus currit, esse singularem: nam dicit, quòd quando subiectum est aggregatũ ex termino communi, & singulari, & singularis est rectus, tota propositio est singularis.

CAP. VI.

De qualitate propositionis.

TEXTVS.

PRopositionum Cathegoricarum alia est affirmatiua, alia negatiua. Affirmatiua est illa, ĩ qua prædicatum affirmatur de subiecto. Vt homo disputat. Negatiua, in qua negatur. Vt homo non disputat.

¶Iuxta triplicem diuisionem propositionis triplex est quæsitum. Quæ: quærit, an sit cathegorica, vel hypothetica. Quãta: an sit vniuersalis, particularis, vel indefinita, vel singularis. Qualis, an sit affirmatiua, vel negatiua.

Duplex copula. NOtandum est duplicem esse copulam propositionis: Principalem, & minus principalẽ. Illa dicitur principalis, qua mediante, prædicatum totale denunciatur de subiecto, Loquendo de Cathegoricis. Minùs principalis illa erit, quæ significatiuè sumpta, efficitur pars extremi totius propositionis. Verbi gratia, in hac, Homo est animal, principalis copula est, ly est, per eam enim animal prædicatum, denuntiatur de subiecto. Si tamen dicerem, Homo est doctus, solet esse ꝓpositio vera. Tam ly solet, quàm ly esse, sunt copulæ minùs principales. Et ly est, à parte subiecti secundùm significationem, qua ibi tenetur, nec est copula principalis, neque minùs principalis.

¶In propositionibus hypotheticis illa dicitur copula principalis, quæ iungit cathegoricas, siue sit ly, vel siue &, siue si, siue quia, vel ergo.

¶Contra prædicta est argumentum. Hæc propositio, Nemo non desiderat felicitatem, est affirmatiua, & tamẽ prædicatum negatur de subiecto, ergo non est bene posita definitio. Patet maior: quia cùm duæ negationes faciant affirmationem, illa erit affirmatiua. Minor patet, nam quælibet negationum copulam negaret: ergo à fortiori vtraque simul: cùm duo agentia eiusdem rationis mutuò se iuuent. *1. Argum.*

¶Pro solutione est præponenda regula Dialecticorum, qua virtus negationis declaratur, sub istis verbis: Negatio, est malignantis naturæ: quicquid post se inuenit, destruit: & eius oppositum ponit. Et ex hoc sequitur, quòd si propositionem inueniat affirmatiuam, eam reddat negatiuam & econtra. Similiter si inuenit terminum distributum, indistribuit: & si indistributum, distribuit. Quod alijs verbis dici solitum est, Quicquid mobilitat immobilitatum: immobilitat mobilitatũ. Quod est dicere, Quemcunque terminum distribuit, vel negat aliqua negatio non impedita: si impediatur, neque distribuit, neq; negat. Paritas enim negationum constituit propositionem affirmatiuam, & imparitas negatiuam. *Regula.*

¶Ad argumentum dicendum, propositionem esse affirmatiuam: quia ibi sunt duo signa negatiua mutuò se impedientia. Et quando arguis, sunt eiusdem speciei: ergo potiùs deberent se iuuare, quàm mutuò se impedire. Dicendum, verum esse in agentibus, quę habent effectum positiuum producere: sed in negatiõibus non est sic: quia eius actio est, remouere id, in quod cadit. Ob id si inueniat copulam affirmatam, & terminum distributum, negat, & indistribuit: & si inueniat negatam copulam, & terminum indistributum, affirmat, & distribuit: quia semper est verum, quòd eius oppositum ponit.

¶Si tamen quis quærat, vtrum ambæ negationes affirment copulam, an vna sola, Prima impediendo secundum. Si quis dicat primum, nõ videtur hoc posse stare, Nam si vtraq; affirmat

copulã mutuò se impediendo, ꝙ vtraq; agat in copulam, non deberent copulam affirmare, sed negare, cũ sint agentia eiusdẽ conditionis, & nõ

Solutio.

solùm nõ deberẽt se mutuò impedire, sed iuuare potiùs. Ob id videtur dicendum, quòd negatio posita in primo loco: agit in negationem in secundo loco positam, tãquam in suũ obiectũ, quia habet oppositum ponere illius rei, in quã fertur: & quia inuenit negantem, destruit, vt virtutem iam non habeat secunda negatio, negan

Replicatur.

di. Et ob id manet copula affirmata, sicut si nulla ibi esset negatio. Et si replices. Ergo prima negatio negat copulam: quia impedit secundã, &

Respondet.

si copula manet affirmata: ergo prima manet in vigore. Cõcedendũ est. Ergo est negatiua ꝓpositio negat: qa tũc negare illius primæ negatiõis solùm est, ꝙ oppositũ ponit illius in quod fertur. Et cùm prima negatio remoueat effectũ secundæ negationis, rectè dicitur negare negationem copulæ, & sic manet copula affirmata.

Dubium.

¶ Hic potest esse dubium. Vtrùm detur aliqua negatio in mente. Quod est dicere. Vtrùm detur copula negatiua, sicut datur affirmatiua. Ad

Venetus Entisber.

hoc Entisber, & Paulus Venetus clarissimus author videntur sentire, nullam dari talem negationem in mente, sed oportet dare copulam incomplexam negantem, sic vt dicant hanc propositionem, Homo non est albus, subordinari huic: Homo.a.albus, vt ly.a. sit vna copula incomplexa, negans prædicatum conuenire subiecto. Motiuum eorum erat: quia sequeretur si negatio esset in mente, quòd terminus mentalis caderet à sua significatione. Vt capiendo istam, Homo est albus: si adderem ly non, dicendo: Homo non est albus: vel dicendo, Non homo est albus: iam illa negatio, si ibi daretur, totum destrueret, & faceret quòd copula non esset vnitiua: & sic ꝙ propositio nõ esset propositio. Ob id iam propositio in mente significãs: caderet à sua significatiõe.

Opinio doctoris cũ solutione dubij.

¶ Sed tamen dicẽdum est, negationem in mente dari: sicut in voce, vel scripto. Neque potest hoc negari, quia est communis modus concipiendi: vt si quis dicat, Nunquid comedisti? statim intelliget in mente: non comedi. Et sic nullum inconueniens est, in mente esse negationem, & concipi. Et ad argumentum, quod

Ad argumentum cõtrariæ opinionis.

ipsi faciebant, facilis est solutio, dicendo quòd illa negatio licèt copulam neget, non tamen facit, quòd non vniat prædicatum cum subiecto, sed solùm ponit oppositum penes hoc, quòd cùm esset affirmatiua, per oppositam negationem fit negatiua. Et non est necessarium illam: Homo non est albus, subordinari huic, Homo.a.albus: vt ly.a. sit terminus incomplexus, negans.

CAP. VII.

De materia propositionum.

TEXTVS.

Propositionum triplex est materia. Naturalis, contingens, & remota. Naturalis illa est, in qua prædicatũ est de essentia subiecti, vel proprium eius. Vt, homo est animal, homo est risibilis.

¶ Contingens est, in qua prædicatum potest adesse, & abesse subiecto præter subiecti corruptionem. Vt, homo est doctus.

¶ Remota illa est, in qua prædicatum non potest subiecto conuenire. Vt, homo est lapis.

HIC materia propositionum dicitur tanquam illud ex quo, seu de quo cõstant ꝓpositiones. Et cùm subiectum, & prædicatum id sint: quia partes sunt, in quas propositio resoluitur, & ex quibus constituitur, ob id vocatur materia propositiõis. Et naturalis est illa, in qua prædicatum est de essentia subiecti. Sicut in hac,

Quid materia naturalis.

Homo est animal. De natura hominis est, esse animal, esse substãtiam animatam, sensibilem, non ab extrinseco: sed à natura. Similiter hæc est naturalis, Homo est rationalis. Quia differentia prædicatur de illo, cuius differentia est, & cuius pars essentialis est. Sic in materia naturali. Et directa, prædicatio est in quale essentialiter. Vt hic, Homo est risibilis, in materia naturali: nam propria passio prædicatur de suo subiecto. Et cùm sit verum, quòd proprium quar

Proprium quarto modo est naturale.

to modo capiendo, illud sit, quod fluit, & emanat à differentia, & genere, quæ speciem constituunt, est à principijs intrinsecis, ob quod conuenit omni, soli, & semper: sequitur hinc esse talem propositionẽ in materia naturali: nam naturale est homini, esse risibilem, & consequitur essentiam eius. Nec potest homo reperiri sine tali aptitudine.

Materia cõtingen.

¶ Contingens materia meritò dicta est, vt Homo est doctus. Quia esse doctum, vel indoctũ, non est de hominis essentia, sed cõtingenter ei aduenit: & ly doctus, prædicatur contingenter de homine: & sine ipsius corruptione põt non prædicari de eo, sed negari. Vt, Homo non est doctus.

¶ Materia

Materia remota. ¶ Materia remota, ob id remota est: quia vnum ab alio remouetur, vt ei non posit conuenire. Quia nec naturaliter ei conuenit, neque cõtingenter adesse, vel abesse potest, sed omnino remouetur, vt ei non posit conuenire. Vt, homo est lapis, Homo est irrationalis.

¶ Intelligere oportet omnes has definitiões dari solùm de propositione Cathegorica, & non de Hypothetica. Ratio est, quia cùm Cathegorica sit, quæ habet subiectum, copulam, & prædicatum vt partes sui principales: & in materia propositionum dicatur, quòd naturalis sit, vbi prędicatum est de essentia subiecti, vel propriũ eius, certum est, sermonẽ esse de Cathegorica.

Corolla. ¶ Ex suprà dictis sequitur: omnem propositionem ex eodem subiecto, & eodem prædicato, scilicet quæ est in materia naturali veram, falsam, affirmatiuam, negatiuam de præsenti, de extrinseco tempore, modalem, vel non modalem, exponibilem, vel non exponibilem esse in eadem materia. Et solùm habetur respectus in materia propositionum ad hoc, si prædicatũ est de essentia, vel contingentia subiecti, vel nõ potest ei conuenire. Vnde in eadem materia sunt, Homo est animal, & Nullus homo est animal, Omnis homo necessariò est animal, Tantùm homo est animal. &c. Ratio est: quia in omnibus istis est verum, prædicatum esse de essentia subiecti. Et sic in alijs posset dari exemplũ.

¶ Dixi, ex eodem subiecto, & eodem prædicato: quia non sufficit ex eisdem extremis. Nam conuertens, & conuersa, non sunt vniuersaliter in eadem materia. Quod patet ex Petro Hispano, qui dicit, materia naturalis est, vbi prædicatum est de essentia subiecti: & non dicit, vbi alterum extremorum est de essentia alterius. Ob id, licèt ista, Homo est animal, sit in materia naturali, hæc, Animal est homo, quæ est eius conuertens, non erit in materia naturali: cùm prædicatum non sit de essentia subiecti: & non sit illa directa prædicatio, sed indirecta. Et huiusmodi prædicationes, secũdùm antiquos in nulla materia essent ponendæ, quia sunt indirectæ prædicationes. De quo sit Prima regula.

¶ Quando aliqua prædicatio directa est in aliqua materia, si eius conuertens est etiam directa sicut conuersa, sunt in eadem materia per se. Vt contingit in materia remota, & in contingenti: quando prædicatur æquè connotatiuum de æquè cõnotatiuo. Vt, Stans est cœnans, &c. Si verò conuersa est in materia naturali, & conuertens est indirecta: tunc conuertens erit reductiuè in materia, in qua est conuersa.

Regula. ¶ Et ad cognoscendum propositionem quamcũq; datam in qua materia debeat poni, potest esse regula. Si extrema sint pertinentia sequela, quia termini conuertibiles, vel se habentes sicut superius, & inferius, dummodò inferius prę cedat, sunt in materia naturali. Si verò sint termini impertinentes, sunt in materia contingenti, vt homo disputat. Si verò sint termini disparati, sunt in materia remota. vt homo est asinus. Exempla clara sunt.

Intelli. dictũ D. Th. ¶ Vnum meritò est considerandum, & satis ad propositum: quòd quando doctor sanctus in. 3. sen. dist. 7. q. 1. dicit hanc propositionem, Deus est homo, esse essentialem, & in materia naturali, non intelligit in rigore, sicut hic loquuti sumus de prædicatione essentiali, & materia naturali, quando prædicatũ est de essentia subiecti. Nã manifestũ est, ly homo, non esse de essentia de ly Deus, in hac, Deus est homo. Non enim formale prædicati, est de essentia formalis subiecti, quia humanitas non est de essentia Deitatis. Sed dicitur essentialis, & in materia naturali, ratione suppositi subiecti: id est, quòd id qđ est suppositum formæ subiecti, scilicet persona diuina, sit suppositum formæ prædicati, id est, humanitatis: quia subsistens in vtraque natura. *Theo. in. 3. s. Thom. 3. par.* Et sic dicitur prædicatum de essentia subiecti. Et si quis instet, quia prædicatum, scilicet homo, potest adesse, vel abesse, ergo est in materia contingenti. Erit solutio, quòd hoc esset verũ, si forma prædicati, id est, humanitas, personæ diuinæ adesset sicut accidens: sed quia non tanquam accidens, sed tanquam suppositũ, in quo verè natura humana substantialiter sustẽtatur, sicut mea natura in me: sic est verum, quòd in materia naturali est hæc, Deus est homo. De quo in Resolutionibus Theolo. in. 3. *Instãtia cũ solutione.*

CAP. VIII.

De oppositione propositionum.

TEXTVS.

Propositionum Cathegoricarum: quædam participant vtroque termino, vt Homo est animal: & hæc, Homo nõ est animal. Aliæ vno tantùm, vt Homo est animal, Homo nõ est lapis. Aliæ verò nullo termino participant, vt Homo est animal, & equus non est lapis.

¶ Propositionum participantium vtroq; termino: aliæ secundùm eũdem ordinem, vt Ho-

mo est animal, & Homo non est animal: aliæ ordine conuerso, vt Homo est animal, Animal est homo. Et sic similiter de alijs.

¶*Propositionum participantium vtroq; termino, & ordine eodem: aliæ sunt contradictoriæ, aliæ contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ subalternæ.*

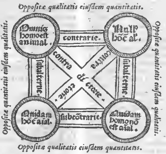
¶*Contradictoriæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua: Vel econtra particularis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati. Vt hæc, Omnis homo est animal, & Aliquis homo non est animal. Et, Nullus homo est animal. Aliquis homo non est animal.*

¶*Contrariæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal.*

¶*Subcontrariæ sunt, vtraque particularis: vna negatiua, & alia affirmatiua, eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati. Vel indefinitæ vtraq;. Homo est animal, Homo nõ est aĩal.*

¶*Subalternæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua: eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati. Vel vniuersalis negatiua, & particularis negatiua, Omnis homo est animal, Aliquis homo est animal. Nullus homo est animal, Aliquis homo non est animal. Et hæc ad oculum patent in figura sequenti.*

FIGVRA OPPOSITIONVM.

Contradictoriarum lex. ¶ *Lex, seu natura contradictoriarum talis est, quod si vna est vera, reliqua est falsa, & econtra. In nulla materia possunt esse simul veræ, vel simul falsæ: vt si hæc est vera, Omnis homo est animal, hæc est falsa, Quidam homo non est animal.*

Contrariarũ natura. ¶ *Lex, seu natura contrariarum est, quòd si vna est vera, reliqua est falsa: non tamẽ econtrario. Quia possunt ambæ esse simul falsæ: non tamen simul veræ. Vt in contingenti materia. Omnis homo est albus: Nullus homo est albus. In naturali verò, vel remota: semper vna est vera, & alia falsa. Vt Omnis homo est animal, Nullus homo est animal: Omnis homo est lapis, Nullus homo est lapis. Et quando est de accidenti inseparabili, in materia contingenti similiter. Omnis coruus est niger, Nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accidenti separabili, possunt simul esse falsæ, vt dictum est.*

Subcontrariarũ conditio. ¶ *Lex, seu natura subcontrariarum est, quòd si vna est falsa, oportet alia sit vera: non tamen econtra. Quia possunt simul esse veræ: sed tamen non falsæ. Et hoc in materia contingenti, vt dictum est in contrariarum lege, vt Homo disputat, Homo non disputat.*

Subalternarum lex. ¶ *Lex subalternarum est, quòd si vniuersalis est vera, particularis est vera: & non econtra. Quia potest esse particularis vera, & vniuersalis falsa. Sed si particularis est falsa, vniuersalis etiam erit falsa. Vt, Omnis homo est albus, Quidam homo est albus.*

QVIA iam incipit oppositionum materia, oportet considerare generales conditiones ad oppositionem necessarias. Prima est. Oportet quod propositiones quæ opponuntur, sint participantes in subiectis, & prædicatis, & in copulis.

2. *Conditio.* ¶ Secundum requiritur, quòd extrema eodem modo in vtraque accipiantur.
3. Tertium requisitum, quòd sint oppositæ qualitatis: hoc est, vna affirmatiua, & alia negatiua.
4. ¶ In contradictorijs omnis vniuersalitas vnius, debet mutari in particularitatem alterius: & econtra.
5. ¶ Quintum. Omnis vniuersalitas vnius, in ordine ad terminum stantem confusè, debet in alia stare determinatè. Et omnis vniuersalitas in ordine ad determinatam, debet in alia stare confusè tantùm. Ratio huius est: quia si sic non fieret, darentur duæ contradictoriæ falsæ, vel veræ simul. Nam si eadem vniuersalitas maneret in vtraque, possent dari falsæ, cùm vniuersalitas agat ad falsitatem. Et si maneret eadem particularitas, possent simul esse veræ, quia particularitas agit ad veritatem. Exempla sunt clara.

* Vt in istis, Omnis homo disputat, Omnis homo non disputat, vtraque falsa casu quòd aliqui disputent: & in istis: Omnis homo disputat, Aliquis homo non est. b. disputans, vtraq; est vera: casu quòd omnes disputent, & constat in veritate, quia manet eadem particularitas, respectu de ly disputans.

Requisitum ad contrarietatem. ¶ Ad contrarietatem requisitum est, quòd omnis particularitas vnius, debet mutari in vniuersalitatem in altera. Et potest eadem vniuersalitas manere in vtraque.

Requisitum ad subcontrarietatẽ. ¶ Ad subcontrariarum conditionem attinet, vt vniuersalitas, si qua est in vna, mutetur in particularitatem in alia. Itaque semper oportet aduertere, particularitatem agere ad subcontrarietatem: & vniuersalitatem ad contrarietatem. Quia possunt simul esse veræ & non falsæ.

Nota. ¶ Etiam considerandum ad contrariarum conditionem: quòd si in vna sit terminus distributus in ordine ad confusam, in sua contraria oportet maneat determinatè, & non confusè, aut maneat distributiuè. Exemplum: vt si quis petat contrariam huius: Quilibet homo, & quilibet equus sunt animalia, ibi ly equus, distribuitur in ordine ad confusam: non des pro contraria, Quilibet homo &. a. equus non sunt animalia. Sed dabis hanc, Quilibet homo, &. b. equus non sunt animalia. Aut hãc, Quilibet homo, & quilibet equus non sunt animalia. Et in subcontrarijs cauendum, ne distributus in ordine ad determinatam, sit in subcontraria determinatè: sed oportet stet confuse. vt huius, Hominis quilibet equus est. b. animal: erit, Hominis. a. equus non est animal. Et non hæc, Hominis equus non est animal.

Nota. ¶ Circa conditiones generales in omni oppositione, scilicet, quòd sint propositiones participantes in subiectis, prædicatis, & copulis: notandum, quòd non sufficit ad participandum, terminorum synonymitas, sed requiritur identitas. Ob id, Marcus orat, & Tullius non orat, non sunt oppositæ. Si tamen ambæ essent in mente, vel vna in voce,

alia in mente sufficeret ad contradictionē. Requiritur ergo, quòd subiecta, & prædicata eisdē conceptibus subordinentur vltimatis, & non vltimatis. Vnde hæc, Homo est animal: &, Homo non est nomen, non opponuntur: quia subiecta non eisdem vltimatis conceptibus subordinantur. Requisita etiam est copularum participatio. Quod intellige, de copula principali. Ob id istæ non opponuntur, Homo est animal, quod est: & Homo erit animal, quod est. Et si in copula minùs principali fiat variatio, tunc non participabunt vtroque extremo: vt hæ, Homo, erit quod est: &, Homo non erit quod fuit.

¶ Sub copularum participatione intelligas & participationem modorum ipsarum, vel formaliter, vel æquiualenter: vt hæc, Homo possibiliter disputat, Homo impossibiliter disputat. Et hæ, Deus necessariò est substantia, Deus impossibiliter est substantia. Quia hæc secunda formaliter æquiualet huic: Deus necessariò non est substantia.

¶ Circa secundam conditionem generalem, vt, scilicet seruetur similis acceptio terminorum: intelligito similem suppositionem, ampliationem, restrictionem, appellationem: nam si nō seruentur hæc omnia, non erit oppositio.

¶ Quo ad tertiam, scilicet, quòd sint oppositæ qualitatis, intelligitur quantum ad copulam principalem.

¶ Ista materia oppositionum, quæ nimis prolixè ad nauseam vsque tractatur à Summulistis, est à nobis tractanda: vt superflua resecantes, quæ necessaria sunt, nō sub silentio trāseamus. Nōnulla proponemus argumēta: tum ad exercendos tyrones in dialectica: tum ad maiorem dictorum declarationem. Qui voluerint perdere tempus, multa legendo de istis, legāt librum oppositionum de Enzinas, & primum suum tractatum: & Sbarroyam, & magistrum Soto, & nobiscum sentient, illos plus iusto in istis remoratos, abusui seculi indulsisse. Licèt hic vltimus in vltima editione calamum tēperauerit.

Enzinas. Sbarroya. Soto.

1. Argum. ¶ Contra prædicta sic arguitur. Hæ duæ sunt contradictoriæ. Omnis homo est animal, Non omnis homo est animal, tamen dātur simul veræ: ergo malè dictum est, quòd contradictoriæ non possunt simul esse veræ, neq; simul falsæ. Primò, affirmatiua est vera: & negatiua similiter. Quia sequitur bene per cōuersionem: Nullum animal omnis homo est: ergo non omnis homo est animal. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Quòd antecedens sit verum, patet: nam ascendendo sub ly animal, omnes singulares sunt veræ: sic. Istud animal non omnis homo est, & istud animal nō omnis homo est. Omnes tandem singulares veræ sunt: nam si dicas aliquam falsam, tunc sic, & sua contradictoria, scilicet, istud animal omnis homo est, est falsa: ergo duæ contradictoriæ darentur falsæ: sequitur ergo quòd cùm antecedēs illius consequentiæ, in qua argumentatum est per conuersionem sit verum, & consequenter consequens esse verum.

¶ Ad hoc respondendum, illam consequentiam, in qua per conuersionem argumentatum est, non valere, quia committitur defectus semper vitandus inter arguendum, vt diximus, quando de ascensu loquuti sumus, ne fieret argumentatio à confusa ad determinatam. Et in proposito sic fit ex parte de ly homo: nam in hac, Nullum animal omnis homo est: ly homo, quandoquidem manet indistributus, supponit confusè: quia in sua contradictoria, scilicet, Animal omnis homo est, stabat distributiuè, in ordine ad terminum stantem determinatè, scilicet, ly animal. Ob id supponit confusè in hac: Nullum animal omnis homo est, vt suprà diximus. Et in consequenti idem terminus supponit determinatè, scilicet, Non omnis homo est animal: quia ly homo, supponit determinatè: eo quòd distribuebatur in cōtradictoria, scilicet. Omnis homo est animal: in ordine ad terminum supponentem confusè. Et sic non est bona consequentia. Sicut non valet, Omnis homo est animal: ergo omnis homo est. b. animal, à confusa ad determinatam: datur antecedens verum & consequens est falsum. *Solutio.*

¶ Et si quis velit adhuc probare duas contradictorias veras, sic argumentetur. Istæ duæ: Post hoc erit Petrus, & Post hoc nō erit Petrus, sunt contradictoriæ, & tamen casu quòd Petrus modò viuat, & die proxima moriatur, affirmatiua est vera: Post hoc erit Petrus: & negatiua similiter: Post hoc non erit Petrus. Patet. In aliquo instāti post hoc non erit Petrus: ergo post hoc non erit Petrus. Patet consequentia ab explicante ad explicatam. Et quòd antecedens sit verum, ex eo cōstat: quia demōstrato instanti, in quo non erit, est verum dicere: In hoc instanti non erit Petrus. *2. Argu.*

¶ Respondetur ad argumentum, distinguendo ly Post hoc, in negatiua. Aut enim sumitur propositionaliter, & tunc est falsa: quia sensus est, Nunquam post hoc erit Petrus. Et in casu posito, est falsa. Et verè est contradictoria datæ. Et quando argumentaris: In aliquo instanti post hoc non erit Petrus: ergo post hoc non erit Petrus, negatur consequētia: quia committitur defectus, à non distributo, ad distributum, ex parte determinationis inclusæ in aduerbio, quia *Solutio.*

in aliquo instanti est indistributum: ergo post hoc non erit, est distributum. Si tamen ly Post hoc, capiatur aduerbialiter: tunc non sunt contradictotiæ, & possunt simul esse veræ, vt probat argumentum: quia manet eadem particularitas in vtraque, ex parte illius temporalis determinationis inclusę in aduerbio, Post hoc. Sed contradictoria deberet esse: Non post hoc erit Petrus: & istæ non possent simul esse verę.

3. *Argum.* ¶Tertiò arguitur pro signis incompletè distribuentibus. Istæ sunt contradictoriæ, Omne animal fuit in arca Noë: &, aliquod animal nō fuit in arca Noë, & tamen dantur simul veræ. Affirmatiua vera est, quia ex sacra scriptura id constat, quæ nullo modo potest falsum continere. Et negatiua est vera, nam ego non fui in arca Noë, & sum animal: ergo aliquod animal non fuit in arca Noë.

1. *Nota.* ¶Pro solutione argumenti notandum circa signa ista distribuentia completè, vel incompletè. Omne signum vniuersale, & suum particulare oppositum, possunt capi dupliciter: completè, & incompletè. Completè vocatur, pro singulis generum: & incompletè est, pro generibus singulorum. Et quando ly omne, capitur incompletè, facit istum sensum: de qualibet specie aliquod. Et completè, de qualibet, quodlibet. Sic ly aliquod, incompletè valet, alicuius speciei quodlibet. Et completè: alicuius speciei, aliqnod. Et oportet intelligas hanc differentiam, capi completè, vel incompletè, non inueniri nisi in terminis genericis: nam in specificis speciei specialissimæ, non est reperiri. Vt in hac, Omnis homo est animal, semper capitur completè.

2. *Nota.* ¶Secundò est notādum, qnòd ad probandum istam propositionem, Omne animal fuit in arca Noë: possumus triplicem ascensum facere. Primò, copulatiuè sub disiunctiōe: copulatiuè, inter species: & disiunctiuè, inter indiuidua. Vt sic, Hoc animal, fuit in arca Noë, demonstrando vnum hominem, vel Hoc animal fuit in arca Noë, demonstrando alium, & sic de singulis indiuiduis speciei humanæ. Et post transire ad speciem equinam, dicendo. Et hoc animal fuit in arca Noë, demonstrando vnum equum, vel hoc animal. &c. demonstrando alium equum, & sic de alijs. Tunc sumitur incompletè, & pro generibus singulorum.

¶Secūdus modus est merè copulatiuè, per species. Hoc animal fuit in arca Noe, & hoc animal fuit in arca Noë, &c. Tūc sumitur completè, & pro singulis generum, & facit sensum, de qualibet specie, quodlibet.

¶Tertius est etiam copulatiuè, sed per species solùm, Homo fuit in arca Noë, & Leo fuit in arca Noë, &c. & sic est incompletè, sicut in primo modo. Primus, & tertius modus arguendi, non est consequentia formalis, sed solus modus secundus: nam in simili instatur, posito qnòd solùm homines fuerint in arca Noë, & omnes, antecedens est verum, & cōsequens falsum. Nam si transeundo de specie in speciem semper vnū hominem demonstres, est antecedens verum, & consequens falsum. In tertio modo instatur, supposito soli homines fuerunt in arca, & habeant omnes species coloris, antecedens est verum, & consequens falsum. Hoc album fuit in arca Noë, & hoc nigrum fuit in arca Noë: ergo omne coloratum fuit in arca Noë.

¶Ad argumentum in forma. Quando argumentaris. Istæ duæ sunt contradictoriæ, Omne animal fuit in arca Noë, Aliquod animal non fuit in arca Noë, distinguo, nam vel signum vniuersale completè distribuit, & particulare completè particularizat, & tunc concedo. Et vniuersalis est falsa: & negatiua vera. Si tamen ambo signa incompletè, affirmatiua vera, & negatiua est falsa. Quia facit sensum, de aliqua specie, quodlibet animal. Nec valet, ego non fui in arca Noë, & sum animal: quia est argumentatio à non distributo ad distributum ex parte de ly animal. Quia in ista, Aliquod animal non fuit in arca Noë, quando incompletè, est sensus: de aliqua specie nullum animal. *Ad formā argumenti.*

¶Si tamen in propositis propositiotibus, primum signum completè distribuat, & particulare particularizet incompletè, aut econtrà, non erunt contradictoriæ. Quia primo modo manet virtualiter eadē vniuersalitas, & ob id sunt contrariæ: si secundo, manet eadem particularitas, & sic subcontrariæ.

¶Adhuc circa materiam de ly Vterque, hæ sunt contradictoriæ: Vterque homo currit, Alter homo non currit: & tamen sunt simul verę: casu posito, quòd duo homines currant, & alij duo non currant. Constat vtranque esse veram. *4. Argu.*

¶Pro solutione notādum, quòd ista signa, vterque, neuter, & alter, possunt capi cōpletè, & incompletè. Ly Vterque incompletè, valet sicut, aliquorum duorum quilibet. Et ad veritatem propositiōis in qua ponitur, sufficit veritas duarum singularium. Si vero ly vterque completè capiatur, æquiualet huic, quodlibet duorū vterque. Ly Neuter incompletè, valet: aliquorum duorum nullus: completè tamen, nullus duorū. Ly Alter incompletè, valet: omnium duorum aliquis: completè valet: aliquorum duorū aliquis. Et intellectis istis, ad argumentum respondetur: quòd si ambo signa completè sumantur, sunt contradictoriæ, & tunc affirmatiua est *Nota.* *solutio.*

tiua est falsa, & negatiua vera. Si verò incompletè, affirmatiua est vera, & negatiua falsa. Si in vna completè, & in alia incompletè, non cõtradicũt, Quia si in vniuersali cõpletè, & in particulari incompletè, dabuntur simul falsæ, quia manet eadem vniuersalitas. Et si in vniuersali incompletè, & in particulari completè, essent simul veræ, quia manet eadem particularitas.

5. Argum. ¶Circa ly omnes, quando collectiuè, est argumentum. Istæ duæ contradicunt: Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, & Aliqui Apostoli Dei non sunt duodecim: & dantur simul veræ. Nam affirmatiua est vera, & negatiua similiter. Quia isti Apostoli Dei, demonstratis duobus, vel tribus, non sunt duodecim.

1. Nota. ¶Pro solutione argumẽti notandũ, quod suprà dictum est in materia de ascensu, & descensu. s. ꝙ sub termino, supra quem immediatè ly omnes collectiuè sumptum cadit, ascendendũ, vel descendendũ est copulatim, & nõ copulatiuè. Vt sic, isti Apostoli Dei, & isti Apostoli Dei.

2. Nota. ¶Similiter considerandum est, ꝙ à propositione de ly omnes, collectiuè ad suam præiacentẽ, in terminis numeralibus, nõ valet. Omnes duo Apostoli Dei sunt duodecim: ergo duo Apostoli Dei sunt duodecim. Similiter non valet à propositione de ly omnes, collectiuè affirmatiuè, ad propositionem de ly omnes, distributiuè. Non valet, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim: ergo omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Si ly omne, in antecedenti collectiuè, & in in consequenti distributiuè capiatur.

Solutio. ¶Ad argumentum respondetur, illas duas propositiones propositas non esse cõtradictorias: nam ly omnes, collectiuè sumptum, non habet pro contradictoria, nisi aliam, vbi ly omnes, similiter capiatur. Ob id istæ sunt contradictoriæ, Omnes Apostoli Dei sunt duodecim, & Omnes Apostoli Dei non sunt duodecim, capiendo vtrobique ly omnes, collectiuè, & tunc quia affirmatiua est vera, negatiua est falsa.

6. Argu. ¶Pro obliquis est argumentum. Istæ contradicunt, Quilibet equus hominis est animal, & Equus hominis non est animal: & dãtur simul veræ, rebus stantibus vt nunc. Affirmatiua est vera, negatiua similiter. Quia bene sequitur ex positoriè: Equus Petri nõ est animal, & Petrus est homo: ergo equus hominis non est animal. Si Petrus non habeat equum. Nam maior est vera, cùm sit negatiua, cuius subiectũ non supponit, nam equus Petri non supponit: cùm nõ habeat equum.

1. Nota. ¶Pro argumenti solutione notãdum, in aggregato ex determinatione, & determinabili determinationem semper restringere determinabile, & non ecõtra. Et si determinatio sit terminus connotatiuus, si vnicè accipiatur, restringit determinabile, cum illa connotatione. Quod tamen non contingit in non vnicis. Exẽplum: vt in hac. Asinus hominis albi fuit currens. Ly Asinus, stat pro asino possesso ab homine albo, tempore quo erat albus. Sed in hac, Hominis albi asinus fuit currẽs, non sic fit restrictio. Si tamen determinabile sit terminus connotatiuus, semper restringitur à determinatione, etiam quoad connotationem: tam in acceptis vnicè, quã non vnicè. vt in hac, Petri equus albus fuit currens.

¶Notandum etiam, quòd determinatio accepta vnicè obliqui casus, in negatiuis supponit distributiuè dependenter à resolutione sui determinabilis: vt in hac, Asinus hominis nõ currit. Ly hominis, supponit distributiuè: valet enĩ sicut, Cuiuslibet hominis asinus non currit. Et hoc probari potest, quia istæ sunt contradictoriæ: Brunellus hominis currit, & Brunellus hominis non currit. Ergo oportet intellectus intelligat opposito modo in negatiua ad affirmatiuam. Sed in affirmatiua ly hominis determinate, in negatiua distributiuè. Quia semper est verũ, ꝙ terminus qui in vna indistributiuè stat, in cõtradictoria đbet stare distributiuè. 2. Nota.

¶Pro modo arguẽdi in istis, nota, Ab vnica ad non vnicam, affirmatiuè, sine distributione, est bona consequentia. Bene sequitur, Equus hominis currit, ergo hominis equus currit Sed cũ distributione non valet, Quilibet equus hominis albi fuit albus, ergo hominis albi quilibet equus fuit alb⁹. Instatur enim supposito quòd Petrus, qui nunc est niger, possideat brunellũ, qui nunquam fuit albus: & ante hac Petrus fuisset albus, & possedisset fauellum album, nam antecedens est verum, & consequens falsum. In negatiuis, ab vnica ad non vnicam, non valet cum distributione, mediante copula de extrinseco tẽpore. Non enim sequitur, Nullus equus hominis albi fuit animal, ergo nullus hominis albi equus fuit animal: casu quo Petrus, qui modò est niger, possidet equum, & quãdo fuit albus, non possedit. 3. Nota. Quãdo valet ab vnica ad non vnicam.

¶Ponuntur aliquæ regulæ pro istis obliquis, ad cognoscendam suppositionem determinationis, & determinabilis.

¶Prima. Quando determinabile determinationis non vnicæ, supponit determinatè, vel discretè, confusa determinationis æquiualet determinatæ, respectu distributionis alterius extremi. Vt à hominis brunellus quilibet equus est: & hoĩs brunellus quilibet equus est. Ob id ista nõ valet, a hoĩs quilibet equus, quilibet equus est: ergo a hominis iste equus quilibet equ⁹ est. Arguitur à confusa ad determinatã ex parte determinatio- 1. Regula.

minationis, & datur antecedens verum, & consequens falsum: casu quòd quilibet homo possideat proprium equum.

2. Regula. ¶ Secunda regula. Quando signanda est contradictoria alicuius propositionis, vbi est complexum non vnicè acceptum, nunquam suppositio determinationis respicit determinabile proprium, sed aliud extremum. Vt huius, Cuiuslibet hominis equus.b.equus non est. Nam deberet dari per mixtam de ly.d. vt solent dicere, Quandocunque aliquis terminus distribuitur in ordine ad cõfusam, & determinatam, si priùs confusa, stabit mixtim de ly.d. in contradictoria. Et si in ordine ad determinatam, & confusam: stabit mixtim de ly.c. hic enim non tenet: ob id contradictoria erit.a. hominis quilibet equus, quilibet equus est, quia ly hominis distributus erat in ordine ad determinatam.

Nota. ¶ Itaque in istis complexis hoc notandum, quòd cùm determinatio sit quæ determinat determinabile, & restringit in acceptis non vnicè, confusa determinationis, determinatæ æquiualet: quia priùs sub determinatione ascendendũ, vel descendendum: & determinata determinabilis æquiualet confusæ: sed quando complexum capitur vnicè, totum habet vnicam suppositionem, secundùm exigentiam signorum: vt in hac, Quilibet equus hominis currit, totũ distributiuè: Quia reputatur velut vnus terminus. Et hic, Equus cuiuslibet hominus currit, totum supponit determinatè: quia ly equus, determinatè. Et sub toto debet fieri vnica resolutio: antequam aliqua aliarum partium resoluatur, quomodocunque aliæ partes supponant.

Ad argumentum. ¶ Ad argumentum, ex dictis patet solutio. Supposito enim sunt contradictoriæ, affirmatiua vera est, Quilibet equus hominis est animal, & negatiua est falsa: Equus hominis non est animal. Et quando dicis, supposito Petrus non habeat equum. Dicendum, quòd non licet de homine in determinatiõe loqui, nisi qui possidet equũ: & sic supponit subiectum pro equo possesso ab homine, & pro homine possidente equum, sicut in affirmatiua.

¶ Solẽt in hac materia oppositionum innumera multiplicari argumenta sine fructu, hæc autem quæ posita, sunt solùm ad exercendos iuuenes, vt facilitatem, seu habitum sibi acquirãt digladiandi, vt ita dixerim, formando adinuicem argumenta, & casus diuersos ponendo, ad oppugnandum leges oppositionum: tam in contradictorijs, quam in contrarijs, & cõtrarijs. *Nota.* Verùm quia nobis non immorandũ, sed per trãsennam ista, quorum nullus fructus, & tradẽda, & discenda sunt, calamum temperauimus, vt medium tenuisse sit exploratum. Quippe qui nonnulla proposuimus in medium argumẽta, quæ communiter à summulistis adduci solent. Verùm longas, & latas fimbrias caudatorum syllogismorum, cum replicis, cõfirmationibus, subconfirmationibus, data opera succidimus, *Consiliũ autheris.* rationem temporis, cuius maxima iactura est, habentes: ne in re infructuosa, consumpto tempore, ad illa, quæ vtilia, & necessaria prorsus sunt, non detur locus. Ex istis adductis, & ex cõgerie illa selectis oppositionum Enzinas, & primi tractatus eiusdem, & magistri Soto, & Sbarroiæ, & Spinosæ, & aliorum: poterit qui voluerit ad perpendiculum exactè trutinare, nunquid pœnitendam rem fecerim, data opera in illis non immorando: sequutus non contemnẽdos autores, maximè ipsius Dialecticæ principem vnicum, Aristotelem, & ceteros huius classis viros, Alexandrum, Themistium, antiquos philosophos: qui nobis ipsam tradiderunt Dialecticen, castam, puram, non fucatam, non adulterinam. *Enzinas. Sbarroya. Soto. Aristo. Alexan. Themisti.* Et inter neotericos non desunt, qui nostro fauent instituto: quibus hæc inuenta summulistarum mirum in modum displicent. Qui & conati sunt, ipsam sermotionalem scientiam, cuius vsus definire, diuidere, & ratiocinari est, vel vt ab inferis suscitare, & in pristinum decorem renouare, istis nænijs non solùm circuncisis, sed etiam penitus eradicatis, vt neque eorum vestigia inueniri queant. Est profundissimus philosophus Aristotelicus, Iacobus Faber stapulensis. Est etiam doctissimus, simul ac studiosissimus, ac omnium bonarum literarũ vir, Titelmanus minorita, & Doctor Villalpando Segouẽsis, quippe qui in hoc palmam assequutus est. *Faber. Titelma. Villalpan.* Sunt & nonnulli alij, quos recensere superuacaneum videtur, quibus arridet ipsa Dialectica, quæ Aristotelica est. Et tædium facit, & nauseam prouocat hæc, quæ Summulistarum inuentio, & prolis est. Sicut in proœmio dictũ est, & libet adhuc semel referre.

CAP. IX.
De æquipollentijs, de quibus dantur regulæ.

1. Regula. *PRIMA. Si alicui signo vniuersali, vel particulari negatio præponatur, æquipollet suo contradictorio. Vt hæ æquipollẽt, Nõ oĩs homo disputat, & Quidã hõ non disputat, & hæ, Omnis hõ disputat, & Nõ quidã Homo nõ disputat.*

¶Secunda

2.Regula. *¶Secunda regula. Si signo vniuersali postponatur negatio, æquiualet suo contrario. Omnis homo non disputat, & : Nullus homo disputat, æquiualent: & istæ, Omnis homo disputat, & Nullus homo non disputat.*

3.Regula. *¶Tertia. Si signo vniuersali, vel particulari præponatur, & postponatur negatio, æquipollet suo subalterno: Vt in istis, Non omnis homo non disputat: & Quidam homo disputat, Et Omnis homo disputat, & Non quidam homo non disputat. Hæ regulæ, istis versibus concluduntur. Præ contradic, post, cōtra, præ postque subalter.*

¶Ex his regulis infertur, quòd si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadem locutione, ita quod vnum sit in subiecto, & aliud in prædicato, primum æquiualet suo contrario, per secundam regulam. Et secundum, suo contradictorio, per primam regulam. Vt Nihil est nihil, æquipollet huic : Quodlibet est aliquid. Nam per secundam regulam, nihil non, & quodlibet, æquipollent: sicut omnis non, & nullus. Et per primam, nonnihil, & aliquid, sicut nonnullus, & quidam. Vnde versus. Non omnis, quidam non, omnis non, quasi nullus. Nonnullus, quidam: sed nullus non, valet omnis. Non aliquis, nullus: non quidam non, valet omnis. Non alter, neuter, neuter non, præstat vterq;.

OMnes istæ regulæ positæ de æquipollentijs tenent verum, supposito negatio, quæ præponitur, vel postponitur, capiatur neganter. Nam si infinitàter, non est verum. Et ratio est. Quia quando neganter, habet oppositum ponere, & sic distributum indistribuit, & affirmatum negat, & econtra. Si tamen negatio infinitanter solùm capiatur, non poterit oppositum ponere: cùm solùm virtus eius supra terminum immediatum cadat. Secundò etiam est requisitum ad æquipollentiam: vt illa negatio possit congruè præponi. Nam licèt istæ duæ contradictoriæ sint, Homo disputat, & Non homo disputat: non rectè fit æquipollentia, Non non homo disputat, quia tunc esset nugatio. Hæc circa primam regulam.

Exceptio regulæ. ¶Circa secundam similiter posset regula deficere, quando, scilicet, postponitur negatio, sed talis propositio non potest habere cōtrariam: vt si subiecto huius, Omne quod est Petrus, est substantia: postponatur negatio sic, Omne quod est non Petrus, non æquiualet contrariæ: quia non potest prima propositio contrariam habere.

* Etiam est aduertendum, quòd ad hoc quòd secunda regula teneat verum : est requisitum quòd negatio ponatur immediatè ante copulam, ita vt exerceat virtutem suam super copulam & super prædicatum & ponatur post totũ subiectum, defectu cuius, istę non æquipolent omnis non homo est animal : nullus homo est animal. Et hæc de æquipollentijs breuiter dicta sufficiant. Consequenter oportet & de modalibus aliqua tangere : quæ superflua sunt, missa facientes, iuxta institutum nostrum à principio declaratum.

CAP. X.

De modalibus.

MODVS, EST ADiacens rei determinatio. Et habet fieri per adiectiuũ. Vnde cùm sit duplex adiectiuũ, quoddam nominis, vt albũ: aliud verbi, vt aduerbia, fit, vt duplex sit modus : alter nominalis, qui fit per adiectiuum nominis: alter aduerbialis, qui fit per aduerbium: vt doctus homo, doctè disputat. 1.Pars.

¶Aduerbiorum quædam, verbum determinant gratia compositionis: vt hæc sex, necessariò, contingenter, possibiliter, impossibiliter, verè, & falsè. Alia, gratia rei verbi, vt argutè disputat. Aliæ, ratione temporis, vt hodie, & cætera aduerbia temporalia. Alia ratione modi, vt aduerbia hortandi, & optãdi: & secundùm hoc, sumitur multiplex modus per aduerbia. Sed omnibus alijs omissis, solùm de illis dicendum, quæ compositionem determinant. Vt sunt illa sex suprà posita.

¶Cùm enim dicitur, Homo necessario disputat: designatur, quòd compositio disputationis, cum homine sit necessaria. Sed cùm dicitur, Homo disputat benè, vel argutè: significatur, quòd disputatio sit bona, vel arguta.

Et in

Et in hac, res verbi determinatur. Et in prima compositio. Vnde solùm illi modi, qui com positionem determinant, constituunt propositionem modalem. Et sumuntur isti modi aliquando nominaliter, vt possibile, impossibile, contingens, necessarium, verum, & falsum: quandoque aduerbialiter, vt possibiliter, impossibiliter, necessariò, contingenter, verè, & false.

2. Pars. ¶*Propositio modalis est illa, quæ aliquo istorum sex modorum determinatur. Vt Petrum disputare, est possibile. In his modalibus dictũ subyicitur, modus prædicatur.*

¶*Omnes aliæ propositiones, quæ modales nõ sunt, vocantur de inesse. At verò propositiones, quæ modificantur his modis, verum, falsum, ad præsens relinquuntur: quia in illis eodem modo sumitur oppositio, & æquipollentia, sicut in alys de inesse.*

¶*Vnusquisque autem istorum modorum quatuor cõstituit propositiones modales. Ob idq; cùm quatuor sint modi, sexdecim erunt propositiones: verbi gratia: possibile sine negatione, constituit hanc, Petrum disputare est possibile. Et si cum negatione posita ad verbum, constituit hanc: Petrum non disputare est possibile. Petrum disputare non est necesse. Si verò cum negatione ad modum, constituit hanc: Petrum disputare non est possibile. Si verò negatio ad verbum, & ad modum facit hanc: Petrum non disputare non est possibile. Et hoc modo, secundùm vnumquenque aliorum modorum constituuntur quatuor propositiones modales.*

3. Pars. ¶*Æquipollentia, in istis quatuor regulis cognoscitur, quæ per istas dictiones significatur. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea. Itaque vbi sit. a. denotatur quòd nulla negatio debet poni. e. negatio ad verbum, seu dictum, vbi. i. ad modum, vbi. u. ad verbum, & ad modum: vnde versus. e. dictum negat. i. modum, nihil. a. sed. u. totum.*

¶*Item. Prima propositio erit de possibili, secunda de contingenti, tertia de impossibili, quarta de necesse. Vnde versus. Possibile, contingens, impossibile, necesse.*

Amabimus.

¶*Prima regula. Cuicunque dicto affirmato tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictoriæ opposito remouetur necesse. Vt, Petrum disputare est possibile. Petrum disputare est contingens. Petrum disputare non est impossibile. Petrum non disputare non est necesse.* 1. Regula.

Edentuli.

¶*Secunda regula. Cuiuscunque dicto negato tribuitur possibile, eidem tribuitur contingens, & ab eodem remouetur impossibile, & ab eius contradictoriæ opposito, remouetur necesse. Vt, Petrum non disputare est possibile. Petrum non disputare est contingens. Petrum non disputare non est impossibile. Petrum disputare non est necesse.* 2. Regula.

Iliace.

¶*Tertia regula. A quocunque dicto affirmato remouetur possibile, ab eodem contingens, & eidem tribuitur impossibile, & eius contradictoriæ opposito, tribuitur necesse. Vt, Petrum disputare non est possibile. Petrum disputare non est contingens. Petrum disputare est impossibile. Petrum non disputare est necesse.*

Purpurea.

¶*Quarta regula. A quocunque dicto negato remouetur possibile, ab eodem remouetur contingens, & eidem tribuitur impossibile, & eius contradictoriæ oppositò, tribuitur necesse. Vt, Petrum non disputare non est possibile. Petrum non disputare non est contingens. Petrum non disputare est impossibile. Petrũ disputare est necesse.*

¶ *Æquipollentiæ modalium possunt etiam haberi per has regulas. Omnes propositiones de possibili, & impossibili, æquipollent verbo, seu dicto similiter se habente, & modo dissimiliter.*

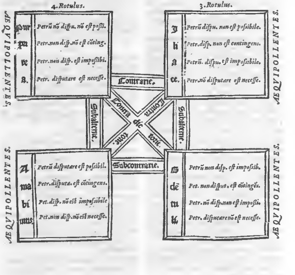
¶*Omnes propositiones de possibili, & necessario æquipollent verbo, & modo dissimiliter se habentibus.*

¶Tertia. Omnes propositiones de impossibili, & necesse, æquipollent verbo dissimiliter, & modo similiter se habentibus. Et intelligitur modus similiter, vel dissimiliter se habere quantum ad affirmationem, vel negationẽ: & sic de verbo dicendum.

¶In prædictis regulis non fit mentio de contingenti: quia conuertitur cum possibili.

¶Propositionum modalium, aliæ sunt contrariæ, aliæ subcontrariæ, aliæ contradictoriæ, aliæ subalternæ. Vnde omnes propositiones quæ sunt in quarta linea de Purpurea, contrariantur omnibus illis, quæ sunt in tertia linea de Iliace. Et omnes propositiones, quæ sunt in prima linea de Amabimus, subcontrariantur illis, quæ sunt in secunda linea de Edentuli. Item primus ordo, & tertius contradicũt. Similiter secundus, & quartus. Item primus subalternatur quarto: & similiter secundus tertio. Vt patet ad oculum in sequenti figura.

FIGVRA AEQVIPOLLENtiarum, & oppositi. In Modalibus.

Propositio modalis duplex. QVIA in literæ declaratione non est opus immorari, oportet intelligere duplicem esse modalem propositionem, alteram diuisam, alteram compositam. Modalis composita illa est, in qua modus prædicatur de dicto. Vt in hac, Petrum esse album est contingens. Vel quando subijcitur modus, & dictum prædicatur. Modalis diuisa est propositio cathegorica: cuius verbum principale aliquo modo vniuersali, aut particulari determinatur. Vt, Petrus possibiliter disputat, Petrum possibile est disputare. Itaque cùm modalis sit propositio, vbi modus ponitur: erit composita quando modus modificat, seu determinat dictum: & diuisa, quando verbum determinatur.

¶Solent differentiæ poni inter modalem diuisam, & compositã: & multùm refert, ad cognoscendam veritatem vel falsitatẽ. Nam si sit modalis diuisa: hæc vera est. Præscitus possibiliter saluatur: & in sensu composito, Præscitum saluari est possibile: est falsa. Pro quo ponuntur aliqua ad cognoscendum.

1. Signum. ¶Primum ergo signum est, quòd in modali cõposita modus est nomen: sed in diuisa sumitur aduerbialiter. Secundum. In modali composita modus ponitur in vno extremo, dẽnotans competere toti dicto. Vt in hac. Sortem currere est possibile. Sed in diuisa, mediat modus inter partes dicti. Vt in hac, Sortes possibiliter currit. Tunc enim denotatur possibilitas inter rem significatã per prædicatũ, & per subiectũ.

¶Moderni aliqui voluerunt ponere aliam differentiam inter modalem diuisam, & compositam, vt dicerent, modum in composita capi secundè intentionaliter, & non ampliatiuè: in diuisa tamen primè intentionaliter. Quòd est dicere, Hic, Sortem currere est possibile, ly possibile, secundè intẽtionaliter, significat illam esse possibilem propositionem: sed in hac, diuise capiendo, Sortes possibiliter currit, accipitur modus pro re, quæ non est propositio. Sed quicquid sit de opinione modernorum, non oportet id pro certo tenere: nam si quis audiat, Sortem currere est possibile, non cõcipit hanc propositionem possibilem esse: sed quòd actio illa, id est cursus, sit possibilis Sorti. Ob id videtur dicendum, modum capi personaliter, seu significatiuè, & primè intentionaliter: tam in cõposita, quàm in diuisa. Solùm sit differentia: qa in diuisa aduerbialiter: in composita nominaliter pro significato propositionis correspondentis dicto. Itaque sensus huius propositionis, Petrum disputare est possibile, est: id quod significat illa ꝓpositio, Petrus disputat, est quid possibile. Itaque hæc consequentia est bona. Petrum disputare est possibile: ergo hæc, Petrus disputat, est possibilis. Et sic est verum, ꝙ modus ampliat in modali diuisa sicut in composita: quandoquidem sumitur primè intentionaliter in vtraque.

¶Qualitas in modalibus compositis sumenda est ex parte verbi principalis, quo videlicet modus prædicatur de dicto: vt hæc affirmatiua est, Petrum non disputare est possibile, & hæc negatiua, Petrum disputare non est possibile. Et quantitas in istis modalibus, potest sumi ex parte modi, aut ex parte dicti. Ex parte modi, propositio de ly necessariò, & impossibile affirmatis, & de possibili, & contingenter negatis: dicetur vniuersalis. Et ecõtra, propositio de ly possibile, & contingẽter affirmatis: & de necessariò, & impossibiliter negatis: dicentur particulares. Et manifestauit Petrus Hispanus in supradictis, & apparet in figura suprapositita. Ly necesse, est signum vniuersale, sicut ly omnis: & impossibile, sicut nullus. Et possibile, sicut quidã: & possibile non, sicut quidam non. *Vnde qualitas in modali cõposita.* *Vnde quantitas.*

¶Sed penes dictum moderni considerant sicut in alijs Cathegoricis, videlicet, penes signum quod fertur in totum dictum. Vt hanc, Omne ly Petrum currere, est possibile, dicant vniuersalem. Et hanc, Aliquòd ly omne animal esse hominem est possibile, particularem. Et hanc, Hoc omne animal esse hominem est possibile, singularem. Et hanc, ly omne animal esse hominem est possibile, vocant indefinitam. Et sic dicunt dictum posse distribui materialiter sumptum pro omnibus propositionibus synonymis sibi correspondẽtibus: & singularizari pro se, aut vna illarum: ita vt sensus primæ sit, Omnis talis propositio, Petrus disputat, est possibilis. Ista opinio procedit ex hoc: quòd dictum in modali composita dicunt materialiter capi pro propositione. Sed cùm capiatur personaliter, vt dictum est, pro significato talis propositionis, & significatum propositionum synonymarum dicatur esse vnum, & idem: sequitur ꝙ omne tale dictum accipitur singulariter: vt inquit S. Tho. in opusculis. Ob id nulla modalis composita ex parte dicti debet esse vniuersalis, aut particularis: sed omnis est singularis, aut habens modum singularis, licèt alij oppositum teneant, vt Titelman. lib. 3. capit. 24. Vt dicemus. *S. Thom.*

1. Argum. ¶Primò arguitur cõtra illas æquipollentias positas, & oppositiones propositionum in figura suprà posita. Hæ propositiones, Petrum disputare est possibile, & Petrum nõ disputare est necesse, non contradicunt: & tamen prima est prima de Amabimus, & secunda vltima de Iliace: ergo ꝓpositæ ꝓpositiones ex aduerso angulo non contradicunt. Patet ex eo, quia nõ partici-

pant in subiectis, qa in vna extremum est, Petrum disputare, & in alia, Petrum non disputare, & prædicatum in vna est possibile, & in alia necesse: & quia vtraq; est affirmatiua: ergo non contradicunt.

Solutio. ¶Ad argumentum, relicta opinione modernorum, stando in sentẽtia S. Tho. ꝙ omnis ꝓpositio modalis ratiõe dicti est singularis: dicendũ, illas duas suprà positas contradictorias esse, licèt vtraque sit affirmatiua, & non participent in extremis. Ratio est: quia verè illæ duæ æquiualent duabus propositionibus, quæ veræ contradictoriæ sunt, quæ sunt modales diuisę in extremis participantibus: quarum vna est affirmatiua, & altera negatiua, Istis scilicet, Petrus possibiliter disputat, & Petrus necessariò non disputat. Et hoc sufficit, ad hoc quòd illæ duæ sint cõtradictoriæ de modo enunciandi.

2. Argum. ¶Secundò arguitur contra illud quod dictum est: esse modalem diuisam. Cõtra. Si aliqua est modalis diuisa, aut modus est pars copulæ, aut non: secundum non potest dici, cum modus nõ agat in prædicati suppositionem. Et si est pars copulæ, sequeretur ipsam non esse modalem: cùm tota copula non determinetur aliquomodo.

Solutio. ¶Respondetur, quòd modus non est pars copulæ: & quando arguis, virtus eius non transit in suppositionem prædicati: dicendum ꝙ sufficit transeat ampliando, aut appellando. Et dato quòd modi essent partes copulæ, non sequeretur ipsam non esse modalem: cùm nos non dixerimus modalem esse, vbi tota copula modo determinatur, sed vbi solùm copula: & quia sic contingeret, etiam si esset pars, sufficeret, & sufficit modus determinet copulam principalem. Quoniam hæc, Petrus est, vel possibiliter est albus: dicenda est modalis diuisa, licèt posset dici etiam de inesse, cum reducatur ad vnam hypotheticam, cuius vna pars est de inesse, & altera modalis. Vt Petrus est, & Petrus possibiliter est albus.

Modus non est pars copulæ.

Propo. modalis reducitur ad de inesse. ¶Quandoquidem in superioribus mentio facta est de propositione de inesse: considerandũ est, has quas modales vocamus, poni aliquando inesse. Vt si dicamus. Sortem currere est possibile: sua de inesse est, Sortes currit.

Nota. ¶Sed notandum venit, aliud esse ponere propositionẽ inesse, aliud assignare de inesse, aliud reducere ad de inesse. Nam ponere inesse, est aliquod possibile actualiter verificari. Assignare de inesse, est tollere modũ, aut copulam de extrinseco tempore, & mutare in copulam de præsenti. Sed reducere ad de inesse est, probare per propositionem de inesse. De quo sint propositiones.

¶Sicut ad veritatem propositionis de præterito sufficit, & requiritur sua de inesse fuerit vera: ita ad veritatem propositionis de futuro requiritur, quòd sua de inesse erit vera. *1. Propositio.*

¶Propositio. 2. Ad veritatem propositionis de possibili, sufficit & requiritur sua de inesse sit possibilis. Et ad illã de impossibili, quòd sit de inesse impossibilis. Vt hæc est vera, Petrus possibiliter est doctus: quia de inesse Petrus est doctus, possibilis est. *2. Propositio.*

¶Tertia propositio. Sicut ad veritatem propositionis de necessariò sufficit sua de inesse sit necessaria: ad veritatem contingentis sufficit de inesse sit contingens. *3. Propositio.*

¶Circa ergo modum ponendi propositiones de inesse, sit regula. Quando verbum, vel modũ præcedit aliquis terminus resolubilis, talis terminus priùs est resoluendus. Si quis petat de inesse huius, Homo possibiliter est animal: dabo istam, Homo est animal. Sed si petat vt reducam ad de inesse, priùs dabo ascendentes sub ly homo, & post reducam ipsas singulares. Similiter si aliquis petat vt dem istius, Hoc albũ fuit nigrum: dabo hanc, Hoc album est nigrũ. Sed si petat vt reducam, priùs resoluam resolutoriè sic, Hoc fuit nigrum. &c. *1. Regula.*

¶Circa modales diuisas oportet notare qualitatem posse attendi vel penes verbum principale, vel penes modum: vt, Petrus possibiliter nõ disputat: dicitur negatiua de copula, affirmatiua de modo. Et hæc. Petrus non possibiliter nõ disputat: dicitur affirmatiua de copula, & negatiua de modo.

¶Quantitas etiam sumi potest vel ex parte subiecti, sicut in alijs cathegoricis: vel ex parte modi, vt propositio de ly necessariò, & impossibiliter affirmatis: & de ly possibile, & contingens negatis: sint vniuersales de modo. Et econtrariò si isti modi sumantur: sit particularis modalis: sicut diximus in modali composita. Et sic hæc propositio, Omnis homo possibiliter disputat, est vniuersalis cathegorica, & particularis de modo. Et hæc, Petrus impossibiliter disputat, singularis Cathegorica, & vniuersalis de modo. Et sic potest poni omne genus oppositionis, sicut in simplicibus propositionibus ex parte subiecti, & ex patre modi. Vt patet in figura.

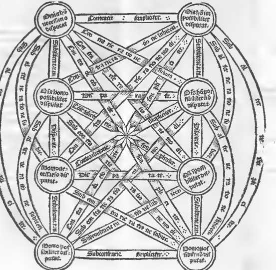
* Considerandum quod in modalibus ordinatè positis, modus debet prędicari, & dictum subijci: quando est modalis in sensu composito: Quia sicut copula se habet in Cathegorica de inesse, sic modus, in modali. Et cùm copula se tenet ex parte prædicati, vt Aristo. docet in primo Periher. sic & modus, neque obstat, in lib. 2. Periherm. exemplum ponens de modalibus

modum

modum ponere à parte subiecti: quia ibi non tantum ad debitum ordinem attendit, quantum ad oppositionem, in ipsis modalibus: & ad hanc signandam, competenter modus ponitur à parte subiecti.

* Quòd si quæras, quare cùm verũ, & falsum, modi sint modales non constituant quæ in ordine ponantur. Est solutio quòd modalis propositio tripliciter potest sumi: primo generalissimè, secundo generaliter, & tertiò specialiter. Primo modo dicitur cuius subiectum, vel prædicatum, modificatur aliquo adiectiuo: & sic ista homo albus currit modalis erit. Generaliter, quando modus determinat compositionem prædicati cum subiecto, ita tamẽ quod oppositio, & æquipollentia fit eodem modo sicut in alijs propositionibus de inesse: & sic verum & falsum faciunt propositionem modalem. Sicut opinabile imaginabile intelligibile &c. specialiter tamen: dicitur modalis, quando modus determinat compositionẽ prædicati cum subiecto cuius oppositio & æquipollentia, nõ possunt esse sicut in propositionibus de inesse: & in hoc sensu hic de modalibus, & solum sunt quatuor modi: & excluduntur verum & falsum.

FIGVRA MODA.

1. Nota. Titelman. ¶Circa oppositionem in modalibus tam diuisis quàm compositis notat Titelmanus.cap.24. lib.3. Modales diuisæ, dicit ipse, sequuntur legem propositionum simplicium, quas de inesse vocant. Sunt enim hæ contrariæ, Omnis homo necessariò spirat, Omnis homo impossibiliter spirat, Hæ subcontrariæ, Quidam homo possibiliter spirat, & Quidam homo possibiliter non spirat. Hæ contradictoriæ, Omnis homo necessariò spirat. Quidam homo possibiliter non spirat. Hæ subalternæ, Omnis homo necessariò spirat, Quidam homo possibiliter spirat. Solùm hîc oportet obseruare, ne in contrarijs modus ponatur particularis in vtraque, neque in subcontrarijs vniuersaliter. Et in contradictorijs ne idem modus vel vniuersalis, vel particularis in vtraque.

Oppositio in modalibus.

2. Nota. ¶Quantum verò ad compositas, considerandum, in lineis Purpurea, & Iliace, quæ sunt contrariæ, præcipuus modus est, necesse. Et sic contrarietas in eis ex parte illius debet considerari. Et in Amabimus, & Edentuli, quæ subcontrariæ propositiones, de possibili, principaliter cõsiderandæ. In contradictorijs illa quæ de necesse, & quæ de possibili.

3. Nota. ¶Ad hoc ergo quòd propositiones de necesse in lineis contrarijs sint contrariæ, oportet notare, dictum non maneat particulariter in vtraq;: aliâs non erunt contrariæ, Aliquem hominem spirare est necesse, Aliquem hominem non spirare est necesse. Dantur simul veræ in simili, supposita opinione Aristote. quòd mundus fuerit ab æterno. Aliquod animal esse hominem est necesse, & Aliquod animal non esse hominem est necesse. Et similiter aliquam personam in Diuinis esse patrem est necesse, & Aliquã non esse patrem est necesse.

Aristot. 8. Physi. text. co. 15.

4. Nota. ¶In propositionibus alijs non est necesse id notari, sed possunt esse omnes de dicto particulari: imò tantò melius, si omnes aliæ de Purpurea, & Iliace sint particulares.

5. Nota. ¶Ad esse subcontrarias in Amabimus, & Edentuli, non maneat in vtraq; de possibili dictum vniuersaliter, aliâs erunt simul falsæ. Pater. Omnem personam in Diuinis esse patrem est possibile, & Omnem personam non esse patrem est possibile. Et in casu Aristot. Omne animal esse hominem est possibile, Omne animal non esse hominem est possibile. Non enim participant legem subcontrariarum: & tamen si dictum in altera sumeretur particulariter, opponerentur.

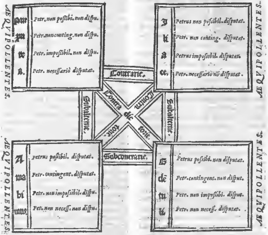
¶Ad hoc quòd propositiões de necesse, & possibili contradicant, oportet dictum non sumatur vniuersaliter in vtraque, neque particulariter: sed in vna vniuersaliter, & in altera particulariter: Vt, Omne animal esse hominem est necesse, in Purpurea contradicit huic in Edentuli: Quoddam animal non esse hominẽ est possibile. Et ista in Iliace, Omne animal non esse hominem est necesse, contradicit huic, in Amabimus: Quoddam animal esse hominem est possibile. Si dictum in vtraque vniuersaliter, dantur simul falsæ: & si particulariter in vtraque, dantur simul veræ. Omne animal esse hominẽ est possibile. Omne animal non esse hominem est necesse. in casu posito Aristo. Et hæc in Purpurea, & Edentuli: Aliquod animal non esse hominem est possibile, & Aliquod animal esse hominem est necesse, ambæ veræ. 6 Nota.

¶Præterea notandum, vt propositiones de necesse, & possibili in Purpurea, & Amabimus, Edentuli, & Iliace sint subalternæ: cauẽdum ne dictum in illa de possibili teneatur vniuersaliter: cùm in illa de necesse fuerit positum particulariter: quia hæ nõ sunt subalternæ, Aliquod animal esse hominem est necesse, & Omne animal esse hominem est possibile. Nam illa, quæ de modo vniuersali est vera: & alia de particulari modo, est falsa. Hæc duxi notanda, vt sciamus etiam ex parte dicti considerandam oppositionem in modalibus compositis: etiam si aliqui putent, vt diximus, dictum in modali composita sumi singulariter. 7. Nota.

¶AEquipollentiæ, & oppositiones in diuisis ex parte modorum, eodem modo disponi possunt, sicut diximus in modali composita. Vt hæ quatuor, Petrus possibiliter disputat, Petrus contingenter disputat, Petrus non impossibiliter disputat, Petrus non necessariò non disputat, sunt in Amabimus: & sic in alijs, vt in sequẽti figura patet.

FIGV-

FIGVRA OPPOSI.
ET AEQVIPOLLENTIA-
rum in modalibus diuisis.

¶Hic aduertendum est, in istis modalibus diuisis: quando lex præcipit negationem ferri in modum, & non in verbum: non intelligitur, quod negatio non feratur in verbum, sed quòd non præponatur alia negatio adverbum, quàm illa, quæ modo præponitur, quæ videlicet fertur in modum simul & verbum. Vt patet in Iliace, Petrus non poßibiliter disputat.

¶Propositio modalis diuisa ratione subiecti eodem modo est probanda & resoluenda, sicut ceteræ cathegoricæ. Verùm ratione modi, cognoscenda est per suam de inesse.

¶Propositio de inesse dupliciter capitur: vno modo vt distinguitur contra propositionem de extrinseco tempore. Vt sit illa, quæ est de præsenti: & non sumitur cum aliquo signo ampliatiuo. Vt, Petrus legit. Alio modo sumitur de inesse, prout distinguitur contra modalem. Vt hæc dicatur de inesse, Petrus albus erit: quia non in ea ponitur modus, nec ad verbum, neque ad dictum.

CAP. XI.

De conuersione propositionum.

Conuersio simplex.

PRopositionum Cathegoricarum vtroque termino participãtium, ordine eodem, triplex est cõuersio, simplex, per accidens, & per contrapositionẽ. Simplex conuersio est, quando fit de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate. Et sic vniuersalis negatiua in seipsam conuertitur: & particularis affirmatiua similiter. Vt, Nullus homo est lapis, Nullus lapis est homo, Quidam homo est animal, Quoddam animal est homo.

Conuersio per accidẽs.

¶Conuersio per accidens est, facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, manente eadem qualitate, sed mutata quantitate. Et sic conuertitur vniuersalis affirmatiua in particularem. Vt, Omnis homo est animal: ergo quoddam animal est homo. Et vniuersalis negatiua, in particularem negatiuã. Vt, Nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo.

Conuersio per contrapositionem.

¶Conuersio per contrapositionem, est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum, manente eadem quantitate, & qualitate: sed mutatis terminis finitis in infinitos. Et hoc modo conuertitur vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiuam, & negatiua particularis in seipsam. Vt, Omnis homo est animal: ergo omne non animal est non homo: Quidam homo non est lapis: ergo quidam non lapis non est non homo. Vnde versus.

¶Simpliciter feci, conuertitur eua per accidens: Asto per contra, sic fit conuersio tota.
Asserit. a. negat. e. sunt vniuersaliter ambæ.
Asserit. i. negat. o. sunt particulariter ambæ.

HIC notandum, quòd simpliciter feci denotatur, quòd vniuersalis negatiua, quæ per ly. e. significatur: & particularis affirmatiua, quę per ly. i. simpliciter conuertuntur.

¶Conuertitur eua per accidens: significatur, quòd tam vniuersalis negatiua, quàm affirmatiua per accidens conuertuntur.

¶Asto per contraria. i. vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua, per contrapositionem conuertuntur. Et sic vniuersalis negatiua, simpliciter, & per accidens conuertitur. Et vniuersalis affirmatiua item dupliciter, scilicet per accidens, & per contrapositionem: sed particularis affirmatiua solùm simpliciter, & negatiua per contrapositionem.

* Circa conuersionem per contrapositionem, notabis quòd Aristote. libr. primo Priorum de conuersione simpliciter, & per accidens, fecit expressam mentionem: Boetius tamen in suo de Syllogismo Cathegorico, inuenit conuersionem vniuersalis affirmatiuæ, in se ipsam: & particularis negatiuę, per cõtrapositionem: vt, Omnis homo est animal: conuertitur in istam, Omne non animal est non homo: vt patet in exemplo in textu, & declaratur sic: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est nõ animal: nam animal & non animal contradicunt si animal affirmatur de homine, de eo negatur non animal: tunc vltra si nullus homo est non animal: ergo per conuersionem simplicem nullum nõ animal est homo: ergo omne non animal est non homo: sic de primo ad vltimum. De particulari negatiua: vt, Quidam homo non est brutum: quoddam non brutum non est non homo. Nam, Quidam homo non est brutum: ergo, Quidam homo est non brutum: quia à negatiua de prædicato finito, ad affirmatiuam de prædicato infinito valet: tunc quidam homo est non brutum: ergo per conuersionem simplicem quoddam nõ brutum est homo. Tunc vltra quoddam nõ brutũ est homo: ergo quoddam non brutum non est non homo: per locum à contradictorijs, & hæc erat, inquam conuersa fuit primo, Quidam homo non est brutum: sic de primo ad vltimum. Hæc de conuersione per contrapositionem, quæ non est necessaria ad reductionem Syllogismorum, ob id Aristote. non tradidit: neq; verè seruatur identitas terminorum in ea, cùm terminus finitus, & infinitus habeant opposita significata.

Conuersio mutua, & non mutua.

¶Conuersio est duplex, mutua, & non mutua. Quando conuersa, & conuertens mutuò se inferunt, vocatur mutua, & hæc propriè conuersio est. Vt quando conuertitur vniuersalis negatiua in seipsam: quia benè valet, Nullus homo est animal, ergo nullum animal est homo. Et econtra, Nullũ animal est homo: ergo nullus homo est animal.

¶Non mutua vocatur, quando non mutuò se

inferunt

inferunt: vt quando conuersione per accidens vniuersalis affirmatiua conuertitur in particularem affirmatiuam. Vt, Omnis homo currit, ergo aliquod currens est homo. Sed tñ non valet ecõtra, Aliquod currens est homo: ergo omnis homo currit: nam vno solùm homine currẽte, antecedens est verum: & consequens falsum.

1. Regula. ¶ Oportet etiam regulas notare pro conuersione propositionum. Ad conuertendas propositiones non modales de copula de præsenti, non est aliud considerandum, quàm facere de subiecto prædicatum, & econtra, seruata simili suppositione, & restrictione. Vt si quis istam, Omnis homo est animal: velit conuertere, conuertitur sic, A. animal, omnis homo est: quia ly animal supponebat confusè in hac, Omnis homo est animal. Et si hanc vis conuertere, Homo nõ est animal: conuerte hoc modo, Omne animal. b. homo non est: quia ly homo, in prima determinatè supponebat.

2. Regula. ¶ Secunda regula. Ad conuertendas omnes propositiones tam modales, quàm non modales, si ambo extrema copulam, vel modũ præcedant, vel sequantur, non est aliud necessarium, nisi extrema transponere, seruata simili suppositione, & restrictione. Vt ista propositio, Necessariò animal est homo: conuertetur in hanc, Necessariò homo est animal. Si verò vnum extremum præcedit modum, & aliud sequitur, debet fieri conuersio seruatis proprietatibus Logicalibus, replicando modum cum subiecto cõuertentis. Vt ista, Deus necessariò est creans: debet cõuerti, Creans, quod necessariò est creans, possibiliter est Deus. Ratio est: quia ly necessariò, terminum præcedentem ad quatuor differentias, & sequentem ad quinque ampliat.

3. Regula. ¶ Tertia regula. Ad conuertendam propositionem negatiuam modalẽ, vel de copula extrinseca temporis, opus est conuertere suam contradictoriam affirmatiuam. Et contradictoria conuertentis affirmatiuæ: est conuertens negatiuæ. Ob id si velis cõuertere hanc, Deus possibiliter non est creans: contradictoria huius est, Omnis Deus necessariò est creãs. Et conuertes illam, a. creans quod necessariò est creãs, possibiliter est Deus. Contradictoria huius, Non creans quod necessariò est creãs, possibiliter est Deus: est cõuertens illius, Deus possibiliter non est creans.

1. Regula. ¶ Circa conuersionem, duas oportet regulas notare. Quarum prima sit.

¶ Ab affirmatiua ad negatiuam, prædicato variato penes finitum, & infinitum, valida est cõsequentia. Bene sequitur, Omnis homo est animal: ergo omnis homo non est non animal.

2. Regula. ¶ Secunda. A negatiua ad affirmatiuam, prædicato variato penes finitum & infinitum, valida est consequentia, posita constantia subiecti. Bene sequitur, Homo nõ est animal, & homo est: ergo homo est non animal. Secundùm exigentiam harum regularum fundata est conuersio per contrapositionẽ. Nam quando cõuertitur affirmatiua, opus est ponere cõstantiã termini infiniti: quia bene sequitur, Omnis hõ est animal: ergo omnis homo non est nõ animal. Vltra, omnis homo non est non animal, ergo omne non animal nõ est homo. Per cõuersionem simplicem, vltrà ponendo constantiam, & non animal est: ergo omne non animal est non homo. Per secundam regulam: ergo de primo ad vltimum valet, Omnis homo est animal: & nõ animal est: ergo omne nõ animal est nõ homo.

¶ Veritas conuersionis facilè probatur per contrà positionẽ in particulari negatiua, Nam ista consequentia bona est, Homo non est animal: ergo non animal non est non homo. Quia bene sequitur, Homo nõ est animal, & homo est: ergo homo est non animal: à negatiua ad affirmatiuam, prædicato variato penes finitum, & infinitum. Et vltrà: Homo est non animal: ergo non animal est homo, per simplicem cõuersionem. Et vltrà: ergo non animal non est non homo: de primo ad vltimum. Quicquid enim sequitur ad consequens bonæ consequentiæ: sequitur ad eius antecedens.

¶ Notabis etiam, conuersionem hanc per contrapositionem, non solùm formalẽ consequentiam non esse, sed neq; materialem. Non enim sequitur, Omnis homo est ens: ergo omne non ens est non homo. Nam Chimæra est non ens, & tamen non est non homo. Sed modus arguẽdi tenet in virtute regularum prædictarum: vt ab Aristot. 2. Periher. traduntur.

CAP. XII.

De propositione hypothetica.

POstquàm vtcunq; tradidimus, de propositione Cathegorica, quæ prædicatiua est, & de materia, & oppositione, simul atque conuersione, & æquipollentia, tã in simplicibus, quàm in modalibus: restat de hypothetica agamus.

PRopositio hypothetica illa est, quæ habet duas cathegoricas cõiunctas, tanquam partes principales sui. Vt si homo currit, homo mouetur.

¶Propositionum hypotheticarum alia conditionalis, alia copulatiua, alia disiunctiua.

EST considerandum, quòd hypothetica, latinè sonat suppositiua: eo quòd in hypothetica secunda propositio, primò supponitur: vt sequens ab ea: quia se habet ad eam, sicut consequens ad antecedens, vt si Petrus est homo, Petrus, est rationalis. Quòd si quis obijciat si hoc esset verum, sola conditionalis, erit hypothetica: quod tamen est falsum: nam copulatiua, & disiunctiua, hypothetica est: & tamen non sequitur vna pars ad aliam. Solutio est, quòd si hypothetica consideratur quãtum ad id cui nomen imponitur, & quantum ad communẽ modum loquendi non solùm conditionalis, sed copulatiua, & disiunctiua hypotheticæ dicuntur. Si autem consideratio fiat quãtum ad id à quo nomẽ imponitur. s. à suppositione, probat argumentum solùm conditionalem esse hypotheticam: & hoc videtur sentire Boetius in lib. suo de syllogismo hypothetico. & lib. 1. suorum Topicorum, & ad conditionalem causalis & rationalis reducuntur. Sed tamen modus cõmunis est tenendus, vt hypotheticam vocemus, vbi plures cathegoricæ coniunguntur &c.

Argumẽt. ¶Contra diuisionẽ positã est argumentum, de istis, Quãdo Petrus disputat bene agit, Vbi ignis est, calor est, Homo est animal, qui est rationalis. Istæ sunt hypotheticæ: & tamen nulla earũ est conditionalis, neque copulatiua, neque disiunctiua. Et ꝙ sint hypotheticæ patet ex eo ꝙ sunt propositiones, & non sunt cathegoricæ: oportet ergo dicantur hypotheticæ.

Solutio. ¶Ad hoc respõdetur, cõcedendo eas esse hypotheticas: q̃a sensum hypotheticũ faciunt. Et minor negatur: nã licèt verũ sit, eas formaliter nõ esse cõditionales, neq; copulatiuas, sunt tñ virtualiter. Tales eñi per cõditionales resoluũtur: vt illa localis. Si in aliquo loco ignis est, ibi viget calor: & illa, Quando Petrus disputat, bene agit: in hãc, Si Petrus disputat, bene agit: & illa, Homo est animal, qui est rõnalis: virtute continet hanc copulatiuã, Homo est animal, & ipse est rationalis. Est considerandũ, ꝙ cùm hypothetica non habeat subiectum tanquã partem principalem sui, neq; propriè dici põt quãta, sicut loquuti sumus de quãtitate in cathegoricis: sed quia copulã habet, quæ est cõiunctio ipsarũ cathegoricarũ, habet qualitatẽ, vt affirmatiua, vel negatiua dicatur, quando negatio aduerbialis ponitur in fronte propositionis, & non est pars primæ cathegoricæ: aut ponitur immediatè ante copulã hypotheticalẽ. i. ante cõiunctionem, tũc est hypothetica negatiua. Vt, Nõ Petrus currit, & Paulus disputat: & Ioannes loquitur, Non & Paulus argumentatur, negatiuæ sunt. Istæ tamen, Nullus homo loquitur, & Nullus homo scribit: Homo non loquitur, & Homo non ratiocinatur, sunt affirmatiuæ. Dixi negatio aduerbialis: eo quòd nominalis, nũquam potest copulam hypotheticalem negare: cùm virtus eius vltra cathegoricam nõ transeat. Et dixi, dummodo non sit pars cathegoricæ: quia in hac, Non Petrus disputat, & Paulus loquitur, si ly non, infinitanter capiatur, affirmatiua est: quia ly non, est pars subiecti.

Dubium. ¶Est dubium. Vtrùm negatio cadens in totam hypotheticã, etiam cadat in singulas illius partes. Vt in hac, Non si homo currit, homo disputat, ly non, an neget omnes partes.

Solutio. Respondetur, quòd non: quia per sensum sic apprehendimus: vt ly non, neget copulam hypotheticalẽ; vt faciat istum sensum: non sequitur: si homo currit, homo disputat: quasi neget solùm illationem consequentis ex antecedenti. Et tamen si ly nõ, partes negaret, esset sensus, si nullus homo currit, nullus homo disputat. Nec valet dicere, quòd contrarium opinantes affirmant, illam propositionem de significationibus partiũ significare: si nullus homo currit: nullus homo disputat, & ꝙ de significatione totali significãt, non sequitur: si homo currit, quòd homo disputet. Sed tamen hoc nõ bene intelligitur: nã nõ est alia significatio partialis, quàm illa, quæ exprimitur, quando significatur totum. Ob id dicendum (vt diximus) quòd negatio, copulã negat hypotheticalem, & non partes.

Argumẽt. ¶Sed contra hoc est argumentum ex suprà dictis. Negatio enim est malignãtis naturæ: quicquid post se inuenit, destruit, & eius oppositũ ponit: ergo in supradicta partes negat.

Solutio. ¶Solutio est, solùm negare id, quod concipitur, tanquam obiectum eius, & non partes. Et quia quando à principio ponitur, solùm eius obiectum consideratur totã hypothetica, sequitur quòd ipsa negatur. Et negatio est, quòd consequens sequatur ex antecedenti. Et hoc considerandum venit.

¶Etiã posset quis instare dicẽdo, ꝙ negatio, partes hypotheticæ negat, & respicit. Nam aliâs sequeret, ꝙ maneret in vtraq; cõtradictoriarũ eadẽ particularitas, & eadẽ vniuersalitas. Nã capio istã, Si hõ currit, hõ mouetur: & istã, Non si hõ currit, homo mouetur. Si ly non, in secũdã, nõ habet virtutem in cathegoricas, manet eadem particularis, quod est inconueniens.

Solutio. ¶Respondetur, concedendo quòd manet, nec incõuenit in hypotheticis. Licèt enim verũ sit (vt suprà diximus) in cathegoricis, quod ad cõtradictionem non debet manere eadem vniuersalitas.

salitas, neq; eadẽ particularitas: in hypotheticis hoc non est necessarium, vt infrà dicemus.

CAP. XIII.
De conditionalibus.

Quid propositio conditionalis.

CONDITIONALIS illa est, in qua coniunguntur duæ cathegoricæ per ly si. Vt, Si Petrus disputat, Petrus loquitur. Et in illa cathegorica, cui immediatè præponitur ly si, dicitur antecedens, reliqua verò consequens.

¶ *Ad veritatem conditionalis requiritur, quòd antecedens non possit esse verum, sine consequenti. Vt, Si homo est, animal est. Vnde omnis cõditionalis vera, est necessaria: & omnis falsa, est impossibilis. Ad falsitatẽ cõditionalis sufficit quòd añs possit esse verũ, consequenti existẽte falso. Vt, Si homo est albũ est.*

HAbendum ergo est pro certo ad veritatem conditionalis requisitum, esse bonam consequentiã, & ad falsitatẽ sufficit sit mala cõsequentia. Hæc est vera propositio. Si homo currit, homo mouetur: quia consequentia est bona, & ob id necessaria. Hæc tamen est falsa, Si homo currit, homo disputat: quia potest esse sicut significatur per antecedens, & quòd non sit ita, sicut per consequens significatur.

¶ Occasione sumptã, solẽt nonnulli hìc aliquas adducere regulas bonæ cõsequẽtię, quas nos adduximus in principio, quãdo tradebamus prima rudimẽta. Dicũt enim: Ex vero non nisi verũ, ex falso quãdoq; verũ, quandoq; falsum. Ex possibili nõ sequitur impossibile, nec ex cõtingenti sequitur impossibile. Impossibile semper ex impossibili, & ex necessario nõ nisi necessariũ. Et necessariũ sequitur ex quodlibet. Et ex impossibili sequitur quodlibet. Et quicquid sequitur ad cõsequẽs bonæ cõsequentiæ, sequitur ad antecedẽs. Et quicquid repugnat cõsequẽti, repugnat antecedẽti. Quæ omnia per septẽ regulas adduximus: & veritas exẽplis ibi probatã. Propter prolixitatẽ nõ hic ponũtur rõnes aliæ.

¶ Sed tamen sunt aliqui modi arguendi eliciti ex Aristotele, secundo ca. Priorum. Et sit prima.

1. *Regula.* In conditionalibus, à tota conditionali cum positione antecedentis ad positionẽ consequentis est formalis cõsequẽtia. Sequitur bene, Si homo currit, animal currit: sed homo currit: ergo animal currit. In affirmatiuis formaliter sequitur, sed in negatiuis nõ valet: Non si hõ currit, aĩal disputat: sed hõ currit: ergo aĩal disputat.

¶ Secunda regula. A tota conditionali cum destructione cõsequentis ad destructionem antecedentis, est consequentia formalis. Optime sequitur, Si homo est rationalis, homo est risibilis: sed homo non est risibilis: ergo homo non est rationalis. Si Angelus est homo, Angelus est corporeus: sed Angelus non est corporeus: ergo Angelus non est homo. Destruere consequens est, eius subsumere contradictorium. *2. Regula.*

¶ A tota conditionali cum positione cõsequentis ad positionem antecedentis non valet. Sicut nec valet à tota conditionali cum destructione antecedentis ad destructionem consequentis. Non enim sequitur, Si homo currit, homo mouetur: sed homo mouetur: ergo homo currit. Nec valet, Si homo currit, homo mouetur: sed nullus homo currit: ergo nullus homo mouetur. Datur antecedẽs verũ, & cõsequẽs falsum, vt patet. In casu q nullꝰ currat & aliquis moueat. *3. Regula.*

¶ Quarta regula. A cõditionali ad disiunctiuã compositam ex consequenti, & ex cõtradictoria antecedentis, bona est consequentia. Formaliter sequitur, Si homo currit, homo mouetur: ergo homo mouetur, vel nullus homo currit. Et sic, Si Petrus disputat, homo disputat: ergo homo disputat, vel Petrus non disputat. *4. Regula.*

¶ Hic etiam notandum, quòd à causali ad rationalem, & à causali ad conditionalẽ, bona est cõsequentia, & à rationali ad conditionalẽ. Sequitur, Quia homo est risibilis, homo est rationalis. Homo est risibilis: ergo homo est rationalis. Non tamen valet ecõtra, Homo est risibilis: ergo est rationalis: ergo quia homo est risibilis, est rationalis: quia antecedens est verum, & consequens falsum. Non enim risibilitas est causa rationalitatis, sed potiùs econtra. Item sequitur Homo est lapis: ergo homo est substantia: ergo si homo est lapis, homo est substantia. Non tamen sequitur econtrario, Si homo est lapis, homo est substantia: homo est lapis: ergo homo est substantia. Quia conditionalis est vera, & rationalis falsa. Quia nõ eo q esset lapis esset substantia, sed quia per se subsistit. Et tandẽ omnia ista dicta in regulis tenent in virtute definitionis bonæ cõsequẽtiæ: quæ talis est, q in ea non põt dari antecedẽs verum, & consequẽs falsum. Vel sic: non potest esse sicut per antecedẽs significatur, quin ita sit sicut per consequens. *Nota.*

¶ Sed contra dicta arguitur. In hac cõditionali, Si Deus non est, Deus est: non potest ita esse, sicut significatur per antecedẽs, quin sit ita, sicut *1. Argum.*

per consequens:& tamen non est bona consequentia:ergo. Maior probatur. Nam non potest esse sicut per antecedens significatur, cùm sit impossibile:ergo non potest esse sicut significatur per antecedens, quin sit ita, sicut significatur per consequens. Sed minor patet ex Aristote. qui in.2. Priorum dicit: Alterum contradictorium inferre alterum:est impossibile. *Aristot.*

Solutio modernorum. ¶Ad argumētum, omnes moderni facilè se expediunt, dicentes esse bonam consequentiam: nam ex impossibili sequitur quodlibet, etiam pro singulis generum. Nam si modò aliquod impossibile à parte antecedentis ponas: quicquid sit in consequenti, bona erit consequētia. Sicut etiam dicunt, Necessarium sequitur ex quolibet. Et sic solutum est argumentum. Sed Soto, in primo tractatu. ca.16. lectione.2. dissentit à modernis, & valde mihi placet eius opinio. Dicit enim in sententia, consequentiam illam, quam moderni vocant bonam de materia, & per locum ab extrinseco, non esse bonam consequentiam, nec sic nominandam. Et id esse cōtra mentem Aristot. qui in loco citato reputat impossibile, vnum contradictorium aliud inferre. Nam si eadē propositio in bona cōsequētia inferretur à duobus cōtradictorijs: Vt hæc, Petrus est risibilis, posset inferri ex ista: Petrus nō est rōnalis:ergo Petr⁹ est risibilis. Et ex ista, Petrus est rationalis:ergo Petrus est risibilis. Et in exemplo proposito, bene valet, Si Deus nō est, Deus est. Et similiter, Si Deus est, Deus est.

¶Etiam probari potest hæc sententia cōtra modernos omnes ex communi modo concipiēdi. Quis enim est, qui in mente capiat, quòd ex eo quòd homo sit lapis, sequatur Deum esse? vel ex eo, ꝙ homo sit lapis, quòd homo currat? Et confirmatur, quia nulla est habitudo, nulla est sequela (vt ita loquar) ex hoc, ꝙ quia homo est irrationalis, Petrus disputet, vel Deus sit Deus. *Confirmatur.*

Ad formā argumēti. Istis suppositis, ad formā argumēti negatur maior, scilicet esse bonā cōsequentiam. Et quando arguis, nō potest esse sicut per antecedens significatur, ergo non pōt esse sicut per antecedēs significatur, quin sit ita sicut per cōsequēs significatur: nego cōsequentiā: nam ly pōt: in antecedenti, cadit supra cathegoricam, & in cōsequenti cadit supra hypotheticā, Sicut in definitione bonæ consequentiæ. Sensus enim cōsequentis est, quòd posito antecedēti in esse, quicquid sit de eius possibilitate, non potest non poni cōsequens. Quod falsum est in consequentia assumpta. Nam posito per possibile, vel impossibile antecedenti: non proinde poneretur consequens: sicut posito homo esset lapis, non sequeretur quòd Petrus esset Angelus, de quo alibi.

* Aduertendum est ꝙ nulla conditionalis est contingens, quia si vera est, erit necessaria: vt si homo currit animal currit: & si est falsa est impossibilis, si homo est aīal homo est asinus &c. Et si homo est asinus homo est rudibilis est necessaria etiam si antecedens & consequens sint falsę propositiones.

¶Contra id quod dictum est, ad veritatem conditionalis esse requisitū, ꝙ sit bona consequentia: Hæc est conditionalis, Petrus non disputat, nisi sit homo: & tamen non est bona cōsequentia. Patet, quia stat antecedēs esse verū. s. Petrus est homo, sine hoc quòd cōsequens sit verum. *2. Argu.*

¶Ad hoc aliqui dicunt, prædictam propositionem æquiualere huic, Si Petrus non est homo, Petrus non disputat, quæ bona consequentia est. Licèt sufficiens sit solutio, potest dici, quòd ad veritatem conditionalis de ly si, iam dictum est, necessarium esse bonam consequentiam. Tamen ad veritatem propositionis de ly nisi, non requiritur, sed sufficit ꝙ consequentia, per quam resoluitur, sit bona. *1. solutio.* *2. solutio.*

¶Pro modo oppositionis in conditionalibus, ponuntur regulæ. Quarum Prima.

¶Ad dandam cōtradictoriā alicuius cōditionalis, optimè signatur aduersatiua, cōposita ex antecedenti, & cōtradictorio cōsequētis. Hæ duæ contradicūt. Si Petrus currit, Petrus mouetur: & Quamuis Petrus currit, Petrus non mouetur. Non enim possunt simul stare in veritate. Et tūc ad veritatem aduersatiuæ, sufficit, & requiritur, ꝙ consequens non repugnet antecedenti. Et ad falsitatem quòd repugnet: & propositio proximè sequēs aduersatiuam particulam, dicitur antecedens, & altera consequens. *1. Regula.*

¶Secunda regula. Ad contrarietatē in cōditionalibus illud sufficit: quòd ad contradictionē, hoc dempto, ꝙ maneat eadem particularitas in ambabus ex parte antecedētis. Istæ sunt contrariæ, Si hō peccat, rationale peccat: Nō si omnis homo peccat, rationale peccat. Et similiter istę: Si Petr⁹ disputat, omne risibile disputat: & Nō si Petrus disputat, risibile disputat. Nā si ad contradicēdū nil aliud deest, nisi ꝙ à parte cōsequētis maneat eadē vniuersalitas, tūc cōtrariæ erūt. *2. Regula.*

¶Pro quo notādū, maximè in istis cōditionalibus, ꝙ quicquid ædificat veritatē antecedentis cōditionalis, ędificat ad totius falsitatē, & quicquid ad falsitatē antecedētis, facit ad veritatē cōditionalis. Et ecōtra ex parte cōsequentis: quia quod facit ad veritatē cōsequētis, ædificat ad veritatē cōditionalis, & econtra, quod ad falsitatē, facit ad falsitatem cōditionalis. Ratio est: quia quātò aīs magis ad falsitatē, vel impossibilitatē accedit, tantò amplius erit consequētia bona, & quātò ad veritatē, faciliùs potest dari antecedēs verum, & consequens falsum. Ex quo sequitur, quòd *Nota.* *Corollariū.*

quòd vniuersalitas ex parte antecedentis facit ad veritatem totius, & ex parte consequẽtis ad falsitatem: & particularitas ex parte antecedentis ad falsitatem: & ex parte consequentis ad veritatem. Ob id secunda regula posita est. Et ponitur tertia.

3. Regula. ¶ Ad subcontrariandum, sufficit idem quod ad contradicendum: excepto, quòd ex parte antecedẽtis maneat eadem vniuersalitas, aut ex parte consequentis eadem particularitas. Istæ sunt subcõtrariæ. Si omnis homo peccat, risibile peccat: & Non si homo peccat, risibile peccat. Et istæ. Si substantia peccat, risibile peccat: & Non si substantia peccat, omne risibile peccat.

CAP. XIIII.

De conditionalibus promissiuis.

Quid ad cõditionalis promissiuæ veritatem requiratur. AD VERITATEM conditionalis promissiuæ sufficit, ꝙ non sit ita, sicut per antecedens significatur, quin sit ita, sicut per consequens. Et ad falsitatem sufficit ꝙ aliquãdo sit ita, sicut per antecedens, &c. quin non sit ita, sicut per consequens. Vt ad veritatem huius. Si egregiè disputaueris, tibi dabo aureum numũ: requiritur ꝙ non sit ita, sicut per antecedens. s. ꝙ egregiè disputes: quin sit ita, sicut per consequens, scilicet quòd dem aureum numum. Et in hoc conuenit conditionalis promissiua cum illatiua, sed differt ab ea, quia non requiritur in promissiua quod sit bona consequentia. Non enim requiritur quòd oppositum consequentis repugnet cum antecedenti: sed sufficit, nunquam erit quòd per antecedens significatur, quin sit sicut per consequẽs. Et cõditionalis promissiua est contingens: vt in propositione data, Si egregie disputaueris, dabo numum: si tibi disputanti dedero, est vera: & si tibi disputanti egregie non dedero, est falsa. Ob id contingens est: quia potest esse vera, vel falsa.

1. Corollarium. ¶ Sequitur plures esse conditionales promissiuas, de quarum veritate Deus solus nouit. Vt in exemplo posito, & in similibus. Nam cùm pendeant ex futuro, ex libertate promittentis est, quòd sint veræ, vel falsæ.

2. Corolla. ¶ Secũdo sequitur, ꝙ omnis promissiua, cuius antecedẽs est impossibile, vel cõsequẽs necessariũ, est vera: non eò ꝙ sit bona cõsequẽtia, quia hoc nõ requiritur: sed quia si antecedẽs est impossibile, nũquã erit id qđ per antecedens significatur, quin sit id quod per cõsequẽs. Et si cõsequẽs est necessariũ, nũquam non erit quod per cõsequẽs, siue id quod est in antecedẽti verum sit, siue falsum. Vt vera promissiua, Si cælum digito tetigeris, dabo cẽtũ aureos. Vel sic, Si optimè disputaueris, sol orietur cras. In materia tamen matrimonij instãtia datur in foro exteriori Ecclesiæ: nam cõditiones impossibiles habentur pro non adiectis: & sic etiã posito antecedẽs sit impossibile, quia habetur pro non adiecto, põt esse falsa cõditionalis, si quis nõ adimpleat promissum. Vt si quis dicat, Si cælũ digito tetigeris, ducã te in vxorẽ: si non ducat de facto, est falsa. Dixi, in foro exteriori Ecclesiæ: quia in foro cõsciẽtiæ, vt latiùs in tractatu de matrimonio à nobis edito probauimus, nõ habetur pro non adiecta. Et sic quãtuncũq; conditio sit impossibilis, si nõ stat cõditio, non tenetur adimplere. *Cõditio impossibilis habetur pro nõ adiecta. Tractatus đ matrimonio edit⁹ ab authore.*

¶ Intelligendum est, in istis cõditionalibus promissiuis: ad veritatẽ earũ, reflexionẽ omnem secludi. Nã aliàs põt esse sicut per antecedẽs significatur: quin ita sit sicut per cõsequẽs. Et ꝙ promissiua sit vera. Vt verbi gratia, (vt Aulus Gellius refert) de Euatlo Prothagorico. Erat adolescens cupidus valdè eloquẽtiæ, & pepigit se pretium soluturũ, si euaderet voti cõpos, vt orator esset: & dimidiũ pretij statim soluit, & promisit tantundẽ soluturũ, cùm primã causam apud iudices vicisset, sed morã faciens discipulus in soluẽdo, quia non agebatur causa, Pythagoras vocauit in iudiciũ, petẽs ab eo dimidiã mercedem debitã. Tunc ait. Disce adolescens te soluturũ quod peto, nã si pro sententia data fuerit, ex pacto solues, si pro me, etiã dabis. Tũc ait discipulus ad magistrũ. Disce tu etiã, me non daturũ: & si pro me sentẽtia, non reddã: & si pro te iam victus promissi nõ teneor. Et sic iudices causam reliquerũt indecisam. Verùm contra discipulũ pro magistro sentẽtia esset dãda: quia in omni cõtractu excepta est, reflexio. Nã si primã causam discipulus sumeret. s. ꝙ nõ tenebatur soluere: ad ipsum teneri, sequiť nõ teneri: & ad ipsum non teneri, sequitur teneri ad solutionẽ. Ob id intelligebať illa causa, seclusa reflexione. Simile est de illo domino, qui duos habebat seruos, & dixit vni: liber eris, si primus tibi obuius fuerit liber: & si fuerit seruus, esto seruus. Et alteri dicat, Si primus tibi obuius fuerit liber, esto seruus: & si seru⁹, esto liber, & ad inuicẽ fiãt obuij: iam quæritur, an sint liberi, vel serui? quia ad ipsos esse seruos, sequitur eos liberos, & ecõtra. In casu ambo manent serui sicut antè: quia pactũ domini intelligebatur seclusa reflexione. *Aul⁹ Gel. 5. lib. c. 10. In omni cõtractu reflexio excipitur.*

¶ Simili modo si Petrus Mariæ promiserit: Ego ducã te in vxorẽ, si prima propositio à te prolata fuerit vera, & Maria proferat hanc, Nõ duces me in vxorem. Tunc sic, vel tenetur eam ducere,

rere, vel non. Si sic: ergo propositio prolata vera: sed ipsa significat, quòd non ducet: ergo non ducet. Et si non ducat: ergo iam vera est propositio, & tenetur ducere. Et sic quidquid dixeris, sequuntur duæ contradictoriæ veræ. Ob id prædicta conditio intelligitur seclusa reflexione. Et sic post prolationem propositionis talis non tenetur ducere, quousque aliam proferat, quæ non sit reflexiua.

CAP. XV.

De conditionatis.

SEQVITVR de Conditionatis aliquid differere. Nā ly si, potest capi conditionaliter, quando facit propositionē hypothericam cōditionalem: & potest capi conditionatim, quando inter terminos iungit. Vt Petrus si est Petrus. Et vnus terminus dicitur inferens, & est ille qui immediatè sequitur post ly si, & alius illatus: & est, qui mediatè. Vt hic: Flauum si est amarum, ly amarum, infert, & flauum, est illatus terminus.

¶Propositio, in qua tale conditionatum ponitur, dicitur cathegorica de conditionato extremo, & veritas eius cognoscenda est mediatè, vel immediatè per reductionem ad conditionalē. Et terminus, qui ponitur in propositione decōditionato extremo, dicitur concurrens. Vt in hac, Petrus si Paulus disputat: ly disputans, vocatur terminus concurrens, qui debet reduci ad conditionalem, hoc pacto. Si disputans est Paulus, disputans est Petrus: reducitur enim ad vnā conditionalem, in qua in antecedenti, subiectū est terminus concurrens, & prædicatum terminus inferens: & in consequēti subiectum est terminus concurrens, & prædicatum est terminus illatus.

Argumēt. ¶Arguitur contra prædicta, Hæ duæ, Omne Petrus si est Petrus, est ens, & Aliquod Petrus si est Petrus, non est ens, sunt cōtradictoriæ, & tamē dātur simul veræ. Veritas affirmatiuæ constat, & negatiuæ probatur per ascendentes. Ista Chimæra non est ens, & ista Chymæra est Petrus si est Petrus: ergo aliquod Petrus si est Petrus non est ens. Sufficit enim dare vnam singularem veram ad veritatem illius. Ad argumē-

Solutio. tum ex dictis patet solutio, non enim valet argumentum: nam in antecedenti, in minori, cōditionatum capitur pluribus acceptionibus, & in consequenti vnica. Nam quando dicis, Chymæra est Petrus, si est Petrus: ibi non vnicè capitur, & in consequenti: ergo aliquod Petrus si est Petrus, non est ens, capitur vnicè.

CAP. XVI.

De copulatiuis.

TEXTVS.

Copulatiua propositio est illa, in qua coniunguntur duæ Cathegoricæ per hāc coniunctionem, Et. Vt, Petrus arguit, & Paulus respondet. Ad veritatem copulatiuæ exigitur vtranq; partem esse veram. Vt, Deus est summum bonum, & Homo est animal. Ad falsitatem eius sufficit alteram partem esse falsam. Vt, Homo est animal, & Equus est lapis.

Sicut in conditionalibus dictū est, esse & conditionatum, quādo ly, si, inter terminos, ita & dicendum in præsentiatum, quod ly, & si cōiungit inter propositiones, facit copulatiuam: si tamen coniongat inter terminos, facit copulatum: & copulatum aliquando diuisiuè, aliquando complexiuè. De istis ergo cōsideratio est, & primò de ipsa copulatiua propositione.

¶Ad veritatem copulatiuæ requisitum est, q̄ quælibet pars sit vera. Quod intelligitur de partibus principalibus. Vt ad veritatem huius: Homo currit, & animal est substantia: veritas cuiuslibet partis requisita est, Ob id est vera. Sed ista, Homo est rationalis, & brutum est homo, est falsa: quia vna eius pars est falsa. Dixi esse requisitum de patribus principalibus: nam stat bene partes minùs principales esse falsas, & totam copulatiuam esse veram. Vt in hac, Si homo est lapis, hō est substantia insensibilis. &, Si lapis est homo, lapis est aīal, quælibet pars minùs principalis est falsa: sed principaliū quælibet, vera, quia cōditionalis est bona cōsequētia. *Quid requiratur, ad copulatiuæ veritatem.*

¶Ad possibilitatē copulatiuæ requiritur possibilitas cuiuslibet partis, si sit affirmatiua. Vt Petrus est iustus, & tamen est pauper. Ad impossibilitatē sufficit, q̄ aliqua pars sit impossibilis. *Ad possibilitatem copulatiuæ.*

¶Ad necessitatē copulatiuę, requirit̄ cuiuslibet partis necessitas, & ad cōtingētiā, sufficit vna sit cōtingēs. Et tandē ex opposito, ad veritatē negatiuæ tā in necessaria, quàm in cōtingenti, quam in impossibili. Nam sicut ad veritatē copulatiuę affirmatiuę requisita est veritas vtriusq; partis: ad *Ad necessitatē, quid.*

tis ad veritatẽ negatiuæ sufficit, ꝙ vna sit vera.

Modus arguendi. ¶ In istis copulatiuis est obseruandus modus arguendi. A copulatiua affirmatiua ad quãlibet eius partem, est bona consequẽtia, & formalis. Bene sequitur, Petrus disputat, & Paulus audit: ergo Paulus audit. Sed tamen à parte ad totam non valet. Paulus audit: ergo homo disputat, & Paulus audit. Et ratio in hoc consistit: nã quando est argumentum à tota parte ad partẽ, cùm requiratur veritas cuiuslibet partis, non potest esse, ꝙ antecedens sit verum, quin etiam consequens. Et quando à parte ad totam, potest esse verum antecedens, & consequens falsum pro alia parte copulatiuæ.

* In aliquo casu valet, à parte copulatiuæ, ad totam: & est quando ad partem copulatiuę, antecedit essentialiter, aliud sine quo ipsa pars nõ sequitur. V.g. homo currit, ergo currit & mouetur: nam sine motu, non est cursus: quia hæc est per se, cursus est motus: sicut homo est aĩal.

¶ Etiam valet argumentum à tota copulatiua ad disiunctiuam ex eisdem partibus. Formaliter sequitur, Petrus currit, & Ioannes lentè ambulat: ergo Petrus currit, vel Ioannes lentè ambulat. Tenet in virtute illius regulæ, A propositione requirente plures causas veritatis, ad propositionem requirentem pauciores.

1. Argum. ¶ Contra definitionẽ propositionis copulatiuę arguitur. Aliqua est copulatiua, & tamẽ nõ cõiungũtur plures cathegoricæ per ly &, ergo malè dictũ est. Patet in hac, Oĩs homo est risibilis, & econuerso. Ibi enim solùm est vna Cathegorica, ergo nõ plures, & tamẽ hypothetica est tota ipsa propositio. Et similiter vt in ascẽsu, & descẽsu contingit: Petrus currit, & sic de singulis: nõ enim est dubium, quin illa sit hypothetica.

Solutio aliquorum. ¶ Ad hoc argumentum quidam respondent, illã propositionem esse hypotheticam: quia in mente subordinatur duabus formaliter cathegoricis: nam illa, & econuerso, tantum valet, sicut Omne risibile est homo: & sic ad illam esse hypotheticam sufficit ly &, vniat inter vnã formaliter cathegoricam. & illud aduerbium ecõuerso, quod æquiualet vni cathegoricæ, & sic est virtualiter copulatiua. Et simili modo potest dici ad illam, Petr⁹ currit, & sic de singulis: nam ly sic de singulis, tantum valet, sicut si aliæ singulares ibi numeratæ essent formaliter.

Alia solutio. ¶ Posset tamen ad argumentum responderi aliter, dicẽdo ꝙ illa est cathegorica, & non hypothetica, & est exponibilis, per suam præiacentem, & conuertentem simpliciter. Et si quæras, supposito illa sit cathegorica, vtrùm ly &, sumatur copulatim, vel copulatiuè. Respondetur, ꝙ copulatiuè: nã ad hoc ꝙ ly, &, sumatur copulatiuè, non requiritur vniat inter duas cathegoricas, quæ faciunt copulatiuam: sed sufficit vniat inter vnam cathegoricam, & vnam particulã, quæ habet locum propositionis: vt ly econuerso: aut ꝙ vniat complexa propositionalia, vt homo curreret, & moueretur.

2. Argũ. ¶ Contra illum modum arguẽdi, A tota copulatiua ad alteram eius partem, arguitur sic. Hęc non est bona consequẽtia, Hæc propositio est impossibilis, & homo est lapis: ergo homo est lapis. Nam antecedens est verum, si ly homo est lapis, non capitur significatiuè, sed materialiter, demonstrando in prima parte eandem propositionem, homo est lapis.

Solutio. ¶ Respondetur ad hoc distinguẽdo: nam si prima propositio, quæ est tota copulatiua, sumatur in sensu cathegorico, vt sit non copulatiua, sed de copulato extremo: tunc antecedens est verum, & consequens est falsum: nec tenet consequẽtia à copulatiua, ad alteram eius partem: quia illa in antecedenti copulatiua non est. Si tamen sumatur in sensu copulatiuo: tũc est bonus modus arguendi, & consequentia est bona: & sicut consequens est falsum, ita & antecedẽs pro illa parte, scilicet, homo est lapis, quæ non sumitur materialiter, sed significatiuè.

Replicatur. ¶ Si quis replicet, Hìc non sequitur. Si tu ignoras quòd Papa dormit, & Papa sedit: ergo Papa sedit: nam si stat, te ignorante, antecedens est verum, & consequens est falsum. Et tamen est argumentum à tota copulatiua, ad alteram eius partem. *Respondetur.* Respondetur sicut ad præcedens: nam vel facit sensum cathegoricum, & de copulato extremo, & tunc antecedens est verum, & consequens est falsum, & non fit argumentum à tota copulatiua. Vel illa propositio capitur in sensu copulatiuo, & ly ignoras, cadit supra primã partem: & tunc argumentum est bonum, & antecedens est falsum pro illa parte, Papa sedet. Et similiter si ly ignoras, cadat super vtranque partem copulatiuæ, consequentia est bona, & sicut consequens est falsum, ita & antecedens. Compulsus in his tradendis tempus consumo: quia sine fructu.

CAP. XVII.
De copulatis cõplexiuè tẽtis.

SEQVITVR de ly, & quando facit propositionẽ de copulato extremo, quando ly &, inter terminos cõiungit, vt diximus. Verũ quia diuisiuè, & cõplexiuè sumi põt: capitur cõplexiuè, qñ est copula pluralis numeri, vt in hac, Petrus & Paul⁹ disputãt. Et ad veritatẽ pro-

positionis

positionis de copulato complexiuè tēto, oportet aduertere ad suppositionem extremorum.

Totum copulatū supponit, si quælibet eius ps supponit. Et totū copulatum dicitur supponere, si quælibet pars eius supponat, &pro eodē instanti: nā dato ꝙ Petrus heri erat albus, & nudiustertius niger, hæc est falsa: Petrus fuit albus, & niger: nam totū copulatū simul nō supponit pro Petro: licèt quælibet pars eius supponat pro eo.

Nota. ¶Est ergo consideranda differentia inter ly, & complexiuè tentum, & diuisiuè. Nam si diuisiuè sumatur, est vniuersalitas, & si complexiuè, neque est vniuersalitas, neque particularitas propriè. Item. Si diuisiuè sumatur, confundit particularitatem mediatam in ordine ad se, & non efficitur pars extremi: sed cùm sumitur cōplexiuè, nihil agit in terminos sequentes, & efficitur pars extremi.

¶Ad cognoscendum quando sumitur diuisiuè, & quando complexiuè, vltra id quòd copula est pluralis numeri, quando complexiuè, &

1. Regula. singularis, quando diuisiuè, est regula. Si copulatum ponatur à parte prædicati post verbum, cuiuscunq; numeri sit, aut quando ponitur à parte subiecti, & terminatur vnica acceptione ab aliquo signo, talis propositio non est distinguenda, sed tale copulatum accipitur complexiuè. V.g. Homo est materia, & forma. Aliqua materia & forma est homo: accipiuntur complexiuè hæc copulata. Sed quando copulatum ponitur à parte prædicati ante verbū: aut est subiectum, cuius omnes partes sunt pluralis numeri, & verbum est pluralis numeri, tunc propositio est distinguēda: quia copulatū pōt sumi diuisiuè, & cōplexiuè. Vt hæ, Homo materia, & forma est: Materiæ & formæ sunt homines: Exercitus Hispan⁹, & exercitus Gallus sunt Christiani: pōt sumi & diuisiuè, & cōplexiuè.

Dubium. ¶Quomodo cognoscenda sit veritas propositionis de copulato extremo complexiuè sumpto? Oportet eam cognoscere sicut veritatem aliarum cathegoricarum cognoscimus. s. si copulatum sit terminus communis, per ascēsum, aut sub toto, si totū vnica acceptione modificatur, aut sub partibus, si accipiātur pluribus acce-

Solutio. ptionibus. Et cùm supponit singulariter, debet per suppositionē extremorū probari: & in verificatione oportet maneat ly &, cùm nō sit vniuersalitas. Exēpli gratia. Veritas huius, Omnis homo, & omnis Angelus est binarius. Toto distributo, cognoscitur per ascēsum sub toto. Et si solùm prima pars distribuatur, ascēsus fiat solùm sub prima parte, ac deinde sub secunda. Et huius, Petrus, & Ioannes sunt substātiæ, per extremorū suppositionē probari debet, an pro eodē supponāt. Et hæc, Petrus, & Paulus differunt à Petro, & Paulo: per expositionē immediatā de ly differt, & est propositio falsa. Et sic de alijs. Tandem hæc sit regula, ꝙ propositiones ta- *Regula.*
les de ly &, complexiuè tēto: quia cathegoricæ, ad modum cathegoricarum probandæ sunt.

¶Circa oppositionem propositionum de copulato extremo complexiuè sumpto non sunt aliæ regulæ ponendæ distinctæ: sed eo modo, quo in cathegoricis obseruatum est, tam in variatione quātitatis, quàm in alijs necessarijs: nā cùm sint cathegoricæ, legem seruant earum.

¶Etiam considerandū, à propositione de copu- *Nota.*
lato cōplexiuè sumpto, ad eam de copulato diuisiuè sumpto nō valere cōsequentiā. Nō sequitur, Materia & forma sunt Pertus: ergo materia & forma est Petrus. Nec valet à copulato sic cōplexiuè, ad disiunctiuā compositā ex illis partibus. Nō enim sequitur, Materia & forma sunt Petrus, ergo materia est Petrus, vel forma est Petrus. Vtraq; pars disiunctiuæ falsa est. Nec valet à propositione de copulato cōplexiuè sumpto, ad propositionem de disiuncto sumpto diuisiuè. Non sequitur, Materia, & forma sunt Petrus: ergo materia, vel forma est Petrus.

¶Hic dubitatur de veritate huius ꝓpositionis. *Dubium.*
Petrus, & Paulus portāt lapidē, in casu ꝙ ambo simul vnū portēt. Respōdetur, propositionem *Respondetur.*
esse verā. Sed cōtra, Illa est falsa: quia casu posi- *Arguitur.*
to, ꝙ vterq; vnū lapidem portat, & nullus seorsum posit portare, probatur illam esse falsam. Nam illud copulatū nō supponit, neq; pro Petro, neq; pro Paulo, neq; pro vtroq; simul. Primò, non pro Petro. Quia vel portat totum lapidem, vel partem: non totum, vt ex casu, neque partē: quia cùm non sit potior ratio de vna parte, quàm de alia, vel nullam partem portat, vel omnē: sed non omnē, ergo nullā. Et sic de Pau-
lo similiter procedit ratio. Respōdetur in casu, *Solutio.*
propositionem esse verā, & copulatum supponere, non pro Petro, neque pro Paulo, sed pro Petro & Paulo simul, quia simul lapidem portāt. Quòd si replicet quis, Petrus, & Paulus por- *Replicatur.*
tant lapidem: ergo, Petrus & Paulus sunt portans lapidem, & portans lapidem: nego, quia re- *Solutio.*
solutio debet fieri in copulatum vnica acceptione captum. In istam, Petrus & Paulus sunt portans, & portans lapidem. Et tūc antecedens est verum, & consequens similiter.

¶Etiam dubitari solet de veritate huius propo- *Dubium.*
sitionis, Petrus & Paulus sciunt oēs artes liberales: posito Petrus sciat tres, & Paulus quatuor.
Respondetur esse veram, & tunc ille terminus *Solutio.*
pluralis numeri, debet resolui in copulatū complexiuè tentum, determinatum vnica determinatione. Hoc modo. Petrus, & Paulus sunt sciēs, & sciens septem artes liberales. Sed contra
hoc: Sequeretur duo contradictoria vera: nam *Replicatur.*

istæ duæ

istæ duę cōtradicūt: Petrus & Paulus sunt sciēs & sciens septem artes liberales, & Petrus & Paulus sunt non sciens, & non sciens septem artes liberales. Et sicut prima est vera in casu posito, etiam secunda: quia ad veritatem primæ, sufficit quòd vnus sciat tres, & alius quatuor: ergo ad veritatem secūdæ sufficit, quòd qui scit tres, nesciat quatuor: & qui scit quatuor, nesciat tres. Et sic Petrus & Paulus erunt nesciens, & nesciens septem artes liberales.

Respondet. Ad hoc respondetur, non esse eandem rationem in affirmatiuis, & in negatiuis, vel in terminis includentibus negationem. Nam ad veritatem affirmatiuæ sufficiens fuit, quòd Petrus, & Paulus fuerunt sciens, & sciens septem artes liberales: sed ad veritatem negatiuæ non sufficit, sed requisitum est, quòd quilibet eorum nullam sciat: quia ille terminus nesciens, vel non sciens, cùm sumatur distributiuè, negat scientiam omnem.

CAP. XVIII.

De copulatis diuisiuè tentis.

TVNC COPVLAtum diuisiuè tenetur, vt suprà diximus quādo ly &, inter terminos iungit, & est copula singularis numeri, cuius veritas probanda est per copulatiuā, ad quam reducetur mediatè, vel immediatè. Vt ad veritatem huius, Petrus & Paulus disputat: sufficit quòd Petrus disputet, & Paulus similiter. Ob id hæc est vera: Cælum, & terra est vna res: & hæc est falsa, Petrus & Chymæra non est homo. Dixi immediatè, vel mediatè: quia hæc, Homo est Petrus, & Paulus: antequam reducatur ad copulatiuam, debet resolui, ratione subiecti supponētis determinatè in ordine ad ly &. Si tamen non pręcedat ly &, terminus resolubilis, tunc potest immediatè redduci ad copulatiuam. Vt est in hac, Petrus & Paulus disputat. Nam immediatè reducetur ad hanc, Petrus disputat, & Paulus disputat.

Dubium. ¶ Hic solet esse dubium. Vtrùm propositio de copulato extremo sit vocanda cathegorica, vel hypothetica. *Solutio.* Ad quòd quidam affirmant eam vocandam hypotheticam. Vt est hęc, Petrus & Paulus disputat. Sed meliùs est dicere, eam esse cathegoricam, in qua vnum extremum est copulatum diuisiuè sumptum.

In Argum. ¶ Contra dicta sit argumentū. Istæ duæ propositiones de copulato extremo, Parisius & Romæ vēditur piper: &, Parisius & Romæ nō venditur piper, sunt cōtradictoriæ, & tamē dantur simul veræ. Patet affirmatiua in casu cōmuni, & negatiua probatur. Sequitur bene. Nullum piper venditur Parisius, & Romæ: ergo Parisius & Romæ non venditur piper, per conuersionem simplicem. Sed antecedens est verum: ergo & consequens. Patet veritas antecedentis: quia omnes singulares sunt veræ. Istud piper non venditus Parisius, & Romæ, & Istud piper, &c. ergo nullum piper. Et potest etiam probari veritas antecedentis, eo quòd sua contradictoria est falsa. Piper vēditur Parisius, & Romę. Nam est propositio affirmatiua, & extrema non supponunt pro eodem: nam nō est piper, quod vendatur Parisius, & Romæ: nam quod Parisius venditur, non venditur Romæ.

Ad argu. ¶ Ad hoc potest responderi, negando illā consequentiam, à conuertente ad conuersam: nam cōmittitur defectus, scilicet à particularitate inclusa in ly &, negatum, ad vniuersalitatem de ly &, affirmatum. Nam in antecedēti dicitur, Nullum piper venditus Parisius, & Romæ: vbi ly & negatū includit particularitatem, & in consequenti dicitur, Parisius, & Romæ non vēditur: & cùm maneat ly &, affirmatū, includit vniuersalitatē.

Replicatur. Sed si quis replicet, Saltim ex illa, Nullum piper vēditur Parisius, & Romæ, sequetur ista, Parisius vel Romæ non venditur piper. *Solutio.* Respondetur, negando quòd sequatur: quia committitur alius defectus: arguitur enim à cōfusa ad determinatā ex parte de ly, &: nam in antecedenti illa particularitas stat cōfusè: quia dempta negatione, stabat in ordine ad determinatā, & in cōsequētì stat determinatè particularitas de ly, vel, ob id datur antecedēs verum, & cōsequens falsum: nam illa de disiūcto extremo, æquiualet huic, Parisius non vēditus piper, vel Romæ nō vēditur piper: & vtraq, pars est falsa.

* Solet poni regula de copulatis hic: à propositione de toto copulato, tam à parte subiecti quam à parte prædicati, diuisim tento, & affirmatiuè: ad quamlibet eius partem valet consequentia: sed non econuerso. nisi in aliquo casu: nam bene sequitur sortes & plato comedit: ergo plato comedit, & à parte prædicati sic sortes comedit, & loquitur ergo loquitur. Dixi tento diuisim, quia collectiuè, nō valet: sortes & plato sunt duo ergo sortes est duo. Dixi affirmatiuè, quia negatiue, non valet: non sortes & plato trahunt nauem ergo plato non trahit nauem: dixi non econuerso. Quia non valet sortes dormit, ergo sortes dormit, & somniat. Dixi nisi in casu nam quādo ad partē antecedit aliud essentialiter qđ de parte ipsa prædicat̃, sine quo pars ipsa non sequitur: à parte ad totū erit bona cōsequētia: vt sortes dormit, ergo dormit & qescit. Sicut in copulatiua, dictū est à parte ad totam. Et quia mentionē fecimus de disiunctiuis, & de disiuncto extremo, sequitur de eis differamus.

C A P.

CAP. XIX.
De disiunctiuis.

TEXTVS.

DISIVNCTIVA propositio illa est, in qua coniunguntur duæ cathegoricæ per hãc coniunctionem, vel. Vt Petrus disputat, vel Paulus disputat.

¶Ad veritatem disiunctiuæ, sufficit alteram partem esse veram: vt Homo est animal, vel equus est lapis. Et tamen permittitur, quòd vtraque pars sit vera, sed non ita propriè: vt, Homo est risibilis, vel equus est hinnibilis. Ad falsitatem eius exigitur vtrãque partem esse falsam: vt, Homo est equus, vel equus est lapis.

Titel. lib. 3. cap. 20. Titelmanus in sua Dialectica dicit disiunctiuam esse falsam, si vtraq; pars sit vera, contra communem modum loquendi.

Nota. ¶Hic notandum, vt suprà diximus de ly &; sic ly vel, capi posse, vel disiunctiuè, vel disiũctim. Disiunctiuè tunc capitur, quando vnit inter propositiones, & constituit disiunctiuam: vt in hac, Homo est rationalis, vel lapis est animal. Sed capitur disiunctim, quando coniungit inter terminos. Vt in ista, Petrus vel Paulus disputat.

¶Et quando coniungit inter terminos potest teneri diuisiuè, & complexiuè: de quibus infrà.

¶Ad veritatem ergo disiunctiuæ sufficit, quòd vna pars sit vera: & ad falsitatem, quòd vtraque sit falsa.

¶Ad possibilitatem disiunctiuæ affirmatiuæ sufficit, & requiritur aliquam partem esse possibilem. Ad impossibilitatem requiritur, quòd quælibet pars.

¶Ad necessitatem disiunctiuæ affirmatiuæ, requiritur aliquam eius partem esse necessariam: ad contingentiam sufficit, q̃ vna pars sit contingens.

Primus modus. ¶Sunt modi arguendi in disiunctiuis. A parte disiunctiuæ ad totam est consequentia formalis. Bene sequitur, Petrus legit: ergo Petrus legit, vel Paulus disputat.

2. Modus. ¶Secundus modus. A tota disiunctiua cum destructione vnius partis ad positionem alterius. Bene sequitur, Homo est asinus, vel Deus est, sed homo non est asinus: ergo Deus est.

¶Hic etiam considerandum ly vel, in comparatione ad ly, &, haberi seu subalternata: quia ly, &, infert ly, vel. Vnde est formalis consequentia, à copulatiua ad disiunctiuam ex eisdẽ partibus compositam: vt Lac est album, & lac est dulce: ergo lac est album, vel lac est dulce: sed non sequitur econuerso. *Nota.*

¶Sequitur ex dictis, quòd copulatiua, & disiũctiua ex partibus contradicentibus compositis contradicunt. Vt, Omne lac est album, & omne lac est dulce: Aliquod lac non est album, vel aliquod lac non est dulce. Et tam copulatiuæ, quàm disiunctiuæ dupliciter signabitur contradictoria, vel modo iam dicto, vel negationem præponendo. *Corollariũ primum.*

¶Etiam sequitur ex dictis, copulatiuam affirmatiuam æquiualere disiunctiuæ negatiuæ, ex partibus contradicentibus, & disiunctiuam affirmatiuam, copulatiuę negatiuę. Nam si copulatiua affirmatiua, & disiunctiua contradicunt, per regulas æquipollentiarum: præposita negatione, æquiualebunt. Et sic copulatiua affirmatiua, & disiunctiua negatiua ex partibus cõtradicentibus æquiualent. Vt istæ æquiualent, Petrus currit, & Paulus disputat. Non Petrus non currit, vel Paulus non disputat. *2. Corollarium.*

¶Contra prædicta argumentor. Datur disiunctiua vera, & quælibet eius pars est falsa: ergo malè dictum est. Patet in hac, Omne animal est rationale, vel ipsummet non est rationale: tota disiũctiua vera est, & tamen vtraque pars falsa. Prima manifestè est falsa, & secunda similiter, quia æquiualet huic, Omne animal non est rationale. *1. Argum.*

¶Ad hoc, licèt aliqui affirment dictam propositionem esse veram, negantes ascensum sub antecedenti relatiui, quando ponitur in diuersis cathegoricis: sed tamen dicẽdum, relatiuum reciprocum in vna cathegorica referre antecedens in alia, & resolutio relatiui tunc dependet à resolutione antecedentis, & consequẽter concedendum, neque est inconueniens hoc, quòd disiunctiua argumenti est vera, & quælibet eius pars seorsum est falsa. Neque hoc contra prædicta, nam regula data est de disiunctiuis, quæ hypotheticæ probandæ sunt. Hæc tamen disiunctiua licèt sit hypothetica, cathegoricè resoluitur, & probatur, ob id non est inconueniens. *solutio.*

¶Hic considerandum, quòd sicut ly. &. est vniuersalitas: sic ly. vel. particularitas. Ob id propositio disiunctiua ratione eius, etiam si non sit alia particularitas, potest habere subcontrariã, & erit alia disiunctiua ex partibus contradictorijs, vel *Nota.*

rijs, vel subcontrarijs: quia omnes disiunctiuæ, quarum vna pars vnius est subcontraria vnius alterius, sunt subcontrariæ: quia inferuntur ex duabus subcontrarijs: vt hæ, Omnis homo est sapiens, vel homo currit: Nullus homo est sapiens, vel homo non currit, sunt subcontrariæ: quia cùm valeat argumentum à parte disiunctiuæ ad totam, istæ duæ inferuntur ex duabus subcontrarijs, & sic subcontrariæ erunt.

¶ Verùm sicut copulatiua ratione de ly, &, quę est vniuersalitas, non potest habere subcontrariam: sic disiunctiua ratione de ly, vel, quæ est particularitas, non potest habere cõtrariam. Si tamen copulatiua habet cathegoricam, quę potest habere subcontrariam, poterit habere, mutando ly, &, in ly, vel, & seruando alia necessaria ad subcontrarietatem, vt suprà dictum est.

2. Argum. ¶ Si quis etiam argumentetur. Hæc disiunctiua Homo est lapis, vel hæc disiũctiua est falsa, est falsa disiũctiua, & tamen secunda pars est vera. Patet: nam si non est vera, est falsa, sed ipsa significat quòd est falsa, & ita est, ergo est vera. Et rursus. Si est vera: ergo significat ita sicut est, & *Ad argumentum.* significat quod est falsa, ergo est falsa. Respondetur ad hoc, ꝙ regula data ad veritatem disiunctiuę sufficit quòd vna pars sit vera: intelligitur extra reflexiuas: & sic illa disiunctiua est falsa, cuius aliqua pars est vera, nec inconuenit in reflexiuis.

* Circa hoc posset quis obijcere quod malè dicatur propositio hypothetica disiunctiua, vbi coniunguntur plures cathegoricę per coniunctionem, vel, quia potius disiungit, quàm coniungat. Solutio est, quòd inter coniunctiones, quædam coniungunt sensum & propositiões: quales sunt cõditiõalis, rõnalis, cãlis, & copulatiua: aliæ sunt quæ solùm coniungunt propositiones, sed non sensum: & huiusmodi est vel, &, aut. Ad hoc quòd sit ꝓpositio hypothetica sufficit coniungãtur propositiones etiam si in sensu sit disiunctio.

CAP. XX.
De disiunctis.

DISIVNCTVM EST, quando ly vel, inter terminos coniungit, & capitur diuisiuè, & complexiuè. Tunc est complexiuè, quando vno signo determinatur, aut æquiualet propositioni, in qua vno signo determinatur. Et veritas talis propositionis non probanda est per reductionem ad disiunctiuã, sed per ascensum, vel descensum sub toto disiuncto, & per suppositionem extremorum. Hoc est verum, quãdo tenetur vnica acceptione: quia si pluribus tenetur, ascensus, vel descensus priùs sub partibus, & postea sub toto.

¶ Pro quo nota, quòd disiunctũ positum à parte prædicati, vel à parte subiecti modificatum aliquo signo, accipitur complexiuè, & vnicè: sed quãdo à parte subiecti, & non modificatur vnico signo, accipitur communiter diuisiuè: sed in rigore potest sumi complexiuè, acceptũ non vnicè, sed pluribus: ut in hac, Omnis Philosophus est Socrates, vel Plato: resolutione facta subiecti, sub toto prædicato est descendẽdum, sicut & in hac, Aliquis Petrus, vel Paulus non disputat. Et in hac, Omnis homo, vel omnis equus non est animal, potest capi diuisiuè, & sic reducenda est immediatè ad disiunctiuam: vel potest complexiuè capi nõ vnicè, resolutis partibus, deinde sub toto. *1. Nota.*

¶ Sed vt cognoscatur differentia inter disiunctum complexiuè, & diuisiuè, notandum: quia hæc est negatiua vera, Homo vel Chymera nõ est homo: capiendo diuisiuè: & est falsa, si complexiuè: quia æquiualet isti: Homo non est homo: quia in disiunctis complexiuè tentis, si vna pars supponit, & alia non: pars non supponens, conuertitur cum supponente. Et ob id, æquiualet illa, huic, Homo non est homo. Et est regula in affirmatiuis. *2. Nota.*

¶ Quando disiunctum non singularizatur, neque distribuitur, æquiualet disiunctum complexiuè, & diuisiuè tentũ. Vt Homo, vel equus currit: perinde est, quòd diuisiuè, vel complexiuè sumatur: sed in negatiuis non sic, vt in exẽplo suprà posito. *Regula.*

¶ Circa modũ arguendi in bis, est regula. A parte disiuncti, ad totum disiunctum est argumentum formale, sicut à parte disiunctiuæ ad totã. Et si capiatur complexiuè, tunc est velut argumentari ab inferiori ad suum superius. Et in negatiuis oportet ponere constantiam: quia non sequitur, Chymæra non est animal: ergo, Chymæra, vel homo nõ est animal. Sed oportet ponere, & Chymæra est. Similiter cauẽdum ne in consequenti disiunctum singularizetur, vel distribuatur: quia non valet, Petrus disputat: ergo hic Petrus, vel Paulus disputat. Singularizando totum pro Paulo, Neq; sequitur, Omnis homo est risibilis: ergo omnis homo, vel equus est risibilis, toto distributo: quia est argumentum ab inferiori ad superius distributiuè: quod non valet. Sicut non sequitur, Est homo: ergo est omne animal. *Regula circa modum arguẽdi in disiunctis.*

¶ Circa oppositionem in istis, est considerandum: quòd cùm ly vel, complexiuè tentum, sicut ly &, cõplexiuè, nec sit particularitas, neq; *Nota.*

vniuersalitas, sequitur in cōtradictorijs nō esse necessarium vnum in aliud mutari, sed oportet regulas oppositionum seruare. Et quando disiūctum accipitur vnicè, reputandus est sicut vnus terminus simplex. Vt hæc, Omnis homo vel equus currit: Aliquis homo vel equus non currit: toto subiecto affirmatiuè vnicè distributo sunt contradictoriæ. Si verò disiunctum diuisiuè capiatur, contradicendū est per copulatū diuisiuè sumptū, sicut in disiunctiuis dictū est. Et sic disiūctū diuisiuè sumptū, subcōtrariatur disiuncto diuisiuè sumpto, ratiōe particularitatis: sicut copulatum copulato, ratione vniuersalitatis de ly &, partibus eorum se habentibus secundùm exigentiam contradictionis. Exempli gratia, Hæ Omnis homo, & omnis equus currit: Aliquis homo, vel equus non currit: contradicunt. Et hæ, Omnis homo, & omnis equus currit, Aliquis homo, & aliquis equus non currit: contrariantur. Et hæ, Petrus, vel Paulus currit, Petrus, vel Paulus non currit: subcontrariātur.

1. Argum. ¶Circa istam materiam est argumentum. Istæ sunt cōtradictoriæ, Omnis homo, vel equus nō est animal. &, Homo non vel equus non est animal: & tamen sunt simul veræ, rebus stantibus vt nūc. Patet, per ascendentes sub ly homo. Iste homo, vel equus non est animal. Affirmatiua est vera, quia ascendentes sunt veræ: iste homo non vel equus non est animal, &c.

Solutio. ¶Ad hoc respondetur, illas non esse contradictorias, committitur enim defectus: quia ly animal, in negatiua distributum in ordine ad confusam, in affirmatiua manet cōfusè, cùm tamen deberet supponere determinatè. Quod patet, quia dempta negatione in affirmatiua tenetur in ordine ad terminum determinatè supponentem, Homo vel equus non est animal. Deberet hæc signari pro contradictoria, Homo non vel equus non est .b. animal.

2. Argum. ¶Secundò sic arguitur. Istæ sunt cōtradictoriæ: Omne animal est .b. homo, vel .b. equus: & .a. animal non est homo, vel equus: tamen sunt simul veræ, casu quòd sit vnus homo, & vnus equus. Affirmatiua constat in veritate ex ascendentibus, & negatiua vera, ascendendo supra totum disiunctum distributum. Nam hæc est vera .a. animal non est iste homo, vel iste equus: quia sub ly animal, demonstrabo animal nō demonstratum in disiuncto, hoc animal non est iste homo, vel equus.

Solutio. ¶Ad hoc respondetur, negando quòd contradicant: quia in affirmatiua ly animal, distribuitur in ordine ad duos terminos, quorum vnus determinatè, scilicet illæ duæ partes: & alius cōfusè, scilicet totale disiunctum. Ob id stabit ly animal, mixtim de ly .c. vt idem ordo seruetur resolutionis in negatiua, sicut in affirmatiua. Et hæc sufficiant de disiunctis, & disiunctiuis: & tādem circa omnia, quæ in primò tractatu Summularum adduci solent, ex proposito reliquimus quæ non conducunt, necessaria verò sic sunt apposita, vt nil vtile sit desiderādū. * Imo ad huc nonnulla meritò resecanda sunt inutiliter satis apposita propter tyrones, quibus belligerare, etiam si aërem verberent, gratum est.

INCIPIT TRACTAtus exponibilium.

CAP. I.

POST PRIMVM Tractatum, quem Summulatum dicūt: sequitur de exponibilibus, qui solet plus iusto ab aliqbus, sicut in alijs soliti sunt extendi. Nos tamen non ab incœpto desistētes, sic rem ipsam ob oculos ponere curabimus, vt necessaria non pręteteamus sub silentio: & quæ superflua (& conducunt minimè) scienter prætermittemus.

¶Licèt in præcedentibus de propositione fuerit prolixus sermo, quia quædam, quæ exponibiles vocantur propositiones, specialiter considerandæ veniunt, ob eorum inclusum obscurū sensum, speciali indigent animaduersiōe. Quapropter sic definitur.

¶Propositio exponibilis illa dicit, quæ obscurū habet sensum rōne alicuius termini in ea positi, manifestabilis per aliam, vel alias clariores. Definitio propositio, exponibilis.
Sicut hæc, Tantùm hō est animal, exponibilis vocatur: qa rōne de ly Tantùm, obscurū habet sensum: & declarāda venit per alias magis manifestas. Per has. Hō est animal, & Nihil aliud ab homine est animal, vel Nihil non homo est animal. Et possent exempla poni de alijs.

¶In primis solet disputari, vtrùm exponibilis propositio censenda sit cathegorica, an Hypothetica? Respondetur, quòd quidam dicūt esse hypotheticā, quia in mente omnia sunt explicita: & quæ obscuræ in voce, vel scripto, in mente, significant distinctissimè. Verùm dicēdum exponibiles esse cathegoricas: & hāc, Tantùm homo est animal, subordinari in mente vni ex quatuor illis terminis compositæ. Aliâs ly Tantùm, non reperiretur in mente: quod est contra modum communem concipiendi. Itaque affirmandum, exponibiles cathegoricas esse: licèt ratione signi, vel sensus obscurioris, nō sint pro- Quæstio. Propositio exponibilis cathegorica est.

bandæ

bandæ sicut cathegoricæ per ascensum, vel per conuersionem. Hoc enim non obstat, quominus sint cathegoricæ. Præsertim quòd sunt aliquæ exponibiles, & conuertibiles, & resolubiles, per descensum, & ascensum, vt infrà erit manifestum, & suprà dictum est.

Propositio vniuersalis nõ est exponibilis. * Propositionem vniuersalem, exponibilẽ ponunt nonnulli: & de affirmatiua loquentes in recto sic exponunt: omnis homo currit homo currit & nullus est homo quin ille currat, vel vt alij homo currit, & nullus homo est nõ currẽs: & si in obliquo sic, cuiuslibet hominis asinus currit hominis asinus currit: & null⁹ est homo, quin illius asinus currat. Sed vniuersalis negatiua nõ sic exponetur: sed ꝑ inductionẽ, aut per suum oppositum contradictorium: vt nullus homo est lapis: sic, neque iste homo est lapis, nec iste homo, nec iste homo, & sic de singulis, ergo nullus homo est lapis: per oppositum sic hęc est falsa, aliquis homo est lapis, quia non inuenitur de quo verificeť, ergo ista est vera, nullus homo est lapis. Cõsequẽtia patet, quia duo contradictoria nõ possunt simul esse vera. Sed tamen omittentes vniuersalem, quia rationem non videtur habere (quidquid alij dicant) exponibilis, de exclusiua erit sermo.

Propositio exclusiua. ¶Propositio exclusiua exponibilis illa est: vbi signum exclusiuum ponitur: Vt ly Tantùm, & similia. Est considerandum, quadruplex esse exclusiuarum genus. Quædam est exclusiua affirmatiua: vbi verbum, & exclusiua dictio affirmatur. Vt hæc, Tantùm homo est animal. Secundum est, vbi vtrunque negatur. Et hæc purè negatiua. Vt, Non tantùm homo est animal. Tertium est, quando signum affirmatur, sed copula negatur. Vt hæc. Tantùm homo non est animal. Quartum, vbi solum signum. Vt hæc, Non tantùm homo non est animal.

Nota. ¶Sed antequam ad singularia descendamus, erit considerãdum: ly Tantùm, sumi exclusiuè, & exclusim. Quando exclusiuè, tunc est pars propositionis, & nõ pars extremi: & collocatur à principio propositionis. Exclusim capitur, quando facit propositionem de excluso extremo. Et tũc efficitur pars extremi. Vt in hac, Petrus est tantùm animal. Quę exponitur, Petrus est animal, & illud non est, non animal. Quæ æquiualet huic, Homo est animal. Alio modo capitur exclusim de exclusa copula: vt in hac, Petrus tãtùm est sapiẽs: & exponitur sicut quæ de excluso extremo. Sed tamen quia de istis nõ est vsus, ad verè exclusiuas reuertamur.

1. Ordo. ¶Primus ordo exclusiuarũ exponitur sic. Tantùm homo est animal: per vnam præiacentem, quæ sic vocatur, propositio dempto signo. Et secunda est opposita qualitatis, & quantitatis, cõtradictorij subiecti ad priorem, scilicet ꝑ has duas, Homo est aĩal, & Nihil nõ homo est aĩal.

2. Ordo. ¶Secundus ordo. Non tantùm homo est animal. Non homo est animal, vel Non homo est animal. Vt primum neganter, & secundum infinitanter. Exponitur per ly vel: quia quando signum negatur, sic debet exponi.

3. Ordo. ¶Tertius ordo. Tantùm homo nõ est animal: exponitur sic, Homo non est animal, & Omne non homo, est animal: vbi ly non, infinitanter.

4. Ordo. ¶Quartus ordo. Non tantùm homo nõ est animal: sic expõitur, Omnis homo est animal, vel aliquid non homo non est animal. Isto modo exponendæ sunt omnes exclusiuę, in quibuscũque terminis sint.

Primus arguendi modus in exponibilibus. ¶Et ponuntur regulę ad argumentandum. Ab exponibili copulatiua, ad quãlibet suarũ exponentiũ, est cõsequentia formalis. Quia virtualiter est à tota copulatiua, ad alterã eius partẽ. Et ob id, ab vna exponẽte, ad exponibilem, nõ valet. *2. Modus.* Et si exponibilis disiũctiuè exponiť, valet argumentũ ab ipsa ad disiunctiuã suarũ exponẽtiũ, & econtrario. *3. Modus.* Et ab exponibili ad totam copulatiuam: & ecõtra, formale argumentum est. *4. Modus.* A qualibet exponentium ad ipsam exponibilem disiunctiuè valet. Quia est virtualiter à parte disiunctiuæ ad totam argumentari.

Exclusio fit tripliciter. ¶Notandum, quòd ly Tantùm, potest excludere gratia alteritatis, & gratia alietatis, & gratia pluralitatis. Primo modo maximè contingit in terminis cõnotatiuis: vt in hac, Petrus est tantùm albus. *Gratia alteritatis.* Quando ly tantùm, gratia alteritatis. Hic denotatur, Petrum esse album, & non esse alia qualitate qualificatum.

Gratia alietatis. ¶Gratia alietatis, vt in modis prędictis, & cõtingit singulariter tãtùm, pluraliter tãtùm, singulariter, & pluraliter. Singulariter, vt ĩ hac, Tãtùm hõ est aĩal: qa terminus est diuisiuus singularis numeri. Pluraliter, Tantùm hoĩes sunt aĩalia. Vtroq; mõ, vt in hac: Tantũ populus est entia. Quia põt excludere singulariter, Populus est entia: & nihil nõ ppľs est entia. Vel pluraliter, Populus est entia, & nulla non ppľs sunt entia.

Gratia pluralitatis. ¶Gratia pluralitatis exclusio contingit, quando excludimus à termino numerali, Vt in hac, Tantùm quatuor sunt elementa. Quæ sic exponitur, Quatuor sunt elementa: & non plura quàm quatuor sunt elementa.

CAP. II.

De oppositione in exclusiuis.

OPPOSITIONEM IN istis, & cõtradictionem facilè assignare est: præponendo negationem. Vt huic, Tantùm homo est animal.

animal. Contradictoria eſt, Non tantùm homo eſt animal. Non enim eſt veriùs contradicere, quàm toti propoſitioni negationem præponere. Et ad cognoſcendam oppoſitionem ſint regulæ.

1. Regula. ¶Omnes propoſitiones immediatè exponibiles, quas licet ambas immediatè copulatiuè exponere: quarum aliqua exponens, eſt contraria alicuius alterius: vel aliqua vnius formaliter repugnat in veritate alicui alterius: & vna non repugnat in falſitate alicui alterius: vel ambabus, ſunt contrariæ. Vt hæ, Tantùm animal eſt homo. Tantùm animal non eſt homo: ſunt cōtrariæ. Et hæ, Tantùm omne animal eſt homo, Tantùm omne animal non eſt homo. Quia in primo binario ſecundæ exponentes ſunt cōtrariæ. Et in ſecundo, primæ. Primæ, Nullum non animal eſt homo, & Omne non animal eſt homo. Secundæ, Omne animal eſt homo, Omne animal nō eſt homo. Item hæ, Tantùm homo currit, Tantùm oīs homo non currit, ſunt cōtrariæ: quia primæ exponentes repugnant in veritate, ſcilicet homo currit, & omnis homo non currit: cùm ſint contradictoriæ. Et ſecundæ nō repugnant in falſitate, ſcilicet, Nihil non homo currit, & Omne non omnis homo currit.

2. Regula. ¶Si ſint duæ propoſitiones exponibiles, quarū altera exponatur copulatiuè, altera diſiunctiuè, ſi exponens vnius contrarietur vni alterius, & reliqua reliquæ, ſunt cōtrariæ. Et ſi vna ſubcontraria fuerit vni alterius, & reliqua reliquæ, ſunt ſubcōtrariæ illæ duæ exponibiles. Vt hæ, Tantùm omne animal omnis homo eſt, Non tantū animal omnis homo eſt: ſunt contrariæ: quia primæ exponentes ſunt contrariæ, ſcilicet Omne animal omnis hō eſt: & Non aīal omnis homo eſt. Et hę, Tantùm animal omnis homo eſt, Nō tantùm omne animal omnis homo eſt: ſubcontrariæ: quia iſtæ ſubcontrariæ ſunt: Animal omnis homo eſt, & Non omne animal omnis homo eſt: Quia caſu quòd ſolus ſit vnus homo, & ſint alia animalia, vtraque eſt vera:

3. Regula. ¶Omnes propoſitiones, quæ conuertuntur cum duabus contradictorijs, ſunt contradictoriæ: & quæ cum duabus contrarijs ſunt contrariæ: & quæ cum duabus ſubcontrarijs, ſunt ſubcontrariæ. Vt hæ, Tantùm animal homo eſt, Non tantùm animal eſt homo, ſunt contradictoriæ: quia prima conuertitur cum hac: Omnis homo eſt animal, & ſecunda cum hac: Homo non eſt animal. Exemplum ſecundi, Tantùm animal eſt homo, & Tantùm animal non eſt omnis homo. ſunt contrariæ: quia conuertuntur cum duabus contrarijs, ſcilicet, Omnis homo eſt animal, & Nullus homo eſt animal. Et hæ, Non tantùm homo nō eſt animal, & Nō tantùm homo eſt animal: ſunt ſubcontrariæ: qa duæ exponentes ſunt ſubcontrariæ, ſcilicet Aliquid non homo non eſt animal, & Non homo eſt animal, capiendo ly non, infinitanter.

1. Regula. ¶Circa ſuppoſitionē excluſiuarū ſint regulæ: Omnis terminus præcedens dictionem excluſiuam ſupponit ſecūdùm exigentiam ſignorum. Vt in hac, Cuiuſlibet hominis tantùm equus eſt animal. Ly hominis, ſtat diſtributiuè. Et ſic tales propoſitiones ſunt reſoluendæ ratione talium terminorum.

2. Regula. ¶Secunda regula. Dictio excluſiua ſicut cōfundit ſubiectum, ſic diſtribuit prędicatum, niſi ab aliquo ſigno impediatur. Vt in hac, Tantùm homo eſt animal, ly homo, ſupponit confuſè: & ly animal, diſtributiuè. Et hîc, Tantùm.b. homo eſt animal, ly homo, ſupponit determinatè. Veritas regulæ fundatur in hoc. Quia hæc, Tantùm homo eſt animal, conuertitur in iſtā, Omne animal eſt homo. Dixi, niſi aliquo ſigno impediatur. Pro quo ſit.3. regula.

3. Regula. ¶Tertia regula, Quando in terminum fertur aliud ſignum à dictione excluſiua: ſupponit ille terminus ſecundùm exigentiam ſigni. Vt in hac. Tantùm.h. homo eſt animal. Ly homo, ſupponit determinatè. Et in hac, Tantùm omnis homo eſt animal, diſtributiuè. Et in hac, Tātùm.a. homo eſt animal, confuſè tantùm.

¶Circa modum aſcendendi, vel deſcendendi ſint regulæ.

1. Regula. ¶Prima. Sub terminis, qui præcedunt ſignum excluſiuum, fiet aſcenſus, vel deſcenſus ſecundùm exigentiam ſuppoſitionis termini, ſicut diximus in materia de aſcenſu, & deſcenſu: Ita, vt ſi determinatè ſupponat, aſcenſus diſiunctiuus erit.

2. Regula. ¶Secunda regula. Sub totali prædicato excluſiuæ licet aſcendere, & deſcendere copulatiuè, ad omnia ſuppoſita. Vt in hac, Tantùm homo eſt animal. Sic, Tantûm homo eſt hoc animal, & tantùm homo eſt hoc animal, &c.

3. Regula. ¶Tertia regula. Sub prædicato excluſiuæ, vbi ſolùm copula negatur, non licet aſcendere, vel deſcendere, neque copulatiuè, neque diſiunctiuè. Nam non ſequitur, Tantùm Deus non eſt creatura: ergo tantùm Deus non eſt iſta creatura. Antecedens eſt verum, & conſequēs falſum: quia plura alia à Deo non ſunt iſta creatura: qa creatura homo, non eſt iſta creatura leo. Hæc ſufficiāt dixiſſe de excluſiuis. Qui voluerit alia videre, quæ à ſummuliſtis traduntur, in principio libri exponibilium inueniet: verùm vt ſæpè retuli, ſine fructu leget: quia iſtarum exponibilium non eſt vſus frequens: & quando occurrit, ex modo concipiendi, ex ſenſu quem facit, poteſt exponi, & intelligi.

CAP.

CAP. III.

De exceptiuis.

Quatuor termini exceptiuæ. PROPOSITIO exceptiua, est propositio exponibilis, ratiõe signi exceptiui in ea positi. Vt, Omne animal præter hominem est irrationale. In huiusmodi propositiõe oporter considerare terminum à quo fit exceptio, qui est, quem sequitur dictio exceptiua: vt ly animal. Et consideran dus est terminus extra captus: qui est accusatiuus, qui sequitur post dictionem immediatè, & prædicatum in quo fit exceptio, & signum exceptiuum. Primum est ly animal: secundum est ly hominem: tertium ly rationale: quartum ly præter.

1. Requisitũ ❡Requisitum est ad congruentiam exceptiuæ, vt pars extra capta sit inferior ad terminum à quo fit exceptio. Vt ly homo, inferior est ad animal. Ob id non est congruitas in ista, Omnis homo præter animal disputat. Quod est verum, quando dictio sumitur exceptiuè: quia si diminutiuè, non est necessarium. Vt in hac, Decem præter quinque sunt quinque.

2. Requisitum. ❡Secundum requisitum est, quòd terminus à quo fit exceptio, sumatur cum signo vniuersali: vt in exemplo proposito, Omne animal, &c. non est apta exceptio, Animal præter hominẽ est irrationale: quia oporter sit exceptio partis à toto, & inferioris à superiori ori distributo.

✝ Est notandum: quòd ly præter, quatuor modis sumitur: primò pro fine, vt rex potest regere populum suum præter auxilium alterius. i. sine Secũdo modo sumitur per additionem: vt oportet me soluere creditori cẽtum, præter solutos: est sensus vltra solutos. Tertio modo per remotionem alicuius partis à toto: vt dicamus sex præter vnũ hoc est quinq; ex sex extrahere vnum & quinq; remanent. Quarto modo sumitur exceptiuè: vt quando à consortio prædicati, excluditur pars subiecti communis: vt oẽs homines præter christianos sunt infideles: in hoc quarto sensu solùm cõstituit exceptiuam. Et etiam, nisi, sumitur aliquando exceptiuè, vt omnis homo nisi virgo Maria contraxit originale. Alio modo sumitur cõditionaliter, vt nisi Dñs custodierit ciuitatem &c. Primo modo solùm constituit exceptiuam. Etiam aduerte, quod exceptiua affirmatiua, probari potest per duas exponentes, in quatum prima remouetur prædicatum, a parte extra capta, & in secunda affirmatur prædicatum vniuersaliter de subiecto exceptiuè sumpto cũ parte extra capta infinitata, vel negata, vt oĩs homo præter sortẽ currit: Sortes non currit, & omnis homo non sortes, vel qui non est sortes currit: ergo omnis homo præter sortem currit. Et negatiua sic: vt, nullum animal præter hominem est rationale, homo est rationalis, & nullum animal nõ homo, vel quod non est homo est rationale.

❡Exceptiua ꝓpositio exponibilis reperiri potest in quadruplici differentia: sicut in exclusiuis dictum est. Nam vel totum affirmatur, vt in exemplo posito. Vel totum negatur, scilicet signum, & copula. Vt, Non omne animal præter hominem est irrationale. Vel signum affirmatur, copula negata. Vt, Omne animal præter hominem non est irrationale. Vel signum negatur, copula affirmata. Vt, Non omne animal præter hominem non est irrationale. *Exceptiua in quadruplici differentia.*

❡Propositio vbi totum affirmatur, exponitur per tres propositiões. Omne animal præter hominem est irrationale. Omne animal non homo est irrationale, & Omnis homo est animal, & Nullus homo est irrationalis. Vbi verò totũ negatur, vt hæc: Non omne animal præter hominem est irrationale. Non omne animal, non homo est irratiõale. Vel, Non omnis homo est animal. Vel Aliquis homo est irrationalis. Tandem, per tres propositiones contradictorias ad primò dictas. Quando solùm copula negatur, copulatiuè exponitur. Omne animal præter hominem non est irrationale. Sic, Omne animal non homo non est irrationale, & Quilibet homo est animal: & Quilibet homo est irrationalis. Si tamen signum & copula negatur, exponitur disiũctiuè, Non omne animal præter hominem non est irrationale. Non omne animal nõ homo non est irrationale, vel Nõ omnis homo est animal, vel Nõ omnis homo est irratiõalis. *Vbi totum affirmatur*

❡Circa oppositionem istarum exceptiuarum constat, primum, & secundum modum esse cõtradictorias, scilicet Omne animal præter hominem est irrationale, & Non omne animal præter hominem est irrationale. Et tertium, & quartum similiter. Vt hæ duæ, Omne animal præter hominem non est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed tamen secundus, & quartus ordo, cùm exponantur disiunctiuè, subcontrariantur, scilicet Non omne animal præter hominem est irrationale: & Non omne animal præter hominem non est irrationale. Sed de illis, quæ copulatiuè exponuntur, in quibus contrarietas reperitur, ratione de ly &, sint regulæ. *Quomodo sit oppositio.*

❡Prima regula. Omnes duæ exceptiuæ, quæ copulatiuè exponuntur: si aliqua exponens vnius repugnet in veritate alicui alterius, sunt contrariæ formaliter. Vt hæ duæ, Omne animal præter hominem est irrationale: Omne animal præ- *1. Regula.*

ter hominem non est irrationale: quia primæ exponentes repugnant, scilicet, Omne animal non homo est irrationale, & Omne animal nõ homo non est irrationale. Sed pro exceptiuis, quando vna disiunctiuè, & altera copulatiuè: sit. 2. regula.

2. Regula. ¶ Secunda regula. Si duæ exponentes vnius cõtradicunt duabus exponentibus alterius sibi correspondentibus, participant legem aliarum duarum exponentium. Ob id, Omnis homo præter Petrum currit, & Omnis homo nõ præter Petrum currit, sunt contrariæ. Quia secundæ, & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ, primæ verò sunt contrariæ. Verbi gratia, Omnis homo præter Petrum currit, habet hanc primam, Omnis homo non Petrus currit. Et alia, Omnis homo non præter Petrum currit, habet hanc primam, Omnis homo non Petrus non currit. Quæ duæ sunt contrariæ. Et secundæ & tertiæ exponentes sunt contradictoriæ: quia sunt hæ, Petrus est homo, & Non Petrus currit: & secundæ sunt, Non Petrus est homo, vel Aliquis Petrus currit.

Argum. ¶ Sed contra hoc est argumentum. Si regula esset vera, sequeretur duas propositiones affirmatiuas esse contrarias, imò quod maius est duas synonymas, scilicet istas duas, Omne animal præter hominem est animal, & Omne animal præter hominem est animal Patet, nam si sufficit exponentes sint contrariæ, cùm secunda exponens, quæ est, Omnis homo est animal, contrarietur huic, Nullus homo est animal, quæ est tertia exponens, ipsæ essent cõtrariæ. Quod videtur falsum, cùm ad conrtarietatem requisita sit opposita qualitas, & nihil sibi ipsi possit esse contrarium.

Solutio. ¶ Ad argumentum dicendum, illas non esse cõtrarias. Et quando arguis, secundam & tertiam exponentes esse contrarias: distinguo. Vel secundùm situm exponeutium, & sic nego: vel secundùm synonymitatem intrinsecam oppositarum, & sic concedo. Non enim habent contrarietatem secundùm situm exponentiũ: quia secunda, & tertia exponens solùm synonymitatem seruant intrinsecam subiecti ad subiectum: & non prædicati ad prædicarum. Ob id in simili forma dantur simul veræ, scilicet Omnis homo est animal, & Nullus homo est lapis. Ob quod illæ non erant veræ contrariæ, & sic non valet argumentum contra regulam. Si tamen sumeretur contrarietas secundùm synonymitatem intrinsecam oppositarum, non esset dubium eas esse contrarias. Neque ex hoc contra regulam. Quia tunc non esset oppositio, quia exponentes sunt, sed quia oppositæ qualitatis, eiusdem quantitatis, participantes vtroque termino, ordine eodem.

¶ De suppositione, & ascensu breuiter. Terminus præcedens dictionem exceptiuam, ea suppositione supponit, quam signum causat supra ipsum cadens: ad modum quo in alijs simplicibus propositionibus. Verùm non valet ascensus, vel descensus sub tali termino. Non enim sunt congruæ singulares, Hoc animal præter hominem est irrationale, &c. Quia, vt prædiximus, oportet terminus ille, à quo fit exceprio, sit superior, & vniuersaliter capiatur. *Suppositionũ regulæ.*

¶ Terminus, qui immediatè sequitur post dictionem exceptiuam, supponit distributiuè, & valet ascensus copulatiuus in illis, vbi dictio est affirmata: vt in illis quæ in primo, & tertio ordine. Sed tamen nõ sic valet descensus. Non enim sequitur, Omne animal præter hominem est irrationale, & isti homines sunt omnes homines: ergo omne animal præter istum hominem est irrationale. Datur antecedens verum, & consequens falsum. Est argumentatio ab inferiori ad suum superius, cum distributiõe superioris. Est enim, ac si fieret, Omne animal non homo est irrationale: ergo omne animal non hic homo, est irrationale: ly animal nõ homo, inferius est ad ly animal non hic homo. Prædicatum tamẽ exceptiuæ non plenè distribuitur, quia in vna exponentium distribuitur, & in alia non: vt in hac, Omne animal præter hominem est irrationale. In tertia exponẽtium, quæ est, Nullus homo est irrationalis, distribuitur: & in prima nõ distribuitur, scilicet in hac, Omne animal non homo est irrationale: proparte enim qua distribuitur, liceret copulatiuè ascendere. *2. Regula. Quomodo supponunt termini in exponibilibus.*

¶ Regulæ ponuntur nonnullæ pro istis exceptiuis, & sit prima.

¶ Omnis propositio vniuersalis in parte vera, & in parte falsa, potest per exceptionem suppositonim reddi vera. Vt hæc, Omne animal est irrationale, in parte vera est: & in parte falsa. Per exceptionem illorum, pro quibus est falsa, fiet exceptiua vera, sic, Omne animal præter hominem est irrationale. *1. Regula.*

¶ Secũda regula. Omnis exceptiua copulatiuè exponibilis repugnat suæ præiacẽti: vt hæ, Omne animal est irrationale, & Omne animal præter hominem est irrationale, & hæ, Omne animal non est irrationale. Et, Omne animal præter hominem non est irrationale. Dixi si copulatiuè, quia si disiunctiuè, bene stant: vt hæ duæ non repugnant, Non omne animal est irrationale, & Non omne animal preter hominem est irrationale: quia vna infert aliam. Nam cùm exponantur disiunctiuè, ab vna exponentium, ad ipsam expouibilem valebit. Sicut à parte disiunctiuæ ad totam. Et apertum est istas simul stare. *2. Regula.*

stare. Non omnis homo præter Petrum est lapis, & Non omnis homo est lapis. Vtraque est vera.

3. Regula. ¶ Tertia regula. Omnis exceptiua primi ordinis, vbi vtrunque affirmatiuè, infert duas subcontrarias, in quibus subijcitur terminus à quo fit exceptio, & prædicatur prædicatum exceptiuæ. Sequitur formaliter, Omne animal præter hominem est irrationale: ergo aliquod animal est irrationale, & aliquod animal non est irrationale. Nam prima infertur ex prima exponente, quæ est: Omne animal non homo est irrationale: ab inferiori ad superius non distributum affirmatiuè. Et secunda infertur ex secunda, & tertia exponentibus simul. Sequitur bene, Nullus homo est irrationalis, omnis homo est animal: ergo aliquod animal non est irrationale, in Felapton.

CAP. IIII.
De reduplicatiuis.

Dictio reduplicatiua. Nota. SEQVITVR DE exponibili reduplicatiua, vbi ly Inquantum. Omnis homo inquantum animal, est sensibilis. Omnis homo inquantum rationalis, est risibilis. &c.

Specificatiuè. ¶ Notandum est, signum istud posse capi specificatiuè, diminutiuè, & reduplicatiuè. Specificatiuè, quando actum specificat, & quando conceptum: quando actum dicit rationem formalem. Vt in hac. Ens inquantum ens, est subiectum Metaphysicæ: ly inquantum, specificat rationem formalem, seu actum, & exponitur per duas exponẽtes. Ens est subiectum Metaphysicæ, & ratio formalis est, esse ens. Ratione conceptus. Deus odit hominem, inquãtum peccatorem. ly inquantum, proprium conceptum specificat, scilicet inquantum peccatorem: non inquantum hominem, & sic per duas exponẽtes exponitur, Deus odit peccatorem: & isto conceptu quia peccator.

Diminutiuè. ¶ Diminutiuè sumitur, vt in hac, AEthiops est albus quantum ad dentes, vel secundùm dentes. Et in hac, Christus secũdùm humanitatem est creatura: ibi sumitur diminutiuè.

Reduplica. ¶ Reduplicatiuè tamen, facit reduplicatiuam exponibilem, & per quatuor propositiones exponitur, vt dicemus.

Quatuor termini reduplicatiuæ. ¶ Quatuor termini sunt in reduplicatiua, scilicet terminus qui immediatè præcedit signum, & qui immediatè sequitur & prædicatum, & signum.

¶ Sicut in superioribus dictum est, constituendo quadruplicem ordinem exponibilium, scilicet vbi tam dictio quàm copula affirmatur: & quando totum negatur: & tertium, quando solùm copula: quartum, quando solùm signum: sic in præsentiarum.

1. Ordo. ¶ Primus ordo, Omnis homo inquantum rationalis, est risibilis. Quæ exponitur copulatiuè per quatuor propositiones. Omnis homo est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum est risibile.

2. Ordo. ¶ Secundus ordo, vbi vtrunque negatur, scilicet, Non omnis homo inquantum rationalis est risibilis. Disiunctiuè. Non omnis homo est risibilis, vel Non omnis homo est rationalis, vel Non omne rationale est risibile, vel Non quia aliquid est rationale, ipsum est risibile. Tandem ex opposito fit per vnam disiunctiuam contradictoriam copulatiuæ priùs datæ in primo ordine.

3. Ordo. ¶ Tertius ordo est, quando solùm copula negatur: vt hæc, Omnis homo inquantum rationalis non est risibilis, exponitur copulatiuè. Omnis homo non est risibilis, & Omnis homo est rationalis, & Omne rationale non est risibile, & Quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

4. Ordo. ¶ Quartus ordo, vbi solùm sighũ negatur. Non omnis homo inquantum rationalis, non est risibilis. Disiunctiuè. Aliquis homo est risibilis, vel Aliquis homo non est rationalis, vel Aliquod rationale est risibile, vel, Non quia aliquid est rationale, ipsum non est risibile.

Oppositio in reduplicatiuis. ¶ Circa oppositionem in reduplicatiuis id considerandum, quod in propositionibus cathegoricis simplicibus, dummodò hoc obseruetur, ꝙ dictio reduplicatiua in vna negetur, & in alia affirmetur ad contradictionem. Et si oporteat contrarias assignare, quòd in vtraque, vel saltim in altera, affirmetur. Et ad subcontrarietatem, quòd in vtraque, vel saltim in altera, negetur. Exempli gratia. Omnis homo inquantum rationalis est risibilis: & Omnis homo inquantũ rationalis non est risibilis: contrariantur. Et hę, Non omnis homo inquantum rationalis, est risibilis: & Non omnis homo inquantum rationalis non est risibilis: subcontrariantur.

Suppositio. ¶ Circa suppositionem in istis nota, quòd subiectum in reduplicatiua, & tandem omnes termini præcedentes signum reduplicatiuum supponunt secũdùm exigentiam signorum, & sic erit ascensus, vel descensus secundùm talem suppositionem. Et dato reduplicatiuæ possint immediatè exponi, vt dictum est, præstat fiat resolutio priùs terminorum præcedentium. Vt in

hac, Omne animal inquantum habet animam, est sensibile: fiet ascensus sub ly animal, & singularizato hoc animal inquantum animatum, est sensibile: potest expositio fieri.

Terminus reduplicatiuus mixtim supponit.

¶ Terminus reduplicatiuus, licèt posset dici distributiuè supponere, quia in tertia exponente distribuitur, scilicet in hac, Omne animatum est sensibile: tamen æquiualēter supponit mixtim. Quia in aliqua exponentium distribuitur, & in aliqua non. Distribuitur quidem in tertia, & in secunda: & quarta manet sine distributione. Vt, omne animal est animatum: & si aliquod est animatum: illud est sensibile, &c. Ob hoc, sub illo termino nō valet ascensus, vel descensus copulatiuus: quia non plenè distribuitur: neque disiunctiuus, quia non plenè particularizatur. Nam ista, Omnis homo inquantum rationalis, est risibilis, est vera, & omnes descendentes sub ly rationale sunt falsæ, vt hęc est falsa, omnis homo inquātum iste rationalis est risibilis, & hæc, Iste homo inquantum iste rationalis, est risibilis. Et econtra. Petrus inquantum animal est homo, est falsa, & aliqua singularis sub ly animal, est vera, Petrus inquantum hoc animal, eodem demonstrato, est homo.

¶ Prædicatum in reduplicatiua primi generis, si subiectum distribuitur, supponit confusè tantum. Vt in hac, omnis homo inquantum rationalis, est disciplinabilis, ly disciplinabilis, supponit confusè.

CAP. V.

De ly immediatè.

1. Ordo.

HIC BREVITER poterit ordo propositionū signari, sicut in præcedentibus: nam vbi totum affirmatur, vt in hac Petrus immediatè post hoc erit albus: exponitur sic, Petrus post hoc erit albus, & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc: Petrus erit albus.

2. Ordo.

¶ Secundus ordo, quando negatur totum. Vt Petrus non immediatè post hoc erit animal. Exponitur disiunctiuè. Petrus non post hoc erit animal, vel non quocunque instanti dato post hoc: inter illud & hoc, Petrus erit animal: tandem per duas cōtradictorias, duabus primis.

3. Ordo.

¶ Tertius ordo, vt hæc. Petrus immediatè post hoc non erit animal, sic: Petrus post hoc nō erit animal, quæ est præiacens: & quocunq; instanti dato post hoc, inter illud & hoc, Petrus non erit animal.

4. Ordo.

¶ Quartus. Petrus non immediatè post hoc nō erit albus, sic disiunctiuè. Petrus non post hoc non erit albus, vel non quocunque instanti dato post hoc, inter illud, & hoc non erit albus. Et sicut dictum est in propositionibus de futuro: sic etiam dicendum, in propositionibus de præterito: solùm hoc mutato, quòd loco, instanti dato post hoc: dicamus, instanti dato ante hoc. Vt Petrus immediatè ante hoc fuit albus. Sic exponitur, Petrus ante hoc fuit albus, & quocunque instanti dato ante hoc, inter illud & hoc, Petrus fuit albus.

Nota.

¶ Oportet hic considerare, quòd terminus qui præcedit ly immediatè, debet resolui antequā exponatur. Vt in hac, Homo immediatè post hoc erit sapiens; ly homo, priùs debet resolui, scilicet iste homo, &c. Sed tamen si ly immediatè præcederet, statim deberet exponi. Vt hæc, immediatè post hoc erit sapiens.

Suppositio.

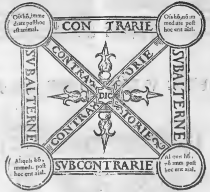
¶ Circa suppositionem terminorum aduertendum, quòd sicut termini qui præcedunt ly immediatè, secundùm exigentiam signorum supponunt: sic qui signum immediatè sequuntur, supponunt confusè, si non modificetur aliquo signo. Nam ly immediatè, est signum vniuersale affirmatiuum, distribuens ly instans: atque ob id confundens terminum immediatum.

Oppositio.

¶ Circa oppositionem in propositionibus de ly immediatè, oportet sicut in alijs cathegoricis considerare: quòd cùm ly immediatè, sit signū vniuersale, non debet vtraque contradictoriarum, aut subcontrariarum affirmari. Neque in vtraque contradictoriarum, aut contrariarum negari. Quia aliâs, in primis maneret eadem vniuersalitas, & in secundis eadem particularitas. Sicut in sequenti figura patet.

FIGVRA

FIGVRA OPPOSI.

¶Istæ etiam sunt contrariæ, Petrus immediatè post hoc erit animal, & Petrus immediatè post hoc non erit animal. Quia manet eadem vniuersalitas. Et istę, Petrus nõ immediatè post hoc erit animal, & Petrus non immediatè post hoc non erit animal, sunt subcõtrariæ: quia manet eadem particularitas:

Corollariũ. ¶Ex quo sequitur has duas, Homo immediatè post hoc erit albus: Homo immediatè post hoc non erit albus, nullam legem participare. Non sunt contrariæ, quia manet eadem particularitas, ex parte de ly homo: nec sunt subcõtrariæ, quia manet eadem vniuersalitas, ex parte de ly immediatè.

CAP. VI.

De ly incipit, & desinit.

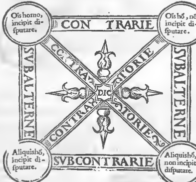
IN hac materia oportet considerare: quòd sicut ad incipiendum duo signãtur instãtia, scilicet, primũ esse, & vltimũ non esse: sic ad desinẽdũ, vltimũ esse, & primũ nõ esse. Omne qđ incipit esse, vel nũc est, & immediatè añ hoc nõ fuit: vel nũc nõ est, & immediatè post hoc erit. Sic quę desinit, nũc nõ est, & immediatè añ hoc fuit: vel nũc est, & immediatè post hoc nõ erit.

Istorum instantium, quædam applicantur ad res permanentes, & alia ad res successiuas. Et sic, ly desinit. Res successiuæ sunt in duplici differentia. Quædam successiuæ quoad esse, & fieri: vt motus, & tempus: quia & esse est successiuum, & fieri: eo quòd partes non possunt esse simul. Res successiuæ quoad fieri, qa fieri est successiuum, sed possunt habere suas partes simul. Vt calor in aqua, qui successiuè fit, & tamen est sine successione: quia suas habet partes simul.

Res omnes successiuę, siue quoad fieri solùm, siue quoad esse, & fieri, incipiunt per vltimū nō esse: sed res permanentes, incipiunt per primū sui esse. Vt Petrus, & alia. Sed quoad desitionē, omnes res mundi (nisi momentaneè durent) desinunt per primum non esse. Momentaneæ tamen, desinunt per vltimum instans esse. Sicut instans quod nunc est, & non immediatè post hoc erit.

Oppositio in istis consideranda est, sicut in propositionibus de inesse, vno hoc considerato: quòd ly incipit, cùm sit vniuersalitas, nō debet in vtraque contradictoriarum, nec subcontrariarum affirmari: sicut neque in vtraque contradictoriarum, & cōtrariarum negari: quia sic, eadem maneret particularitas. Quare in hac figura est inuenire omne genus oppositionis.

FIGVRA OPPOSI.

Et

Suppositio. ¶Et circa suppositiones terminorum dicendum, terminos qui præcedunt ly incipit, secundùm exigentiam signorum supponere. Termini tamen sequentes, licèt formaliter distribuantur à negatiõe inclusa in ly incipit, verùm æquiualenter supponunt mixtim, idest non habent vnicam suppositionem. Ob id non valet ascensus, nec descensus copulatiuus, neque disiunctiuus, vt suprà in alijs exponibilibus dictum est, sed debet probari propositio per suas exponentes immediatè. Et sic tales termini sequentes ly incipit, supponunt immobiliter quantum ad ascensum, vel descensum: imò etiam supponerent immobiliter, quanuis ab alio signo modificarentur: quod est peculiare in istis de incipit, & desinit: vt in hac, Incipit omnis homo viuere, debet immediatè exponi.

Duplex instans. ¶Considerandum erit hîc, instans duplex esse, scilicet completum, & incompletum. Primum instans completum illud est, in quo res est, & non immediatè ante hoc fuit ipsa, neq; aliquid eius. Vltimum non esse completum est, in quo res nõn est, neque aliquid eius, sed immediatè post hoc erit ipsa res, & totum esse eius. Vt si nunc non esset Ioannes, sed immediatè post hoc esset totus Ioannes, dicitur vltimum non esse completum eius, & econtra instans incompletum, & vltimum non esse incompletum.

¶Istis notatis, erit considerandum, quod communiter dicitur: quòd rei permanentis non est dabile vltimum esse completum. Quod probatur, supposito duæ formæ substantiales nunquam simul, neque aliquando materia sine forma. Cùm forma substantialis incipiat esse per primum esse, vel in illo instanti transmutationis, forma corrumpenda est, vel non. Si sic, duæ formæ erunt, & quæ generatur, & quæ corrumpitur: quod est omnino impossibile. Vel non est forma corrumpenda, & tunc quæro: vel tũc est generanda, vel non. Si non, ergo materia sine forma, quod repugnat: si sic, vel forma corrumpenda immediatè ante hoc fuit, vel non, Si sic, ergo desinit esse per primum non esse: ergo non per vltimum esse: quia aliàs idem esset, & non esset: si idem esset primum non esse, & vltimum esse. Si dicas quòd non immediatè ante hoc fuit. Tunc sic: forma corrumpenda non immediatè ante hoc fuit: & forma generanda non fuit: ergo fuit immediatè antè hoc materia sine forma. Ob id probatur non dari vltimum esse completum rei permanentis, sed primum non esse. De quibus latiùs in Physicis speculationibus.

CAP. VII.

De ly Differt.

INTER differt, & diuersum, est differentia. Nam differentia, & alietas semper est inter entia simul existentia, & in aliquo cõuenientia. Ob id, Deus est diuersus à creatura, sed non propriè differt. *Differẽtia.*

¶Exponibiles de ly Differt, solùm sumuntur affirmatiuè, vel negatiuè, scilicet Petrus differt à Ioãne, & Petrus nõ differt à Ioãne. Et affirmatiua exponitur, Petrus est, & Ioannes est: & Petrus non est Ioannes. Et negatiua sic: Petrus est, vel Ioannes est: vel Petrus est Ioannes.

¶Est notandum, quòd si aliquis terminus resolubilis præcedat ly differt, debet primò resolui antequam exponatur, ratione de ly differt. Vt in hac, Leo differt ab equo: priùs resolui debet ratione de ly Leo: & terminus qui sequitur post ly differt, rectus ab eo, supponit distributiuè, nisi aliunde impediatur. *Nota.*

¶Est argumentum contra modum exponendi. Nam si esset verum, sequeretur hanc esse falsam. Essentia Diuina differt à patre: capiendo ly essentia, incompletè. Patet, quia exponetur sic, Essentia Diuina est, & pater est: & essentia Diuina non est pater. Ista tertia est falsa. Sed tamen propositio illa, Essentia Diuina differt à patre: est vera. Patet, quia sub prædicato supponente determinatè, datur vna vera. Nam demõstrato filio, hæc est vera: Essentia Diuina est hoc differens à patre. *1. Argum.*

¶Ad hoc respõdetur distinguendo. Vel ly differt, capitur syncathegorematicè exponibiliter, & sic est falsa, vt probatum est, ratione tertiæ exponentis. Et tunc non est ascendendum sub ly differt. Vel ly differt, capitur cathegorematicè, & non exponibiliter: & si substãtiuè, est vera, propter vnam singularem, demonstrando filium, vt inter arguendum factum est. Aut capitur ly differens, adiectiuè, habendo pro substantiuo essentiam Diuinam, capiendo incompletè: & sic est falsa. Neque tunc est sua singularis illa, vbi in ly differens, demonstratur filius: quia cùm sit adiectiuum de ly essentia, singularis erit, hæc essentia differẽs. Cùm ergo hęc proposita propositio, possit esse vera, & falsa, secundùm alium, & alium sensum, quando simpliciter proponitur, debet absq; distinctione negari: quia de rigore capitur exponibiliter ly differt, & syncathegorematicè. Pro futuro Theologo hæc deseruiunt. *Solutio.*

CAP.

C A P. VIII.
De comparatiuis.

COMPARATIuorũ duplex ordo datur:
vt in differt diximus. Vt,
Homo fortior eſt leone,
Homo non eſt fortior leone.
Et exponiẽ prima per
tres exponentes copulatiuè,
Homo eſt fortis, & Omnis Leo eſt fortis, &
Nullus Leo eſt ita fortis ſicut homo. Et negatiua
exponetur cõtradictorio modo. Nullus homo
eſt fortis, vel Non omnis Leo eſt fortis, vel
Aliquis Leo eſt ita fortis ſicut homo.

¶Sed tamen hîc conſiderandum in exemplo
propoſito: quia præcedit comparatiuum ly homo,
qui eſt terminus reſolubilis, debet priùs reſolui,
antequã exponatur, vt diximus in præcedentibus:
nam ſi immediatè exponeretur, darẽtur
exponentes veræ, exponibili exiſtẽte falſa.
Dato caſu, ꝙ homines aliqui eſſent in fortitudine
varij, ſecundùm magis & minus, à non gradu,
vſq; ad quatuor, & eodẽ modo leones: illa
eſt falſa exponibilis: Homo eſt fortior leone,
vt patet ex caſu: quia quælibet deſcendẽs ſub ly
homo, eſt falſa: & tamen exponẽtes ſunt veræ. ſ.
Homo eſt fortis, & Quilibet Leo eſt fortis, &
Nullus Leo eſt ita fortis, ſicut homo. Prima, &
ſecũda cõſtant: tertia probatur, quia ſua cõtradictoria
eſt falſa, Leo eſt ita fortis ſicut hõ: quia ly
homo, teneẽ diſtributiuè, dãtur ſingulares falſæ.

* Notandum quòd hic loquimur de comparatione
propriè, nam de impropria, non ſpectat
ad Dialecticum: ſed ad Grãmaticũ, vel Rhetoricum:
vt quando res in qua fit comparatio, non
participatur ab vtroq; termino: vt mel eſt dulcius,
felle: & nix eſt albior, coruo.

C A P. IX.
De infinito.

Infinitũ varie ſumiẽ.

INFINITVM capitur dupliciter, cathegorematicè,
& ſyncathegorematicè. Et primo modo,
dupliciter. Vno modo, vt
attribuitur magnitudini,
& ſic valet, tanquã res ſine
termino. Alio modo vt tribuitur multitudini,
& valet: multitudo, cuius conſequenter numerando,
non reperitur vltima vnitas.

Infinitum ſyncathegorematicè.

¶ Syncathegorematicè, dupliciter, vt magnitudini
tribuitur, & tunc exponiẽ dupliciter. Vno
modo, non tãtum, quin magis. Alio modo, per
quantũlibet maius. Et ſic, infinitũ pondus Petrus
põt portare, id eſt, aliquãtũ pondus poteſt
portare, & quãtũlibet maius. Et ſic eſt impoſſibilis:
quia ſi põdus excedat virtutẽ agentis, non
poterit eſſe actio, cùm ſemper fiat à proportione
maioris inæqualitatis. Proportionabiliter
exponitur, quando tribuitur multitudini: per
non tot quin plures, vel quantumlibet plures.
In primo ſenſu aliqua conceduntur: nam ſi ſyncathegorematicè
cõceditur iſta: infinita, ſunt
finita, Quia aliqua ſunt finita, & non tot, quin
plura. Et conceditur, Infinitæ partes proportionales
ſunt in hoc continuo. Item conceditur, Infinitum
pondus Petrus poteſt portare: quia nõ
tantum, quin maius. Et infinitũ pondus poteſt
muſca portare: quia nõ tãtum, quin maius. Et,
Petrus maius põt pondus portare ipſa muſca.

Ly omnes collectiuè.

¶De hoc nil aliud, quàm quæ dicta ſunt, quãdo
de cõtradictorijs agebamus. Vt, ſcilicet, Omnes
Apoſtoli Dei ſunt duodecim, ſit exponẽda: Tota
collectio Apoſtolorum eſt duodecim.

C A P. X.
De ly Totus.

TOTVS, CAPITVR cathegorematicè, & ſyncathegorematicè.
Syncathegorematicè, valet: quælibet pars: & ſic,
Totus Sortes eſt minor Sorte:
exponitur: Quælibet pars Sortis,
eſt minor Sorte. Capitur cathegorematicè
dupliciter. Vno modo pro ente, quod non eſt
pars alterius. Secundo, pro ente habente partes,
& exiſtente per ſe. Et ſic conceditur iſta, Totum
quod eſt in mundo, eſt in domo mea.

¶Dicũt nõnulli, ꝙ ly totũ, à parte ſubiecti, ſumitur
ſyncathegorematicè. Et à parte prædicati,
cathegorematicè. Sed eſt quæſtio de nomine.

C A P. XI.
De ly AEternum.

LY AETERNVM, poteſt capi cathegorematicè,
tanquam nomen, & ſyncathegorematicè.
Syncathegorematicè, reddit propoſitionẽ exponibilẽ:
vt ſi iungatur verbo præteriti temporis, tantum valet, ſicut ante quodlibet
tempus verum, vel imaginarium: quando
verbo

verbo futuri, valet: post quodlibet tẽpus verũ, vel imaginarium: vt in ista, Anima æterna erit, scilicet, post quodlibet tempus. Essentiæ rerũ fuerunt æternæ, id est, in diuina cognitione.

¶Sed tamen qui ista dicunt, non ponunt differentiam essentialem inter æternitatem, & tempus. Nam licèt tempus à parte anteriori, neque posteriori haberet principium, neq; finem, nõ esset æternitas: quia non esset mensura habentium totum suum esse simul: quod est de ratione, & essentia æternitatis: vt asserit Boëtius, & S. Tho. 1. pa. q. 10. vbi dicit. AEternũ esse, quod habet totum suum esse simul, & nõ successiuè, sine principio, ac fine durationis, & sic soli Deo potest conuenire. Ob id dato Petrus, vel alius homo esset productus ante quodlibet tempus verum, vel imaginarium, nõ diceretur æternus: quia suum esse non haberet simul. Et si cõcederetur quòd fuit ab æterno: caperetur æternum loco de ly semper. Ob id ly ęternum, verè sumitur, prout dicit illud quod habet suum esse totum simul, absque successione.

Boetius.
S. Thom.
De ratione æternitatis quòd totum simul.

CAP. XII.

De ly Contingenter.

CONTINGENTER, capitur generaliter: & valet, vt ly possibiliter, sicut in modalibus dictum est, quòd cui tribuitur possibile, eidem, & contingens. Aliquãdo sumitur specialiter, & exponitur per duas exponẽtes. Ioannes contingenter currit, per istas: Ioannes possibiliter currit, & Ioannes possibiliter nõ currit. Et in hoc sensu, Aristo. ait primo priorum, propositionem de contingenti conuerti in oppositam qualitatem. Et ratio est, quia si vna contradictoriarum est contingens: & altera est contingens. Nam si Petro conuenit contingenter currere, eidem conuenit contingenter non currere. Ob id istæ æquiualent, Petrus contingenter currit, Petrus contingenter non currit: nec differunt, nisi quia prima exponens vnius, est secunda alterius, & econtra.

¶Duplex ordo reperitur in propositionibus de contingenter. Primus, vbi ly contingenter, & copula affirmatur, & exponitur hęc vt dictũ est. Secundus ordo, vbi vtrunq; negatur: & contradictorio modo exponitur. Vt hæc, Petrus non contingenter currit: sic exponitur, Petrus impossibiliter currit: vel, Petrus necessariò currit. Et ad veritatẽ propositionis primi ordinis, sufficit sua de inesse sit contingens. Et hæc sufficiant dixisse pro materia exponibilium: nam prolixiùs ea tractare, non est in animo.

INCIPIT TRACTAtus Syllogismorum.

CAP. I.

POST ABSOLVtum tractatum exponibilium, sequitur syllogismorum, qui est præcipua pars Dialecticæ. Et primò definitur propositio.

TEXTVS.

Propositio, est oratio affirmatiua, vel negatiua: alicuius de aliquo, vel alicuius ab aliquo.

¶Terminus est, in quẽ resoluitur propositio: vt in subiectum, & prædicatum.

¶Dici de omni est, quãdo nihil est sumere sub subiecto, de quo non dicatur prædicatum: Vt Omnis homo disputat. Vbi disputatio prædicatur de homine: & nihil est sumere sub homine, de quo non dicatur disputatio.

Dici de omni.

¶Dici de nullo est, quando nihil est sumere sub subiecto, à quo nõ remoueatur prædicatũ: Vt Nullus homo disputat: hic disputatio remouetur ab homine: & nihil est sumere sub homine, à quo non remoueatur disputatio.

Dici de nullo.

¶Syllogismus, est oratio, in qua quibusdam positis, & concessis, necesse est aliud accidere, præter ea quæ posita sunt, & cõcessa: Vt Omne aĩal est substãtia: Oĩs hõ est aĩal: ergo Omnis homo est substãtia. Hoc totũ, est oratio, in qua quibusdã positis. s. duabus præmissis, necesse est aliud accidere, scilicet, conclusionem.

Quid syllogismus.

OPORTET cõsiderare primò ꝙ Arist. in libro Periherm. propositionis, aliam ponit definitionem sic, Propositio est verũ vel falsum significans. Et tamẽ vnius vna solùm debet esse diffinitio. Solutio stat in hoc ꝙ vnius rei vbi duplex cõsideratio, potest esse duplex definitio: & quia propositio, consideratur inquantum enunciat rẽ sicut est, vel aliter quàm est, de quo est cõsideratio in lib. Perihermenias, dat ibi definitionem propositionis, per significare verè

vel

vel falsè, & quia propositio, consideratur in quantum syllogismum componit: vt contingit in præsenti tractatu, diffinit: per hoc quòd est alicui⁹ ab aliquo &c. Et hic tractatur de Syllogismo formali, qui abstrahit à veritate vel falsitate propositionum, & cōclusionis: dummodo fiat Syllogismus secundum debitum modū & figuram: est validus de forma: etiam si præmissę, & conclusio, sint falsæ. Vt hic omnis homo est asinus: omnis equus est homo: ergo omnis equus est asinus: in barbara, est syllogismus verus de forma, licèt non de materia: sed licèt abstrahat à veritate vel falsitate non ab affirmatione, vel negatione, vt infra dicemus.

¶Oportet considerare secundo, ꝙ dici de omni, & dici de nullo, sunt modi, per quos regulatur syllogismus omnis. Nam per dici de omni, regulantur omnes syllogismi perfecti: quales illi sunt, qui habent omnes præmissas affirmatiuas. Per dici de nullo, regulantur modi negatiui qui aliquam præmissarum habent negatiuā: vt inferius dicemus. Et cùm dici de omni sit, ꝙ medium in aliqua præmissarum completè distribuatur: oportet differere quot modis dicatur ly dici de omni: & quid sit medium.

Dici de omni duplex.

¶Dici de omni, est duplex. s. prioristicum, & posterioristicum. Posterioristicum est, propositio vera in omni tempore, & pro quolibet supposito, siue sit vniuersalis, siue non: vt contingit in materia naturali, Homo est animal. Homo est sensibilis.

Hic de dici de omni prioristico fit mentio.

¶Sed dici de omni prioristicum est, quādo propositio est vniuersalis, siue sit vera, siue falsa: cuius subiectum, cùm sit terminus communis, cōpletè distribuitur: Vt est hæc, Omnis homo est animal, & similiter: Omnis homo est lapis. In præsentiarum solùm mentio fit de dici de omni prioristico.

¶Medium est terminus, qui sumitur bis in præmissis: vt in hac, Omnis homo est animal, Omne rationale est homo: ergo Omne rationale est animal: ly homo, est medium: quia in præmissis bis sumitur. Oportet ergo syllogismus sit oratio, in qua quibusdam positis: scilicet, præmissis: vt in exemplo dato, in quo ponit differētiam syllogismi, qui constat ex tribus propositionibus: & enthimemate, ꝙ solùm ex duabus: ergo positis, & concessis, necesse est aliud euenire, scilicet conclusionem: necessitate consequētiæ, & non consequentis. Duplex est enim necessitas: consequentiæ, & consequentis. Consequentiæ est, necessitas conditionata: vt si dicamus, Necesse est hominem loqui si disputat: & si currit, moueri: quia tunc denotatur, quòd posito antecedenti, quòd currat: sequitur in bona consequentia, quòd moueatur.

Necessitas cōsequētiæ, & cōsequētis.

¶Alia est necessitas consequentis, quæ est absoluta: vt si dicimus, Deum esse, est necesse. In definitione ergo quando dicitur, necesse est aliud accidere, &c. id est, oportet præmissis positis, & concessis, etiam sit verum quòd aliquid sequitur, non tamen dicit necessarium esse ideo est necessitas consequentiæ & non consequentis.

TEXTVS.

Omnis syllogismus constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus: quarum prima maior, secunda minor. Ex tribus terminis nō possent duæ formari propositiones, cùm quælibet oportet habeat duos: nisi vnus bis sumatur. Tunc ille qui bis sumitur: si subycitur in vna, & prædicatur in alia, constituit primā figuram. Et si prædicatur in vtraque, est secunda figura. Aut subycitur in vtraq;, & sic est tertia figura.

¶Terminus qui bis sumitur, vocatur mediū. Et terminus qui sumitur cum medio in priori propositione, vocatur maior extremitas. Et qui sumitur cum medio in secunda propositione, vocatur minor extremitas.

¶ Ex duabus propositionibus quæ in antecedenti: prima vocatur maior, & secunda vocatur minor.

¶Ad syllogismum requiritur modus, & figura. Figura, est ordinatio trium terminorum secundùm debitam subiectionem, & prædicationem. Et sic. Prima figura est, quando mediū subycitur in vna propositiōe, & prædicatur in alia. Vt, Omne aīal est substātia, Omnis homo est aīal: ergo Omnis homo est substātia. *Figura qd.* *1. Figura.*

¶Secūda figura est, quādo mediū prædicatur in vtraq;: vt Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. *2. Figura.*

¶Tertia figura est, quando medium subycitur in vtraque: vt Omnis homo est substantia, Omnis homo est animal: ergo Quoddam animal est substantia. Vnde versus. Sub, Præ, prima: secunda Præ, Bis. Tertia, Bis sub. *3. Figura.*

¶Modus,

¶*Modus, est ordinatio duarum propositionū in debita quantitate, & qualitate.*

¶*Debita quantitas est: quòd si vna est particularis, alia sit vniuersalis. Et qualitas debita: quòd si vna sit negatiua, alia sit affirmatiua.*

1. Nota. OMNIA VIDENTVR clara, ob id non indigent declaratione. Solùm circa textum videtur notandum, illos terminos sic nominari, maior extremitas: minor, & mediū: eo φ in syllogismis perfectis, vt sunt Barbara, & Darij (vt dicemus) oportet sumere pro maiori extremitate terminū, qui sit superior ad mediū, & pro minori extremitate, qui sit inferior ad medium: vt in hoc syllogismo, Omne animal est substantia, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia. Maior extremitas, scilicet, ly substantia, est superior ad ly animal: & minor extremitas est, ly homo, inferior ad ly animal: quod est medium: licèt hoc non sit requisitum in omnibus syllogismis, vt pòst latiùs dicemus.

2. Nota. ¶Circa id quod dicitur, primam figuram esse, vbi medium in vna prædicatur, & in alia subijcitur, est notandum, aliquos posuisse quatuor figuras, vbi .s. prima sit, quando medium subijcitur in maiori, & prædicatur in minori: & quarta figura sit, quando prædicatur in maiori, & subijcitur in minori: vt si in syllogismo proposito diceremus sic, Omnis substantia est animal, Omne animal est homo: ergo Omnis homo est substantia. Sed tamen non est necesse quartam istam apponere figuram, cùm sufficienter in prima intelligatur: quia solùm per transpositionem fit, φ medium in maiori prædicetur, & in minori subijciatur. *Et in virtute illius regulæ antepædicamentali, Quādo alterum de altero prædicatur quidquid, prædicatur de prædicato prædicatur de subiecto, positis quibusdam limitationibus, de quibus suo loco.

Aliqui ponūt quatuor figuras esse vt Galen⁹.

Non est ponēda quarta figura.

Argumēt. ¶Et si quis contra illud quod dicitur, syllogismum ex tribus terminis constare, & tribus cathegoricis insurgat, dicēs hunc esse syllogismū: Cuiuslibet hominis albi equus currit, Petrus vel Paulus est homo albus: ergo Petri vel Pauli equus currit (In Darij) tamen plures quàm tres sunt termini. Similiter hic syllogismus, Omnis homo est risibilis, & omnis equus est hinnibilis: Petrus est homo, & brunellus est equus: ergo Petrus est risibilis, & brunellus est hinnibilis. hic nō sunt tres cathegoricæ, sed sex, & tamē vnus est syllogismus, ergo. Solutio. Dicēdū ad hoc, quādo dicitur syllogismū constare ex tribus terminis, & ex tribus propositionibus, intelligitur tanquam ex partibus essentialibus. Itaq; sine illis non potest fieri syllogismus. Sed tamen non sequitur ex hoc, quòd non possit habere plures terminos, & plures propositiones: dummodò sint debitè dispositi termini, & bene ordinatæ propositiones. Et quidem in exemplo posito, virtualiter sunt duo syllogismi.

¶Ponūtur aliquæ regulæ generales ad omnes syllogismos, quas oportet memoriæ mandare.

TEXTVS.

EX puris particularibus, indefinitis, aut singularibus nihil sequitur. Ob id oportet alteram præmissarū esse vniuersalē. 1. Regula.

¶*Ex puris negatiuis nihil sequitur. Vnde oportet alteram præmissarum esse affirmatiuam.* 2. Regula.

¶*Si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio erit particularis, & non econtra.* 3. Regula.

¶*Si aliqua præmissarum fuerit negatiua, conclusio erit negatiua.* 4. Regula.

¶ *Medium nunquam debet poni in conclusione.* 5. Regula.

SIcut istæ regulæ docent, sic euenit in omnibus modis, & in omni figura, vt infrà declaratur. Nā in omni modo semper aliqua pręmissarum est vniuersalis, & semper aliqua præmissarū est affirmatiua: vel vtraq;: saltim nunquam vtraq; negatiua. Item, nunquam conclusio est affirmatiua, nisi vtraq; pręmissarum fuerit affirmatiua. Et sic dicūt, φ conclusio sequit̃ partē debiliorē. Cùm ergo negatiua sit debilior affirmatiua, altera p̄missarū existēte negatiua, ipa cōclusio est negatiua. Et si altera p̄missarū fuerit particularis, cōclusio nō erit vniuersalis, sed particularis.

¶Ad debitam præmissarum dispositionē tam inter se, quàm in ordine ad conclusionem, quatuor conditiones sunt requisitæ.

¶Prima cōditio. Medium debet esse totale extremum in altera præmissarū. Defectu cuius, hæ non sunt præmissæ bene dispositæ: Cuiuslibet hominis quilibet equus currit, & cuiuslibet hoīs equus quiescit: ergo equus currit & quiescit: nam ly cuiuslibet hominis, quod assumitur pro medio, non est totale extremum in altera præmissarū. Instatur hîc, Cuiuslibet hominis animal est albū, hoīs animal est nigrū: ergo animal nigrū est albū. Casu φ quilibet habeat animal albū, & vnus homo habeat etiam nigrum. 1. Conditio.

¶Secunda

2. Cōditio. ¶Secunda est, ꝙ medium sub ratione medij nō intret conclusionem: de per accidens tamē non inconuenit: vt si ponatur ad seruandam ampliationem, aut restrictionem: vt hic, Pater generat, pater est essentia Diuina: ergo essentia Diuina est pater qui generat, ly pater medium, intrat conclusionem: nam si non intraret, & diceres: ergo essentia Diuina generat, antecedens esset verum, consequente existente hęretico. Si tamen intraret medium, conclusionem: absque necessitate, non rectè cōcluderetur: vt hic, Omnis homo disputat, Petrus est homo: ergo Petrus est homo qui disputat: sed oportet concludere solùm: ergo Petrus disputat.

3. Conditio. ¶Tertia conditio. Id quod se tenet ex parte medij in maiori: debet se tenere ex parte minoris extremitatis in cōclusione: & quod se tenet ex parte medij in minori: debet applicari maiori extremitati in conclusione, & debet concludi minor extremitas in eodem casu, quo sumitur medium in maiori, & maior exrremitas in eodem casu, quo stat medium in minori: vt Cuiuslibet hominis equus currit: Petrus est homo, ergo Petri equus currit. Omnis homo est animal, brunellus est hominis equus: ergo brunellus est animalis equus.

4. Conditi. ¶Quarta conditio. Extremitates debent esse totalia extrema, tam in præmissis, quàm in cōclusione, tusi id ponatur ad seruandam logicalem proprietatem, vel aliquid ponatur cum medio, quod debeat applicari extremitatibus: iuxta prædicta in tertia conditione. Ex quo iste syllogismus non tenet in Baroco: Cuiuslibet hominis equus currit, & risibilis equus non currit, ergo risibile non est homo: nam si totalia subiecta sumantur in præmissis pro extremitatibus, non sunt totalia extrema in conclusione, & sic solæ determinationes nō sunt totalia extrema in præmissis. * Antecedens est verum & consequēs falsum. Casu quod quilibet habeat duos equos, & vnus currat, & alius non.

CAP. II.

De defectibus Syllogismorum.

PONVNTVR DEfectus, qui solent contingere: ob quod syllogismus bon⁹ nō est. Et quidam vocantur intrinseci: alij extrinseci.

Defectus intrinseci. ¶Intrinseci illi sunt, qui committuntur inter præmissas ex parte medij, ob quod præmissæ redduntur inhabiles ad inferendam conclusionem.

¶Primus est, quando medium tenetur æquiuocè, quia tunc est virtualiter argumentari in quatuor terminis. Quare istæ præmissæ non sunt sufficienter dispositæ. Omnis homo est totus in quantitate, Petrus est homo: quia ly homo, in prima materialiter: in secunda personaliter. Item sic, Omnis canis est latrabilis, sidus cæleste est canis, &c. Non sequitur, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: asini sunt Episcopi: ergo asini sunt sacerdotes. 1. Defect.

* Et similiter quòd non sit terminus analogus analogia plurium rationum: nō valet, Omne sanū est animal, vrina est sana, ergo vrina est animal. Dixi analogia plurium rationum, quia si est vnius licèt inæqualiter participetur: vt ens in via S. Tho. bene valet, Cuilibet enti debetur esse, substātia est ens, ergo substantiæ debetur esse. Idem concluditur de accidente.

¶Secundus defectus est, quando mediū in vna præmissarum accipitur vnicè: in alia nō vnicè. Ob id hæ, Hominis equus nō est animal, & quilibet equus hominis est hinnibilis, non sunt dispositæ in Bocardo: quia mediū in maiori pluribus, & in minori vnica. 2. Defect.

¶Tertius defectus est, quando mediū in nulla præmissarum distribuitur cōpletè. Ob id istæ nō sunt habiles, Homo est risibilis, lapis homo non est. Et ob id istæ etiam non sunt habiles. Vterq; homo disputat, Omne risibile est hō: quia ly homo, in nulla complete distribuitur. 3. Defect.

¶Quartus defectus. Quando medium vbi non distribuitur, accipitur magis amplè, quàm vbi distribuitur, aut minùs restrictè: ita vt stet supponere pro aliquo, vbi non distribuitur, pro quo non supponit, vbi distribuitur. Quare hæ non sunt dispositæ, Omne animal est homo: Omnis equus possibiliter est animal. 4. Defect.

¶Quintus est, quando medium in præmissa affirmatiua accipitur magis amplè, quàm in negatiua. Quare istæ, Omnis homo possibiliter est animal, Nullus homo est animal, non sunt dispositæ in Camestres. 5. Defect.

¶Sextus defectus est, quando nulla præmissarum est affirmatiua: quia (vt dictum est) ex puris negatiuis nihil sequitur. Quare necessarium est, non solùm quòd non sint ambæ formaliter negatiuæ, sed quòd neq; virtualiter. Ratio huius est, vt adducit S. Thom. opusc. 47. Quia conclusio affirmatiua non infertur nisi propter cōuenientiam extremitatum in vno tertio: ob id ambæ oportet sint affirmatiuæ, quando cōclusio est etiam affirmatiua. Conclusio negatiua non infertur, nisi quia altera extremitatum disconuenit alicui tertio, cui altera conuenit. Et ob id altera præmissarum oportet sit affirmatiua. Sic 6. Defect. S. Thom.

ua. Sic est verum, quòd si conclusio est affirmatiua, vtraque præmissarum erit affirmatiua: & si cóclusio fuerit negatiua, necessariò altera præmissarum erit negatiua.

* Etiam est alius defectus, si præmissæ sint hypotheticę, & conclu. cathegorica: ob id noo sequitur, omne animal si est rudibile est asinus: omnis homo est animal si est rudibile: ergo oīs homo est asinus in Barbara. ¶ Est etiam defectus, quãdo medium vel pars medij, ponitur in conclusiõe: ob id non sequit̃ in Baroco: omnis homo differt ab asino: brunellus non differt ab asino: ergo brunellus non differt ab homine. Quia differt est pars medij, & deberet concludi, ergo brunellus noo est homo.

CAP. III.

De defectibus extrinsecis syllogismorum.

DEFECTVS EXTRINSECI sunt, qui committuntur in modo subsumendi inter præmissas, & ex parte medij.

1. Defectus. ¶ Primus est: quando aliqua extremitatum tenetur æquiuocè. Ob id non sequitur. Nullum rationale est nomen, homo est rationalis: ergo homo nõ est nomen. Nam ly homo, minor extremitas, sumitur in minori personaliter: & in conclusione materialiter.

2. Defect. ¶ Secundus defectus. Quando aliqua extremitatum in præmissis accipitur vnica, & in conclusione pluribus, aut econtra. Ob id non sequitur, Omne hinnibile est animal, hominis equus non est animal: ergo aliquis hominis equus non est hinnibilis. Sumitur enim in minori pluribus, & in conclusione vnicè. Quia determinatur illo signo, aliquis, &c. Vt oos diximus suprà.

3. Defectus. ¶ Tertius. Quaodo arguitur à non distributo ad distributum. Ob id noo sequitur, Omnis homo est animal, Equus nõ est homo: ergo Equ' non est animal, ex parte de ly animal, est argumentum à non distributo ad distributum.

4. Defect. ¶ Quartus committitur. Quando argumẽtum est a cõfusa ad determinatam: vt sic, Omnis homo est animal, Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est .b. animal.

5. Defect. ¶ Quintus defectus. Quando arguitur à nõ amplo ad amplum, cum distributione ampli, siue affirmatiuè, siue negatiuè. Ob id non sequitur. Omnis homo possibiliter est risibilis, Omne animal est homo: ergo Omne animal possibiliter est risibile. Itẽ non valet, Omnis homo possibiliter est risibilis, Nullum aoimal est risibile: ergo Nullum animal possibiliter est homo. Ibi ex parte minoris extremitatis, scilicet de ly animal, arguitur à non amplo ad amplum.

¶ Sextus defectus est, arguẽdo ab amplo ad nõ amplum affirmatiuè, siue sit cum distributiõe, vel sine ea. Non sequitur, Omnis homo disputat, Omne album omnis homo est, vel fuit: ergo Omne album disputat: casu quòd nullus sit albus modò, & fuerit olim. 6. Defect.

* Potest etiam defectus poni: quando est permixtio extremitatum in parte vel in toto: non sequitur in Barbara: Omne secũdum immediatè sequitur primum: Omne tertium, immediatè sequitur secundum: ergo omne tertium immediate sequitur primum: quoniam maior extremitas, quæ est hoc immediatè, sequitur primum, replicatur secundum partem in minori, sed minor sic formetur: omne tertiũ est secũdũ.

CAP. IIII.

De modis primæ figuræ.

TEXTVS.

Prima figura habet nouẽ modos. quatuor concludunt directè, & reliqui indirectè. Concludere directè est, maiorem extremitatem prædicari de minori in conclusione. Indirectè concludere, est minorem extremitatem prædicari de maiori in conclusione. Concludere directè.

¶ Prima regula. Maiori existenti particulari, nihil sequitur. 1. Regula.

¶ Secunda. Minori existente negatiua, nihil sequitur. 2. Regula.

¶ Barbara, primus modus, constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersaliter affirmatiuam directè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substantia. Barbara primus.

¶ Celarent, secundus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam directè concludentibus. Vt, Nullum animal est lapis: Omnis hõ est animal: ergo Nullus hõ est lapis. Celarent, secundus.

Darij, tertius.

¶ Darij, tertius modus, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directè concludentibus. Vt, Omne animal est substantia: Quidam homo est animal: ergo Quidam homo est substantia.

Ferio, quartus.

¶ Ferio, est quartus modus, constans ex vniuersali negatiua maiori, & particulari affirmatiua minori directè concludentibus particularem negatiuam. Nullum animal est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Quidam homo non est lapis.

Baralipton quintus.

¶ Baralipton, quintus modus, constat ex maiori & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam indirectè concludētibus. Vt, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo. Et reducitur ad primum modum, scilicet ad Barbara, per conuersionem conclusionis per accidens.

* Sed nota, quòd hoc potest habere duplicem sensum: vnum, quòd conclusio de Baralipton conuertatur per accidens in vniuersalem affirmatiuā: & hic sensus est falsus: quia propositio particularis affirmatiua non cōuertitur nisi per simplicem conuersionem, in particularem affirmatiuam. Secundus sensus est, quòd conclusio de Baralipton, conuertat vniuersalem affirmatiuam per accidens: & hic sensus est verus: nam vniuersalis affirmatiua, per accidens conuertitur, in particularem affirmatiuam: vt, Aliqua substātia est homo: ex ista, Omnis homo est substantia, & ita vniuersalis, est conuersa, & particularis est conuertēs: est ergo sensus, quòd Baralypton, reducitur ad Barbara, per conuersionem conclusionis actiuam, per accidens: & non passiuam: quia si non conuertatur in vniuersalem affirmatiuam: conuertit tamen vniuersalem affirmatiuam, per accidēs. Hic est sensus Boetij in libro suo de Syllogismo cathegorico: vbi agens de quinto modo primæ figuræ Baralipton, inquit: quintus modus ex duabus vniuersalibus affirmatiōibus est, particularem colliges hoc modo, si a. fuerit in omni. b. & b. fuerit in omni c. posset concludi, quòd a. esset in omni c. sed quoniam ista vniuersalis propositio, vt dictum est, particulariter, in particularē conuertitur, prætermisso eo quòd. a. terminus de omni. c. termino prædicatur: conclusio esse dicitur, quòd. c. terminus de quodam. a. termino prædicatur: quod hoc exemplo monstrandum est. Si enim sint propositiones, sic: Omne iustum bonum est: Omnis virtus iustū est: posset etiam concludi: quòd Omnis virtus bonum est. sed quoniam ista ꝓpositio, sibi particulariter conuertitur, id est conuertitur in particularem, fit: vt quoddam bonum sit virtus. Et sic cōclusio particularis syllogismi, colligitur ex duabus vniuersalib⁹ affirmatiuis. Hæc Boetius. Ex quibus constat, quod particularis affirmatiua, quæ est conclusio, de Baralipton. Non est conuersa in vniuersalem affirmatiuam, vt reducatur ad Barbara: sed quoniam est conuertens vniuersalem affirmatiuam. Vnde potest concludi vniuersalis affirmatiua, quæ est conuersa: & tunc Syllogismus est in Barbara: & potest cōcludi particularis affirmatiua, quæ est conuertens, vniuersalem affirmatiuam: & tunc argumentum est in Baralipton.

Celantes sextus.

¶ Celantes, sextus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuam indirectè concludentibus. Vt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter, id est ad Celarent.

Dabitis. 7.

¶ Dabitis, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & ex minori particulari affirmatiua, concludentibus indirectè particularē affirmatiuam. Omne animal est substātia: Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo. Reducitur ad tertium modū primæ figuræ: conclusione conuersa simpliciter, id est ad Darij.

Fapesmo. 8.

¶ Fapesmo, constat ex vniuersali maiori affirmatiua, & minori vniuersali negatiua, cōcludentibus indirectè particularem negatiuam. Vt, Omne animal est substantia: Nullus lapis est animal: ergo Aliqua substantia nō est lapis. Et reducitur ad modum quartū primæ figuræ, maiori conuersa per accidens, & minori simpliciter, & per transpositionē præmissarum, id est ad Ferio.

Frisesomorum. 9.

¶ Frisesomorum, nonus modus, cōstat ex maiori affirmatiua particulari, & minori vniuersali negatiua, concludentibus particularem negatiuam indirectè. Aliquod animal est substantia: Nullus lapis est animal: ergo Aliqua substātia nō est lapis. Et iste reducitur ad quar-

ad quartum modum, maiori & minori conuersis simpliciter, & per transpositionẽ præmissarum.1. ad Ferio.

* Nota quòd prima figura perfectior est secunda & tertia, saltim quoad quatuor modos perfectos. Primò quia in ea concluduntur, omnia conclusionum genera: vniuersalis affirmatiua, in primo modo: vniuersalis negatiua, in secundo: particularis affirmatiua in tertio: & particularis negatiua in quarto. Secũdò est perfectior, quia medium verè mediat inter extremitates, & iungit eas: non sic in alijs figuris. Quia in secunda, in vtraque præmissarum prædicatur, & in tertia in vtraque subijtur. Tertiò est perfectior: quia quatuor primi, non reducuntur ad alios modos: & omnes alij reducuntur ad illos quatuor: ideo prima figura quia perfectior, meritò in primo loco ponitur.

9. Modi in prima figura. ISTI omnes nouem modi ponũtur in prima figura: in qua mediũ subijcitur in vna præmissarum, & prædicatur in alia. Et ex istis nouem, quatuor concludunt directè, scilicet maiorem extremitatem de minori. Barbara, Celarent, Darij, Ferio. Et alij quinque concludunt

Quatuor directè, quinque indirectè concludunt. indirectè, scilicet, minorem extremitatem de maiori: & reducuntur ad quatuor primos perfectos per conuersionem, qui quinque sunt Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum. Et ista reductio signatur per literas cõsonantes appositas vocalibus, vt infrà dicemus.

* Et notabis quatuor primos ab Aristot. positos in primo Priorũ, quibus Boetius in libr. de Syllogismo cathegorico ex autoritate Theophrasti & Eudemi & assensu Porphyrij addit quinque modos concludentes indirectè, &c. Sed considerandum quod quidquid dicat Boetius, Arist. in primo Priorum de modis indirectè concludentibus in prima figura fecit mentionem, vt de Fapesmo, & Frisesomorum: quia dicit ibi concludi minorẽ extremitatem de maiori: & per conuersionem reducendos, vt infra dicemus. Ob id virtute, Aristote. posuit modos etiam indirectè concludentes, licet solùm duos expressè posuit: ex quibus Theophrastus est motus ad ponendum alios.

CAP. V.

De secunda figura, & de modis eius. 4.

SEquitur de secunda figura, cuius tales dantur regulæ.

1. Regula. *¶In secunda figura ex puris affirmatiuis nil sequitur.*

* Quia ex veris sequeretur falsum, vt Omnis homo est animal, Omnis asinus est animal, ergo Omnis asinus est homo.

Et in secunda figura semper concluditur negatiuè. *2. Regula.*

* Quia existente altera præmissarum negatiua, necessariò conclusio etiam erit.

¶In secunda figura, maiori existenti particulari nil sequitur. Cuius figuræ quatuor sunt modi. *3. Regula.*

* Aliâs ex veris concluderetur falsum, vt homo est albus: nullus Ethiops est albus: ergo nullus Ethiops est homo.

¶Cesare, primus modus secundæ figuræ, constat ex vniuersali negatiua maiori & minori vniuersali affirmatiua: directè concludentibus vniuersalem negatiuam. Nullus lapis est animal, Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. Reducitur ad modum secundum primæ figuræ, ad Celarent: maiori cõuersa simpliciter. *Cesare. 1.*

¶Camestres, secundus secundæ figuræ, cõstat ex vniuersali affirmatiua maiori, & minori vniuersali negatiua, directè concludentibus vniuersalem negatiuam. Reducitur ad Celarent per transpositionem præmissarũ, & conuersionem minoris simpliciter, & similiter conclusionis. Omnis homo est animal: Nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est homo. *2. Camestres.*

¶Festino, tertius modus secundæ figuræ, constat ex vniuersali maiori negatiua, & minori particulari affirmatiua, concludentibus directè particularem negatiuam. Nullus lapis est animal: Quidam homo est animal: ergo Quidã homo non est lapis. Reducitur ad quartum modũ, Ferio, maiori cõuersa simpliciter. *Festino. 3.*

¶Baroco, est quartus modus secundæ figuræ: constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari negatiua, concludentibus particularem negatiuam directè. Vt, Omnis homo est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo, Aliquis lapis non est homo. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ, ad Barbara, per reductionem ad impossibile. *Baroco. 4.*

¶Reducere per impossibile est, ex opposito cõclusionis cum altera præmissarum inferre op- *Reducere per impossibile quid.*

 posi-

positum alterius præmissæ. Sumatur oppositum conclusionis, Omnis lapis est homo: cum hac maiori, Omnis homo est animal: & arguetur sic, Omnis homo est animal: & Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: quæ conclusio est cõtradictoria minoris.

* Hic aduerte, quòd sicut prima figura perfectior secunda, & tertia, secunda etiam est tertia perfectior: primò quia in secunda concluditur vniuersalis negatiua, & particularis negatiua: in tertia autem solùm particularis affirmatiua, & negatiua: ergo facit minùs scire, quàm secunda: etiam est perfectior: quia in secũda, medium prædicatur: in tertia subijcitur. Sed nobilius est prædicari, quia habet naturam formæ, quàm subijci, quod habet naturam materiæ.

CAP. VI.
De tertia figura, & de modis eius. 6.

1.Regula. *DE TERTIA figura tales dantur regulæ, scilicet, quòd minori existente negatiua, nil sequitur.*

* Aliâs ex veris sequeretur falsum: vt hic, Omnis homo est animal: Nullus homo est asinus: ergo Asinus non est animal.

2.Regula. *Item, conclusio debet esse particularis.*

* Aliter ex veris sequeretur falsum, vt hîc, Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Omnis substantia est animal. Esset ergo inutilis modus arguendi: oportet ergo in tertia figura, sit conclu. particularis: siue affirmatiua, siue negatiua.

Et habet sex modos.

Darapti. 1. *¶Darapti, primus modus tertiæ figuræ, constat ex maiori, & minori vniuersalibus affirmatiuis, particularem affirmatiuam directè concludentibus. Omnis homo est substantia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, ad Darij, minori conuersa per accidens.*

Felapton.2. *¶Felapton, secundus modus tertiæ figuræ, cõstat ex vniuersali negatiua, maiori, & minori vniuersali affirmatiua, directè concludentibus particularem negatiuam. Vt, Nullus homo est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minori conuersa per accidens, id est ad Ferio.*

¶Disamis, est tertius modus tertiæ figuræ, cõstat ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua, concludentibus directè particularem affirmatiuam. Aliquis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Aliqua substãtia est animal. Reducitur ad tertiũ modum primæ figuræ, conuersa maiori simpliciter, & transpositis præmissis, id est ad Darij. Disamis. 3.

¶Datisi, quartus modus in tertia figura, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, directè concludentibus particularem affirmatiuam. Omnis homo est animal: Aliquis homo est substãtia: ergo Aliqua substantia est animal. Reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conuersa minori simpliciter, id est ad Darij. Datisi.4.

¶Bocardo, quintus modus, constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersali affirmatiua, directè concludentibus particularem negatiuam, sic. Aliquis homo non est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ, per impossibile. Sumatur oppositum contradictorium cõclusionis: Omne animal est lapis, cum minori, Omnis homo est animal, & infertur oppositum maioris, scilicet, Omnis homo est lapis. Et sic reducetur ad Barbara. Bocardo. 5.

¶Ferison, sextus modus tertiæ figuræ, cõstat ex minori vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua minori, inferentibus directè conclusionem negatiuam particularem. Nullus homo est lapis: Aliquis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis. Reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minore conuersa simpliciter, id est ad Ferio. Ferison.6.

¶Syllogismorũ concludentiũ particularẽ negatiuam indirectè, tales dantur regulæ.

¶Nullus syllogismus concludens particularẽ negatiuam indirectè, potest eam concludere directè: nec concludens eam directè, potest cõcludere indirectè. Quod debet intelligi, si solùm 1. Regula.

lùm concludant particularem negatiuam.

2. Regula. *¶Prima figura concludit omnia genera propositionum, scilicet, vniuersalem, particularem, affirmatiuam, & negatiuam.*

3. Regula. *¶Secunda figura concludit particularem negatiuam, & vniuersalem negatiuam.*

4. Regula. *¶Tertia figura, concludit particularem affirmatiuam, & negatiuam. Versus sunt, Barbara, Celarent, Dary, Ferio, Baralipton, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum. In prima. Cesare, Camestres, Festino, Baroco. In secunda. Darapti, Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. In tertia. Sunt decē & nouem dictiones: decem & nouem modis deseruientes.*

Quid p vocales in modis. *¶Sciendum, quòd per has vocales. a. e. i. o. intelliguntur quatuor genera propositionum.* A, Vniuersalē affirm. *Per vocalem. a. intelligitur vniuersalis affirmatiua, & per. e. vniuersalis negatiua,* E, Negatiuam. *& per. i. particularis affirmatiua, & per. o. particularis negatiua. Et in qualibet dictiōe sunt* I, Particularem affir. *tres syllabæ ad minus. Per primam illarum syl*O, Negatiuam. *labarum intelligitur maior propositio, per secundam minor, & per tertiam, cōclusio. Verbi gratia. Prima dictio, scilicet, Barbara, habet tres syllabas, in quarum qualibet ponitur a. & per. a. ter positum, significatur, quòd primus modus primæ figuræ constat ex duabus propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuam concludentibus. Et sic intelligitur de alijs dictionibus, secundùm vocales ibi positas.*

¶Sciendum, quòd quatuor dictiones à principio positæ incipiunt ab istis quatuor cōsonantibus. b. c. d. f. sicut omnes aliæ dictiones sequentes. Et per hoc intelligitur, quòd omnes modi, qui incipiunt per dictionem inchoatam per. b. debent reduci ad primum modum primæ figuræ. Et omnes qui per. c. ad secūdū: & qui per. d. ad tertium: & qui per. f. ad quartū.

¶Item. Vbicunq; ponitur. s. in illa dictione significatur, quòd propositio intellecta per vocalem immediatè præcedentem debet conuerti simpliciter. Et intellecta per vocalem immediatè præcedentem literam. p. debet cōuerti per accidens. Et vbicunq; ponitur. m. ibi debet fieri transpositio præmissarum.

¶Est transpositio in præmissis, facere de maiori minorem, & de minori maiorem. Et vbi Transpositio præmissarum. *cunque ponitur. c. significatur, quòd modus intellectus per illam dictionem, in qua ponitur, debet reduci per impossibile. Vnde versus.*

¶Simpliciter verti vult. s. p. verò per acci. m. vult transponi. c. per impossibile duci. Seruat maiorem, variatq; secunda minorem. Tertia maiorem variat, seruatq; minorem.

* Hic aduertendum Aristot. (contra illos qui Syllogismum vbi conclusio particularis præferebant) probare contrarium, scilicet, quòd vbi conclusio vniuersalis, ibi erit perfectior syllogizatio: quia magis facit scire. Secundò quia vniuersalis, est de magis ente, quàm particularis: qa vniuersale, magis est: quia incorruptibile, & abstrahit ab hic, & nunc: vt in prædicabilibus erit notum. Et tertia ratio fundatur, quia vniuersale, magis præseruat intellectum ab errore. Sed quia hæc latiùs in libris Posteriorum, pro nunc sufficiant: vt ex istis etiam intelligatur, præeminentia primæ figuræ in ordine ad alias: & modorum vbi vniuersale concluditur, in cōparationē, ad modum vbi particulare.

OMNIA videntur clara in textu. Solùm oportet considerare illum modum reducendi per impossibile in Baroco, & ī Bocardo. Et oportet notare, quòd quidam est syllogismus circularis: alius est syllogismus conuersiuus: alius per impossibile: alius expositorius.

¶Circularis syllogismus, est syllogismus ex cō- *Quid circularis syllogismus.* clusione propositi syllogismi cum conuertente alterius præmissæ, inferēs alteram præmissam. Vt si proposito hoc syllogismo, Omne risibile est substantia: Omnis homo est risibilis: ergo Omnis homo est substantia: arguas sic, Omnis homo est substantia: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est substantia: quia constat minor ex terminis cōuertibilibus in primo syllogismo, potuit talis syllogismus circularis formari. Et dicitur circularis: quia cùm sit ab. a. ad b. rursus sit. a. b. ad. a. vt in exemplo posito. de quo in libris Posteriorum.

¶Syllogismus conuersiuus est, quando ex con- *Syllogismus cōuersiuus.* trario, vel contradictorio conclusionis propositi syllogismi cum altera præmissarum infertur contrarium, aut contradictorium alterius præmissæ: vt Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est substātia: est formalis in Barbara, vt cōstat. Et hîc erit formalis: Omne animal est substantia: Nullus homo est substantia: ergo Nullus homo est ani

mal. in secunda figura, in Camestres. Et similiter hic. Omne animal est substātia: Aliquis homo non est substantia: ergo Aliquis homo nō est animal: in Baroco, in secunda figura. Etiam hoc conuenit cuilibet modo cuiuslibet figuræ, in virtute illius regulæ, In omni bona consequētia, ex opposito consequentis, sequitur oppositum antecedentis.

CAP. VII.
De reductione per impossibile.

Syllogismus per impossibile.

SYLLOGISMVS per impossibile est, qui cōstat ex cōtradictorio propositionis à respōdente negatæ, cum vna manifestè vera, inferens vnam manifestè falsam, ex cuius falsitate regreditur ad manifestandam veritatē propositionis negatæ. Vt si contra negantem hāc, Luna recipit lumen à sole: sic argueres. Omne quod per interpositionem alicuius opaci inter ipsum, & solem eclypsatur, recipit lumen à sole: sed luna non recipit lumen à sole per te: ergo non eclypsatur per interpositionem alicuius opaci inter ipsam, & solem: sed conclusio est falsa: ergo antecedens, & non maior: ergo minor, quæ est contradictoria propositionis negatæ. Hic est modus vsitatus. Et idem esset, si cōcesso à respōdente aliquo falso, ex ipso, & alio manifestè vero, infertur manifestè falsum. Vt si quis negaret hanc, Petrus est risibilis, tunc esset argumentum, Illa est falsa: ergo sua contradictoria est vera, scilicet, Petrus nō est risibilis. Tunc sic, Omne animal rationale est risibile: Petrus non est risibilis: ergo Petrus non est animal rationale. In Baroco, consequentia est bona: sed, consequens est falsum: ergo antecedens, & non pro maiori: ergo pro minori: ergo eius contradictoria est vera, Petrus est risibilis, quam negabas. Iste modus differt ab illo, quo reducitur Bocardo: quia hic non est necessarium duos formare syllogismos: sed in modo conuersiuo de Baroco, & Bocardo est necessarium.

¶ Duo modi, scilicet, Baroco, & Bocardo, primus secundæ figuræ, & secundus tertiæ, reducūtur ad Barbara, per impossibile, qui modus, cōuersiuas etiam dicitur: quod contingit per hoc, quòd ex contradictorio conclusionis illius qui reducitur, & altera eius præmissa, infertur contradictoria alterius. Vnde Baroco ad Barbara fit seruata maiori: & pro minori sumendo oppositum cōclusionis, inferendo oppositum minoris. In Bocardo tamen fit seruando minorē, & pro maiori assumendo contradictorium cōclusionis, & inferendo oppositum maioris in Barbara. Et id denotant illa verba in vltimo versu: Seruat maiorem, variatq; secunda. s. figura, minorem. Et. s. in Baroco: quia est secundæ figuræ, in Bocardo, tertiæ, maiorem variat, seruatque minorem.

Quomodo Baroco ad Barbara.

¶ Exempli gratia, si quis in Baroco negat hanc consequentiam, Omnis homo est animal: lapis non est animal: ergo lapis non est homo: concedit antecedens esse verū, & consequens falsum. Ad impossibile potest ad Barbara reduci. Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo: ergo omnis lapis est animal. Tunc sic, Hæc consequentia est bona in Barbara, sed consequens est falsum, Omnis lapis est animal: ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori. s. Omnis lapis est homo, & illa est contradictoria, quam negabas, quæ erat cōsequens in Baroco: ergo illa conclusio in Baroco erat vera, quā tu negabas. Sic similiter in Bocardo, in tertia figura: Homo non est lapis: Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal nō est lapis. Si quis negaret consequentiam, consequenter sequeretur antecedens esse verum, & consequens falsum. Tunc sic, consequens est falsum. s. Animal non est lapis. Formo in Barbara hanc consequentiam, Omne animal est lapis, quæ est contradictoria conclusionis: & pono minorē, Omnis homo est animal: sequitur, ergo omnis homo est lapis. Ista est bona consequentia in Barbara, & consequens est falsum: ergo antecedēs: & non pro minori, ergo pro maiori: & illa maior erat contradictoria illius quam negabas: ergo sequitur q̄ illa negata erat vera. s. aliquod animal nō est lapis. Et sic ad impossibile deductus est respondens, per hoc quòd negauit illam, nā deberet cōcedere. Sed operæpretium est latiùs explicare in sequenti capitulo.

Quomodo Bocardo ad Barbara.

CAP. VIII.
De modo reducendi alios modos ad. 4. perfectos ostensiuè.

MODVS REDVCENDI syllogismos omnium modorū ad illos quatuor perfectos, excepto Baroco, & Bocardo, vocatur reductio ostensiua, vt dictū est. Fundatur in illa cōsequētiarū regula, siue maxima: Quicquid sequitur ad cōsequēs bonæ consequentiæ, sequtur ad eius antecedens. Quod patet in reductiōe Cesare, ad Celarent:

Notādum.

Celarent: nam præmissæ in Cesare dispositę in bona consequentia inferant præmissas de Celarent: sunt enim eędem, nisi quòd maior est, conuersa simpliciter in Cesare: vt sic, Præmissæ in Celarēt sunt, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal. In Cesare sunt, Nullus lapis est animal: Omnis homo est animal. Si maior conuertatur simpliciter, vt notat ly. s. est, Nullum animal est lapis. Tunc istæ duæ, Nullum animal est lapis, & Omnis homo est animal, sunt præmissæ de Celarent, quæ sequutæ sunt ex illis de Cesare: sed ad illas de Celarent sequitur conclusio, Nullus homo est lapis: ergo etiā sequetur ad præmissas de Cesare, eadem conclusio: Nullus homo est lapis. Et sic iste syllogismus de Cesare, conuersus est ad perfectum de Celarent: quia quicquid sequitur ad consequēs bonæ consequentiæ, sequitur ad antecedens. Et isto modo probabitur in omnibus alijs modis. Nam per bonam consequentiam conuertēdo, vel præmissas transponendo, præmissæ modi imperfecti, inferunt præmissas modi perfecti. Et tunc cùm ex præmissis modi perfecti sequatur conclusio directè: sic etiam eadem debet sequi ex præmissis modi imperfecti: cùm quicquid sequatur ad consequens bonæ consequentiæ, sequatur ad eius antecedens.

¶ Sic similiter in reductione de Baroco, & Bocardo ad Barbara per impossibile fit in virtute illius maximæ in Dialectica, In omni bona cōsequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedētis, vt Homo currit: ergo Homo mouetur: sed Nullus homo mouetur: ergo Nullus homo currit. Cùm ergo reducitur Baroco ad Barbara, sumitur maior, put iacet, & pro minori sumitur oppositum conclusionis de Baroco, & infertur oppositum minoris in Barbara, Omnis homó est animal: Aliquis lapis non est animal: ergo Aliquis lapis non est homo, fit sic, Omnis homo est animal: Omnis lapis est homo: ergo Omnis lapis est animal: in Barbara. Si ergo quis negaret consequentiam de Baroco: sequeretur ergo, quòd antecedens esset verum, & consequens falsum: tunc formo istam consequētiam, Omnis homo est sensibilis: Aliqua substantia non est sensibilis: ergo Aliqua substantia non est homo. Hic tenet in Baroco. Si quis neget, tunc sequitur antecedens verum, & consequens falsum. Ergo ista est vera, Aliqua substantia non est sensibilis, & hæc est falsa, Aliqua substantia non est homo. Tunc capio contradictoriam: Omnis substantia est homo; & facio argumentum, Omnis homo est sensibilis: & Omnis substātia est homo: ergo Omnis substātia est sensibilis: in Barbara. Iste syllogismus tenet in Barbara, sed consequens est falsum: ergo & antecedens: & non pro maiori, ergo pro minori: & minor est contradictoria conclusionis de Baroco, quam dixisti falsam: ergo duæ contradictoriæ sunt simul falsæ: sed hoc nō potest esse, ergo syllogism⁹ in Baroco erat bonus, & reducitur ad Barbara per impossibile. Tamē Bocardo reducitur per hoc, quòd sumitur pro maiori oppositum conclusionis, & pro minori ipsa, vt iacet, & infertur oppositum maioris, vt suprà diximus. Quod istis versibus declaratur. *Seruat maiorem, variatq́ secunda minorem. Tertia maiorem variat, seruatq́ minorem.* Sicut ergo isti duo modi sic reducti sunt: possunt, & omnes alij modi in omni figura: & reducuntur ad illos quatuor perfectos, licèt non eadem consideratione: sicut diximus de alijs.

Modus reducēdi per impossibile

Pro. 5. primæ figuræ Nesciebatis

¶ Pro quo ponuntur quædā voces, & pro quinque modis primæ figuræ hæc dictio, Nesciebatis, ponitur. Vbi sunt quinque syllabæ, deseruientes quinque modis. Prima deseruit pro primo modo imperfecto Baralipton, & quia ly. e. denotat vniuersalem negatiuam, significat, q debet ad Celarent reduci: quia ibi inuenitur cōclusio negatiua vniuersalis. Secunda syllaba est ci. deseruit secundo modo imperfecto. s. Celantes. Et quia. i. denotat particularem affirmatiuam, & in nullo quatuor, conclusio est particularis affirmatiua, nisi in Darij, denotatur, quòd Celantes debet reduci ad Darij per impossibile. Et quia tertia syllaba est. e. denotat conclusionem vniuersalem negatiuam, deseruit tertio modo imperfectorum. s. Dabitis, debet reduci ad Celarēt. Quarta syllaba est. ba. deseruit quarto modo. s. Fapesmo. Et quia. a. est vniuersalis affirmatiua, & solùm concluditur in Barbara, denotat Fapesmo debere reduci ad Barbara. Quinta syllaba est. is. & deseruit quinto modo. Frisesomorum. Et quia. i. dicit particularem affirmatiuam, quæ solùm concluditur in Darij: est signum, quòd Friseso. debet reduci ad Darij per impossibile.

Baralipton. Celantes. Dabitis. Fapesmo. Friseso.

¶ Pro modis secundæ figuræ, ponitur dictio Odiebā, vbi sunt quatuor syllabæ, quia solùm quatuor modi in secunda figura. Prima. o. denotat conclusionem negatiuam particularem, & deseruit pro primo secūdæ. s. Cesare. Et quia particularis negatiua solùm in Ferio infertur: hinc est, quòd Cesare, ad Ferio reducitur p impossibile. Secunda syllaba est. i. deseruit secundo modo secundæ figuræ. s. Camestres. Et qa. i. particularem affirmatiuam denotat, & nō concluditur nisi in Darij: debet reduci ad Darij. Tertia syllaba est. e. deseruit tertio modo. s. Festino. Et quia denotat vniuersalem negatiuam, & solùm concluditur in Celarent, debet reduci ad Celarent. Quarta syllaba est. a. significat vniuer-

Pro secūda figura. Odiebam. Cesare. Camestres. Festino.

Baroco. vniuersalem affirmatiuam, & deseruit Baroco. Et quia vniuersalis affirmatiua solùm in Barbara concluditur, debet reduci ad Barbara.

Pro tertia figura Letare Romanis *Darapti.* *Felapton.* *Disamis.* *Datisi.* *Bocardo.* *Ferison.*

¶Pro tertia figura, quæ habet sex modos, ponuntur istæ duæ dictiones. s. Letare Romanis. Et quia in prima est. e. deseruit primo modo tertiæ. s. Darapti. Et quia. e. vniuersalem negatiuam, debet ad Celarent reduci: vbi conclusio est talis. Secunda syllaba. a. secundo modo. s. Felapton, & quia. a. dicit vniuersalem affirmatiuam, & hæc solùm concluditur in Barbara, ad Barbara debet reduci. Sequitur tertia. e. quæ deseruit Disamis, qui ad Celarent. Et Datisi, ad Ferio. Bocardo ad Barbara, & Ferison, ad Darij.

¶Supposito ergo, quòd in reductione in secunda figura seruatur maior, & minor variatur: vt in Baroco. & in tertia maior variatur, & seruatur minor, vt in Bocardo, fit reductio Cesare ad Celarent, Nullus lapis est animal: & Omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Cõclusio est vniuersalis, eius contradictoria erit particularis: & debet esse minor in syllogismo perfecto, & maior: secunda est vniuersalis negatiua. Istæ duæ præmissæ dispositæ sunt in Ferio: ergo Cesare reducetur ad Ferio, Nullus lapis est animal: Aliquis homo est lapis: ergo Aliquis homo non est animal. Ista est bona consequentia in Ferio: ergo prima in Cesare erat bona, cùm hîc solùm facta est argumentatio ex opposito consequentis ad oppositum antecedentis.

Cesare ad Ferio.

¶Si vis reducere in tertia figura Darapti, fiet, Omnis homo est animal: Omnis homo est substantia: ergo Aliqua substantia est animal. Fiet reductio sumendo pro maiori oppositum conclusionis, scilicet, Nulla substantia est animal: & pro minori ipsam minorem de Darapti, Omnis homo est substantia. Istæ duæ sic dispositæ, solùm in Celarent inueniuntur: ergo, Darapti per impossibile reducetur ad Cesare, inferendo ex opposito conclusionis cum minori, oppositum maioris: Nulla substantia est animal, Omnis homo est substantia: ergo Nullus homo est animal: cùm ista sit bona consequentia, ergo illa quæ erat in Darapti.

Darapti ad Celarent.

Exemplum in prima figura.

¶Sit exemplum in prima figura, in Baraliptõ. Omne animal est substantia: omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo. Capio maiorem contradictorium conclusionis: & minorem vt iacet, Nulla sub stãtia est homo: & Omnis homo est animal: ergo Nullum animal est substantia, quod erat contradictorium maioris. Sufficit enim in reducendo ad impossibile inferre contrarium, vel contradictorium antecedentis. Hic ergo syllogismus de Baralipton, Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: ergo aliqua substantia est homo: reducitur ad Celarent, sumendo maiorem, & contradictorium conclusionis. Nulla substãtia est homo: & omnis homo est animal: ergo nullum animal est substantia, quod est contrarium maioris de Baralipton. Sic potest in alijs modis dari exemplum, sumendo pro maiori contradictorium, sicut in tertia figura fit, reducendo Bocardo: vt hîc contingit: nunc inferendo contradictoriam, sicut in alijs modis: nunc contrariam sicut in exemplo posito.

¶Vel si vis Baralipton reducere ad Celarent alio modo, fiet assumendo contradictoriũ conclusionis pro maiori, & pro minori maiorem in Baralipton: & inferas contrarium minoris, non immediatè, sed infertur vna, ex qua immediatè infertur contrarium ipsius minoris. Verbi gratia. Iste syllogismus in Baralipton, Omne animal est substantia: & Omnis homo est animal: ergo quædam substantia est homo, reducitur sic. Nulla substantia est homo: & Omne animal est substantia: ergo Nullum animal est homo. Quæ non est immediatè contraria minoris de Baralipton. s. huius, Omnis homo est animal. Sed tamen quia ista: Nullum animal est homo, immediatè infert istam per conuersionem simplicem: Nullus homo est animal: quæ est contraria minoris de Baraliptõ. s. Omnis homo est animal, sequitur Baralipton reduci ad Celarent per impossibile.

¶Celantes modus secundus imperfectus reducitur ad Darij, non eodem modo, sicut in Baralipton dictum est: sed sumendo pro maiori minorem de Celantes, & pro minori contradictorium conclusionis, & inferendo oppositum maioris: non quidem immediatè, sed inferendo mediatè propositionem, ad quam per bonam consequentiam inferatur contradictoria maioris de Celantes. Exempli gratia. In Celantes, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus lapis est homo. Reducitur ad Darij sic, Omnis homo est animal: Aliquis lapis est homo: ergo Quidam lapis est animal: ex qua sequitur, conuersione simplici, Quoddam animal est lapis. Sic etiam poteris Dabitis ad Celarent. Et Fapesmo, ad Barbara. Et Frisesomorum ad Darij, vt dictum est. Ex quibus euadit exploratum, quomodo non solùm Baroco, & Bocardo, reducuntur ad Barbara, modum perfectum: sed etiam omnes alij modi reduci possunt: quia in virtute illius regulæ, seu principij, In omni bona consequentia oppositum consequentis infert oppositum antecedentis. Hæc ad ingenia exercenda sint posita & si non admodum necessaria videantur.

CAP.

CAP. IX.
De arte inueniendi medium.

Quomodo inuenietur medium.

SED QVIA ARIſtotel. in Prioribus oſtendit coniugationes, in quibus non ſequitur cõcluſio ex præmiſſis, vtilis eſt inuentio talium terminorum, vbicunque fiat inutilis coniugatio: contra regulas ſyllogiſmorum prius aſſignatas. Sunt ergo accipiendi duo termini diuerſi, ſcilicet, duæ ſpecies ſub genere vno: quæ differant differentia, vel proprio, vel accidente: Vt, homo, equus, animal. Vel duo termini, quorum alter de altero prædicetur, ſiue cõuertibiliter, ſiue non, cum extraneo vtriuſq;. Vt, homo, riſibile, lapis. Vel accipiendi ſunt duo termini, quorum alter de altero prædicetur, ſiue conuertibiliter, ſiue non, cum ſuperiori ad vtrunq;. Vt, homo, riſibile, ſubſtantia. Vel, homo, animal, ſubſtantia. Per hanc enim regulam diſiunctiuam, cuicunq; generi applicetur, ſiue ſubſtantiæ, ſiue quãtitati, ſiue alicui aliorum, ſemper inueniuntur termini, per quos inutilis coniugatio demonſtratur non tenere. Et tales terminos appellat Ariſtot. terminos in quibus non.

Termini in quibus non.

Quid eſt inuenire terminos in q; bus non.

¶ Et nota quod inuenire terminos in quibus non, eſt acceptis tribus terminis facere coniugationem, in qua præmiſſæ ſunt veræ, & concluſio falſa, manente eadẽ qualitate, & quantitate propoſitionum. Verbi gratia. Hæc eſt inutilis coniugatio, Nullus homo eſt equus: Nullus lapis eſt homo: ergo Nullus lapis eſt equus. Et iſti ſunt termini in quibus ſic. Et cõtra hanc inutilem coniugationem accipiuntur termini in quibus non, per ſecundum mẽbrum regulæ, Homo, equus, & riſibile, & arguitur ſic. Nullus equus eſt riſibilis: Nullus homo eſt equus: ergo Nullus homo eſt riſibilis: vbi præmiſſæ ſunt veræ, & concluſio eſt falſa: ſeruata eadem qualitate, & quantitate propoſitionum in vtraque coniugatione, & vtrobiq;, manente eadem figura.

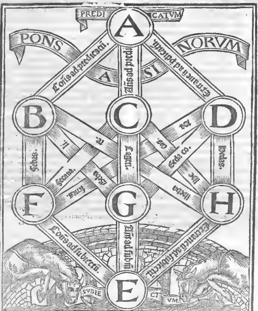
HIc Petrus Hiſpanus poſt Ariſtotelem docet, quomodo quis intelliget coniugationem aliquam præmiſſarum eſſe inutilem ad inferendam concluſionem: quod eſt dare terminos in quibus omni, & terminos in quib⁹ nulli. Quod tamen non poteſt intelligi, niſi prius poſita fuerit ars inueniendi medium, quam Ariſtote. in fine primi Priorum tradit.

¶ Ars inueniendi medium eſt ars, qua, propoſitione quauis propoſita, inueniatur terminus qui ſit medium ad concludendum illam in aliquo certo modo. Vt ſi vis concludere in Darij hanc propoſitionem, Animal eſt ſubſtantia, quis nam terminus debet eſſe medium. Aut ſi vis concludere in Darapti, quis nam alius. Et omiſſis alijs conſiderationibus ibi ab Ariſtote. traditis, hæc ars ſex regulis continetur, deſignatis per has dictiones, Fecana, Cageti, Daſenes, Hebare, Gedaco, Gebali. Quibus addũtur aliæ tres, ſcilicet, Febas, Hedas, Hecas: deſignãtes tres inutiles combinationes. Quæ nouem dictiones in ſequenti figura diſponuntur.

Ariſt. pri. prio. capit. 28. 29. 31.

Sequitur ars inueniendi medium in figura diſpoſita.

FIGVRA AD INVE-
NIENDVM MEDIVM.

HAEC FIGVRA olim pons asinorum vocabatur, eo quòd homines tardi ingenij succumberẽt, nec valerent intelligere: verùm successu temporis sic elucidata est, vt ab omnibus intelligi possit, si modò apponant conatũ.

¶ In capite signatur. A. litera, quæ designat prædicatum propositionis syllogizandæ. In pede ponitur. E. quæ significat eiusdem subiectum, quæ sunt duæ primæ vocales cuiuslibet dictionis positæ. Tertia vocalis, denotat quãtitatem, & qualitatem propositionis syllogizandæ.

Nota quid sit ãns ad aliud. ¶ Præterea venit notandum, quòd terminus qui alium infert, dicitur antecedens ad ipsum tanquã inferior ad superiorem: vt homo ad ãnimal. Aut dicitur conuertibilis, ad conuertibilẽ. Et qui infertur, dicitur consequens ad ipsum: sicut superior ad inferiorem, aut conuertibilis ad conuertibilem. Et qui non verificatur de alio, dicitur extraneus ad ipsum. Vnde in qualibet dictarum dictionum, sunt duæ harum sex consonantium, scilicet. b. c. d. f. g. h. Quarũ tres primæ semper præponũtur literæ. a. Et. b. significat consequens ad prædicatum, &. c. antecedens ad prædicatum, &. d. extraneum ad prędicatum. Et tres vltimæ consonantes præponuntur literæ. e. Et. f. significat consequens ad subiectum. Et. g. antecedens ad subiectum. Et. h. extraneum ad subiectum. Est ergo prima regula.

1. Regula. ¶ Ad concludendum vniuersalem affirmatiuã, quæ solùm contingit in Barbara, sume pro medio consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum. Quod denotat dictio Fecana. *Fecana.* Vt ad concludendum, Omnis homo est substãtia, sume pro medio animal, & ad concludendum, Omnis homo est animal, sumatur risibile.

2. Regula. ¶ Ad concludendum particularem affirmatiuã in tertia figura, sumendum est medium, quod sit antecedens ad vtrunque: vt designat Cageti. *Cageti.* Vt si debet concludi, Aliquod animal est substantia, sume pro medio homo, & si vis concludere, Homo est animal, sume pro medio risibile. Vt in Darapti sic. Omnis homo est substantia, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est substantia.

3. Regula. ¶ Ad concludendum vniuersalem negatiuam in Celarent, aut in Cesare, sumendum est pro medio extraneum ad prædicatũ, & consequens ad subiectum: vt patet per Dafenes. *Dafenes.* Vt ad concludendum, Nullus homo est lapis, sume pro medio animal, vel risibile. Vt sic, in Celarent, Nullum animal est lapis: Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis.

4. Regula. ¶ Si autem debeat concludi in Camestres in secunda figura, aut in Celantes indirectè: in prima, medium debet esse extraneum ad subiectũ & ad prædicatum consequens, quod denotatur in Hebate. *Hebare.* Vt ad concludẽdum, Nullus homo est lapis, sume pro medio insensibile, in Celantes: Nullum insensibile est lapis: Omnis homo est insensibilis: ergo Nullus lapis est homo. Et in Camestres in secunda figura, Omnis lapis est insensibilis: Nullus homo est insensibilis: ergo Nullus homo est lapis.

5. Regula. ¶ Ad concludendum particularem negatiuam in tertia figura, sumendum est medium, quod sit antecedens ad subiectum: & ad prædicatum extraneum. Vt patet per Gedaco. *Gedaco.* Vt ad concludendum Animal non est lapis, sumatur pro medio, homo, vt in Felapton, Nullus homo est lapis, Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal non est lapis.

6. Regula. ¶ Ad inferendum particularem affirmatiuam indirectè, vt in Dabitis, sumendum est medium quod sit antecedens ad subiectum, & consequens ad prædicatum. Vt significatur per Gebali. *Gebali.* Vt ad concludendum, Aliqua substantia est homo: pro medio sume animal, antecedens ad subiectum: & consequens ad prædicatum, in Dabitis, Omne animal est substantia: Aliquis homo est animal: ergo Aliqua substantia est homo.

¶ Neque sunt aliæ combinationes vtiles pręter has sex: nam maximè, si daretur medium cõsequens ad vtrunque extremum, vt significat Febas, *Febas.* vel extraneum ad vtrunque. Vt significat Hedas, vel quãdo esset extraneum ad subiectũ, & antecedens ad prædicatum, Vt significat Hecas, *Quæ est inutilis combinatio.* sed tales dispositiones sunt inutiles, & propterea non additur eis tertia syllaba, ad denotãdum, ꝙ nullam conclusionem inferant: nã cùm præsupponãtur tales cõbinationes fieri in propositionibus veris, & directis, prima insinuat medium affirmari de vtraq; extremitatũ: cùm non sit consequens ad vtrunq;, & tunc in secunda figura. Et si essent de modo loquẽdi consueto, in neutra distribueretur: vt si deberet cõcludi, Homo est animal, si sumatur consequens ad vtrunq;, scilicet, substantia, fiet sic, Aliquod animal est substantia Aliquis homo est substãtia: ergo Aliquis homo est animal. Hæc consequẽtia nõ tenet in aliquo modo, quia ex puris particularibus nihil sequitur.

Hedas. ¶ Et secũda dictio, scilicet, Hedas, denotat extraneum ad vtrunq;. Et insinuat vtranque esse negatiuam: & tunc etiã nil sequeretur: quia ex puris negatiuis nil sequit: Vt si quis cõcludat, Homo non est animal, sic, capiendo extraneũ ad vtrũq;, scilicet, lapis, Nullũ animal est lapis: Nullus homo est lapis: ergo Homo nõ est animal.

¶ Tertia

Hecas. ¶Tertia dictio, scilicet, Hecas, extraneũ ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, denotat maiorem extremitatem affirmari de medio, & medium negari de minori, aut minorem de medio: quod non potest fieri, nisi in prima figura, vel tertia: & tunc, vt visum est in tertia figura, aut in prima, in modis cõcludẽtibus directè, minori existente negatiua, nil sequitur. Vt si quis velit hanc concludere, Homo non est substantia, & sumat pro medio lapis, extraneũ ad subiectum, & antecedens ad prædicatum, in prima figura: Omnis lapis est substãtia: Nullus homo est lapis: ergo Homo non est substantia, non tenet in Celarent, neq; in Ferio, nec in aliquo modo tertiæ figuræ: quia in nullo modo minori existente negatiua, aliquid sequitur.

Modi alij regulatiui syllogismorum. ¶Aristoteles ponit duos modos regulatiuos syllogismorum, scilicet, dari terminos in quibus omni, & dari terminos in quibus nulli. Dari in quibus omni est, dare vnam vniuersalem affirmatiuam ex extremitatibus compositam, quæ stat in veritate cum syllogismo ex eisdem tribus terminis cõposito, in syllogismo qui fit.

¶Ex puris particularibus, particularitate medij, dicit Aristoteles, debemus capere genus pro medio, & pro extremitatibus duas species illius generis disparatas, Aliquod animal est homo: Equus est animal: cum quibus stat in veritate, Nullus equus est homo, quæ est contradictoria conclusionis inferendæ ab illis

Termini in quib⁹ nulli. præmissis. Hîc dantur termini, in quibus nulli, quia composita est vna negatiua vniuersalis, quæ est opposita conclusionis inferendæ, quæ stat cum præmissis, & ipsa ex extremitatibus composita est. Ex quo sequitur, primam consequentiam non esse bonam: quia in omni bona consequentia, oppositum consequentis non debet stare cum antecedenti, sed repugnare.

Termini in quib⁹ omni. ¶Dari possunt termini in quibus omni, si sumatur ly homo, & risibile, & animal. Aliquod animal est homo: Aliquod risibile est animal: ergo Omne risibile est homo.

Considerãtie. ¶Est ergo considerandum, ꝙ si in aliqua combinatione præmissarum dentur termini in quibus omni, tales præmissæ non possunt inferre aliquam negatiuam. Nam si inferũt, vel vniuersalem, vel particularem. Si vniuersalem, daretur in aliqua bona consequẽtia oppositum contrarium consequentis stare cum antecedenti. Et si particularem inferrẽt, iam daretur oppositum contradictorium stare cum antecedenti. Exempli gratia. Omne animal est substantia: Omnis homo est animal: quia dãtur termini in quibus omni, scilicet. Omnis homo est substantia, quæ stat cum duabus præmissis, nõ possunt tales inferre negatiuam vniuersalem, nec particularem: quia sequeretur, quòd oppositum contrarium, vel contradictorium, staret cum antecedenti. Nõ ergo possunt illæ præmissæ inferre, Nullus homo est substantia, neque hanc Aliquis homo non est substantia.

Nota. ¶Eadem ratione, si in aliqua combinatione dẽtur termini in quibus nulli, talis cõbinatio non potest inferre aliquam affirmatiuam. Quia vel inferret vniuersalem, vel particularem: si vniuersalem, in bona consequentia oppositum cõtrarium consequentis staret cum antecedẽti. Et si particularem, oppositum cõtradictorium. Vt, Nullum animal est lapis. Omnis homo est animal: ergo Nullus homo est lapis. Est in quibus nulli, quia stat in veritate cũ præmissis. Nõ possũt ergo illæ præmissæ inferre affirmatiuam: quia inferrẽt istam, Omnis homo est lapis, vel istam, Aliquis homo est lapis. Et similiter inferrent illã negatiuam, Nullus homo est lapis, oppositam. Et sequeretur, quòd in bona cõsequẽtia oppositum consequentis staret cum antecedenti: ergo illæ præmissæ inhabiles erant ad inferendum affirmatiuam conclusionem.

¶Ad instandum præmissis, quæ non sunt habiles ad inferendam conclusionem, Aristoteles posuit aliquas regulas in hac forma, in Prioribus.

1. Regula. ¶Ad instandum inutili combinationi, quæ est ex puris particularibus particularitate medij, aut ex puris affirmatiuis in secunda figura, capiantur tres termini, scilicet, genus, & duæ species disparatę, vt animal, leo, equus. Et genus sit mediũ, species extremitates: & instabitur, Aliquod animal est leo: Aliquis equus est animal: ergo Equus est leo. In secũda figura sic, Omnis leo est animal: Omnis equus est animal: ergo Omnis equus est leo.

Quomõ instatur quando ex puris particularibus.

2. Regula. ¶Ad instandum inutili combinationi in puris negatiuis, capiatur mediũ terminus extraneus, & pro extremitatibus duo conuertibiles: vt lapis, asinus, rudibile. Nullus lapis est asinus: Nullum rudibile est lapis: ergo Nullum rudibile est asinus. Et quando minor est negatiua, sumãtur duo termini disparati, vnus pro medio, & alius pro minori extremitate, & pro maiori genus. Omnis homo est animal: Equus nõ est homo: ergo Equus non est animal.

Quõ instatur ex puris negatiuis.

3. Regula. ¶Ad instandum quando minori existente particulari, conclusio est vniuersalis: oportet accipere duos terminos conuertibiles, & vnum illorum accipere pro medio, & pro minori extremitate vnum superiorem ad illos. Omnis homo est risibilis: Aliquod animal est homo: ergo Omne animal est risibile.

CAP.

CAP. X.

De modo arguendi syllogisticè in modalibus.

PONVNTVR nunc aliquæ regulæ, quæ videntur pertinere ad syllogismos, qui ex propositionibus modalibus cõficiunt.

1. Regula. ¶Prima regula. Ex vtraq; præmissarũ de necessariò, vel de contingenti, vel de possibili, sequitur cõclusio de necessariò, vel de contingenti, vel de possibili.

2. Regula. ¶Ex maiori de necessariò, minore existente de possibili, sequitùr conclusio de necessariò, vel de possibili. Sequitur bene, Omnis homo necessariò est animal: Omne risibile possibiliter est homo: ergo Omne risibile necessariò est animal, vel possibiliter est animal. Nam illæ pręmissæ sunt dispositæ ad inferendam vtranque conclusionem.

3. Regula. ¶Ex maiori de necessariò, & minori de contingenti, sequitur conclusio de necessariò, vel de possibiliter, non de contingenter, capiẽdo contingenter specialiter. Quia sequitur, Omnis homo necessariò est. a. Omne risibile contingẽter est homo: ergo Omne risibile necessariò est. a. vel possibiliter est. a. Non tamen sequitur contingenter est. a. quia si ly. a. valet sicut istud conditionatum, Sortes si est Sortes, antecedens est verum, & consequens falsum.

4. Regula. ¶Ex maiori de possibili, & minori de necessariò, sequitur cõclusio non de necessariò, sed de possibili. Et similiter, ex maiori de contingẽti, & minori de necestariò, sequitur conclusio de contingenti, & non de necessariò: quia bene sequitur, Omnis Deus possibiliter est creãs: Omnis essentia Diuina necessariò est Deus: ergo Omnis essentia Diuina possibiliter est creans. Non tamen sequitur: ergo Omnis essentia Diuina necessariò creat. Et similiter sequitur, Omnis Deus contingenter est creans: Omnis essentia Diuina necessariò est Deus: ergo Omnis essentia Diuina contingenter est creans. Et tamẽ nón sequitur, necessariò est creans.

5. Regula. ¶Ex maiori de cõtingẽti, & minori de possibili, sequitur conclusio de contingẽter, & de possibiliter. Tamẽ ex maiori de possibiliter, & minori de contingenter, sequitur cõclusio de possibiliter, & non de cõtingenter. Sequitur bene, Omnis homo contingenter est animal, Omne risibile possibiliter est homo: ergo, Omne risibile cõtingẽter est animal, vel possibiliter. Sed nõ sequitur, Omne creãs possibiliter est Deus: Omnis essentia Diuina contingenter est creãs: ergo Oĩs essentia Diuina cõtingenter est Deus.

¶Hic solent regulas multiplicare Summulistæ pro modo arguendi in relatiuis, in obliquis, in exponibilibus: & multiplicant argumenta, petunt, & repetũt, & inculcãt multa, quæ Labyrinthum Dedali imitantur. Ob id simus contenti modos omnes ab Aristotele positos, & à Petro Hispano, & à cæteris declaratos in medium tradidisse: nam aliorũ non est vsus, neq; cum fructu posset in illis homo insudare. In omni figura, & in omni modo oportet summè cauere quẽcunq; defectũ: & quidẽ si sit oculus ad modum, & figuræ rationem, non erit deceptio. Caueamus ergo, ne medium in vtraque, quod debet coniungere extrema, maneat indistributũ, sed saltim in vna distribuatur. Et similiter considerandum, vt non teneatur aliquis terminus distributiuè in cõclusione, qui nõ fuerit distributus in aliqua præmissarum. *Mediũ non maneat indistributũ in vtraque canẽdũ est.* Ob quod nõ valet, Aliqua substantia non est animal: Aliquis homo est animal: ergo Aliquis homo non est substantia. Antecedens verum, & consequens falsum. Est defectus: quia ly substantia, in conclusione tenetur distributiuè, cùm tamen in maiori non distribuatur. Etiam non valet, Animal est equus: & Asinus est animal: ergo Asinus est equus: quia medium nõ sumitur in aliqua vniuersaliter, & sic sunt puræ particulares.

CAP. XI.

De syllogismo expositorio.

DE syllogismo expositorio breuiter aliquid dicẽdũ. Est enim medij singularis, & tunc bene sequitur: Nam quando in superioribus data est regula, Ex particularibus puris nil sequitur, intelligitur, particularitate medij, scilicet, supposito medium sit terminus communis: nã si singularis est, bene sequitur. Sortes est homo: & Sortes est animal: ergo Homo est animal. Et in prima figura, Plato est homo: & Philosophus est Plato: ergo Philosophus est homo. Ex puris particularibus aliquid sequutum est: quia medium est terminus singularis.

¶Syllogismus ergo expositorius ille est, qui est medij singularis: Hic homo est risibilis: hic hõ est irrationalis: ergo rationale est risibile. *Definitur syllogismus exposito.* Qui ob id resolutorius dicitur, quia ad sensum probat, & resoluit. Qui tenet in virtute illius principij, Quæcunq, sunt eadẽ vni tertio, sunt eadẽ inter se, ꝓ affirmatiuis. Et in negatiuis, Quæcũq; *Quæ sunt eadem vni* quorum

tertio, ſunt eadẽ inter ſe. quorum vnum eſt idem vni tertio, & cui aliud eſt diuerſum, ſunt diuerſa inter ſe. Vt, Homo eſt animal: & lapis non eſt homo: ergo lapis non eſt animal.

Nota. ¶Conſiderandum eſt. ſyllogiſmum expoſitorium ſolùm in tertia figura inueniri propriè. Ratio eſt: quia cùm terminus diſcretus nõ poſſit eſſe prædicatum, ſubijcitur optimè. Et ſic eo ſumpto pro medio, rectè cõficitur ſyllogiſmus in tertia figura.

1. Argum. ¶Si quis argumenteur contra hæc. Non ſequitur. Hoc animal eſt homo, & Hoc animal eſt equus, primo pronomine demonſtrante Petrum, & ſecũdo equum: ergo Equus eſt homo, & tamen eſt ſyllogiſmus expoſitorius.

Solutio. ¶Reſpondetur, oportere in ſyllogiſmo expoſitorio ſeruare omnia quæ ſeruanda ſunt in ſyllogiſmo de medio communi, ſicut dictum eſt ſuprà, quando poſuimus defectus intrinſecos, & extrinſecos ſyllogiſmorum. Hìc non valet ſyllogiſmus expoſitorius: eſt enim defectus: quia medium non eodem modo ſumitur, ſed æquiuocè, cùm vnum demonſtret in maiori, & aliud in minori. Et virtualiter argumentatio non eſt in tribus, ſed in quatuor terminis.

2. Argum. ¶Item. Non ſequitur expoſitoriè, Eſſentia Diuina eſt pater. filius eſt eſſentia Diuina: ergo filius eſt pater: nam antecedens eſt verùm, & conſequens eſt hæreticum, nam alius pater, alius filius.

Solutio. ¶Sumpta occaſione, oportet aliqua diſſerere, ſcilicet, de modo ſyllogizandi in terminis Diuinis. Et quidem licèt quãtum ad materiam, ſcilicet de Diuinis loqui, non ſit munus Dialectici, ſed Theologi: verùm quantũ ad vſum terminorum quantũcunque Diuinorũ, attinet ad Dialecticum. Ob id operæpretium erit aliqua catholicè, & modeſtè loqui: ne ignari iſtorum decipiãtur: putãtes regulas Ariſtotelis ſyllogiſmorum non tenere in terminis Diuinis.

CAP. XII.

De modo ſyllogizandi in terminis diuinis.

Quæſtio. VT ordinatè procedamus, pponatur quæſtio. Vtrũ leges oppoſitionũ, & omnia Dialecticæ principia, quãtum ad cõſequẽtias, poſſint ſtare in terminis Diuinis, ſicut in prophanis, vt ita dicam. Et quidem videtur ꝙ nõ, quia

1. Argum. hæ ſunt contradictoriæ per regulas ſuprà dictas: Omnis eſſentia Diuina eſt pater: Aliqua eſſentia Diuina nõ eſt pater: & ſunt ſimul veræ, vt patet. Affirmatiua conſtat, & negatiua ſimiliter. Quia bene ſequitur, Hæc eſſentia Diuina, demonſtrato filio, non eſt pater. & Hæc eſſentia Diuina eſt aliqua eſſentia Diuina: ergo Aliqua eſſentia Diuina non eſt pater, expoſitoriè.

¶Secundo non valet in Darij: Omnis eſſentia Diuina eſt pater: filius eſt eſſentia Diuina: ergo filius eſt pater. Antecedens eſt verum, & cõſequens falſum. *2.*

¶Tertiò. Non valet. Hæc eſſentia Diuina eſt pater: & Hæc eſt filius, eandem eſſentiam demonſtrando, ergo filius eſt pater. Et tamen expoſitoriè deberet ſequi. *3.*

¶In contrarium eſt veritas. Verum vero conſonat, ſed omnia ſyllogiſmorum principia ab Ariſtot. tradita ſunt vera, & in veritate fundata: ergo, cùm quæ fidei ſunt, non ſolùm ſint vera, ſed infallibiliter: ſimul ſtabũt. Et omnes Theologi catholici fatentur principium Dialecticũ etiam tenere verum in terminis Diuinis. *In contrarium.*

¶Pro ſolutione quæſtionis, & totius difficultatis, oportet aliqua notare, ſcilicet diſtributionẽ, & particularizationẽ in Diuinis eſſe duplicẽ. Quædã eſt completa, alia incompleta. Completa illa eſt, quæ eſt pro ſignificato immediato, & mediato. Vt hìc, Omnis eſſentia Diuina: ibi eſt cõpleta diſtributio, quando ſumitur & pro immediato ſignificato. ſ. eſſentia, & pro Diuinis perſonis, quæ ſunt idem cum eſſentia. Et ſic eſſentia Diuina, eſt particularizatio completa, ſcilicet pro eſſentia, & perſona. Et hanc antiqui vocabant in termino, extra terminũ, & extra numerum. Et diſtribui incõpletè, eſt ſolùm diſtribui pro immediato ſignificato. Et ſic dicunt, nomen eſſentiale poſſe diſtribui, vel particularizari completè, vel incompletè. *Notan. Duplex diſtributio in diuinis.*

¶Et ad argumenta eſſet ſolutio. Quãdo dicis: Illæ contradicũt, Omnis eſſentia Diuina eſt pater: & aliqua eſſentia Diuina non eſt pater: & tamen ambæ ſunt veræ, negandũ eſt, ſi ly eſſentia, vtrobiq; completè: nam affirmatiua eſt falſa, quia ſenſus eſt, Omnis res quę eſt eſſentia Diuina: eſt pater: qa filius (qui eſt res quę eſt eſſentia Diuina) non eſt pater, & negatiua vera. Et ſi econtrariò in vtraq; ſumatur incompletè, ſunt contradictoriæ, & tũc negatiua eſt falſa, Aliqua eſſentia Diuina non eſt pater: Et hæc eſt vera, Omnis eſſentia Diuina eſt pater: quia tũc non licet perſonas demonſtrare. *Solutio argumẽtorũ.*

¶Secundò notãdum, vt ait beatus Auguſtinus, nobis ad certam regulam loqui decet, maximè, ne in verbis demus hæreticis anſam errandi. Vt ait tertio libro de Trinitate. Ob id iſta vniuerſali- *Lib. x. de ci ui. c. 23.*

uersalizatio completa, & particularizatio termini essentialis, cùm non sit secūdùm antiquorū sententiā, non placet, eò ꝙ ex illa fictione, scilicet, quod essentia posit distribui, & particularizari pro personis, cōcedunt conformiter ad suam sententiam aliqua, quæ fides Catholica negat, & Ecclesia vniuersalis condemnat. Ex quo licèt sensum retineat Catholicum qui Ca-
Hieronym. tholicus est, ex verbis tamen inordinate prolatis, ansam præbet erroris: quod patet, ne gratis videamur loqui.

Extr. de sūma. Trini. & fi. cath. c. Firmiter. ¶ Hæc propositio, Essentia generat, damnata est, contra Abbatem Ioachim. Et tamē moderni eam affirmant verā in aliquo sensu, scilicet, si ly essentia, stet pro mediato significato, scilicet, pro persona. Quia tunc essentia est pater. & pater generat: ergo essentia generat: cùm ergo vna singularis sit vera, tota erit vera, sub ly essentia, solùm patre demonstrato. Nam licèt filium & spiritum sanctum significet, sufficit veritas vnius singularis. Sed tamen quia Ecclesia illam sine distinctione damnauit, eo factum est, quia illa stat solùm pro essentia: & non habet nisi tātùm vnum sensum. Ob id non est opus sapere
Ad Ro. 12. plus quàm oportet sapere, sed ad sobrietatem.

Contra modernos. ¶ Sequitur etiam cōtra modernos, ꝙ iuxta positam distinctionem, de completè, & incomple-
1. Nota. tè, habent concedere istas duas. Aliqua essentia Diuina est pater: & aliqua essentia Diuina non est pater: cùm tamen sit vna simplicissima res. Si n. hæreticus, vel in fide dubius audiat catholicum concedentem has duas, Aliqua essentia Diuina est pater, Aliqua non est pater, scandalum patietur: quippe qui concipiet diuisionem illius rei simplicissimæ, & omnibus modis indiuisibilis. Et consequenter malè ab eis ista conceditur, Essentia Diuina est differens à patre: in qua capiunt ly essentiam, pro filio.

2. Nota. ¶ Consequenter non cōtenti, semper in sua opinione stando, concedunt istam. Pater est filius: quia capiēdo terminos cōpletè, scilicet, pro essentia, est vera: cùm essentia patris sit essentia filij, Et tamē Ecclesia in symbolo dicit, pater non est filius: quia alius pater, alius filius. Et Chri-
Ioann. 10. stus in Euangelio dixit, Ego & pater vnum sumus, sed non dixit, ego sum pater, &c. Imò addentes adhuc isti Neoterici, istam habent concedere, Pater nō est pater. Patet, tenēdo terminos incōpletè: quia pater, est hoc non pater: demōstrata essentia: ergo pater, nō est pater: quia sub ly pater, datur vna vera, demōstrando filiū.

3. Nota. ¶ Tertiò notandū, quod dato aliquis terminus supponat pro aliqua re, videlicet. a. supponit
Aristot. 3. physic. tex. co. 19. pro aliquo, &. b. est idē cum. a. non sequitur ꝙ. b. supponat pro illa re, pro qua. a. Sic Aristot. 3. Physicorum. Actio, & passio sunt idē, & tamen actio non est passio. Ad propositum, ly essentia in ista: Essentia Diuina generat, supponit pro essentia. & quamuis pater sit eadem res, quæ essentia, tamen intellectus non sic accipit. Sicut dato actio, & passio sit eadem res, non tamen pro eodem intellectus capit. Sic, Pater generat, & pater est idem quod essentia: & tamen non conceditur, Essentia generat. Similiter, Filius est genitus, & est idem quod essentia: & tamen intellectus non intelligit, vt essentia sit genita. Sic exemplum in alijs posset dari.

¶ Quartò notādum, vt ait doctor. S. prima par- *4. Notan. S. Thom.*
te, quæstione. 39. articulo quinto. ꝙ licèt Deus, & Deitas, seu essentia, eandem essentiam formaliter significēt: nihilominus quia Deus significat Diuinam naturam in concreto, habet ex suo modo significandi solùm stet pro persona: & pro ea supponat. Deitas verò, & essentia, quia in abstracto formam dicūt, non habet ex modo suo significandi supponere pro persona. Et si contingat essentiam de persona prædicari, hoc est per modum identitatis propter simplicitatem Diuinæ personæ: quia significatum de ly essentia, & significatum de ly persona, sunt eadem res. Nam ad hoc ꝙ terminus supponat pro aliqua re, non sufficit ꝙ identica prædicatione verificetur de illa, sed requiritur quòd prædicatione formali. Et dato essentia sit pater, & pater sit essentia, vnū de alio dicatur: idēticè tamē, non formaliter: quia intellectus nō capit essentiam pro patre: neque patrē pro essentia.

¶ Quintò notandum, secundùm rei veritatem: *5. Notand.*
& ad modū quo intellectus cōcipit loquendo, quod quando nomen essentiæ in propositione affirmatiua ponitur à parte subiecti, & alterum extremum est nomen personale discretū, non valet vni de omni, etiam si subiectū sumatur cū signo vniuersali. Nam hæc, Omnis essentia Diuina est pater, tantū valet, sicut, Aliqua essentia Diuina est pater. Et nō æquiualet huic, Omnis res quæ est essentia Diuina, est pater. Et si sumatur in propositione negatiua, reddit sensum de omni etiam si nullo signo vniuersali. Vt in hac, Essentia non est pater, tantum valet, sicut, Nulla res quæ est essentia, est pater. Dixi, quando alterum extremum est personale discretū: quia si sit personale non discretū, vel essentiale, tunc æquiualet vni de omni: quia hæc, Omnis essentia est essentia: & Omnis essentia est persona, faciunt sensum de omni.

¶ Si verò sumatur nomen discretum personæ à parte subiecti, semper æquiualet vni de omni in affirmatiua, vt, Pater est essentia: valet, Omnis res quæ est pater. Et hæc, Pater est filius, Omnis res quæ est pater, &c. Si tamē negatiuè, nunquā valet vni de omni: nam hæc, Nullus pater est filius,

lius, non æquiualet huic: Nulla res quæ est pater, est filius, sed huic, Aliqua res quæ est pater, non est filius. Istæ omnes æquiualentiæ ex *1. Corolla.* articulo sanctissimæ Trinitatis constant. Ex quo sequitur, idem esse nomen essentiale absolutum, & abstractum, & nomen personale discretum, distribui, particularizari, aut singularizari. Aequiualent enim, Omnis essentia Diuina est pater: & Essentia Diuina est pater. Item, Omnis pater est filius: & hæc, Pater est filius. Et est ratio: quia cùm neutrum nomen supponat pro significato alterius, non potest distribui, nisi pro suo significato formali, & immediatè. Et sic essentia, solùm pro essentia: & ly pater, pro solo patre. Et sic ly essentia, est terminus singularis in supponẽdo, licèt de pluribus realiter distinctis prædicetur, de Diuinis. s. personis. Ob id ly essentia, singularizatum, non est *2. Corolla.* sufficiens medium syllogismi expositorij. Ex omnibus istis sequitur etiam non esse opus hîc distinguere distributionem completam, & incompletam: nec particularizationem: cùm omnis vniuersalizatio de ly essentia, in affirmatiuis, æquiualeat particularizationi: & in negatiuis, quæcunque particularitas completè, distributioni, & econtrario de nominibus discretis personarum, vt paulò antè diximus.

Ad quæst. ¶ Ad propositam quæstionem ergo respondẽtes, dicimus, verum vero sic consonare, vt nullo modo repugnet. Ob id leges oppositionum, & syllogismorum principia ab Arist. tradita, non solùm non repugnant in ista materia, sed conueniunt maximè. *Ad. Primũ. argu.* Quapropter ad argumẽtum concedimus, illas duas contradictorias: Omnis essentia Diuina est pater: Aliqua essentia diuina non est pater: sed non sunt simul veræ, quia negatiua falsa est. Et quando probatur, quia filius non est pater, & filius est essentia Diuina. Dicendum non valere: quia essentia Diuina nõ supponit nisi pro essentia, & non pro personis. Ob id hæc est falsa: Essentia non est pater.

Ad secundum. ¶ Ad secundum argumentum dicendum, cõsequentiam non valere in Darij, Omnis essentia Diuina est pater, filius est essentia Diuina: ergo filius est pater. Ratio est: quia arguitur ex pluribus particularibus, particularitate medij. Tantum valet, Omnis essentia Diuina est pater: sicut Essentia Diuina est pater. Et quia in neutra medium distribuitur, non valet consequẽtia: neque tenet in aliquo modorum: quia illa vniuersalis non æquiualet vni de omni. Hæc tamen tenet syllogisticè, Omnis essentia Diuina est persona: filius est essentia Diuina: ergo filius est persona: quia tunc æquiualet vni de omni, quã do essentia distribuitur respectu termini communis personæ.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dicitur, quòd ille syllogismus nõ sequitur, neq; est expositori⁹. Et ratio est, quia medium non singularizatur sufficienter: nam ly essentia in abstracto, habet aliquid nominis singularis: quia accipitur, & supponit pro vna sola re: & ideo non prædicatur pluraliter: sed tamen habet similitudinem cum termino cõmuni, in hoc: quod de tribus personis prædicatur diuisim propter identitatem. Et quia dato singularizetur, prædicatur de illis, non est tamen medium ad syllogismum expositorium: quia non singularizatur in sensu æquiualenti vni de omni: quia nunquam potest esse de omni. Ob id in argumẽto, dato videatur expositorius syllogismus, non est: sed arguitur ex puris particularibus, ex parte de ly essentia, & sic non valet, vt suprà dictum est. Sed si diceremus, Hæc res quæ est essentia Diuina, seu hæc persona est pater, filius est hæc res, quæ est essentia Diuina, demonstrando vtrobique eandem personam: ergo filius est pater, formaliter sequeretur expositoriè. Et si demonstrares filium, maior esset falsa: & si patrem, minor esset falsa.

Solutio antiquorum. ¶ Antiqui tamen istud argumentum, scilicet, Omnis essentia Diuina est pater: filius est essentia Diuina, &c. solebant soluere, dicentes committi fallaciam accidentis. *S. Thomas.* Sic sanctus Thomas in opusculis, tractatu de fallacijs. Aliquæ. n. res sunt omninò de per se eædem. s. re, & ratione, id est eadem res secundùm eandem definitionem: vt vestis, & indumentum: & tũc quicquid de vno prædicatur, prædicat̃ de alio. Alia sunt, quorum definitio vnius non est alterius definitio: quanuis aliquando sint eadem res, quæ proinde dicuntur esse idem per accidens. Et isto modo se habent, essentia, & persona. *Nõ quæ cũ quæ sunt eadẽ vni tertio, sunt eadẽ inter se.* Vnde in his quando aliquid conuenit vni, non secundũ rationem, qua distinguitur ab altero, pariter cõuenit alteri. Ob id sequitur, Essentia est substantia: Pater est essentia: ergo Pater est substantia. Sed quando conuenit vni secundùm rationem secundùm quam distinguitur ab altero, non sequitur ipsum conuenire alteri: & sic cùm nomẽ pater, conueniat essentiæ secundùm rationem, quæ distinguitur à filio, non sequitur, Omnis essentia est pater: filius est essentia: ergo filius est pater. Item. Quia generare conuenit patri secũdùm rationem, quia distinguitur ab essentia, non sequitur, Omnis pater generat: Essentia est pater: ergo Essentia generat. Dicũtur fallaciȩ accidentis, quia videlicet ex hoc quòd medium conueniat extremitatibus, aut alteri illarum per accidens denotatur sequi conuenientiam extremitatum inter se: nam pater, & filius conueniunt in essentia: quia est vna simpliciter in omnibus tribus personis. Et proportionabi-

liter

liter in negatiuis. Nullus pater est filius: Essentia Diuina est pater: ergo Essentia Diuina non est filius, Item, Nulla essentia generat: Pater est essentia: ergo Pater non generat: est fallacia accidentis: quia ex affirmatione, seu conuenientia de per accidens alterius extremitatis cũ medio, à quo remouetur alia extremitas, denotatur sequi extremitatum adinuicem negatio.

Replica. ¶Sed tamen posset quis adhuc probare veritatem huius: Pater est filius, licèt non modo expositorio, sed sic. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadẽ inter se: sed pater & filius sunt idem cum essentia: ergo & erunt idem inter se: & sic licèt non detur suppositio completa, & in completa, sequitur intentum.

Solutio. *S. Thom.* ¶Ad hoc argumentum potest respõderi vt docet doctor. S. 1. p. q. 28. art. 3. quòd illa maxima, Quæcunque sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se: intelligitur, quandocũq; illa sunt idem re, & ratione: vt quia Petrus est animal: & Petrus est homo: Homo est animal. Quando verò sunt eadem re solùm, & sunt idem vni tertio, ex identitate, non sequitur idẽtitas inter se, sed solùm sequitur, quod vnum est aliquid, quod est aliud. Et in hoc sensu Aristo. 3. Physicorum ait; ꝙ actio est idem motui, & similiter passio: sed tamen actio non est passio. Ob id ad propositũ, licèt pater, & filius sint idem in essentia re: sed quia nõ rõne, nõ sequitur, ꝙ pater sit filius, sed solùm sequitur, ꝙ pater sit aliqua res, quæ est filius. Sed de istis aliâs commodiùs, tùm in posterioribus, tùm in primo sententiarum, in nostris resolutionibus Theologicis.

Aristot. 3. Physicorũ, text. co. 19.

CAP. XIII.

De Syllogismo in exponibilibus.

SED TAMEN RESTAT aliquid dicere de syllogismo ex propositionibus exponibilibus. Et contra prædicta fiat argumẽtum. Dictum enim est, ex puris particularibus nihil syllogisticè sequi. Contra: Iste est bonus syllogism⁹, Tantùm homo est animal: Tantùm risibile est homo: ergo tantùm risibile est animal. Et contra aliam regulam, quòd vna præmissarum existente negatiua: conclusio non erit affirmatiua.

Argumentum.

2. Argum. Sic argumentor. Tantùm homo non est animal, & Tantùm homo non est risibile: ergo Risibile est animal. Iste syllogismus est bonus, & tamen committitur defectus, quòd ex puris negatiuis aliquid sequitur: & alius, quod existente vna præmissarum negatiua, conclusio est affirmatiua.

¶Pro syllogismo ex exponibilibus est considerandum: an conclusio sit exponenda copulatiuè, vel disiũctiuè, quia si copulatiuè, debet vtraque exponens conclusionis inferri à præmissis, vel à conuertibilibus earum. Ratio est: nam cùm conclusio sit exponibilis copulatiuè, reputatur sicut si esset vna copulatiua. Et cùm ad veritatem copulatiuæ veritas vtriusque partis sit requisita, oportet tota inferatur ex præmissis, & non pars. Si tñ disiunctiuè sit exponẽda, sufficit vna exponens cõclusionis inferatur ab ambabus præmissis. Quia ad veritatem disiunctiuæ sufficit veritas vnius partis: & inferens vnam partem, infert totam: quia à parte ad totam, valet argumentum, vt suprà diximus. *1. Nota.*

¶Secundò est notandum, quòd si præmissæ exponuntur copulatiuè, sufficit ꝙ vna pars vnius cum vna alterius inferat conclusionem. Si tamen ambæ exponãtur disiunctiuè, requiritur, quòd quælibet pars disiunctiuæ inferat conclusionem. Quia disiunctiua nunquam infert conclusionem, nisi quælibet pars inferat illam: quia si solùm vna pars inferat, stat antecedens esse verum pro alia parte, & consequens falsum. *2. Nota.*

¶Ad argumentum ergo, quando dicitur. Iste syllogismus est bonus, Tantùm homo est animal: Tantùm risibile est homo, ergo Tantùm risibile est animal. Concedo esse bonum. Et quando dicis, est argumẽtum ex puris particularibus, negatur: nam medium distribuitur in minori, ratione de ly tantùm, quòd si nõ distribueretur, non valeret: vt hic, Omnis homo est animal: Tantùm risibile est homo: ergo Tantùm risibile est animal: quia argumentum est à non distributo ad distributum, ex parte de ly animal. Et sic illa prima consequentia. Tantùm homo est animal, Tantùm risibile est homo: tenet in virtute huius, Omnis homo est risibilis, Omne animal est homo: ergo Omne animal est risibile. Cuius maior est conuertens minoris primi, & minor cõuertens maioris, & cõclusio cõuertens cõclusionis. Item tenet: quia in Disamis in tertia figura, ex prima exponente maioris, & cõuertente minoris, sequitur prima exponens conclusionis: vt, Homo est animal: & Omnis homo est risibilis: ergo Risibile est animal. *Ad primũ* *A non distributo ad distributũ non valet.*

¶Ad secundum argumentum, concedendum est valere syllogismum: sed negatur esse ex puris negatiuis: Non enim sunt virtualiter negatiuæ. Etiam, quia dictæ præmissæ inferunt duas secundas exponentes, scilicet, Omne nõ homo est animal, & Omne non homo est risibile: inferentes in Darapti dictam conclusionem; vt, *Ad secundum.*

Omne non hõ est animal: & Omne non hõ est risibile: ergo Risibile est animal, in tertia figura. Et hoc est modo purè affirmatiuo: ergo illæ non erant negatiuæ. Et tandem de exponibilium syllogismis sufficiat summis labijs, vt dicunt, degustasse: tractantur enim cum magna difficultate, & labore, & tamen frustrà, cùm nõ sit vsus in disciplinis. Quapropter ex proposito illa omittimus. Qui voluerit, legat super omnes Ferdinandum enzinam, & nonnullos alios eum sequentes, quos propter eorum bonorem nominare non licet. Hic etiam adducere solent de syllogizatione in terminis infinitis, sumpta occasione exponibilium: cùm exponantur exclusiuè, Tantùm homo est animal: per propositionem compositam ex terminis infinitis, &c. vt hæc sit formalis consequentia in Darij: Omne nõ animal est insensibile: Petrus est animal: ergo Aliquid non Petrus est insensibile. Et similiter sequitur, Non homo est animal: Risibile est homo: ergo Risibile animal nõ est: quia maior infert hanc, Animal est non homo: per conuersionem simplicẽ. Et ex ea infertur ista. Animal non est homo: per locũ, Ab affirmatiua ad negatiuam, prędicato variato penes finitum, & infinitum. Et ex hac, Animal non est homo, sequitur cum minori, Risibile est homo, Risibile animal non est: quæ erat conclusio.

Nõ est vsus in disciplinis exponibilium.

De syllogismo ĩ terminis infinitis Nota.

CAP. XIIII.
De modo syllogizandi in obliquis.

DE MODO SYLLOgizãdi in obliquis oportet aliqua tradere clariùs: licèt in parte aliqua sint dicta.

¶Considerandum tamen est, aliquando mediũ poni in obliquo, & aliquando extremitates. Et contingit medium aliquando in vna præmissarum, interdum in vtraque. Vt hîc, Omnis hominis est asinus: & Petrus est homo: ergo Petri est asinus. Hic ponitur solùm in maiori. In minori cõtigit sic, Omnis homo est animal: & Equus est hominis: ergo Equus est animalis. Exemplum quando vtrobiq; ponitur in obliquo: Nullus equus est hominis: & Omnis asinus est hominis: igitur Nullus asinus est equus.

¶Si contingat obliquè poni extremitatem aliquam: sic debet poni in conclusione: vt, Omne iumentum est hominis: & Omnis equus est iumentũ: ergo Omnis equus est hominis. Et, Omnis leo est animal: & Petri est leo: ergo Petri est animal. In omnibus casibus potest contingere syllogismum ex obliquis formare: in genitiuo, Omnis scibilis est scientia: Homo est scibile: ergo Hominis est scientia. In datiuo, Omni homini conuenit appetitum subijcere spiritui: Iuuenis est homo: ergo Iuueni conuenit appetitum subijcere spiritui. In accusatiuo, Omnes homines iudicabit Deus: Potentes seculi sunt homines: igitur Potentes iudicabit Deus. De omni verbo otioso reddenda est ratio in die iudicij: Iocosè loqui est verbum otiosum: ergo De iocosa loquutione reddenda est ratio.

Si terminus in obliquo in extremitatibus, etiã erit in conclusione.

Matth. 12.

¶Ad rectè concludendum in istis, vis intellectus attendenda, potiùs quàm ad syllogismorũ regulas suprà positas: licèt possint poni saltim duæ regulæ, quarum prima sit.

¶In omnibus modis affirmatiuis, vbi vtraque præmissarum affirmatiua est, cuiuscunque sit figuræ: si altera præmissarum est de obliquo, & similiter conclusio erit. Ita, quòd si extremitatum aliqua ponitur in obliquo in præmissis, sic debet in conclusione. Si tamen medium ponatur in altera in obliquo, obseruandum, vt extremitas quæ ponitur cum medio in recto, ponatur in conclusione in obliquo, & quæ ponitur cũ medio in obliquo, ponatur in cõclusione in recto. Exempli gratia, Quilibet homo est animal: & Omnis equus est hoĩs: ergo Oĩs equus est animalis: Non tamen potest inferri, Omnis equi est animal. Et ex istis, Cuiuslibet hominis est equus: Petrus est hõ: ergo Petri est equus. Non tamen infertur: Petrus est equi: manifestum est conclusionem in recto non inferri.

1. Regula.

¶Secunda regula. In modis negatiuis, quando syllogismus fit ex altera de recto, & altera de obliquo: si negatiua sit de obliquo, & cõclusio similiter. Si verò affirmatiua de obliquo, & negatiua de recto, non similiter concluditur. Verbi gratia. Nullius animalis est æternitas. Omnis homo est animal: ergo Nullius hominis est æternitas. Et in secunda figura sequitur, Intellectus non est bruto: & Simia est brutum: ergo Simiæ non est intellectus. In Festino, Et in tertia figura. Nullius irratiõalis est intellectus: & Omne irrationale est animal: ergo Alicuius animalis non est intellectus. In Felapton.

2. Regula.

¶Secunda pars regulæ declaratur: quia non valet, Nullus homo est brutũ: & Omnis equus est hominis: ergo Nullus equus est bruti. In simili non valet. Nullus homo est Deus: & Omne iumentum est hominis: ergo Nullum iumentum est Dei. Sed tamen posset inferri, ergo omne iumentum est alicuius quod non est Deus.

2. Pars regulæ.

¶Etiam solent poni modi syllogizãdi in hypotheticis: vt si quis argumẽtetur à tota cõditionali cum positione antecedentis, ad positionẽ consequentis. Verbi gratia. Si homo currit, animal

currit:

curritsed homo currit: ergo animal currit: eo quòd maior est vna hypothetica, est modus syllogizãdi in hypotheticis. Sed quia tales modos argumentandi posuimus, quando de hypotheticis loquuti sumus, non est opus nũc repetere.

CAP. XV.

De defectibus syllogismorum, & quibusdam præ suppositis.

Quid defectus.

TRES DEFECTVS syllogismorum solent ab Aristo. signari. Et paucis eos adducere, non erit superuacaneum.

Primus defectus quando idem per idem probatur.

¶Defectus est petitio principij. Et contingit, quando inter syllogizandum idem per idem probatur: vel ignotum per ignotius. Exemplum primi est. Si quis negaret istam. Omne animal rationale est capax disciplinæ: & argumentaretur quis, Omne animal rationale est capax disciplinæ: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ: hîc est petitio principij, quia probatur idem per idem.

Quãdo ignotũ per ignotius.

¶Secundo modo contingit: vt si quis velit probare hanc, Animal rationale est capax disciplinæ, & argumẽtaretur: Omnis homo est capax disciplinæ: & Omne animal ratiõale est homo: ergo Omne animal rationale est capax disciplinæ. Hîc non probatur idem per idem, sed tamẽ est defectus, qui vocatur petitio principij: quia ignotũ, animal rationale est capax disciplinæ, probatur per ignotius. s. per ly Omnis homo est capax disciplinæ: notior est cõclusio, quàm maior ipsa. Si tamen fieret sic, Omne quod ratiocinatur capax est disciplinæ: Omne animal rationale ratiocinatur: ergo Omne animal rõnale est capax disciplinæ: vitaretur iste defect⁹.

2. Defectus

¶Secundus defectus est, qui appellatur, nõ propter hoc accidere falsum. Et contingit, quando falsitatis causa tribuitur propositioni, quæ non est causa. Et est quando à parte antecedentis ponitur aliqua propositio superflua. Exempli gratia, Sol lucet: & Omne aĩal est homo: & Omne brutum est animal: ergo Omne brutum est homo. Consequentia est bona, & consequens est falsum: ergo & antecedẽs. Et nõ illa, Omne brutũ est animal: ergo illa, Sol lucet. Cõmittitur defectus, nã causa falsitatis nõ est in illa, Sol lucet, sed in illa quæ maior est, Omne aĩal est homo.

3. Defectus.

¶Tertius defectus, vocatur fallacia cõtrariæ opinionis, quando quis cõcedit duos terminos vniuersaliter de alio prædicari: & rursus de alterõ cotum alium vniuersaliter dici: & de alio vniuersaliter negari. Vt si quis concederet de homine vniuersaliter dici animal, & risibile: vt hæ sint veræ: Omnis homo est animal, & Omnis homo est risibilis. Et rursus de animali, vniuersaliter cõcederet sensibile prædicari. Omne animal est sensibile: tamẽ negaret id de risibili. Et cõcederet, Nullum risibile est sensibile. Ex istis sequeretur, quòd oporteret concedere duas cõtrarias veras: & duas contradictorias. Patet ex concessis. Omne animal est sensibile: & Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est sensibilis: in Barbara, & antecedens est verum, ergo & consequens. Et rursus in Celarent, Nullũ risibile est sensibile: & Omnis homo est risibilis: ergo Nullus homo est sensibilis. Est bona consequentia in Celarent, & antecedens est verum: ergo & consequens. Patet, quia maior est vera per te, & similiter minor: ergo conclusio, quæ est contraria conclusioni de Barbara, erat vera. Ergo duæ cõtrariæ veræ. Et contradictoriæ etiã probari possunt. Nam si inferã: Aliquis homo nõ est sensibilis: sicut intuli, Nullus homo &c. essent illæ de Barbara, cum ista contradictoria in Festino: sumendo minorẽ, Aliquis homo est risibilis, &c. Et similiter circulariter possent probari, Nullus homo est risibilis: & Omnis hõ est risibilis, veræ: sumendo conclusionem de Barbara, Omnis homo est sensibilis, conuertendo illam quam concessit, Omnis homo est risibilis, Omne risibile est homo: sic, Omnis homo est sensibilis: Omne risibile est homo: ergo Omne risibile est sensibile. Et capiendo conclusionem de Celarẽt, Nullus homo est sensibilis: sic, Nullus homo est sensibilis: & Omne risibile est homo: ergo nullum risibile est sensibile.

¶Solent etiam adducere in isto loco quædam quæ apud Aristo. vocãtur præsupposita. Quæ pro parte sunt ex superioribus satis manifesta, imò ferè omnia dicta. Primum est, Omnis syllogismus est in aliqua trium figurarum. Et, Omnes syllogismi aliarum figurarum per primam perficiuntur. *Primũ præsuppositũ.*

¶Secundum præsuppositum. In omni syllogismo oportet aliquam præmissarum esse affirmatiuam, & aliquam vniuersalem. *Secundum.*

¶Tertium. Omnis syllogismus ex tribus termini, & non pluribus constat. *Tertium.*

¶Quartum. Quædam propositiones difficulter syllogizantur, quædam faciliùs.

¶Quia omnia tria præsupposita sunt iam superius latè tradita, solùm quartum erit declarandum. Illa dicitur propositio minùs syllogizabilis, quæ in paucioribus figuris probatur. Ob id vniuersalis affirmatiua est quæ minùs syllogiza- *Propositio difficilè syllogizabilis.*

 tur

tur: quia solùm probatur in prima figura, & in solo vno modo, scilicet, in Barbara. Post hãc minùs syllogizabilis est vniuersalis negatiua: quia solùm in prima, & secunda figura. In prima quidem, in Celarent: in secunda, in Cesare, & Camestres. Ob id vniuersalis negatiua magis syllogizabilis est vniuersali affirmatiuæ: sed tñ magis syllogizabilis est particularis affirmatiua. Ratio est, quia particularis affirmatiua cõcluditur in pluribus modis, quàm vniuersalis negatiua. Primò in prima figura, in Darij. In tertia figura, in Darapti, in Disamis, in Datisi. Deinde sequitur particularis negatiua, & hæc maximè syllogizabilis: sicut enim vniuersalis affirmatiua minùs syllogizabilis, sic particularis negatiua maximè syllogizabilis: quia in omni figura concluditur. In prima, in Ferio, & in Fapesmo, Frisesomorum. In secunda figura, in Festino, & Baroco. In tertia figura, in Bocardo, & Ferison. Ecce quomodo negatiua particularis est maximè syllogizabilis. Et ex hac parte, facilè cõstruitur, & difficulter destruitur. Aliquã propositionem cõstrui, est ipsam probari verã. Et eam destrui, est ipsam probari falsam. Propositio ergo particularis negatiua facilè cõstruitur: quia ad veritatem illius sufficit veritas vnius singularis. Item, quia in prima, & secunda, & tertia figura probatur vera: & in multis modis. Et difficilè destruitur: quia nunquã destruitur nisi per constructionẽ suæ cõtradictoriæ, quæ est vniuersalis affirmatiua, quæ difficulter cõstruitur: quia ad veritatẽ, requiritur veritas cuiuslibet partis: & solùm in prima figura, & in modo Barbara, probatur. Et quidem ipsa vniuersalis affirmatiua, quæ difficilè construitur, facilè destruitur: nam destruitur per vniuersalem negatiuam cõtrariam, quæ concluditur in prima, & secũda figura. Et per particularem negatiuã suã contradictoriam: quæ ꝓbatur in tribus figuris. Ob id ipsa subiacet multis periculis. Quapropter sicut est verũ ꝙ difficilè cõstruitur. i. vera ꝓbatur: est verũ, ꝙ facilè destruitur: qa falsa ꝓbatur. Nam sua cõtraria existẽte vera, ipsa est falsa, vel sua cõtradictoria similiter. In alijs duabus ꝓpositionibus, vniuersali negatiua, & particulari affirmatiua est facilitas, & difficultas in cõstrui, vel destrui, penes cõtradictionẽ: & ꝑ vniuersalẽ affirmatiuam põt destrui negatiua vniuersalis.

Quid est ꝓpositionem construi.

CAP. XVI.

De syllogismo dialectico.

VT ISTVM TRACTATUM syllogismorum absoluamus, ne sit opus illa adducere in Posterioribus: restat dicere de syllogismo dialectico, litigioso, falsigrapho, enthymemate, inductione, & exempli positione.

¶ Dialecticus syllogismus differt à demonstratiuo, eo quòd ille opinionem causat, hic, scientiam. Et quidem de demonstratiuo peculiariter in libro Posteriorum resolutionum Arist. agendum erit. Vbi docet Aristot. quid sit scire, & quid sit demõstratio propter quid, & à priori, & quæ quia, & à posteriori. Siquidem quando procedit conclusio ex primis veris, & immediatis, & causis conclusionis, conclusio ex illis probata, scietur. Et causatur ex tali demonstratione assensus firmus, & euidens, illius conclusionis. De quibus ibi.

Aristot. 1. poste. text. co. 30.

¶ Syllogismus tamẽ dialecticus non causat sciẽtiam, sed opinionem: quia nõ ex necessarijs, & primis, veris, & immediatis, procedit: sed solùm ex probabilibus. Vt si quis argumentetur, Omnis mater diligit filium suum: Hæc est mater: ergo, Hęc diligit filium suum. Quia enim ex probabili maiori argumentum fuit constructum, assentit intellectus conclusioni: tamen non euidenter, sed cum formidine de opposito. Reputat enim sic esse, quòd hæc suum diligat filium: sed non habet euidẽtiam, nec caret formidine, verum, ne sit. Similiter, Omne monarchicum regimen melius est Aristocratico: sed Hispanię regimen est monarchicum: ergo Hispanicum melius est Aristocratico, solùm est opinio. Et quidem assensus opinatiuus differt à scientifico: ꝙ ille est cum formidine de opposito, hic tamen est absque formidine. Et ille qui dialecticus est, & opinionis causatiuus, definitur sic.

Differentia inter assensum scientificũ, & opinatiuum.

¶ Dialecticus syllogismus est, qui ex probabilibus est syllogizat⁹. Et quidẽ ꝓbabilia illa dicũtur, quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut sapientibus: & his, aut omnibus, aut pluribus, aut maximè probatis. Ex quibus constat probabilia non æqualiter omnibus approbata. Nam quædam sunt quæ omnes, etiam ex infima plebe, solent approbare: vt, quòd omnis mater filium diligat, & parẽs, prolem in intimo cordis habeat, & benefactori esse benefaciendum, & quòd talis sit diligendus. Alia sunt probabilia, sed non apparẽt omnibus de plebe: sicut, quòd Monarchia, sit præstantissimum regimen, & inferior sit Oligarchia, aut Aristocratia, & Democratia: sic enim iudicant qui prudentia pollent: sed infimæ classis viri, nõ sic. Alia sunt quæ probabilia videntur, & quidem paucioribus, quàm supradictis: quia solùm sapiẽtibus: vt quòd Sol sit terra maior, & sic de alijs. Tandem omnia hæc probabilia sunt, & dicuntur, quatenus vera videntur, & necessitatem non habent.

Definitur dialecticus syllogismus.

¶ Quia ergo in dialectico syllogismo fit discursus: ex istis probabilibus ad conclusionem inferendam,

rendam, & effectus causam suam non excedat: non potest esse, quòd conclusio sit scita, si præmissæ sint opinatæ. Nec potest esse conclusio necessaria, vbi præmissæ sunt probabiles, & cõtingentes. Ex quo solùm causatur per talem dialecticum syllogismum opinio: & assensus formidolosus, illius propositionis probatæ.

CAP. XVII.

De syllogismo litigioso.

Aristot. 1. Topi. cap. 1. Quid syllogismus litigiosus.

SYLLOGISMVS litigiosus, definitur ab Aristote. Est qui procedit ex his, quæ videntur probabilia, non sunt autem. Et qui ex pbabilibus, aut ex his quæ videntur probabilia, est apparens. In hac definitione, iuxta tres partes definitiõis, triplicem syllogismi litigiosi declarat speciem. Siquidem cùm litigiosus eo differat à dialectico: quia ille cùm procedat ex probabilibus, quæ verè probabilia sunt, & non solùm apparent, causant opinionem conclusiõis. Verùm litigiosus, non sic: quia præmissæ cùm solùm apparentiam habeant, non concludunt.

Tripliciter peccat syllogismus litigiosus, primò in materia.

¶ Tripliciter contingit litigiosum syllogismũ deficere. Vno modo peccat in materia: qa propositio quæ assumitur, licèt teneat in modo, & figura, cùm aliâs tamen ipsa videatur vera, & probabilis, sed tamen falsa est: vt si quis argumẽtetur: Nulla opposita sunt simul vera: subcõtraria sunt opposita: ergo non sunt simul vera. In Ferio videtur dispositus syllogismus: sed tamen litigiosus est: non probat: peccat enim in materia: quia assumit illam maiorem: Nulla opposita sunt vera: tanquam probabilem: cùm tamen non sit. Iste syllogismus intelligitur in illis primis verbis definitiõis: est qui pcedit ex his quę videntur probabilia. Dicitur hîc in materia peccare: quia propositiones sunt velut materia syllogismi.

2. Defectus in forma.

¶ Aliquando litigiosus syllogismus nõ peccat in materia, sed solùm ĩ forma: vt Opposita sunt simul vera: Contraria & contradictoria sunt opposita: ergo Contraria, & contradictoria sunt simul vera. Maior & minor sunt probabiles propositiones, imò & veræ certò. Obid, nõ est peccatũ in materia: sed in forma: quia in nullo modo dispositus est talis syllogismus: quia ex puris particularibus procedens. Datur antecedẽs verum, & consequens falsum. Et iste syllogismus intelligitur in illa secũda particula. Et qui ex probabilibus. Vitaretur defectus in syllogismo, si fieret sic. Omnia opposita sunt simul vera: Contradictoria sunt opposita: ergo sunt simul vera. Et bona esset consequentia in Darij: & antecedens est falsum, sicut & consequens.

3. Defectus in materia & forma.

¶ Aliquando syllogismus litigiosus peccat in forma & materia simul: vt si quis dicat, Nulla opposita sunt simul vera: Quædam subcontraria sunt opposita: ergo Nulla subcontraria sunt simul vera. Hic duplex cõmittitur defectus. s. in materia, & in forma. In materia quidẽ: quia maiorem assumit vt probabilẽ, cùm tamẽ non sit. Et in forma: quia conclusionẽ infert vniuersalem, particulari existente aliqua præmissarũ scilicet minore: Qui defectus est in syllogismis, vt nos suprà diximus. Aristoteles tamen syllogismum litigiosum solùm vocaret, qui in forma peccat. Quapropter qui solùm in materia peccat, vt in primo exemplo, esset dicendus syllogismus. Ratio est: quia dialecticus considerat vtrùm syllogismus habeat debitam formã, scilicet, in modo, & figura sit positus. Non curat, quod se tenet ex parte materiæ. s. ex quibus terminis constat. Sed litigiosus non meretur absolutè vocari syllogismus, sed cum additiõe diminuente: litigiosus syllogismus. Sicut AEthiops non dicitur albus absolutè, sed albus secundùm dentes.

Aristote.

¶ Syllogismus falsigraphus ille est, qui procedit ex proprijs principijs disciplinarum malè intellectis. Vt si quis ita argumentetur, Omnes lineæ deductæ ab eodem puncto ad idem punctum sunt æquales: Linea recta, & linea curua deducuntur ab eodem puncto ad idem punctum: ergo linea curua, & recta sunt æquales. Antecedens est verum, & consequens est falsum. Defectus committitur: quia procedit ex illo principio malè intellecto, Omnes lineæ ab eodem puncto ad idem sunt æquales. Oportet intelligatur de deductis per idem spatium: nam si non deducantur per idem spatiũ, sicut in curua, & recta contingit, non erunt æquales.

CAP. XVIII.

De Enthymemate.

Boetius.

SEQVITVR DE ENthymemate, quod à Boëtio definitur. Est oratio, in qua non omnibus præmissis antepositis, festinata infertur conclusio: vt si quis diceret. Petrus est homo: ergo Petrus est animal. Vel, Homo currit, ergo Animal currit. Siquidem in prima deberet suppleri, sic: Omnis homo est animal: &

Petrus est homo : ergo Petrus est animal. Et in secunda. Homo currit, & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Est enim enthymema syllogismus imperfectus, vel truncatus. Et Græcè enthymema est, quod in mente, siue cogitatione, alteram præmissarum occultet.

Quid icos. ¶Aristot. tamen definit: Enthymema est syllogismus procedens ex icotibus, & signis. Icos in præsentiarum idem significat, quod propositio probabilis: ob id dicere, q procedit ex icotibus, est dicere, qui ex ꝓbabilibus procedit. Et licet syllogismus dialecticus ex probabilibus, differt ab enthymemate: quia in syllogismo dialectico ponũtur expressè omnes præmissæ ante cõclusionem, sed in enthymemate non. Vt, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suum filium. Et, Omni benefactori est benefaciendum: ergo Huic est benefaciendum.

Quid signũ ¶Signum intelligitur propositio demonstratiua, vel necessaria, illatiua alterius: siue ipsa in se sit ꝓbabilis, siue necessaria. Vnde icos, siue probabile in se consideratur. Signum tamen per cõparationẽ ad illud quod infertur ex ipsa: vt ex signis procedit. Hoc enthymema: Habet in mãmillis lac, ergo viro iuncta est: eo quòd antecedens inferat consequens tanquam signum eius, ex probabilibus procedit. Tamen hæc, Omnis mater diligit suum filium: ergo Hæc diligit suũ filium, ex signis esset, quãdo infert necessariò. Vt, Est homo: ergo Animal rationale. Non diceretur ex icotibus. i. ex ꝓbabilibus, sed ex signis. Hæc definitio data ab Aristo. solùm materiã insinuat ex qua fiant enthymemata. Et quidem fortè, idem est icos, & signũ. Nam eadem propositio, quæ inquantũ in se probabilis, dicitur icos: dicetur signum, inquantum aliam infert necessariò. Vt, Omnis benefactor est diligendus: ergo Hic benefactor est diligendus.

Enthymema reduci põt ad perfectum syllogismum. ¶Omne enthymema, cùm sit syllogismus imperfectus, potest reduci ad perfectũ. Nam supplendo defectum, reducitur. Et aliquando supplenda est maior, aliqñ minor in reductione: quod contingit in omni figura, secundùm dispositionem terminorũ in enthymemate. Ad supplendum autem oportet considerare, quòd *Quomodo supplenda est propositio quæ deficit.* quia medium cõclusionẽ non intrat, pro medio in propositione supplenda nõ sumetur aliquis terminus positus in conclusione: sed solùm sumetur terminus, qui solus est in antecedẽti positus. Et ex illo, & prædicato conclusionis fiet propositio supplenda. Exempli gratia, Hoc enthymema, Homo currit: ergo Animal currit: reducetur ad perfectum, sumendo pro medio ly homo. Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal currit. In Datisi, in tertia figura. Ibi reductio facta est, supplendo minorem. Et istud enthymema, Homo currit: ergo Homo mouetur, sic, Omne quod currit mouetur: sed Homo currit: ergo Homo mouetur. In Darij, in prima figura. Hic suppleui maiorem. Et istud, Mulier est pallida: ergo peperit: sic, Omnis mulier quæ peperit est pallida: Hæc mulier est pallida: ergo Hæc peperit. In secunda figura.

¶Sed ad cognoscendum quando erit supplenda maior, & quando minor ad reducendum, sit *Regula.* regula. Quando subiectum antecedẽtis, & conclusionis sit idem terminus, tunc supplenda est maior. Et quando prædicatũ idem, minor. Hic homo est rationalis: ergo Animal est rationale. Minor suppletur, sic, Homo est rationalis, & Omnis homo est animal: ergo Aliquod aĩal est rationale, in tertia figura. Sed hic, Petrus est homo: ergo Petrus est animal, erit supplenda maior sic. Omnis homo est animal: & Petrus est homo: ergo Petrus est animal.

¶Aliquãdo inueniũtur enthymemata ex quatuor terminis: vt Hõ currit: ergo Animal mouetur. Et virtute sunt duo enthymemata. Et sic ad duos perfectos syllogismos reducẽda. Vt in exemplo posito. Sunt hæc, Homo currit: ergo Animal currit, Et, Animal currit: ergo Animal mouetur. Primum reducetur ad tertiam figuram, ĩ Disamis. Homo currit: & Omnis homo est animal: ergo Animal currit. Et secũdũ, Omne quod currit mouetur: & Animal currit, ergo Animal mouetur. In prima figura, in Darij. *Enthymema ex quatuor terminis.*

CAP. XIX.

Sequitur de inductione:

ALIA SPECIES SYLLOgismi est inductio. Quando à singularibus sufficienter enumeratis, fit ad vniuersale ꝓgressus, Vt, Iste homo est capax disciplinæ: & Iste homo est capax disciplinæ: & sic de alijs: ergo Omnis homo est capax disciplinæ. Et negatiuè similiter. Iste ignis non infrigidat: & Iste ignis non infrigidat, & sic de alijs: ergo Nullus ignis infrigidat. Oportet hîc enumerare singularia omnia, aliàs non esset optimus progressus. Nam cùm ad veritatem vniuersalis requiratur veritas cuiuslibet partis, vna sola existente falsa singulari, daretur antecedens verum pro demonstratis, & consequens esset falsum pro illa sola singulari, vbi vnum non est demonstratum. Quapropter non valet, Hic homo est stultus: & Hic homo est stultus: ergo Omnis homo est stult⁹. Quantuncunque multi sint demonstrati, vno solo *Quomodo fiat inductio.*

ſolo exiſtente prudente, & ſapiente. Et quando demonſtratio fit ab ſpeciebus ad genus, non eſt neceſſarium fiat per ſingularia ſpecierũ, ſed ſufficit fiat vniuerſaliter per omnem ſpeciem. Vt Omnis leo ſentit: & Omnis aſinus ſentit: & Omnis equus ſentit, & ſic de omnibus ſpeciebus: ergo Omne animal ſentit.

Notandum ¶Verùm cõſiderandũ eſt: quia ly omne, ſignũ vniuerſale, quando cadit ſupra terminũ genericum, põt diſtribuere cõpletè, & incõpletè. Cõpletè tunc fit (ſicut nos ſuprà diximus) quando diſtribuit ꝓ ſingulis generũ. Vt in hac, Omne animal fuit in arca Noë: ſenſus eſt, de qualibet ſpecie quodlibet animal. Et eſt falſa ꝓpoſitio: & tũc oportet omnia indiuidua cuiuſlibet ſpeciei demõſtrare per inductionẽ, argumentãdo à ſingularibus ad vniuerſale. Si tñ ſit diſtributio incompleta, quæ vocatur pro generibus ſingulorũ: quæ tunc eſt, quando facit ſenſum: de qualibet ſpecie aliquod, ſufficit cuiuſlibet ſpeciei vnum ſingulare demonſtrare ad inductionem.

Notandum ¶Peculiariter eſt notandum, ſicut notat Ariſt. de hac ſpecie argumentationis, quæ vocatur inductio, poſſe probari principia demonſtrationũ, quæ dicuntur indemonſtrabilia. *Inductione poſſũt principia ꝓbari.* Vt, Omne totum eſt maius ſua parte: principium eſt indemonſtrabile: quia non poteſt per alias propoſitiones notiores demonſtrari: ſed tamen per inductionem, nihil prohibet: ſic, Hoc totum in quantitate eſt maius ſua parte: & Hoc totum in qualitate eſt maius ſua parte, & ſic in alijs: ergo Omne totum eſt maius ſua parte. Sic etiam, Omne animal rationale eſt diſciplinæ capax, eſt principium indemonſtrabile: quia per alias propoſitiones notiores non poteſt probari, ſed tamen aliquali ſumpta experiẽtia de homine, poteſt ſic per inductionem probari. Hic homo eſt diſciplinæ capax: & Ille homo, &c. ergo. Et ſic in alijs. Similiter ſi quis hoc principiũ, Nullæ contradictoriæ poſſunt ſimul eſſe veræ: vellet probare per inductionem. Hæ contradictoriæ nunquam ſunt ſimul veræ: & hæ ſimiliter: ergo Nullæ poſſunt ſimul eſſe veræ.

Inductio ad ſyllogiſmũ perfectũ reducitur. ¶Iſte modus argumentandi per inductionem poteſt ad ſyllogiſmum perfectum reduci: ſumẽdo pro medio ipſam inductionem, & pro maiori extremitate prædicatum concluſionis probãdæ, & pro minori extremitate ſubiectũ eiuſdẽ. Affirmatiuè, Omne quod eſt iſte ignis, & ille ignis, & ſic omnibus demõſtratis, eſt calidum, & Omnis ignis eſt iſte ignis, & ille ignis, &c. ergo Omnis ignis eſt calidus. Et negatiuè, Nihil quod eſt iſte ignis, & ille ignis, eſt frigidum: & Omnis ignis eſt iſte ignis, & ille ignis, &c. ergo Nullus ignis eſt frigidus, in Celarẽt. Et ex inductiõe fit perfectus ſyllogiſmus, & in alijs ſimiliť.

CAP. XX.

De exemplo.

ALIA SPECIES, ET vltima eſt argumentationis. ſ. exemplũ, ex quo fit argumentum ad probãdam rem. Et quidem ſolet eſſe argumentũ efficaciſsimum: magis enim ſolẽt mouere exempla, quàm verba: vt ſi quis volens probare Deum miſericordem, & cuilibet pœnitenti indulgere, argumentetur. Deus Niniuitis, *Iona. 3.* quamuis peccantibus pepercit, quia egerũt pœnitentiam: ergo ſimiliter parcet cuicunque pœnitenti. Et ſi vellet probare Deum punire peccatores non pœnitentes: ſimiliter ſic, Deus Sodomitas *Geneſ. 19.* omnes igne de cælo miſſo cõſumpſit, quia in ſuo peccato permanſerunt: ergo puniet non pœnitentes.

¶Oportet obſeruare in huiuſmodi argumentationibus, vt ſit ſimilitudo in exemplo ad rem, quæ probari debet. Nam ſi quis argumentaretur, Iudas perijt quia peccator, ergo Paulus ſimiliter: *Actuum. 9* cùm etiã peccauerit, & vterq; Apoſtolus: mala eſt illatio, quia non tenet ſimilitudo: ſiquidem Paulus, & ſi peccauit, ad Chriſtum conuerſus, doluit, quòd perſecutus fuerit eccleſiam: ſed tamen Iudas peccauit tradens ſanguinem iuſti: *Matth. 26.* & quia non egit pœnitentiam cõgruentem (cõgruentem voco) cum ſpe de venia: ſed deſperauit, ob id perijt Iudas, non perijt Paulus, nec Petrus, *Marci. 14. Luca. 22.* licèt peccauerit negando Chriſtum.

¶Iſte modus argumentandi reducitur ad inductionem imperfectam: & ad ſyllogiſmũ. Exempli cauſa. Ex vno ſingulari, vniuerſalem concludendo: rurſus ſub illo vniuerſali ſubſumẽdo, inferẽdo aliud ſingulare. Verbi gratia, Petrus peccator *Luca. 22. Marci. 14.* pœnitentiã agens veniã eſt conſequutus: ergo Omnis qui egerit pœnitentiam conſequetur veniã. Ecce quomodo ex vno ſingulari, ſeu ex inductione imperfecta intuli vniuerſalem. Rurſus ex illa vniuerſali: Omnis qui pœnitentiam *Ezechie. 18.* egerit, conſequetur veniam peccatorum: ergo Latro pœnitentiam agens veniam conſequetur de ſuo peccato. Poſſent exẽpla alia poni: ex iſtis tamen licet colligere alia. Manet ergo vtcunq; declaratum, quot ſint ſpecies argumentationũ, & quomodo illæ quæ ſunt imperfectæ ſyllogizationes, ad perfectas reducuntur. Et illa ſyllogizatio perfecta vocari debet, quæ tenet in modo, & figura, vt ſuprà dictum eſt.

¶Hic eſt finis illorũ, quę in Sũmulis tradi ſolẽt.

¶Tractatũ de Topicis, & Elenchis libuit hîc apponere ſtatim poſt ſyllogiſmos: vt ad manũ ſit locus, vnde facilè argumentum poſsit formari.

TRACTATVS DE LOcis Dialecticis, editus à Reueren. P. F. Alphonso à Vera Cruce Artium & Theologiæ Sacræ Doctore, ordinis Eremitarum Sancti Augustini.

CAPVT PRIMVM.

POSTQVAM ABsoluimus tractatum syllogismorum, consequenter de locis Dialecticis disserẽdũ erit. Quippe quæ materiã præbẽt ad syllogismos formãdos, & sunt velut thesaurus qdã reconditus, & reseruatus, & ad manũ posit⁹, quoties cũq; opus sit. Et qdẽ apud Arist. liber ipse, qui Topicorũ nũcupatur, sicut vtilis, sic & cuicũq; obuius. Ob id nõ multũ curãt magistri ĩ scholis discipulis hæc tradere: nõ qa inutilia, aut nõ necessaria ad pfectũ dialecticũ: sed qa clara sunt, & qcũq; voluerit humeros apponere, sine pceptore duce cõseq poterit. Et post Arist. & Ciceronẽ, vnicus nostris tẽporibus, Rodolphus agricola de inuẽtione, & de locis dialecticis edidit libros eruditissimos, simul & eloquẽtissimos. Quos consulo legẽdos ab illis, qui seriò in animo habẽt hãc dialectices partẽ, quã Τοπικὴν vocãt, adamussim penetrare. Ibidem exploratũ erit, eruditionẽ cũ grauitate, & maiestate sermonis cõiunctam, quod perrarũ est in hac nostra tẽpestate. Et quidẽ hic liber non solùm dialectico vtilis, sed in omni facultate admodũ necessarius est, & Rhetorico, physico, & supra modũ Theologo verbi Dei pclamatori, & tandem cuilibet de aliqua re differenti. Ob id non temerè Aristo. sagacissimus multùm insudauit in tradendis locis dialecticis, & velut de nouo, noua quædã cõgerens in vnũ ordinẽ, non tam perspicaci, & claro (sicut in alijs solitus erat) digessit. Quapropter Themistius, & Seuerinus Boëtius dexteritate quadã singulari ordinatissimè nobis tradiderũt. Nos post eos in præsentiarũ tractatũ istũ Topicorũ cõpendiosè, quãtum fas fuerit, componemus. Vt narrat Rodolphus lib. 1. de inuentiõe. ca. 3. scripsit Arist. librũ Topicorum. Verùm licèt ipse summo ingenio, eloquẽtia, & rerum peritia: homo tñ, & quẽ latere aliqd potuerit, quiq; vt non oĩa primus inuenerit, ita alijs pòst aliqua inueniẽda reliquit. Hæc ex Rodolpho. Qui & adducit Ciceronẽ, qui ad Trebatiũ topica composita misit, & Quintilianũ, Boëtium, & Themistiũ: qui oẽs licèt satis peritè simul & eloquẽti stylo argumentũ tractauerint, licèt aliquãto ipso Aristo. latiùs, & clariùs, non tñ tam in aperto rẽ tradiderant, quin ipse Rodolphus operæpretium egerit, hanc dialecticæ de inuentione partẽ, pro authore, rationem, sequutus, adiuuanda aliorum studia, ob oculos sic depingere, stylo modesto, non affectato, claro, & intelligibili. Non vt ipse de Aristo. refert, quem vnũ velut oraculum amplectitur omnis schola, qui ex proposito calamũ temperauit, vt vix non solùm ab ingenio tardo, & humili, sed neque à perspicaci intelligi queat. Quippe qui præter rerum ipsarum difficilem accessum, in verbis, quibus ea tradidit, ex proposito ęnigmata apposuit: vt vix vnus, aut alter sit, qui intelligat exactè. Et ne gratis loqui videamur, Themistij est testimonium, qui in hæc verba ait. Longè aliter omnia foras ab eo esse ædita, quàm domi tradita. Dementiæq; simile esse, si quis legẽdis libris ipsius speret illius se sententiam consequuturũ. Sed quid Themistij testimonio opus est? cùm ipsemet Arist. ad Alexandrũ conquestum, q libros ediderit, & in publicũ legendos pposuerit, ait. Sic ea quæ ad philosophiã tradidisse, vt intelligat nemo, nisi qui ab eo audierit, & sic perinde esse, ac si edita nõ essent eius opera. Hæc in sententia. Licèt Ludouicus Viues de epistolæ veritate dubitet. Hæc oĩa adduxi, vt sicut labor Rodolphi nõ solùm non vanus, sed vtilis fuerit in locis tradendis post Aristo. Ciceronẽ, Quintilianũ, Boëtium, Themistiũ, eo q clariùs quã illi, hic noster conatus nõ erit reputandus vanus, quia ad profectũ illorũ erit, quibus vel nõ est copia Rodolphi, vel non tantam peritiam habent Romani sermonis, vt eum valeant intelligere. In his enim, quæ à nobis de locorum ratione tradentur, ex proposito sic sermonem temperabimus, vt etiam infimis ingenijs possint esse obuia: alios in nullo defraudantes, quibus ad Rodolphum & cæteros in aperto est aditus. Nostris contenti terminis, satisfactũ

erit no-

Rodolph.

Τοπικὰ. i. Loca.

Aristoté.

Themist. Boetius.

Themist.

Difficilis ex proposito Aristot.

Aristo. de se ipso quòd obscuritatẽ affectauerit.

erit nostris laboribus, si fructum senserint discipuli. Et quia catholicis tradetur legẽdus tractatus, exẽpla ex sacris literis, quãdo cõmodè fiet, proponentur. Sicut & fecit doctus simul & deuotus Titelmanus in sua Dialectica.

Necessitas locorum. ¶ Quàm sit necessarium istorum locorum peritia, munus dialectici manifestat: cuius est de quacunq; re proposita, ad vtranq; partẽ disserere, & argumenta in mediũ producere: qui velut mutus hærebit, si non habeat in promptu, vbi tanquam ex penu quæ formet argumenta, ad quam voluerit probare partem educat. Qua ratione hæc definitio loci proponatur.

Quid sit locus. ¶ Locus, est cõmunis quædã rei nota, cuius admonitu, quid in quaq; re probabile sit, põt inueniri. Sic Rodolphus. Hæc definitio clarè ostẽdit in quem finẽ loci dialectici sint inuẽti, velut quædam monumenta memoriæ, vbi inuenitur quid ad rẽ probãdã cõducat. *Boëtius.* Boëtius tamen ait. Locus est sedes argumẽti, & meritò quidẽ. Nam sicut sedes est vbi res cõquiescit, & inueniri valet: sic etiã locus est, vbi argumentũ ad fidẽ rei probãdæ faciendã inueniri põt. Exemplo sumpto à venatoribus: nam si quis errabũdus, ignarusq; loci vbi delitescãt feræ vagetur, frustratur spe sæpe: verùm qui latibula earũ habet cognita, licèt in vno, vel altero loco nõ inueniat, tãdẽ voti fit compos: quia vbi sedeant feræ prius cognouit. Sic etiam meritò qui locorũ dialecticorum habeat peritiam, cùm argumentorũ sint sedes, inueniet in promptu de quacũq; re oporteat verba facere lautam supellectilem.

Discrimen inter argumentum, & argumentationem. ¶ Oportet tamen intelligere non idem esse argumentum, & argumẽtationem. Hoc enim totum, illud pars est. Nam argumẽtatio, & ipsum argumentum, & res quæ per argumentum probatur. Argumentum tamẽ, solùm id quod probat, vel rei dubiæ fidem facit. Vt si quis à definitione, sic argumẽtetur: Omne animal rationale disciplinæ capax est: Omnis homo est animal rationale: ergo Omnis homo disciplinæ capax est. Propositio dubia, quæ probatur est, Omnis homo est disciplinæ capax. Argumẽtũ probãs, sunt illæ duæ propositiones, maxime maior: Omne animal rationale est disciplinæ capax: & id argumẽtũ dicitur sumptũ à loco certo, nẽpe à definitione ad definitũ. Totũ aggregatũ, s. ipse syllogismus perfectus, dicitur argumentatio: ab arguẽdo, quod significat aliquãdo idem quod probo. Et sic argumẽtatio, tãquã id quod probat argumẽtũ, & ipsum quoq; argumentũ.

¶ Oportet hic in principio duos distinguere locos, præcipuè vnum, qui maxima dicitur: & alterum, qui differentia maximæ nuncupatur.

Quid maxima. ¶ Locus, qui maxima dicitur, appellatur in proposito, propositio aliqua per se nota, & generalis: ex qua desumptum argumentũ, argumentationem causat, & probandũ probat. Et neganti tale argumentũ, opponitur ipsa maxima, vt assentiat argumento. Vt in exẽplo adducto, & in isto syllogismo. Omne animal rõnale est beatitudinis capax: Omnis hõ est animal rõnale: ergo Omnis hõ est beatitudinis capax. Ecce quomodo argumẽtũ sumptũ à definitione. Si quis negaret, tũc à maxima illa, propositione per se nota, Cuicũq; conuenit definitio, cõuenit definitum: sed definitioni hoĩs cõuenit esse capax beatitudinis: ergo & homini, qui est definitũ. Similiter si quis argumẽtetur: Homo est rationalis: ergo nõ est irrationalis. Brutum est sensibile: ergo non est insensibile. Homo decedẽs in gratia saluabitur: ergo non condẽnabitur. Qui crediderit saluus erit: ergo non dãnabitur. *Marc. 16.* Hoc argumentũ innititur illi maximæ, Cuicunque cõuenit vnũ contrariorum, ab eo & remouetur reliquum. Et meritò istæ propositiones generales loca dicuntur, in quibus virtute continẽtur deprompta argumenta similitudine sumpta à corporali loco, vbi quantitas locati posita est: sic quædam virtualis quantitas rerum probandarum in illis maximis posita est, & reseruata.

Quare maxima dicatur. ¶ Et etiam eò maximæ dicũtur, quia nõ habẽt alias superiores, per quas hæ probari possint, sed ex terminis veritas earũ constat. Et sicut in syllogismo maior dicitur propositio, vnde vis argumẽti, & in qua, virtute minor continetur: sic istæ maximę, in quibus virtute, aliæ propositiones sunt, ex quibus põt argumentũ sumi.

Differentia maximæ. ¶ Est alius locus, qui differentia maximæ vocatur. Et est, qua maxima à maxima differt. Vt, verbi gratia. In exẽplis suprà positis, sumptum est argumẽtũ à maxima, Cui cõuenit definitio & definitum. Ibi definitio, & definitum, posita sunt: in secũda maxima, Cui cõuenit vnũ cõtrarium, remouetur oppositum: ibi contrarium & oppositum. Et isti sunt termini, qui vocãtur differentiæ maximæ, id est, quo maxima à maxima differt. Nam ista maxima, Cui conuenit definitio, cõuenit & definitum, differt ab alia, Cui vnũ contrariũ conuenit, remouetur & reliquum, in illis terminis. Quia ibi à definitione & definito, hic à contrario & opposito sumptũ est argumentum. Et quidem hæ differẽtiæ maximarum vocantur etiã loca, quia consideratione eorum, argumentum sumatur. Vt dicendo, A definitione, Ab oppositis, vel à cõtrarijs, &c.

Multò plures maximæ, quam differentiæ maximæ. ¶ Isti loci, qui vocãtur differẽtia maximæ, multò pauciores sunt, quàm sint ipsæ maximæ: eò quod cõtingat in vna differẽtia maximæ, plures includi maximas. Patet. Nã in vna differẽtia maximè, s. a definitiõe, sunt istę duæ maximę, Cui conuenit definitio, eidẽ & definitũ: & econtra.

Et alia, A quo remouetur definitio, & remouetur definitũ. Si nõ eſt animal rationale, neq; homo erit. Et de quocũq; verificatur definitio aliquo ſuperaddito, de eodẽ & verificatur definitũ, eodẽ ſuperaddito. Et locus differentiæ maximæ ſolet ſic ſignari, per ly. a. ſic. A definitione, à ſpecie, à genere, à contrario, ab oppoſitis, &c. Intetdum ſic. A definitione ad definitum, à parte ad totũ, ab ſpecie ad genus, &c. Et tandẽ tam maxima, quàm differentia maximæ, locus eſt. Et meritò ſedes argumenti vocatut (vt dicit Boëtius) quia ab vtroq; ſumitur argumentum.

CAP. II.

De diuiſione locorum.

Diuiſio locorũ in cõmuni.

SOLENT cõmuniter diuidere loca, in extrinſeca, inttinſeca, & media. Rodolphus tamen. 4. capit. primi libri, diſtinguit ptimò in internos, & extetnos. Et rutſus externos diuidit in eos, qui neceſſatiò coniuncta ſunt: quæ cauſæ, vel effectus vocantur. Et alia ſunt loca, quæ nulla neceſsitate tei cohærent: quæ dicuntur accidentia. Hæc vocantur communiter externa, ſeu extrinſeca: Et illa quę circa rẽ ſunt, vocantur media. Sequentes ergo communem declarationem. Locus intriuſecus ille eſt: quando argumẽtum ſumitut ab his quæ ſunt de ſubſtantia rei, de qua quæritut. Et extrinſecus erit, quãdo ſumitur ab eis quæ ſunt omnino à re ſeparata. Et medius erit, qui participat de vtroq; extremo, & partim ſeparatur à re: & partim cõiũgitur ei. Exemplis reddamus omnia clara. Vt ſi ſit quæſtio, nũquid homo ſit ſenſibilis? fiat ſic argumentũ. Omne animatum eſt ſenſibile: Homo eſt quid animatum: ergo Homo eſt ſenſibilis. Locus vnde deſumptum eſt argumẽtum, eſt internus, ſeu intrinſecus: quia à ſubſtãtia rei de qua erat quæſtio, ſcilicet, à definitiõe eius. Ecce locus. Differentia maximæ eſt internus: & locus maxima, Cui conuenit ſpecies, & conuenit differentia conſtituens ſpeciem. Vel, Cui cõuenit genus, & conuenit ratio generis.

Quid locus intrinſecus & extrinſecus.

¶ Etiam ſi fietet argumentum ad ptobandum hominem eſſe corruptibilem. Omne compoſitum ex contrarijs eſt cottuptibile: Homo eſt compoſitus ex contrarijs: ergo eſt corruptibilis. Tam maxima, ſcilicet, Cui conuenit cauſa, & effectus, qui neceſſariò ſequitur, & differẽtia maximę, A cauſa matetiali, ſunt loca intrinſeca.

Quid locus extrinſec⁹.

¶ Loca extrinſeca vocantur, quando argumenta ſumuntur ab illis, quæ ſunt extra rem. Vt ſi quis petat, ou nquid homo ſit rationalis? fiat argumentum. Homo non eſt irrationalis: ergo rationalis. Sumitur & maxima, & differentia maximæ ab extrinſeco. Similitet ſi quis petat, nunquid virtus ſit fugienda? faciat atgumentum. Solum vitium eſt fugiendum: & virtus vitium non eſt: ergo virtus non eſt fugienda. Ab extrinſeco ſumitur.

Quid ſit locus medi⁹.

¶ Loca media vocantur, quæ partim intrinſeca, & partim extrinſeca: quia ſumitur argumẽtum ab eo quod partim conuenit rei, & partim eſt extra tem. Vt ſi quis quærat, nũquid humilitas bona ſit? ſumat argumentum, Humilis eſt bonus: ergo humilitas bona. Sumit argumentum ab humili: à concreto ad abſtractum: à denominato ad denominantem. Quæ partim conueniunt, & partim differunt. Conueniunt in principali ſignificato: quia tã humilitas, quàm humilis humilitatem important. Differunt tamen in finali termioatione, quia vnum concretum, aliud abſtractum.

Diuiſio loci intrinſeci.

¶ Locum intrinſecum aliqui ſubdiuidunt in locum, qui à ſubſtantia rei ſumitur: & in eum, qui à concomitantibus ipſam ſubſtantiam. Exemplum primi. Vt ſi quis dubitet: nunquid Homo ſit immortalis? deſumat argumentum, Homo habet animam tatiooalem immortalem: ergo ipſe eſt ſecundùm animam immortalis. Sumptum eſt argumentum à ſubſtantia rei. Et huic adiungitur locus à deſcriptione, & à nominis interpretatione. Quia ſæpe contingit rem deſcribere, quia neſcimus definitionem propriam ex genere & differenria ſignare. A concomitantibus tem: vt quando à cauſa efficiente, & finali. Et etiam poſſet concomitans ſubſtantiam dici, ſi à cauſa materiali, vel formali ſumeretur, ſi conſiderentur vt partes ſubſtantiæ, & non vt tota ſubſtantia. Et ab accidente, & loco. De quibus in ſpeciali erit ſermo.

CAP. III.

De loco à definitione.

A definitione.

LOCVS A DEFInitione, qui meritò primũ obtinet locũ, quippe qui rei ſubſtantiã oſtendit, definitur. Locus à definitiõe, eſt habitudo definitionis ad definitum. Locus ergo primus, qui differẽtia maximę vocatut, hic eſt: A definitione ad definitum. Vbi cõſidetata habitudine, quæ eſt definitionis ad definitũ, tan-

quam

quam termini inferentis, ad terminum illatum depromitur argumentum, ad probãdam rei veritatem. Supposita ergo definitione definitiõis quid rei, & quid nominis (de quo in principio dictum est) & quomodo quid rei diuiditur in quidditatiuã, quæ physica, & metaphysica est: & in descriptiuã & causalẽ per quatuor causarũ genera, sumitur argumentum ab isto loco differentia maximæ quatuor modis. Duobus affirmatiuè: & duobus negatiuè. Affirmatiuæ, sit

Quæstio ex parte subiecti. quæstio exempli gratia, nunquid homo sit capax beatitudinis? sit. Omne rationale animal beatitudinis capax est: ergo Homo beatitudinis capax est. A definitione ad definitũ. Itẽ siquis petat, vtrùm homo sit risibilis? Omne animal rationale risibile est: ergo Omnis homo est risibilis. Item si quis dubitet, vtrùm humilitas prosequenda, & superbia fugienda? sic. Omnis virtus est prosequenda: ergo Humilitas. Et omne virtutis contrariũ fugiendum: ergo superbia fugienda. Locus differentia maximę est, A definitione. Locus maxima est, De quocunque de quo dicitur definitio: dicitur & definitum. Hæ quæstiones & argumẽtationes se tenent ex parte subiecti propositionis: de qua dubitatur, & ex parte prædicati, sic. Nũquid Concha sit animal? fiat sic, Concha est corpus animatum sen-

Ex parte prædicati. sibile: ergo Concha animal est. Similiter siquis petat, nunquid temperantia sit virtus? Temperantia est habitus bonus: ergo temperantia virtus est. Locus differentia maximæ, A definitione. Maxima est, De quocunque de quo dicitur definitio: & dicitur definitum.

¶Negatiuè duobus modis etiam: ex parte subiecti: & ex parte prædicati. Si quis petat, nunquid Elaphas sit disciplinæ capax? sic fiat. Nullum irrationale animal est disciplinæ capax: ergo Nullus Elephas est disciplinæ capax. Item, nũquid virtus reddat hominẽ malũ, vel vilem? sic. Nullus bonus habitus potest malũ reddere hominem: ergo nulla virtus facit eum malum. Nullus habitus malus potest possessorem bonum reddere: ergo nullum vitium bonum facit habentem. Locus differentia maximæ à definitione sumitur: & locus maxima est: De quocũque de quo negatur definitio, de eodem & definitum negari necesse est.

Exemplũ. ¶Ex parte prædicati sic, sit quæstio, nunquid Simia homo sit? eo quòd imitatur hominẽ in multis, sic fiat. Simia non est animal rationale: ergo Homo non est. Nũquid homo sit brutũ? Homo animal irrationale non est: ergo Homo brutum non est. Est locus maxima, De quocũque negatur definitio, & definitum. Et differentia maximæ dicitur: A definitione ad definitũ. Et isti quatuor modi duobus includi possent, sic, Cui conuenit definitio, & conuenit definitum: & cui non conuenit definitio, nec definitum conuenire debet.

¶Ponit hic Rodolphus definiẽdi rectè regulas in generali: cõpẽdiosè satis in hæc verba. Sũt au-

Côditiones bonæ definitionis. tẽ in summa rectè definiendi leges, vt definitio neq; plura cõplectat quàm definitũ, neq; pauciora: sed de quocũq; vnũ dicitur, dicatur & alterũ. Deinde vt quid sit res, hoc est, substãtiã eius explicet. Præter hęc, vt aperta, hoc est, neq; ambiguis nominibus, quæ in multas ducuntur significationes: neq, obscuris, aut ex lõginquo trãslatis, cõstet. Hæc ex Rodolpho. Siquidẽ ad vsum loci huius maximè cõducit, cùm potissimùm in qualibet re probãda, sit eius definitio, à qua efficacissimũ argumentum trahi potest.

A definito ad definitionem. ¶Sub isto modo, A definitione ad definitũ cõprehẽditur, A definito, ad definitionẽ. Vt Cuicunq; cõuenit definitũ, & cõuenit definitio, & A quocũq, remouetur definitũ, & remouebit definitio. Et hoc cõtinget, qñ sit quid notius definitũ, quã definitio. Vt si quis dubitet de Morionibus, nunquid ratione, vtãtur: cùm nũquã seriò loqui videant, tũc ex noto. s. qđ sint homines, ad ignotũ erit argumẽtum, Moriones hoĩes sunt: ergo moriões sunt aĩalia rõnalia. Maxima est, Cui cõuenit definitũ, cõuenit definitio. Differẽtia maximæ est, A definito ad definitionẽ.

¶Negatiuè sic, Siquis dubitet, nũquid Simia & Elephãtus sunt animalia rationalia, eo q. videãtur vti ratiõe in multis, fiet argumẽtũ sic. Simia & Elephãtus hoĩes nõ sunt: ergo animalia rationalia nõ sunt. Locus maxima est, A quo remouetur definitũ, & remouetur đfinitio. Et siquis dubitet, nũquid aliqua animalia rationalia aliquãdo nõ vtãtur ratione? fiet argumẽtũ. Aliqui homines nũquã ratione vtũtur: ergo Aliquãdo animalia rationalia, non vtũtur ratione. Item. Vtrùm aliqua irrationalia possint esse disciplinabilia? fiet argumentum. Canis, & Elephantus doceri possunt: ergo aliqua irrationabilia sunt disciplinæ capacia. In omnibus istis est argumentum à definito ad definitionem. Et hæc est differentia maximę. Locus maxima: Cui definitum conuenit, & definitio. Et, A quo remouetur desitutũ, & desitutio. Et hic erit vsus, quãdo probatur cõuenire accidẽtia definitiõi, quia cõueniunt definito, quia notius est accidentia cõuenire desiuito. Vt siquis probet, Esse albũ cõuenit homini: ergo cõuenit animali rationali. Non tamẽ erit bonus modus probãdi, de proprio. s. Homini cõuenit esse risibilẽ: ergo cõuenit esse risibile animali rationali. Ratio est, quia per prius propriũ conuenit definitioni, in qua ostendit rei essentia, à qua fluit, quàm cõueniat definito, quod est cõtrariũ de accidẽti cõmuni.

C A P.

CAP. IIII.

De loco à deſcriptione.

A deſcriptione.

SECVNDVS LOcus intrinſecus eſt à deſcriptione: quando quis argumentatur, vt cui conuenit deſcriptio, conueniat deſcriptum. Et primò præmonendum eſt quod Boëtius, & poſt eum Rodolphus notant, deſcriptiones ſupplere vicem definitionis. Nam quia nos ignoramus rerum differentias, non poſſumus per genera & differentias rei definitionem naturam declarantem aſsignare, ſed vtimur circunloquutione, & rem deſcribimus. Vt ſi quis ignoret propriam differẽtiam aſini, qua in ſua ſpecie conſtituitur, deſcribat ſic. Aſinus eſt animal auritum, fœcundum, & duros habens quatuor pedes. Ex tali deſcriptione, quia oſtẽdi videntur, quæ propria ſunt ipſius aſini, videtur oſtenſa natura, & ſubſtantia ipſius. Et eſt vſus deſcriptionum loco definitionum.

Boëtius. Rodolphus. Vtimur deſcriptiõe loco definitionis.

Exemplum deſcriptionis.

ℭHomo enim qui per eſſentialia definitur deſcribitur ſic: Eſt animal ſuorum actuum dominus. Vel, eſt animal doctrinæ capax. Vel, eſt animal riſibile. Vel, eſt magni cerebri, peſsimi odoratus, optimi tactus. Virtus, eſt habitus laudabilis. Vitiũ, eſt habitus vituperio dignus, &c. Et quidem patet differentia inter definitionẽ, & deſcriptionem, etiam nomine ipſo. Nam definitio importat rem ipſam finire, & limitare: oſtenſa natura, & eſſentia eius per definitionẽ: deſcriptio tamen lineationem quãdam groſſo modo factã rei, importat. Verùm propter cauſam dictam frequens eſt vſus, & valde ſimilantur, tanquam deſcriptio vicaria ſit definitionis. Ob id Cicero, & Themiſtius vnum ſolùm locũ poſuerunt definitionis, & deſcriptionis, licèt Boëtius, & Rodolphus diſtinxerint. Si ergo quis quærat, Nunquid humilitas ſit virtus? argumentetur, Humilitas digna laude eſt: ergo Humilitas virtus eſt. Si quis dubitet, Nunquid animal rationale ſit magni cerebri, & optimi tactus? argumentetur. Homo eſt magni cerebri, & optimi tactus: ergo Animal rationale eſt magni cerebri, &c. Locus maxima eſt, cui Conuenit deſcriptio, & conuenit deſcriptum, vel econtra. Locus differentia maximæ, A deſcriptione, ad deſcriptum, vel econtra. Et tandem eo modo quo dictum eſt in loco à definitione, in iſto à deſcriptione. Nam affirmatiuè: Cui cõuenit deſcriptio, & deſcriptum, & è contra. Et negatiuè, A quo remouetur deſcriptio, & deſcriptum: & econtrà.

Cicero. Themiſtius.

ℭIn hoc etiam loco ponitur locus à nominis interpretatione, ſeu etymologia vocabuli: nã ob defectum cognitionis differentiarum (vt diximus) euenit, vt loco definitionum nõ ſolùm deſcriptione vtamur, ſed etiam nominis interpretatione. Vt ſi quis dubitaret, Nunquid impendenda ſit opera dialecticæ? argumẽtaretur. Arti differendi danda eſt opera, ergo dialecticæ. Nũquid Rhetoricæ inſudandum? ſic fiat. Arti beneloquendi inſudandum? ergo rhetoricæ.

A nominis interpretatione.

ℭDiffert nominis interpretatio à definitione, & deſcriptiõe: quia definitio per eſſentialia ſubſtantiam rei oſtẽdit: & deſcriptio ſimiliter, licèt per accidẽtalia: tamẽ etymologia, ſeu nominis interpretatio, ſolùm quid nomẽ importet ſignificat. Ob id definitio quid nominis vocari debet, & Cicero vocat notationem, tanquam ſi interpretationem diceret: eo quòd verba rerum ſunt notæ. Et ab interpretatione, etiam ſumuntur argumẽta, ſicut à definitione, & deſcriptione (vt diximus) & affirmatiuè, & negatiuè: vt ſuprà oſtẽſum eſt ſit quæſtio, Nunquid Ieſus peccatores deberet recipere? Animarũ ſaluatorem decet peccatores recipere: ergo Ieſus, qui ſeruator, debuit peccatores recipere. Item fieſſet quæſtio, Nunquid euangelizantibus ſint tẽporalia ad victum debita? fiat ſic. Boni nũtij annũciatoribus erant ad victum neceſſaria miniſtranda: ſed euangelizantes erãt huiuſmodi: ergo. Item ſic, Verum amatorem ſapientiæ non decet eſſe auarum, aut elatum: ergo philoſophum non decet eſſe auarum, aut elatum. Illos qui in ſortem Dei ſunt electi, non decet luxuriæ eſſe notatos: ergo clericum minimè decet. Illum qui de Deo verba agit, non decent verba ſcurrilia, & profana: ergo Theologum hæc non decent. Et ſic in alijs. Locus maxima eſt, Quæcũq; conueniunt interpretationi, & conueniunt interpretato. Vel, Cui cõuenit interpretatio: & conuenit interpretatum. Et locus differentia maximæ, Ab interpretatione. Et eodem modo ſicut in definitione dictum eſt, ſic hîc ſimiliter affirmatiuè, & negatiuè.

Diſcrimen inter interpretationẽ, definitionẽ, & deſcriptionem.

Exempla.

ℭSub iſtis etiam tribus, ſcilicet, definitione, deſcriptione, interpretatione, alij tres concluduntur. Sub loco à definitione, intelligitur locus à differentia: eo quòd differentia ſit pars potiſſima definitionis rei: vt poſſet quis probare concham eſſe animal, Concha eſt ſenſibilis: ergo eſt animal: quia ſenſibile eſt differentia animalis. Et ſimiliter, Simia non eſt rationalis: ergo homo non eſt. Et locus maxima eſt, Cuicunque conuenit differentia, & id cuius eſt differentia Et, A quocunque remouetur differẽtia, & id cuius eſt differentia. Et locus differentia maximæ eſſet, A differentia.

Locus à differentia.

ℭSub

Locus à proprio.

¶ Sub loco à descriptione, continetur locus à proprio. Vt Modestia est per se laudabilis: ergo virtus. Petrus est risibilis: ergo & homo. Simia non est risibilis: ergo non est homo. Locus maxima, Cui conuenit proprium, & id cuius est proprium, & A quo remouetur proprium, & id cuius est proprium.

Locus à synonymis.

¶ Sub loco ab interpretatione intelligitur loc⁹ à synonymis: vt est ensis: ergo gladius. Et locus maxima, De quocũque prędicatur vnum synonymorum, prædicatur reliquum. Similiter negatiuè, Non est ensis: ergo non est gladius.

CAP. V.

De loco à toto vniuersali.

Postquam in duobus locis suprà positis dictũ est de illis, quæ directè respiciũt substantiam rei: consequẽter dicendum de illis, quæ concomitantur ipsam substantiam: & est totum. Et quia multipliciter dicitur totum: scilicet, vniuersale, integrale, & potentiale, & totũ in quantitate: primò de toto vniuersali. Illud totum dicitur, quod partes suas continet: ex quibus & constare dicitur. Et totum vniuersale: quia in se includit particularia quædam, quæ ad modum partis se habent. Sicut genus dicetur totũ: quia sicut totum in partes diuiditur, & ex toto partes erunt. Sic à genere species, & ab specie, indiuidua. Et genus in suas diuiditur species tanquam totum in suas partes. Et partes dicuntur partes subiectiuæ, eo ꝙ subijciantur toti in ordinatione prædicamentali: quia totum de parte dicitur secundùm ordinatam prædicationem. Vt, Homo est animal, & Petrus est homo. Argumẽtum igitur sumitur ab isto toto ad partes: & à parte ad totum tam affirmatiuè, quàm negatiuè. Vt sit quæstio, vtrùm Dialectica sit vtilis, fiat sic argumentum, Scientia omnis vtilis est: ergo Dialectica vtilis est. Hic factum est argumentum à toto vniuersali ad suam partẽ. Similiter si quis petat, vtrùm homo sentiat? fiat argumẽtũ, Animal sentit: ergo Homo sentit. Hic maxima est, Cui cõuenit ratio generis: & cõueniet ratio speciei contentæ sub genere. Et differẽtia maximæ est, A genere ad speciem. Etiã negatiuè valet. Si quis quærat. Nunquid superbia sit vtilis, erit argumentum, Nullum vitium vtile est: ergo superbia vtilis non est. Nullũ vitium est bonum: ergo furtum non est bonum, &c.

Totum vniuersale. integrale, potentiale.

¶ Similiter sic valet, Hoc animal habet omnem sensum: ergo Hoc habet olfactum. Hic homo habet omnẽ virtutem: ergo Habet charitatem. Hic homo habet omnem sciẽtiam: ergo habet Theologiã. Et negatiuè, Hoc corpus nõ habet sensum: ergo nec tactum. Hic homo non habet scientiã: ergo Theologiam nõ habet. Maxima est, A quo remouetur genus: & remouetur species, Vel Cui non cõuenit genus, neq; species. Et differentia maximæ, A genere ad speciem. Tot modis contingit argumentum fieri ab specie ad genus. A parte subiectiua ad totum suum vniuersale affirmatiuè. Concha habet vnicum, vel duos tantum sensus: ergo Aliquod animal duos tãtùm habet sensus. Veritas apud improbos odium parit: ergo Aliqua virtus odium parit: gratia seu. Charitas est per quam efficimur amici Dei: ergo Aliqua virtus nos efficit Dei amicos. Similiter. Habet tactum, ergo habet sensum. Negatiuè contingit sic, Cõcha non habet omnes sensus: ergo Aliquod animal non habet omnes sensus: Non habet visum: ergo nõ habet omnẽ sensum: Non habet humilitatẽ: ergo nõ habet omnẽ virtutem. Maxima istorũ argumẽtorum. Cui cõuenit pars subiectiua, & cõuenit totum. Cuicunq; non conuenit pars, nec cõuenit totum. Vel sic, Quod dicitur de parte subiectiua, & dicetur de toto. Quod negatur de parte subiectiua, & negabitur de toto. Differentia maximæ est, Ab specie, ad genus. Vel A parte subiectiua ad suum totum vniuersale.

Ab specie ad genus.

¶ Verùm cautè obseruandũ est, ad hoc ꝙ valeat argumẽtũ à toto vniuersali ad suas subiectiuas partes, oportet totũ sumatur vniuersaliter, aliàs non valeret. Nam iste modus arguendi non est bonus, Aliquod animal habet omnẽ sensum: ergo Concha omnem habet. Sed sic valet: Omne animal habet omnem sensum: ergo Concha habet. Sicut valetet, Omnis homo habet oẽm virtutẽ: ergo Petrus habet. Ecõtra tamẽ: quãdo à parte ad totũ est processus, debet sumi totum particulariter: vt Concha habet tactũ: ergo habet sensum: non tamen valeret: ergo habet omnem sensum. Nec valet, Concha habet tantùm vnum, aut altetum sensum: ergo Omne animal habet tantùm vnum aut alterum sensum. Sicut non valet, Auis habet alas: ergo omne animal habet: sed sequiť: ergo Aliquod animal habet.

Seruandæ ꝓprietates Logicales in hisce argumentis.

¶ Sit documentum, Tales argumentationes tam in isto loco, quàm in alijs valere, quando supplendo propositionem, quæ deficit, possint ad Syllogismum perfectum Cathegoricum, vel hypotheticum reduci: nam si non potest reduci, non valet modus arguẽdi: vt sic. Petrus habet charitatem: ergo Omnis homo habet charitatem: non valet: nam supplendo quod deest, & Petrus est homo: ergo Omnis homo habet

Documentum.

bet charitatem. Nam hic syllogismus in tertia figura, habet defectum: tum quia concluditur vniuersaliter, quod non contingit in tertia figura: tum quia est argumentum à termino nō vniuersaliter sumpto in antecedenti, ad ipsum vniuersaliter sumptum in conclusione, ex parte de ly homo. Sicut etiam non valet, Animal currit: ergo homo currit: quia supplendo, & homo est animal, vel omnis homo est animal: sequitur, ergo homo currit: nam cùm syllogismus teneat in prima, & maiori existenti particulari in prima figura nil sequatur, syllogismus non erat bonus. Ob id neque iste modus arguēdi tenet, Tantùm animal est homo: ergo Tantùm animal est substantia: quia iste syllogismus est malus, Omnis homo est substantia: Tantùm animal est homo: ergo Tantùm animal est substantia, est enim in prima figura, & minor est virtualiter negatiua, scilicet, Tātùm animal est homo: quia exponitur sic: Animal est homo, & Nil non animal est homo. Et committitur alius defectus, scilicet, argumentum à termino non vniuersaliter posito in antecedenti, ad eundem vniuersaliter positum in consequenti, ex parte de ly substantia: nam in maiori est indistributè, & in conclusione distribuitur: ratione de ly Tantùm: habet enim virtutem distribuēdi terminum mediatum: vt suprà dictum est, quando de exponibilibus agebamus.

C A P: V I.

De loco à toto integrali.

A toto integrali.

QVARTVS LOCUS vnde argumentum sumitur, est integrale totum. Vbi cōtingit à toto ad partem, & à parte ad totū. Et in præsentiarum totum integrale dicitur, quod constat ex suis partibus quantitatiuis ad inuicem coniūctis: & dispositis, vt suū constituant & perficiant totū: sicut homo totus cōstat ex capite, coniuncto collo, & stomacho, & intestinis, corde, brachijs, & pedibus. Quæ partes dicūtur integrales, quia integrant suum totum, ad modū, quo domus constat ex fundamento, pariete, & tecto. Et quidem istarum partium quædā sunt principales: vt totum sine eis non possit constare. Aliæ minùs principales, sine quibus licèt totum posset constare, non tamen erit perfectū. Exempli causa, Domus non erit, si non habeat tectum, vel fundamentum: tamē si desit ei vna, aut altera fenestra, domus erit, imperfecta tamen. Homo mutilus pedibus, vel manibus, homo erit, licèt non perfectus: tamen si ei deesset caput, vel intestina, vel cor, non posset homo dici, quia non posset constare. Ex isto ergo loco argumentū sumitur à toto ad partē, vel econtra: loquendo de parte, quæ principalis est, sine qua totum non potest consistere.

¶ Fit affirmatiuè, Homo est: ergo caput habet. Homo est: ergo intestina ei insunt, & cor. Domus est: ergo habet fundamēta, & tectum. Maxima est. Posito toto integrali: necessarium est & partes principales poni. Non tamen valeret argumentum ad partes, vel partem minus principales. Sic, Homo est: ergo pedes habet: ergo mutilus non est: licèt valeret, Homo perfectus est: ergo pedes habet, & manus, &c.

A toto ad partes quādo non valet.

¶ Negatiuè tamen non valet argumentum à toto ad partes singulas. Nam nō sequitur, Domus non est: ergo fundamentum non est: nam potest esse quòd tectum non sit, manēte fundamēto. Valeret tamen sub disiunctione. Domus nō est: ergo vel tectum, vel fundamētum, vel parietes non sunt. Sicut Homo non est: ergo vel caput non est, vel intestina, vel cor, &c. Et tūc maxima est, Si totum non est: aliquam eius principalem partem non esse, necesse est. Et differētia maximæ, A toto integrali ad suas partes.

A parte integrali ad totum.

¶ A parte integrante ad totum valet negatiuè. In idolo, cor non est: ergo non est homo. Hoc ædificium tectum non habet: ergo domus non est. Maxima est, Remota parte principali, & totum remoueri debet. Et differentia maximę. A parte ad totum. Affirmatiuè tamen non valeret à parte ad totum. Non valet, Est fundamentum: sunt parietes: ergo est domus: licèt ab omnibus simul coniunctis bene valeret. Hic locus est valde vtilis ad multa probanda: nam considerando rem integram, & partes quæ ipsam constituunt, est facilè argumēta formare. Sicut Boëtius probat res humanas Diuina prouidentia gubernari, Omnis mundus prouidentia gubernatur: & res humanę partes sunt, ergo res humanæ Diuina prouidentia gubernantur. Morbos curari, & sanitatē tueri, & vulneribus mederi bonum est: ergo ipsa medicina, cuius hæ sunt partes, bona est. Iudicium habere de re quacunque, ad ipsam probandam argumēta adducere, bonum est: ergo Dialectica bona est. Deum cognoscere, & de Deo loqui bonum est: ergo ipsa Theologia bona est. Sic dicimus, Hic legem implet: ergo Deum & proximum diligit. Sicut negatiuè sic, Proximum non diligit: ergo legem nō adimplet. Sic etiam, Hic pius est in Deum, in patriam, in parētes: ergo pietatem habet. Negatiuè, Parentes non veneratur, magistrum nō colit: ergo pietatem nō habet. Et sic possumus laudare,

Locus à parte ad totum accōmodatissimus.

laudare, vel vituperare aliquod totum ex eo, quòd partes laudandæ, vel vituperãdæ veniũt. Vt si dicamus, Agere assentatorem malũ, quia falsum dicentibus assentire malum. Magica ars abominanda; quia dæmones consultare anathema est. Meretricem agere pessimũ, quia inescare iuuenes diabolicum, &c. Sicut & artes, quæ habent in se partes laude dignas, maximè extollimus.

Locus hic latissimè patet.

¶Huius loci vsus erit, explicando singulas partes rei dicẽdæ, & maximè commouet affectus. Si quis sumeret Paulum vas electionis laudandum, posset exordium sumere à lingua eius: quia loquutus est tot verba vitæ, tot cõsilia salutifera. Et statim de manibus, quibus tot & tanta mira operatus est. Et ab oculis, qui viderunt arcana, quæ non licet homini loqui. Ab auribus, quæ verba vitæ, qualia alius nõ sic ab ipso Christo audiuit. Si pedes consideret, quàm beati illius Apostoli euangelizantis pacem, euangelizantis bona, qui huc, & illuc mundum circuibat, vt Christo aliquos lucrifaceret. Si illud ardentissimũ pectus, in quo non solùm feruebat charitas: sed totum videbatur charitas: sic vt nullus scandalizaretur, quin priùs ipse vreretur: & nullus infirmaretur, quin ipse iaceret. Ad istũ modum est campus latissimus, in quo quis possit spatiari, & argumenta innumera inuenire, & occasionem dilatandi orationem, & mouendi affectus, quod maximè curandum est in publicum verba facientibus. Sic etiam ad vtilitatem ostendendam alicuius rei, quæ meritò deberet æstimari, discutrendo per membra singula. In homine: vt si quis contenderet hominẽ humiliare, vt de ipso humiliter sentiret, quia puluis, & vermis, &c. sic fieret. Quæso quid vilius homine, secũdùm corpus? quid capitis vertex, nisi testa fictilis efficta? Quid cerebrũ ibi inclusum, nisi coagulum lacteum? Quid oculi quæso, nisi humor congelatus? Quid nares, nisi foramina quædam, & meatus putredinis, & pituitæ? Et quid aures, nisi vasa sordium? Et quid venter, & intestina omnia, nisi vas fictile, & stercorũ plenum, & fœtore & sordibus superans sterquilinium omne? Quid ergo superbit homo?

2. Corin. 12. *Ad Gal. 1.* *Esaia. 52.* *1. Corint. 9.* *Ad Phi. 3.* *2. Corin. 11.* *Genes. 3.*

CAP. VII.

De loco à toto in quantitate.

TOTVM IN QVANTITATE vocatur, quando sumitur aliquis terminus communis cũ signo vniuersali: vt Omnis homo est disciplinæ capax, Omnis homo est rationalis. Si tamen sine illo vniuersali signo sumeretur, non diceretur totum in quantitate: vt si diceremus, Homo currit: non est sensus, ꝙ tota vniuersitas hominũ currat, sed sufficit vnus currat tãquam pars quædam. Et hoc totum differt à toto vniuersali: nam non opus est in toto vniuersali sumatur cum signo vniuersali, ad hoc ꝙ ostendatur eius totalitas, & vniuersalitas: nã genus animal sine distributione est totum, continẽs omnes suas species. Etiam differt à toto integrali, quia illud cõstat ex partibus quantitatiuis integrantibus, hoc tamen est totum alterius rationis, cuius totalitas sumitur ratione signi vniuersalis. Fit argumẽtum ergo à toto ad partes. Omnis homo sentit: ergo homo sentit. Omnis homo currit: ergo homo currit. Et negatiuè etiã: Nullus homo est brutum: ergo Petrus non est brutum, Nullum irrationale intelligit: ergo asinus non intelligit. Maxima erit, Quod conuenit toto in quantitate: conuenit & eius parti. Et negatiuè, A quo remouetur totum in quantitate, & remouetur pars. Vel, Cui non conuenit totum, nec pars conueniet. Differentia maximæ erit, A toto in quantitate ad suam partem.

Discrimen intertotum in quantitate, & totũ vniuersale.

¶A parte ad totum valebit argumentum in toto vniuersali, vt Homo currit: ergo animal currit: sed tamen non valet in toto in quantitate: quia cùm debeat sumi vniuersaliter, ab vna parte ad totum non valet. Nõ sequitur, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Sed ab omnibus singularibus enumeratis, vt dictum est in inductione ad totum, esset bonum. Et tũc maxima differentiæ, A partibus in quantitate ad suum totum in quantitate. Et maxima esset, De quo dicuntur omnes partes in quantitate, dicetur & totum in quantitate.

CAP. VIII.

De loco à toto potentiali.

TOTVM POTENTIALE dicitur, quando est aliquod totum includens in se plures potentias, velut partes. Et distinguitur à toto vniuersali, & à toto quantitatiuo, & à toto integrali. Vt anima rationalis dicitur vnum totum potentiale: continet enim partes, scilicet, voluntatem, intellectum, & memoriam, quæ sunt eius potentiæ. Et anima sensitiua potest dici totum potentiale: continet enim sensum communem, phantasiam, æstimatiuam, seu cogitatiuam, & memoriam sensitiuam. Istæ omnes potentię sunt partes potentiales illius totius. Etiam anima vegetatiua

Partes vegetatiua.

continet

continet augmentatiuam, nutritiuam, digestiuam, expulsiuam, retentiuam: licèt istæ potiùs dicantur vires animæ, quàm potentiæ. Sed tamen loquendo de anima rationali, argumentum sumi potest a toto ad partem, & econtra affirmatiuè, & negatiuè. Si dubium sit, nũquid Simia habeat rationem, seu intellectum? fiat sic, Non habet animam rationalem: ergo nec rationem. Nunquid brutum quod videtur refutare cibum, & aliquando prosequi, habeat voluntatem? fit argumentum. Brutum non habet animam rationalem: ergo nec voluntatem. Et affirmatiuè. Siquis dubitet, nunquid pessimi homines: vt sunt luxuriosi, & qui computruerunt in stercore suo, habeãt rationem, quia tam sine ratione sequuntur vitam brutalem? fit argumentum: Habent tales animam rationalem: ergo intellectum. Maxima in istis est, Cui conuenit totum potentiale: & ei partes conueniunt. Et, A quo remouetur totum, remouebitur & pars. Et à parte ad totum affirmatiuè. Siquis dubitet de aliquo homine rustico, vtrùm habeat animam rationalem? fit argumentum. Habet liberum arbitrium: ergo & animam. Habet memoriam intellectiuam: ergo animam. Et negatiuè etiam, Simia non habet intellectum: ergo non habet animam rationalem. Maxima est, A quo remouetur pars, vel cui conuenit pars: remouetur totum, vel conuenit totum. Differentia maximæ, A parte potentiali ad totũ potentiale. Bene video istum locum posse cõprehendi in illo, A definitione, vel A differentia: quia hæc ad rei substantiam spectant simpliciter: verùm quia de toto facta est mentio, vt clariùs omnia intelligantur, expressè libuit ponere, vt etiam sit vsui talis locus ad sumendum argumentum. Similiter de anima sensitiua per suas potentiãs distinguendo: nam vbi completè anima sensitiua reperitur, & etiam huiusmodi sensus interiores reperiuntur, quæ partes potentiales vocari possunt ipsius animæ sensitiuę.

CAP. IX.

De loco à toto in modo.

EST alius locus vnde sumitur argumentum, ab aliquo toto sumpto absolutè sine aliqua restrictione: & illud habet partes in modo, quando restrictè sumitur. Verbi gratia, si dicamus Homo, absolutè sumitur, & dicit quoddam totum absque limitatione, seu restrictione. Si tamen dico, Homo albus, Homo sapiens, Homo bonus: totum restringitur, & vocatur homo bonus pars in modo; quia non absolutè sumitur, sed restringitur. Ex hoc ergo toto sumi potest argumentum, & affirmatiuè, & negatiuè. Affirmatiuè. Siquis dubitaret, vtrùm homines rudes sint disciplinæ capaces, fiat argumentum. Omnes homines sunt capaces disciplinæ: ergo & rudes. Si quis dubitet, vtrùm malos Deus diligat? sic fiet. Omnis factor facturam diligit: ergo Deus homines malos diligit. Vel sic, Omnes homines Deus diligit: ergo malos Deus diligit. *A toto ad partem.* Maxima est, Cui conuenit totum in modum: & pars conueniet. Et negatiuè similiter, Nullum hominem Deus odit: ergo malos nõ odit Deus. Fit etiam argumentum à parte ad totum & negatiuè, & affirmatiuè. Siquis dubitet, *A parte ad totum.* vtrùm Angelus moueatur? Angelus intelligendo, & volendo mouetur: ergo Angelus mouetur. Anima intelligendo mouetur: ergo anima mouetur. Est à parte in modo, ad totum in modo. Homines impij damnabuntur: ergo aliqui homines condemnabuntur. Et negatiuè, Homines impij non saluabuntur: ergo aliqui homines non saluabuntur. Maxima est, Cui conuenit pars in modo, conuenit totum in modo: & A quo remouetur pars, & remouetur totũ. Et differentia maximæ est, A parte in modo ad totum.

¶ Cautè tamen considerandum, loco determinationis restringentis non sumatur dictum secundùm quid, vel determinatio alienans: quia non valeret à parte ad totum. Nam non valet, Est homo pictus: ergo est homo. Est albus secũdùm dentes: ergo est albus. Est fictus sanctus: ergo est sanctus. Et ratio est, quia istæ determinationes alienant. Quandocunque determinabile cum determinatione sumptum est subiectũ respectũ determinabilis absolutè, ita quòd determinabile absolutè prædicatur de aggregato ex determinabili & determinatione: tunc est pars in modo. Vt sic, Homo albus est homo. Homo rudis est homo. Homo malus est homo. Istæ sunt partes in modo.

CAP. X.

De toto in loco, & toto in tempore.

CONSEQVENTER de toto in loco, & toto in tempore est loquendum. Aduerbium vbique, totum localiter significat. Nusquam etiam, & nullibi. Pars in loco dicitur, hîc, in domo, in ciuitate, in terra, in cælo, &c. Su-

mitur

mitur argumentum affirmatiuè à toto ad partem. Deus est vbiq;: ergo est in isto loco. Deus vbique contemplatur omnes: ergo in isto loco. Deus vbique dominatur: ergo in terris, & abyssis, in cælo, & in inferno. Differentia maximæ, A toto in loco ad partē. Maxima est, Cui conuenit totum in loco, conuenit & pars. Fit etiam negatiuè. Nullibi est antichristus: ergo non est in isto loco. Nusquam homo potest abscondi à Dei conspectu: ergo neque in isto loco abscondetur. Nusquam desunt mali homines: ergo neque in deserto deerunt, nec in habitaculis monachorum.

¶A parte ad totum non valet affirmatiuè, sed bene negatiuè. Non sequitur, Est homo in ista domo: ergo vbique est. Valet tamen, In aliquo loco non sunt mali, vt in cælo: ergo non in omni loco sunt mali. In aliquo loco non est vinum vitis: ergo non in omni loco est vinum vitis.

¶A toto in tempore similiter, vt semper: in omni tempore, significat totum in tempore, valet sicut in toto à loco. Vt semper est Deus: ergo nunc est. Deus semper sapientia diuina omnia

Sapient. 8.
Matth. 19.
Marci. 10.
Luca. 18.
Matth. 12.

gubernat: ergo nunc gubernat. Semper vera dixit Christus: ergo nunc, quando dixit, Difficile qui habet diuitias saluabitur. Negatiuè, Nunquam Christus est mentitus: ergo neque quandó dixit, De omni verbo otioso reddent homines rationem in die iudicij. Maxima est, Cui conuenit totum in tempore, & pars. Et cui nō conuenit totum, neque pars. Et differentia maximæ, A toto in tempore. Sed tamen à parte ad totum, licèt valeat negatiuè: non tamen affirmatiuè, Nunc non est: ergo non in omni tempore est. Tamen non valet, Nunc est: ergo semper est. Sed tamen sicut valeret ab omnibus partibus loci numeratis ad totum: sic etiam ab omnibus partibus temporis numeratis, ad totum in tempore. Valet enim, Est hic, & in inferno, & in cælo, & in mari Deus: ergo vbique est Deus. Sic etiam, Est nunc, & heri, & cras, & ante hunc diem, &c. ergo semper est.

CAP. XI.

De loco à causis.

IAM LOQVENdum erit de loco à causa. Et cùm sit quadruplex genus causarum, scilicet, efficiens, finalis, formalis, & materialis: ab illis trahitur argumētum. Et iste locus est potissimus, & fœcundissimus, & ad manus ad argumenta adducenda. Ob id oportet aliquanto latiùs pertractare.

Ari. 2. Physi. tex. commē. 27. 28. Et de somno & vigi. c. 2. F. & 1. Metaphysi. c. 3. A. et. 2. Poster. tex. co. 11.

¶Licet enim causarum cognitio non sit præsentis speculationis, sed ad Physicum spectet, de quo in nostra physica speculatione rationē tradidimus: quantum tamen necessarium est Dialectico, oportet scire, causam efficientem distingui à finali, materiali, & formali: sicut in domo distinguitur domificator, qui causa efficiēs est, à lapidibus, & lignis, quæ sunt materialis causa domus, ex quibus tanquam ex materia cōstat, & à forma ipsius domus distinguitur, quæ est quadrata, vel quid simile. Et à finali causa, quæ ideo est, vt à frigore & tempestate habitātes defendat. Quia ergo quælibet istarum causarū ab alia distinguitur: argumentum sumi potest ad rem probandam seorsum à qualibet causa. Et cùm in qualibet re quatuor genera causarum possint simul considerari, iste locus à causa, est vtilis.

Definitio causæ.

¶Causa, pro nunc, sic definitur, est qua posita, ponitur effectus: vel ad cuius esse, sequitur effectus, vt quia Sol causat diem, quia Sol lucet, dies est. Et posito quòd Sol est ortus, est dies, sicut occasus causat noctē. Sol occidit: ergo nox est. Si enim nostrùm hemisphærium à sole nō sit illuminatum, tenebræ erunt: cùm tenebræ sint luminis priuatio.

Ratio illuminationis

¶Causa ergo efficiens illa est, à qua primò fit motus. Vt domificator causa efficiens est domus, & ignis calefaciens est caloris causa. Sic de quolibet agente, siue sit agens per naturam, vel agēs per artem: principium vnde motus ipsius actionis, meritò causa efficiens vocatur.

Vnde eclypsis lunæ et solis.

¶Sed tamen sunt aliquæ causæ necessariæ, sine quibus certus effectus & determinatus euenire non potest: sicut dies, nō nisi per ortum, & præsentiam solis: & nox per eius absentiam, & eclypsis solis, per interpositionem lunæ inter visum nostrum, & solem. Et lunæ eclypsis, per interpositionem terræ inter solem & lunam. In istis affirmatiuè, & negatiuè, à causa ad effectum, ab effectu ad causam infallibiliter sequitur: sic, Eclypsis solis: ergo globum lunæ interpositum habemus inter visum & solem. Luna eclypsata est: ergo interposita est terra inter eam & solē. A causa ad effectum, Interpositū est lunæ corpus inter nos & solem: ergo sol eclypsatur. Interposita est terra: ergo luna eclypsatur. Et negatiuè similiter. Non eclypsatur: ergo non est interposita. Sol est ortus: ergo dies est, Non est ortus: ergo non est dies. Maxima in istis est, Posita causa efficienti necessaria, ponitur effectus, & remota, remouetur. Differētia maximæ est, A causa ad effectum. Et intantum est verum huiusmodi argumentum: vt antequam sint ef-

fectus, possint naturaliter prænunciari: quia etiam potest sciri, quando causæ ponentur: & quia tunc necessariò cõsequentur effectus, possunt effectus denuntiari antequam sint. Aliæ sunt causæ, quæ licèt sint sufficientes: non tamẽ sunt necessariæ. Vt iugulatio causa sufficiẽs est mortis, non tamen necessaria: quia mors potest pluribus alijs modis euenire, vt constat. Ab huiusmodi ad suos effectus valet solùm affirmatiuè, Si hic iugulatus est: necessariò interibit, vel interijt. Et ab effectu ad causam negatiuè valet. Non interijt: ergo non iugulatus est. Non tamen valet, Interijt: ergo iugulatus est: cùm aliũdè mors possit euenire.

Causæ non simpliciter necessaria.

Notandum

¶Considerandum tamen est: quando fit argumentum à causa efficienti, & non necessaria: si fiat secundùm potẽtiam, vel habitum, effectus etiam debet ostendi in potentia, & nõ in actu: vt si quis argumentetur: Domificator est: ergo domus est. Non valet, Est scriptor: ergo scriptura: quia possunt esse tales artifices, sine hoc q operentur. Ob id potest inferri sic, Domificator est: ergo potest esse domus. Scriptor est: ergo & scriptura potest esse, Pistor est: ergo & panis poterit cõfici. Imò etiam si actu causa signetur, non sequitur actu esse effectum: sed solùm vel fieri, vel fore. Vt, Domificans est: ergo domus fit, vel domus erit.

Ab effectu ad causam.

¶Ab effectu ad causam non valet, Est domus: ergo domificator. Eo quòd tales effectus, licèt à suis causis dependeant in fieri, non tamen in conseruari.

¶Sed quò lucidior sit huius loci vsus, proponamus exempla, quæ ad diuersas facultates valeãt applicari, ex quibus liceat coniectari in alijs.

Exempla diuersarũ facultatum.

¶Si quærat Theologus, Nunquid mors ab initio homini cõueniat tanquam ei naturalis? Sit solutio, argumẽto sumpto à causa. Mors est ab extrinseco per Dæmonis malitiam, & per peccatum propriũ hominis: ergo non per naturã ei conuenit. Quod patet per Paulum. Per vnũ hominem peccatum intrauit in orbem terrarum, & per peccatum mors. Ecce mors per peccatum. Et sic in omnes homines pertransijt. Et quòd Diaboli inuidia id sit factum, Sapientiæ. 2. ait Salomon, Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.

Theologicum argu. ad Rom. 5.

¶Quòd si Physicus naturalis quærat. Nunquid post corruptam hominis naturam per peccatum, sit necessarium hominem mori? Dicet maximè à causa. Quia calor naturalis semper agẽs in humidum radicale, aliquid eius consumens, per humidum nutrimentale tantum, & tale, restaurari non potest: & tandem necessarium est consumi, & deficere, & mori. A causa ad effectum est argumentum.

Physicum argument.

¶Intantum causa positã effectus concluditur, vt etiam in illis quæ non necessariò eueniunt, sed ex libero arbitrio Christus redemptor nõster sit argumentatus in euangelio, Pharisæos reprehendens. Progenies viperarũ, quomodo potestis bona loqui, cùm vos sitis mali? Quod & confirmat, ex abundãtia cordis os loquitur. Ecce quomodo ex malitia concepta in corde, argumentũ ad effectum, vt ore loquãtur. Similiter vt conceperunt, Bonus homo de bono thesauro bona profert, & malus mala similiter. Et ad idem Matth. 7. Arbor bona bonos fruct⁹ facit, & mala malos. Ex causa ad effectum.

Matth. 12.
Matth. 12.
Luca. 6.
Matth. 7.

¶Et ab effectu ad causam, ipsemet Christus docuit. Ab effectibus eorum cognoscetis eos: tanquam bonos: similiter & malus ab effectu sit cognoscẽdus. Bonus bona operatur, & malus mala. Opera enim testimonium perhibent de factore. Sic argumentatur, dicens: Quæ intrant per os, non coinquinant hominem, sed quæ de corde nascuntur. Ab effectu ad causam. Et negatiuè, eleganter Paulus. 1. Corint. 15. argumentatur. Si mortui nõ resurgunt, neque Christus resurrexit. Ac si diceret. Causa nostræ resurrectionis Christi resurrectio est: sed vos conceditis causam, ergo oportet & effectum: vel si effectum negatis, oportet & causam negare.

Matth. 15.
1. Corin. 15.

¶Si quis dubitet, Vtrùm sit lex iusta, quæ homicidam, & latronem iubet interficere? argumentetur à causa. Causa legis fuit naturalis hominum cõgregatio: quia animal politicum est, vt sit pacificus concursus inter homines, & hoc est bonum, & naturale: ergo & hæc lex erit bona: quia conseruat talem politiam.

Exemplum morale.

¶Similiter si quærat medicus, Nũquid somnus sit naturalis? soluet. Post laborem, & sensuum & virium interiorum, & exteriorum longã fatigationem, quiescere naturale est: sed per somnum hoc fit, ne animal deficiat in operatione continua sensuum: ergo somnus naturalis est.

Medicum exemplum.

¶Si moralis philosophus petat, Nunquid somnolentia sit naturalis, vt somnus ipse? Respondet minimè. Nam vitium per naturam non est, somnolentia tamen est vitium, cùm indulgeat quis somno magis quàm oportet, & quando non oportet: ergo ipsa somnolentia naturalis non est.

Exemplum morale.

¶Hic locus etiam iuuabit Iurisperitũ. Si enim sit quæstio, Nunquid dominus iumenti damnum soluat, eo quòd in publica via pascens ingressus fuerit alienum pratum? Terminabitur sic à causa. Qui causam damni dat, damnum dedisse videtur: nam si dominus iumenti causam dedit, eo quòd sciens animal suum petulans, & cibi auidum, compedibus non astrinxit, neque

Ciuile exemplum.

custodiam

custodiam adhibuit, soluat damnum. Si tamen dominus prati in causa fuit: quia dolo, vel incuria aperuit, vnde posisit iumentum depascere aliena, tunc sibi imputet, quia damni causam præstitit.

¶Etiam est vsus huius loci, vituperando, vel laudando rem ab ipso authore, vel à consultore. *1. Timo. 4.* Vt Paulus probat omnem creaturam bonam, quia à Deo bono. Et peccatum malum, quia author malus. Nempe Dæmon. Et mors non est bona simpliciter, quia Deus non est author mortis. *Sapient. 1.* Ait Sapiens. Deus mortem non fecit. Sic dicimus à causa efficienti bonum esse consilium, bonum propositum: quia bonus qui suggerit, scilicet, Deus, vel sanctus Angelus. Bonam esse virginitatem, bonam continentiam, bonum esse vsum virtutis: quia ipse Deus consulit, & sancti. Bonum esse relinquere omnia propter Christum, quia ipse consilium prębuit de eo. *Matth. 19.* Bonum esse sequi consilia antiquorum, & maiorum: maximè parentum, & magistrorum. Non esse bonum sequi petulantiam, & quæ suggerent appetitus, & mundus, & Dæmon: quia isti consultores non fideles, sed pessimi sunt. *3. Regū. 12.* Admodum quo errauit Roboam Salomonis filius, sequens consilium iuuenum in exigendis tributis à populo, non sequutus bonos consultores: ob quod regnum paternum, & aurum perdidit.

Ad Gal. 3. ¶Sic etiam Paulus Apostolus probat, legem nouam veterem excedere, eò quòd illa Angelorum ministerio à Moyse promulgata: *Matth. ult.* Euangelica tamē à Christo immediatè, & per ipsum nobis declarata, & per Apostolos in mundum vniuersum prædicata.

Hæc in conci. Trident. sessione. 6. ¶Simili argumento sumpto, sacramenta nouæ legis, omnia illa quæ in veteri ad Dei cultum, & sanctificationem erant ordinata, excedunt: quia Christo authore, Ecclesia habet, & veneratur.

Exo. 24. ¶Ieiunium meritò obseruandum præcipitur: quia in veteri testamento ab Helia, & Moyse inchoatum, & à Christo saluatore consecratum, & a sanctis exercitatum. Et sicut hæc à causa laudanda veniunt, sic etiam illa vituperanda, quæ authorem, vel principium habent non bonum, sicut sunt magicæ artes, & cætera alia, quæ superstitiosa sunt, & igne digna: in Dæmonem authorem eam referimus. Et tandem huic loco finem imponentes, vbicunque, & quomodocunque sit causæ consideratio efficientis, vel eius quæ eò tendit, vt rationem efficientis habeat, potest suppeditare occasionem argumenti. Sic etiam à parentibus ad filios, in bonum vt imitentur: in malum vt abstineant.

CAP. XII.

De loco à causa materiali.

POST CAVSAM EFficientem erit consideratio materialis causæ, quę etiam subministrat argumentum. Vt quando est argumentū. Apud Saracenos non est ferrum, non ergo erit armorū vsus. Apud illos sunt boni equi: ergo erunt optimi equites. Aduertēdum tamē *Duplex materia.* materiam duplicem esse. Quædam est, quę permanet, & non transit, sicut materia armorum: ferrum enim factis armis manet. Etiam lignū, lapides, sunt materia domus: domo enim constructa, manent lapides & ligna. Alia materia est, quæ transit, sicut farina, & aqua, quæ panis sunt materia: & filix herba, ex qua vitrum conficitur. Argumentum ergo erit à causa materiali permanente, ad effectum. Ferrum est: ergo arma possunt esse. Ferrum non est: non ergo sunt arma. Lapides & ligna sunt: ergo domus potest esse. Lapides & ligna non sunt: ergo domus nō est. Similiter Filix est: ergo vitrum potest esse. Farina & aqua sunt: ergo & panis potest esse. Ab effectu ad cām affirmatiuè sic. Arma sunt: ergo ferrum est. Domus est: ergo lapides & ligna: vbi materia est permanens. Sed tamen nō valet negatiuè. Arma non sunt: ergo ferrum nō est. Domus non est: ergo lapides non sunt. In materia transeunti. Panis non est: ergo farina non est. Non valet, sed Panis est: ergo farina fuit: optimè.

¶Sed tamen vt occasio detur dilatandi locum istum à materia, oportet materiam etiam distinguere. Quædam est, ex qua fit aliud, vt est de qua loquuti sumus. Alia est materia nō ex qua, sed circa quam versatur alicuius consideratio. Vt si Theologiæ materiam vocemus sermonē de Deo, quia circa id Theologus versatur. Et materia Dialecticæ sit ens rationis, argumentatio, vel verum, aut falsum. Et Grammaticæ eloqui rectè. & Rhetoricæ ornatè. Et temperantiæ sit circa cibum, & potum. Et patientię materia, circa aduersa toleranda: & fortitudo, circa terribilia aggredienda. Et sic de omnibus alijs virtutibus Theologicis, & moralib⁹: & de omnibus scientijs, & disciplinis: & de omnibus habitibus intellectus. Ex consideratione ergo huius materiæ innumera sumi possunt argumēta ad probandum dignitatem virtutis, vel sciētiæ, vel habitus, ex materia circa quam versatur, vt si animæ scientiam præstantiorem dicamus, quàm sit Physica disciplina, vt Aristoteles probat, qa

circa illam potissimam hominis partem versatur. Si Theologiam affirmemus velut reginam inter omnes scientias, quia materia circa quam, ipse Deus omnium creator, & gubernator. Et inter Theologicas virtutes, cum Paulo charitatem dicamus maiorem, quia eius obiectum immediatum, ipsemet Deus. Inter morales præstãtissimam iustitiam ponamus, quia circa difficile, cùm difficilius sit hominem se habere bene erga alium, quod respicit iustitia, quàm circa se, quod respiciunt aliæ morales virtutes: vel q̃a per eam bene nos habeamus erga Deum, ei debitum obsequium reddendo. Sic dicemus votum bonum: quia de bona materia, vel circa bonam materiam, & sic complendum. Et similiter de promissione, si promissio circa bonum, vel de bono: quia circa bonam materiam, debet impleri. Si tamen est votum de malo, vel promissio: argumentum sumendum, non esse obligatos adimplere. Et tandem in omnibus rebus ex materia, vel à causa materiali sumitur argumentum.

CAP. XIII.

De loco à causa formali.

Duplices forma.

SICVT DICTVM est in consideratiõe causæ materialis, etiam considerandum venit in formali causa, à qua sumitur argumẽtum. Et formæ, quædam sunt naturales substãtiales: aliæ sunt accidentales: & aliæ sunt artificiales. Et ab omnibus sumitur argumentum, à forma ad effectum formæ. In substantialibus. Anima sensitiua est: ergo brutũ est, Anima vegetabilis est: ergo animatum est. Forma substantialis est: ergo substantia est. Et ab accidentali sic. Albedo est: ergo album est. Scientia est: ergo sciens est. Virtus est: ergo studiosus est. Calor est: ergo calidum est. Frigus est: ergo & frigidum. Statua est: ergo figuratũ. Vel, Forma est statuæ: ergo statua est. Forma domus est: ergo domus est. Maxima erit, Vbi est forma, vel cui conuenit forma, & id cuius est forma. Negatiuè etiam valet, Non est forma substantialis: ergo nec substãtia. Non est forma sensitiua: ergo neque brutum. Non est vegetatiua: ergo neq; planta. Et similiter valet ab effectu formali, ad causam. Est animal: ergo anima sensitiua. Est animatum: ergo est anima. Est domus: ergo forma domus. Est album: ergo albedo. Est sciens: ergo scientia. Et sic in alijs omnibus. Et negatiuè similiter, Non est album: ergo neq; albedo. Vnum tamen addendum, si de anima rationali sit sermo, quia cum ipsa so'a per se possit stare à subiecto separata, non est argumentum validum, Est anima rationalis: ergo est homo. Sed oportet dicere, Inest anima rationalis: ergo homo est. Ratio est: quia cùm anima ratiõalis creetur à Deo, & non educetur de potẽtia materiæ, potest manere sine subiecto. Ob id oportet addere quòd insit. Quod non est necessarium de alijs formis, siue substantialibus, siue accidentalibus: quia non possunt esse per se sine suis subiectis: ob id ea posita, ponitur subiectum: & ea remota, remouetur subiectum.

Sola anima ratiõalis nõ educitur de potẽtia materia.

¶Aliquantum licèt spatiari hìc, considerando vniuscuiusque rei formam: nam cùm esse rei à forma dependeat, similiter & operatio, secundùm formam licet argumẽtari. Vt si negemus ignem posse frigefieri, sicut neque aquam calefieri, eo quòd frigiditas forma requisita ad infrigidandum, reperiri non valeat in igne: sicut nec calor requisitus ad calefaciendum in aqua. Et sic erit consideratio aliarum rerum, sicut Dędalus non potuit volare, quia non habuit formã aptam ad volandum. Huc pertinẽt omnes professores cuiuscunque sint facultatis, & artifices omnes. Nam ars, & professio, velut forma est professoris, & artificis. Et sic dicitur: Non sutor vltra crepidam. Ob id qui Theologus non est, non de rebus differet Theologicis: quia forma non oportet suos egrediatur limites: quia Dialecticus non est, non temerè de re Dialectica disputet. Et tandem qui formam non habet, neq; id quod formam consequitur: ob id argumentum sumetur à forma, secundùm hanc considerationem: vt vbi sit forma, & effectus formalis: vbi non sit forma, neque formalis effectus. Et similiter in Ecclesiæ sacramẽtis, quæ habent suas formas à Christo institutas, & ab Ecclesia vsitatas, argumentum erit à forma ad effectum formæ: vt, Est puer immersus inuocata sanctissima Trinitate: ergo baptizatus est. Est supra debitam materiam à sacerdote prolata forma consecrationis. ergo ibi Christus realiter est. Et sic in alijs. Et à dignitate formarum potest argumentum sumi ad illa, quæ talibus formis informantur: vt si hominem dicamus præeminere inter omnia bruta, quia animam habeat rationalem, formam dignissimam, in qua Dei imago reperitur: & hac ratione sensitiuum excedit vegetatiuum, quia forma sensitiua est præstantior: & vegetatiuum excedit inanimatum, quia omne viuens præstantius est omni non viuente. Hæc est maxima, Cui præstãtior forma, præstantius est. Et, Cui cõuenit forma, & ratio formæ. Differentia maximæ, A causa formali ad effectum formalem, vel econtra.

CAP.

C A P. XIIII.

De loco à causa finali.

Aristot. 2. Physi. text. comment. 29.

SEQVITVR LOCVS à causa finali, quæ potissima causarum meritò nuncupatur: quippe quæ (vt in secũdo Physicorum dicitur) ipsa sit prima, & quæ moueat oẽs alias causas. Hic est etiam locus satis amœnus, & amplus ad sumenda argumenta: nam tam artes, quàm virtutes, & scientiæ omnes, commendabiles redduntur à fine. Et virtus virtutem excedit: habitus habitum: scientia scientiam: & ars artem: per hoc quòd finis vnius, sit alio prestantior. Inter illas dicimus præstantiores, quæ non solùm finem habent intellectum illuminare, sed inflammare affectum. Sicut Theologia supereminet, eò quòd inflammet affectum, & nõ solùm quia illuminet, vt facit Physica, vel Metaphysica. Inter virtutes prestãtiores sunt Theologicæ, ipsis moralibus: quia illæ ad Deum ordinantur tanquam ad proprium finem: istæ vel ad actiones, vel passiones moderandas.

¶Ex consideratione ergo finalis causæ, veniũt & media consideranda, & eligenda: quæ se habent velut effectus causæ finalis. Neque mirũ: nam ipsa causa finalis: quia priùs est in intentione, mouet, & causat mediorum electionem. Vt si quis velit domum ædificare, habeat pro fine se ab hostibus tutare, & defendere. Oportet & talem eligat domificatorem, & materiam domus, similiter & formam, vt conueniat fini, scilicet, vt lapides sint duri, & turris habeat formam, vt non possit facilè expugnari. Et si velit domum solùm ad quiescendum, & ad delicias, & ostentationem, domificatores, & materiam de qua, simul & formam eligat competentem illi fini oportet omnia illa, quæ velut media cõsiderantur, effectus sunt ipsius finis. Ex fine ergo ad suadendum, vel dissuadendum, ad approbandum, vel reprobandum media, argumentum sumendum est.

¶Si quis animo conciperet filium suum futurum aulicum, non traderet imbuendum cerdoni, vel sutori, neque monacho: si tamen vellet eum futurum monachum, stultè ageret, si traderet aulico imbuendum, sed oporteret tradere monacho. Sic in omni alia scientia præconcepta contingit, vt media sint conformia, & non dissidentia à fine præconcepto. Ergo licebit argumentari. Vitam beatam desideras consequi? non ergo ventri seruiendum est. Ad vitã æternam vis peruenire? vende ergo omnia quæ habes, & pauperibus da: vel saltim quod necessarium est perfice: serua mandata. Vis in cognitionem Dei peruenire, vt ipsum plus diligas? non in scientijs mathematicis, vel sermocionalibus nimis immoreris, sed festinãdum tibi erit ad sacram scripturam, vbi id consequêris, & voti fies compos. Vis carnem tuam spiritui subijcere? orationibus, & ieiunijs insistendum erit. Et isto modo argumentandi non solùm à fine ad media conuenientia, vel à medijs ad finem: sed etiam à fine ad refutanda, & fugienda media disconuenientia, erit argumentum. Sicut Paulus argumentatus est, Nemo militans Deo se implicat negotijs sæcularib⁹. Monachari vis? fugias hominum consortia est opus.

Matth. 19. *1. Corint. 6.*

Seruatoris nostri argumentum.

¶Christus redemptor noster argumentatus est in Euãgelio à causa finali ad effectum, scilicet, ad medium, quando Samaritani noluerunt eũ recipere, & Apostoli dixerunt: Domine vis dicimus descendat ignis? ait ipse, Non venit filius hominis perdere, sed saluare. Ac si dicat, tali fine existente, medium non conducit, igne istos perdere. Et Matth. 9. Excusans, vel satisfaciens Pharisæis, quòd peccatores reciperet, & cum illis manducaret: argumentum sumit à causa finali, eò quòd ipse venerat vocare peccatores ad pœnitentiam, & non iustos. Ob id cùm non esset alius modus conuenientior, quàm cum eis comedere, eos recipiebat, & cum eis comedebat. Et Lucæ. 24. Nonne oportuit Christum pati, & ita intrare in regnum suum? Et Paul. à fine sic, Bonum facientes non deficiamus: suo tempore metemus. Et primæ Petri. 2. Communicãtes Christi passionibus gaudete, vt in reuelatione gloriæ Dei, gaudeatis exultantes.

2. Thess. 3. Ad Ga. 6.

C A P. XV.

De loco à generatione, & corruptione.

SEQVITVR CONSEquenter de genetatiõe dicere. Nã etiam argumentum sumitur à generatione ad rem genitam: vel econtra, a generato, ad ipsam generationem. Vt Generatio virtutis bona est: ergo ipsa virtus bona est. Generatio boni habitus, bona: ergo ipse habitus bonus. Generatio vitij mala: ergo vitium malum. AEdificatio domus bona, ergo ipsa domus bona. AEdificare templa, & monasteria, & xenodochia est bonum: ergo ipsa templa, & monasteria, & xenodochia bona sunt. AEdificare phana, & idolorum templa, & publica

blica meretricum, vel lenonum loca, malum: ergo ipsa mala sunt. Christi natiuitas, & generatio vniuersum mundum gaudio repleuit: ergo ipsemet Christus natus omnes lætificauit. Virginis natiuitas gaudium attulit vniuerso mundo: ergo & ipsa virgo gaudium causauit in mundo. *Lucæ. 1.* In natiuitate Ioannis multi gauisi: ergo cũ *Prouerb. 3.* ipso Ioanne multi gauisi. Sapientiæ acquisitio superat omne aurum: ergo & ipsa sapientia.

A genito ad generationem.

Econtrariò argumentum valet à genito ad generationem. Habitus bonus, est virtutis: bona ergo eius acquisitio, vel generatio bona. Templa bona sunt, & monasteria, & vbi virgines sunt inclusæ: ergo ædificatio ipsorum locorum erit bona. Domus publicæ meretricũ non sunt bonæ: ergo ipsas ædificare non est bonũ. Phana idolorum pessima: ergo ipsorum ædificatio pessima erit. Maxima est, Quorum bona generatio, & ipsum genitum bonum, & Quãdo genitum bonum, & ipsa generatio bona. Et differentia maximæ, A generatione ad genitum, vel A genito ad generationem.

Argumentum hoc tenet in his q̃ sunt per se talia.

Est tamen hìc considerandum, argumentum à generatione ad genitum, vel econtra, contingere in illis quę sunt de per se talia: eo quòd per accidens potest contingere, quòd aliqua sit generatio bona, & genitum malum, vel econtra: sed tamen hoc est de per accidens: nam si ædificare loca publica meretricum de per accidens sit bonum, ad maiora mala vitanda: non sequitur ipsam domum, vel ipsum locum bonum. Oportet enim argumentari in illis quæ de per se talia dicuntur, vel bona, vel mala.

A corruptione etiam contingit argumẽtum affirmatiuè, & negatiuè. A corruptione ad corruptum: & à corrupto ad corruptionem: hoc obseruato, quòd si corruptio dicitur bona, corruptum erat malum: & si corruptio mala, corruptum erat bonum. Exempli gratia. Destructio templorũ est mala, ergo ipsa bona erant. Corruptio hominis boni est mala: ergo ipse bonus erat. Destructio & suspensio latronis est bona: ergo ipse malus erat. Destructio templorũ idolorum bona: ergo ipsa templa mala. Perditio sapientiæ, & scientiæ mala: ergo ipsa scientia, & sapiẽtia bona est. Maxima est, Cuius perditio, vel corruptio bona, ipsum corruptũ malum est: & cuius corruptio mala, ipsum corruptum bonum erat. Sic Christus argumentatur, dicens de Iuda, Bonum esset ei, &c. Si enim bona esset eius corruptio, vel non esse: suum esse malum est. Sicut ergo valet à corruptione ad corruptum, sic à corrupto ad corruptionem. Si corruptum malum, corruptio bona. Si corruptum bonum, corrumpi fuit malum. Itaque valet affirmatiuè, & negatiuè à corruptiõe ad corruptum, & econtra. Maxima est, Cui conuenit corruptum esse malum, corruptio erit bona. Et differentia maximæ, A corruptione.

Argumentũ tenet in his q̃ sunt p se talia.

Considerandum etiam est, esse hoc loquẽdo de per se (vt diximus) quia de per accidens non sequitur. Non enim valet, Mors Christi saluatoris bona fuit: ergo ipse malus. Sicut nec valet, Mors sanctorum pretiosa: ergo ipsi mali. Ratio est, quia mors Christi secundùm se cõsiderata, pessimum fuit malum: quòd, scilicet, Christus Iesus tam bonus, tam pius, author sanctitatis, & pietatis, sic morti esset traditus, de se bonum non erat: fuit tamen bonum, & valde bonum, imò necessarium bonum ipsum mori, vt nos in ipso omnes viuificaremur. Similiter sanctorũ mors in se malum esset, sed ad Dei voluntatem conferendo, & quomodo statim post mortem præmiantur, & vident Deum facie ad faciem, *1. Corint. 13.* sicuti est: de per accidens est pretiosa mors sanctorum. Sic etiam non valeret, prosternere, vel destruere publica loca meretricum est malum: ergo ipsa bona erant. Ratio omnium horum est, quia ista sunt talia de per accidens: ob id nõ valet sic argumentum: sed tamen in illis quæ secundùm se sunt talia, bene valet. Maxima est. Cuius corruptio bona, ipse malus. Et cuius corruptio mala, corruptũ bonum. Differentia maximæ, A corruptione.

CAP. XVI.
De loco ab vsibus.

Locus ab vsibus.

EST ETIAM LOcus considerandus ab vsu rei, nam inde sumitur argumentum, & satis frequẽter: vt si dicamus, humilitatem bonam, quia vsus eius bonus. Et quia bonus est vsus patientiæ, ipsa patientia bona. Similiter q̀ bonus sit equus, quia eius est bonus vsus, scilicet, ad equitandũ, ad currũ vehendũ, & aratro terram proscindendam. Similiter asinus sit bonus, quia vsus eius bonus, ad onera portanda. Domus sit bona, quia vsus eius bonus. Et vinũ *Psalm. 103.* sit bonum, quia eius vsus bonus: nam modestè sumptum exhilarat faciem hominis, & cor lætificat, & ad infirmitates stomachi prodesse ex *Prouer. 31.* Paulo constat, Timotheo consulenti vsum il- *2. Timot. 5.* lius. Sic possumus probare nullam creaturam malam, quia nulla est à Deo creata, quæ non ad bonum vsum: quia vt Dei bonitatem, sapientiam, omnipotentiam ostendant: cùm ergo res in vsu bono probentur, ipsa erunt bona. Sicut ait Christus redemptor noster Lucæ decimo quarto, & Matthæi quinto. Sal bonum, si nõ infatuatum

fatuatum sit:nam ex malo vsu malum probatur sal. Si tamẽ habeat suum bonum vsum, præseruare, scilicet, à corruptione: consequenter bonum erit, quia id cuius vsus bonus, & bonum erit, & bona res bonum habet vsum. Maxima est, Si res est bona: & vsus rei bonus, & econtra, Vsus bonus: ergo res cuius est erit bona. Differentia maximæ, Ab vsu. Et valet tam affirmatiuè, quàm negatiuè.

¶Oportet tamen obseruare, vt argumentum fiat in illis, quæ de per se contingunt: quia de per accidens potest esse aliquid bonum, & non sequitur vsus sit bonus, vel econtrà: nam peccati vsus de per accidens contingit bonum esse, & non sequitur ipsum peccatum bonum esse. Nã (*Pater Augustinus.*) vt ait Diuus Augustinus, Deus adeò bonus est, vt mala non sineret, aut esse permitteret, nisi ex eis maiora bona eliceret. Ex peccato Petri elicuit eius pœnitentiam, & cognitionem, & in nobis corroborauit fidem, & spem. Fœlix culpa Adæ, ait beatus Gregorius, quę talem, ac tan- (*Gregorius.*) tum meruit habere redemptorem. Scandala in ecclesia Dei occasionem multorum bonorum (*Matth. 18.*) præstant, sed væ illis, quia hoc non est de per se bonum: non ergo ex vsu bono scandalorum, sequitur scandalum esse bonum. Ad exercitium iustorum permittuntur mali in mundo: nõ ergo quia vsus malorum est bonus, exercitium, scilicet iustorum, ipsi boni sunt: sed mali v[t] nã conuertantur, & nobiscum exerceantur, ait pa- (*D. Augu.*) ter Augustinus, quia ista sunt de per accidens, non veniunt consideranda simpliciter.

¶Etiam est cauendum argumentando, ne pro vsu adducamus abusum. Vt si quis argumentetur malum esse vinum, quia luxuriosi, & ebriosi malè eo vtuntur. Vt quia vsus vini est malus, ipsum vinum malum. Vel sic, Vinum malum, quia vsus ipsius malus apud illos: nõ valet: quia iste non est vini vsus, sed abusus: nam vinũ non est datum ad inebriandum, neque ad se infatuandum tumulentia, sed ad modestè bibendum, & sobriè. Simili modo si abusum pro vsu quis assumat, sicut calumniatores, possent vituperare quæ sancta sunt: nam in ipsis potest esse abusus, vt in cæremonijs, ĩ cultu exteriori Dei, in ornamẽtis, & in alijs. Et sic etiam posset quis damnare omnem scientiam, & omnem artem, quia contingit in eis abusus: vt si quis dicat, nõ esse perdiscendam Theologiam, eò quòd qui fuerunt hæresiarchæ, Theologi erant: non esse perdiscẽdas bonas, & humanas literas, eò quod ex illis fuerint qui Ecclesiam Dei lacerauerunt suis erroribus. Est hæc consideratio non sapien- (*Ecclesiast. 1.*) tum, sed stultorum: quorum infinitus est numerus. Respiciũt ad vituperãdum rem, quę merito est laudanda: non ad vsum, qui bonus est, & per se talis: sed ad abusum, qui, quia abusus, meritò damnandus. Et non procedit talis abusus à tali re bona, sed à malitia illius, qui malè vtitur tali re: cùm ad bonum vsum ipsa sit ordinata. Nil est in hoc mundo quantumcunque illud bonum sit ex se, quo malus non possit malè vti: sicut econtrà, nil in mundo est tam malum, quo non possit bonus bene vti, & in bonum conuertere. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, his qui secundùm propositum vocati sunt sancti. Pax enim multa est: Deum diligentibus, & non est illis scanda- (*Psal. 118.*) lum. Quia in illis, in quibus scandalizantur, & corruunt mali: boni non solùm non corruunt, sed magis firmiter stantes eriguntur in altum per vsum bonum illius rei, quæ non erat de se talis. Hæc dixerim propter illos, qui imprudenter vituperant quæ laudanda sunt.

CAP. XVII.
De loco à communiter accidentibus.

HIC LOCVS A (*Locus à communiter accidentibus.*) communiter accidẽtibus etiam est satis deseruiens apposito, quippe qui suppeditet argumenti materiam. Dicuntur communiter accidentia, quia contingunt vt tribuantur alicui causæ tanquam effectus, licèt non sint in veritate, sed quia cõmuniter euenit. Vt quia mulier concepit, peperit: tamen partus non est effectus conceptus. Etiam quia arbor floruit, fructus habuit.

¶Inter communiter accidentia quædam sunt, quæ semper ita: alia quæ vt in plurimum vnum ad aliud sequitur: & alia sunt, quæ non frequenter, sed aliquando. Et in illis quæ vt in plurimũ, quædam sic se habent, quòd vnum tempore alio est prius, vt dabamus in exemplo. Vt vitem turgere gemmis, & post folia mittere, & tandem botros stare, priùs quàm cadere: & cadere, priùs quàm resurgere. Et prius est iuuenẽ esse quàm senem. In istis vnum aliud consequitur, licèt non sit causa alterius. Et id quod tempore præcedit, consequitur secundùm vim consequentiæ, & non econtrà: ob id valet argumentum ab eo quod posterius est, ad id quod prius, affirmatiuè. Vt, Hęc fœmina peperit: ergo concepit. Vitis habet botros: ergo folia, & gemmas turgentes habuit. Arbor habet fructus: ergo floruit. Habet fœmina lac in mãmillis: ergo viro iuncta est. Et negatiuè valet econtrario, ab eo

quod eſt prius, ad poſterius, Non floruit arbor: ergo non habet fructum, vel non habebit. Non concepit fœmina: ergo non pariet. Non gemmæ turgent vitis: ergo non habebit botros. Maxima eſt in cōiter accidentibus. Si id quod eſt prius non fuerit, neque id quod eſt poſterius. Et affirmatiuè in communiter accidentibus. Si id quod eſt poſterius, eſt, & id quod prius fuit. Differentia maximæ. A communitet accidentibus. A priori ad poſterius affirmatiuè non valet: non enim ſequitur, Floruit: ergo habuit fructum. Concepit: ergo peperit. Habuit vitis folia: ergo racemos: ſicut neque ſequitur negatiuè à poſteriori ad prius: Non peperit: ergo non concepit. Non valet. Nō habuit fructum: ergo nec florem. Non habet racemos: ergo non habuit turgentes gemmas. Iſta prædicta ſic eueniunt vnum ex alio, vt ſecundùm naturam nō inueniatur contrarium: nunquam enim peperit, quæ non priùs concepit: ſicut nec fructum fecit arbor, niſi priùs fuerit flos. Ob id argumētum, vt diximus, validiſsimum, & efficaciſsimū ſumitur.

¶Sunt alia communiter accidentia, quæ licèt non neceſſariò adinuicem conſequantur ſicut prædicta: tamen ita frequenter eueniūt, vt vix contrarium inueniatur, licèt reperiatur aliquādo, raro tamen. Et ex iſtis etiam ſumetur argumentum dialecticum: nam ſufficit dialectico prober apparenter, & probabiliter: licèt nō demonſtret, & neceſſariò concludat. Exemplum eſt, Encænia templi celebrantur: ergo aliqui inebriabūtur. Dies gratus eſt, & amœnus: ergo aliqui egredientur deambulare. Dies eſt nubiloſus, & ingratus: ergo homines domi ſe continebunt. Iſta ſunt communiter accidentia, quæ ſolent contingere frequenter, licèt non ſit neceſſarium, tamen frequenter argumentum ſumitur ex illis. Vt, Eſt pax vbique locorū: ergo abundabunt horrea, & non erit annonæ caritas. Bellum eſt: ergo fames ſequetur. Fames eſt: ergo peſtilētia erit. Hic conatur aliquid magni efficere: patebunt ergo hominum inuidiæ, iuxta illud Eccleſia. 4. Omnes labores hominū, & induſtrias, animaduerti patere inuidiæ hoīm.

¶Sic ſumitur argumētum à naturalibus ſignis: vt eò ꝙ pluuia futura erit, fertilitas anni erit, vel ſterilitas, ſicut aſtrologi indicant: & quòd ſerenitas erit, vel erit dies nubiloſus. Et quidem hęc ſigna quia probabilia, & vt in plurimum eueniunt, vt ſigna oſtendunt: etiam materiam argumenti dant probabilem. Et hoc argumento Chriſtus redemptor noſter vſus videtur. Matth. 16. & Lucæ. 12. Facto veſpere dicitis, ſerenum erit, rubicūdum eſt enim cælum, & manè, hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum. Item cùm ait de arbore fici. Cùm ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis ꝗa propè eſt æſtas. In his, & ſimilibus argumentum ſumetur à cōmuniter accidentibus. Rubicundum eſt cœlum, cras dies erit ſerenus. Non eſt rubicūdum: nō ergo erit dies ſerenus. Et iſtis poteſt addi iudicium ſumptum à cōplexione, vel cōpoſitiōe membrorū. Vt phyſionomi indicant, & Metopoſcopi, qui ex aſpectu faciei de interiori affectu, & inclinatiōe iudicant, vt quia habet frontem cornutā, boni ingenij iudicāt iuuenē. *Nota.* Si aures habeat lōgas, ſit ſtolidus, & ſi paruas nimiū fatuellus. Et ſi habeat oculos magnos, & nimiū prominentes, ſit meticuloſus, & ſi paruos oculos, ſit callidus in malum. De quibus Ariſtot. ſi eius eſt liber de phyſionomia. *Ariſtote.* Ex iſtis licèt ſumantur argumenta, non tamen quæ cogant, & conuincant, ſed probant, vt diximus: & ob id hæc meritò appellari poſſunt icota, quia proba bilia: & illa priora quæ ſemper ſic, & velut neceſſariò vnum conſequitur ad aliud: vt ſi peperit, concepit, vocentur ſigna: vt tetigimus, quando de enthymemate loquuti ſumus.

¶Sunt alia quæ nec ſemper, neque frequenter ſic eueniunt, ſed raro communiter accidunt: vt ſi quis eò quòd videat iuuenem ſe curioſè ornārem, eum putet adulterum, vel fornicatorem: vel ſi quis ſemel viſo viro cum muliere cōfabulante, vel ridente, putet eſſe negotium in malū: ex iſtis ſuſpicionibus, non trahitur argumentū dialecticum, ſed ſophiſticum potiùs: maximè quando in malū argumentamur, dicente Chriſto: Nolite iudicare, & non iudicabimini. *Matth. 7.*

CAP. XVIII.

De locis extrinſecis.

PRIMVS LOCVS extrinſecus eſt ab oppoſitis. *Quid ſit locus extrinſecus.* Et primò ab oppoſitis relatiuè valet argumētum ab affirmatione vnius ad alterius negationem. Zacharias eſt pater Ioānis: ergo non eſt filius eius. Anna eſt mater Marię virginis: ergo non eſt filia eius. Ioannes eſt filius Eliſabeth: ergo nō eſt pater eius. *Luca. 2.* Et oportet in iſto modo argumentandi intelligatur particula ad idem, & ſecundùm idem: quia non repugnat, quòd ille qui pater eſt, ſit filius reſpectu alterius: & qui filius, ſit pater. Nam non ſequitur, Dauid eſt Chriſti pater: ergo non eſt filius Iſai. *Matth. 1.* Et etiam eſt filius ipſius Chriſti per adoptionē inquantum Chriſtus eſt Deus. *1. Regū. 18.*

¶Non

¶Non valet tamen iste modus arguendi, Pater non est: ergo est filius. Quia potest esse, quòd nullum genuerit, & sic non est pater. Non tamen consequitur vt sit filius: quia si non habet patrem, non erit filius.

¶In istis relatiuè oppositis, sequitur, à positiõe vnius ad alterius positionẽ: & à negatione vnius ad negationem alterius: quia relatiuè opposita sic se habent: quòd posito vno, ponitur & reliquum, & ablato vno, aufertur & reliquum. Si dominus est, seruus est. Si dominus nõ est, nec seruus erit. Verùm in relatiuis quæ se habẽt vt cum ampliatione significent, non valet. Nam non sequitur. Prius est: ergo posterius est. Scibile est: ergo scientia est. Sensibile est: ergo sensus. Ratio est: quia sensibile, & scibile, significant cum ampliatione: sicut in prædicamentis in ad aliquid, & in prædicamento qualitatis dicetur.

Aristot. 2. Topic. cap. 3. H.

Non sequitur in relatiuis includẽtibus ampliationẽ.

¶Sub hoc loco comprehenditur argumẽtatio ab actiua, ad passiuam: vt, Ego amo Deum: ergo Deus amatur à me. Et à passiuo, ad actiuum. Deus diligitur à Petro: ergo Petrꝰ diligit Deũ. Et etiam valet ab expressione nominis. Est qui percussit: ergo percussus est. Est calefaciens: ergo & quod calesit erit. Ratio horum est: quia actio, & passio se habent relatiuè adinuicem.

Locus à contrariè oppositis.

¶A contrariè oppositis, etiam sumitur argumẽtum: quia si vnum contrariorum affirmatur de aliquo, oportet aliud negetur, & ecõtrà: vt si album est, nigrum nõ erit. Si calidum est, nõ erit frigidum. Si sit humidum, nõ erit siccum. Si est bonus, non erit malus. Si est prudens, non erit imprudens. Si probus est, non erit improbus.

¶Non valet tamen à negatione ad affirmationem in omnibus, sed solùm in illis, quæ sunt cõtraria immediata, quæ non habent medium. Bene valet, Non est sanum: ergo est ægrum. Non est ægrum, ergo est sanum. Sed tamẽ nõ valet, Non est album: ergo est nigrũ: quia potest esse fuscum. Non est calidum, ergo est frigidũ: quia potest esse tepidum.

Locus ab oppositis priuatiuè.

¶Affirmatiuè sumitur argumentum à priuatiuè oppositis. Valet, Est cæcus hic homo: ergo non est videns. Videt: ergo non est cæcus. Mutus est: ergo non potest loqui. Surdus est: ergo non audit.

¶Negatiuè etiam valet, si sumamus subiectum susceptibile, & tempus determinatum per naturam. Homo iste non potest videre: ergo cæcus est: supposito tempus à natura determinatum transierit. Hoc dixerim: quia de catulo ante nonum diem, non valet argumẽtum, Catulus nõ videt: ergo est cæcus: quia tempus per naturam determinatum non transijt.

Nota.

¶Notandum, quòd termini priuatiui nõ dicũt puram negationem, sed aliquid ponunt, & aliquid tollunt. Ponunt quidem aptitudinẽ quandam, & tollunt actum, vt patet. Quia cæcus nõ simpliciter dicit omne id, quod videre nõ põt: quia lapis diceretur cæcus, cùm tamen non dicatur, sed tollit actum, vbi aptitudo erat ad videndum: & quia omnis homo ex specie sua habet quòd possit videre, si visu sit priuatus, dicetur cæcus, aliàs non propriè: sicut non dicitur regno priuatus rusticus homo, qui non est de semine regio: nec filius spurius, vel in adulterio natus vocatur exhæredatus, quia nunquam dicitur hæreditate priuatus, nisi qui legitimus erat hæres, & habeat aptitudinem, & ius ad hæreditatem.

¶Locus à contradictoriè oppositis, in quo dupliciter argumentum valet. Vno modo in propositionibus affirmando vnam, & negando aliam: vel econtrà. Vt si est verum, quòd Omnis hõ currit: falsum est, Aliquis hõ non currit: vel si falsum est, Omnis homo currit: verum est, Aliquis homo nõ currit. Maxima est, Duæ contradictoriæ non possunt esse simul verę, neque simul falsæ.

¶In terminis semper etiam valet ab vnius affirmatione ad negationem alterius, & econtrà: vt à termino finito ad infinitum, & econtrà. Vt Petrus est homo: ergo non est non homo. Lignum est non homo, ergo non est homo. Si lapis non est homo: ergo est non homo. Et si nõ est non homo, homo erit necessariò. Maxima hìc est, De quolibet affirmatio, vel negatio, de nullo verò simul.

CAP. XIX.

De loco à cõtrario: & in ipso.

SVMITVR ETIAM argumentum à contrario & in ipso, vltra oppositiones positas. Et contingit, quãdo duo adinuicem coniunguntur in antecedenti, & duo opposita his, cõiungantur in consequenti, dicitur fieri tunc argumentum à contrario. Vel in se ipso dicitur à contrario, quando vnum oppositum in antecedenti est subiectum, & in consequenti, & econtrà: vt sic, Homo est animal: ergo non animal est non homo. Dicitur argumentum in ipso, si in conclusione idem seruetur ordo, sicut in antecedenti. Vt, Humilitas est virtus: ergo superbia est vitium. Iste modus arguendi videtur sumptus ab oppositis. Et maximè in contrarijs

contingit, Humilitas est amabilis: ergo super-
bia est odibilis. Humilitas est laudabilis: ergo su
perbia vitaperabilis. Si est pulchra res vrbani-
Prouer. 15. tas, indecora erit rusticitas. Vera scientia humi
lem facit: sophistica inflatum. Responsio mol-
lis frangit iram: ergo amara exagitabit.

In relatiuè oppositis, Pater est dignior: ergo
filius est minùs dign⁹, Pater est dignitate prior
1. Corint. 11. & origine: ergo filius posterior. Vir caput est
vxoris, ipseque à Deo prælatus: vxor ergo per
Deum est viro subdita. Præceptoris est docere:
discipuli est discere. Domini est imperare: ergo
serui erit obedire. Prælati est præesse: ergo sub-
diti est subesse.

Ab opposito ordine frequenter in priuatiuè,
& contradictoriè oppositis cōtingit sæpe. Qui
habet auditum, habet sensum: ergo qui caret
sensu, caret auditu. Qui habet virtutem, habet
laudē, & gloriā: qui est inglorius, virtute caret.
Qui hæreditatē habet, hæres est: qui ergo exhę
redatus est, non habet hæreditatem. Qui habet
scientiā, ornamentū animæ possidet: ergo qui
non habet ornamētum animæ, scientia caret.

In contradictoriè oppositis, Fortitudo quæ se
habet circa pericula mortis virt⁹ est: ergo quod
virtus non est, fortitudo non erit. Humilitas
qua quis de se ipso humiliter sentit, Deo grata
est: ergo quod Deo gratum non est, humilitas
Eccles. 15. non erit. Qui Deum timet, bona facit, ergo qui
Ioann. 14. bona non facit, Deum non timet. Qui deum di
& 15. ligit, mandata eius seruat: ergo qui non seruat
Dei mandata, Deum non diligit.

Sed tamen locus in ipso non valet vniuersali
ter, nam in priuatiuè oppositis, non valet. Qui
habet visum: habet sensum: ergo qui caret visu,
caret sensu. Item non sequitur. Omnis qui ha-
bet abundantiam auri, & argenti, diues est: ergo
qui caret auro, & argento, pauper est: quià po-
test in alijs esse ditissimus. Neq; sequitur in cō-
tradictorijs, Homo est animal: ergo quod non
est homo, non est animal.

Ad id etiā poterit pertinere à disparatis sume
re argumentū. Sumitur argumentū in dispara-
tis, ab affirmatione vnius, ad alterius negatio-
nē, Petrus est animal: ergo non est lapis. Sed à
negatione ad affirmationē non valet. Non est
lapis: ergo est homo. Maxima est, Cui cōuenit
vnum disparatorum, non conuenit alterum.

C A P. XX.

De loco à maiori.

EST ALIVS LOCVS
extrinsec⁹, qui à maiori vocatur.
Ioann. 3. Quando enim fit comparatio ma
ioris ad minorē, tunc cōtingit. Et
hîc maius capitur non pro maiori in quantita-
te, sed pro illo quod habet maiorē probabilita-
tem. Sicut maius est Imperatorē ciuitatem ex-
pugnare, & minus est, q̃ dux id efficiat. Sicut
maius est ciuitatē, quàm Castrū expugnare. Fit
ergo argumentū sic, à maiori negatiuè. Non po
test Imperator hāc expugnare ciuitatē: dux er-
go non valebit. Rex non potest hāc expugna-
re vrbem: ergo nec Comes poterit. Demosthe-
nes, aut Cicero si adessent, non possent hanc de
fendere causam: quanto magis simplex Gram-
maticus? Hæc argumenta sumpta sunt à parte
subiecti. A parte prædicati sic. Exercitus iste
nō potest expugnare domū non munitā: ergo
nec poterit ciuitatem munitam. Si quis nō po-
nit facultates pro salute proximi: multò minùs
animam ponet. Si verba iniuriosa pro Christo
non patitur, neque mortē patietur. Si quis pro
ximum quem videt non diligit, quanto magis
Deum quem non videt, non diliget?

Ex parte subiecti, & prædicati. Imperator nō
potest ciuitatē expugnare: quomodo dux po-
terit regnum? Vir robustus non potest portare
centum, quomodo iuuenis poterit ducētas? Phi
losophi illi ingenio præstantes summè laborā-
tes non potuerunt vnius minimæ creaturæ per
fectam assequi cognitionē: quomodo nos osci-
tantes, & ingenio tardi poterimus altiora intel-
ligere? &c. Maxima est, Si id quod magis vi-
detur non est verum, neque id quod minus
videtur.

Affirmatiuè tamen nunquam valebit argu-
mētum. Non sequitur, Vir robustus huic one-
ri sufficit: ergo iuuenis, & infirmus. Notandum
Aristo. in huiusmodi argumētatione à maiori, Aristotel.
triplicem posuisse maximam in istis terminis.
Vno de duobus dicto, Si id quod magis videtur 1. Maxima.
inesse nō inest, neq; id quod minus. Hæc deser-
uit, quādo est argumentū à parte subiecti, quia
tunc vnum prædicatum dicitur de duobus sub
iectis: quia ab vno ad aliud fit argumentum.
* Exemplum Perfectus theologus ignorat sen
sum huius loci, ergo Grammaticus nesciet.

Secunda maxima est. Duobus de vno dictis: 2. Maxim.
Si quod magis videtur inesse non inest, nec
quod minus videtur inesse. Hæc deseruit, quan
do argumentum est ex parte prædicati, tunc
duo prædicata de vno subiecto dicuntur.
* Exēplū, Quæ sunt prope nos ignoram⁹, quo
modo mysteriū trinitatis scire valebimus, quia
solùm fide tenemus.

Tertia est. Duobus de duobus dictis. Si quod 3. Maxim.
alteri videtur magis inesse, non inest, neq; reli-
quum reliquo inerit. Et hoc est, quādo sumitur
argumētū tam ex parte subiecti, quàm ex parte
prædicati: tūc enim duo prædicata sunt, & duo
subiecta:

subiecta: & vni vnum comparatur, & alterũ alteri. Et istas tres maximas ponit de minori ad maius argumentando affirmatiuè.

* Exemplum, Si de die illa Apostoli quãdo futura nescierunt, nos inferiores quomodo scire possumus.

CAP. XXI.

De loco à minori.

SEQVITVR alius locus, scilicet, à minori ad maius affirmatiuè. Bene enim sequitur, Si miles potest expugnare vrbẽ: poterit & rex. Et sumi potest à subiecto, vt in exemplo posito: & ex parte prædicati sic. Potest rex debellare regnum: ergo & ciuitatem. Ex parte subiecti & prædicati. Potest miles expugnare vrbẽ optimè munitam: ergo poterit Imperator ciuitatẽ non munitã. Validissimũ est argumentũ, & ad manus frequẽter. *Matth. 5.* Si ethnici homines diligunt benefaciẽtes: ergo Christiani hoc debẽt facere. *Prouerb. 6.* Formica irrationale animal sibi prospicit in futuro: ergo & homo rationale animal debet de futuro curare. *2. Regũ. 11.* Si Dauid, Salomon, Samson, qũãuis sanctissimus Dauid, Salomon sapiẽtissimus, Samson fortissimus, corruerunt, aspectu mulierũ non vitato, quanto magis corruemus si occasionem non fugiamus? Sic etiam argumẽtatur Ioan. 1. Ioan. 3. Si Christus nos dilexit, & pro nobis mortuus est: & nos debemus fratres diligere, & pro illis animam ponere. *Ioann. 13.* Et Ioan. 13. Si ego laui pedes vestros dominus & magister: quãtò magis & vos debetis? Hic à minori: quia id quod minorem apparentiam habet, vt lauet, est Christus, ad maiorem, scilicet ad nos, qui oportet lauemus ad inuicem, &c.

Matth. 6. ¶ Quãdo à parte prædicati sumitur, vt Christus redemptor noster argumẽtatus est. Si Deus sic vestit liliũ agri quod hodie est, & cras in clibanum mittitur: quantò magis vos modicæ fidei? Et si aues cæli, quæ neq; serunt, neque metunt, neq; in horrea congregant, Deus sic pascit, &c. Est à minori. Si enim id quod minus videtur, scilicet, aues pascere, & lilia vestire, quantò magis id quod magis, scilicet homines pascere, & vestire? &c. *Ad Ro. 8.* Et Paulus argumentatus est, Deus filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo nobis omnia donabit. s. filium suum: quantò magis id quod magis probabile, scilicet alia.

¶ Ex parte vtriusq;. Si pro nobis Christus multa passus, quanto magis & nos pro eius amore debemus multa pati?

¶ Maxima vna est, A minori ad maius affirmatiuè. Si id quod minus videtur inesse inest, & id quod magis videtur inesse inerit. *Aristotel.* Arist. tamen ponit tres maximas vt dixi.

CAP. XXII.

De loco à simili.

A SIMILI DICITVR sumi argumentum, quando aliquid probandum est, cum illo ad quod assumitur ad probandum, habet veri similitudinem. Vt si quis argumentetur, Petrus est disciplinæ capax, ergo & Ioannes erit. Hic locus est multùm vtilis ad exhortandum, & docendum, & est vsus frequentissimus in sacra scriptura. Docet quis facilè à simili mouens ad pœnitentiam. Petrus quamuis grauissimè peccauit, quia pœnituit, consequutus est veniam: ergo quicunque dolebit, consequetur. *Lucæ. 12.* Iudas proditor periit, quia de Dei misericordia desperauit: *Matth. 27.* non ergo desperandum nobis erit, ne pereamus. *Gene. 9.* Si Sodomitæ igne de cælo misso consumpti sunt propter sua abominanda peccata, quia non egerunt pœnitentiam: ergo & nos cũ ipsis peribimus, si mala fecerimus, & non pœnituerimus.

¶ Ex isto loco B. Paulus argumentum sumpsit, quando probabat dignũ esse mercede sua euãgelistam. *1. Timot. 5.* Nemo, inquit, vnquam suis stipẽdijs militat, sed ab illo accipit cui militat: *Lucæ. 10.* qui ergo alios docet, non ex proprijs sumptibus debet viuere, sed operarius dignus est mercede sua. Item quando dicit. Qui vineam plantat, de fructu eius vescitur, & qui pascit gregem, de lacte manducat: ergo populum pascens, debet temporalia ab eo recipere. Quis vnquam boui trituranti cibum denegat? ergo neque euangelizãti est denegandum.

¶ Ad exhortãdũ vsus est isto loco illa honestissima Iudith. ca. 2. *Iudith.* Propositis patrũ exemplis dicẽs. Memores esse debetis, quomodo pater noster Abraham tentatus est, & per multas tribulationes probatus, &c. & Dei amicus effectus.

¶ Sic Iudas Machabæus 1. Macha. 4. Mementote qualiter salui facti sunt patres nostri in mari rubro, & nunc clamemus in cælum, & miserebitur nostri Deus. *1. Corin. 10.* Et Paulus ad Cor. proponit exempla patrum, ne murmuremus, nec Deum tentemus, sicut patres nostri, &c. Et ad fidẽ prouocat patrum exẽpla proponens, ad Hebræ. 11. *Ad Hebr. 11.* Omnia ista sunt argumenta à simili. Maxima erit, De similibus eadem est ratio.

CAP. XXIII.
De loco à proportione.

HIC locus à proportione distinguitur à præcedenti loco, quia hic non est comparatio duorum similium, sicut in præcedenti, sed est duorum, inter quæ videtur esse aliqualis ꝓportio. Vt si quis dubitet, vtrum ad regendam rem publicam magistratus sint sorte eligendi: & faciat à proportione argumentum. Ad gubernandam nauem non sorte eligẽdus, sed consilio, & ratione, qui peritus est: ergo neq, ad rempublicam regẽdam. Nam sicut se habet nauta in naui dirigenda, sic gubernator in republica moderãda. Est maxima, Vbi est eadem proportio, & idẽ iudicium. Est satis aptus etiam locus ad instruẽdum, & consultandum. Vt si quis velit monere ad hoc, vt homo omnia opera sua agat secundùm rationẽ, argumẽtetur à proportione. Sicut se habet oculus in homine ad membra omnia exteriora, sic se habet ratio ad potentias interiores: sed oculus in homine sua omnia corporis mẽbra debet perlustrare & dirigere: ergo & ratio omnia interiora debet gubernare, & dirigere. Item. Sicut se habet seruus ad dominũ in familia, sic se habet appetitus sensitiuus ad ratione: sed turpe, & indecorũ est, vt seruus dominetur supra ipsum dominũ: ergo & similiter præter ordinẽ erit, si appetitus sensitiuus præualeat contra rationem. Sicut domini est dominare, & præcipere, & gubernare familiam: sic ratiõis erit omnia quæ sunt in homine moderari, & imperare, vt decet: quia velut dominus est in anima. Sicut se habet sol, & lumen eius in mũdo isto visibili, vt omnia illuminet, & foueat, sic Deus, & eius gratia in homine: sicut ergo absq; sole, & lumine eius omnia deficiunt, sic etiam sine Deo, & gratia eius homo non potest cõstare, aut quicquam boni operari.

¶Item. Sicut se habet ars sanandi morbos corporales ad ipsum hominem, sic & ars sanandi morbos spirituales ad hominem: ergo sicut decet medicum in cura corporum adhibere amaram potionem, simul vrere, & secare: sic etiam & animarum medicum decet aliquando illa quæ amara tam in verbis, quàm in factis ad curanda spiritualia morum vulnera adhibere.

¶Etiam ad istum locum spectat argumentari, si quis per diẽ laborans mercedẽ numi accepit, qui per duos dies duplã opus est habeat mercedẽ. Paulus. Quæ seminauerit homo, hæc & metet: reddetur vnicuiq; secũdùm propriũ laborẽ.

1. Corint. 9. *2. Corint. 9.* *Matth. 5.*

¶Hoc loco vtentur & iudices tam in bonis præmiandis, quàm in malis puniendis. Secundùm enim mensurã delicti erit & plagarum modus. Et Exo. 12. Oculum pro oculo, dentẽ pro dente. Et Esaiæ. 3. gẽti apostatæ dicitur. Erit pro suaui odore foetor, & pro zona funiculus, & pro crispanti crine caluitium, & pro fascia pectorali, cilicium. Et in Apoc. cap. 18. Quantum in delicijs fuit, tantum date ei tormẽtum, & luctum. Et Luc. 16. Recordare fili, quòd recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c.

¶Ad hunc locum pertinet vsus parabolarũ, sicut increata sapientia vsus est ad turbas: vt dicitur Matth. 13. Hæc omnia loquutus est in parabolis, & sine parabolis non loquebatur eis: tanquam sapientissimus magister, imò ipsa sapientia, volens docere per modum conuenientissimum, iuxta captum audientiũ. Et loquutus est de semine, de thesauro inuẽto, de Margarita, de grano sinapis, & de homine, qui profectus est in regionẽ lõginquam, de virginibus, & de multis alijs, quæ sunt expressa in Euangelio. Ob id cõuenit, vt verbi Dei concionator hunc locum diligenter exerceat, & in promptu habeat. Beatus Chrysosto. supra omnes vsus est parabolis quia ipse egregius prædicator fuit.

Matth. 13. *Chrysost.*

CAP. XXIIII.
De loco à transmutata proportione.

LICET LOCVS à transmutata proportione soler includi in præcedenti, scilicet, in loco à proportiõe: tamen quia nonnulli distinguunt, ponendus erit. Et est, quando seruatur eadẽ proportio, licèt non sit eadẽ quantitas. Et vocatur proportio proportionis, vel alio vocabulo, proportionalitas: vbi eadem proportio non Arithmetica, sed Geometrica, vt nos diximus in speculationibus. septimo Physicorũ quãdo de proportionibus egimus. Verbi gratia, tria ad duo, est sexquialtera: quia maior numerus cõtinet minorẽ, semel, & adhuc medietatẽ, quæ est proportio sexquialtera. Si ergo quis argumẽtetur, ꝙ sicut se habet ternarius ad binariũ, se haber senarius ad quaternarium, est argumẽtũ à trãsmutata proportiõe. Et ꝙ sicut se habẽt octo ad quatuor, sic quatuor ad duo, & sex ad tria: quia vtrobiq; dupla est. Vocat ergo sic à trãsmutata proportiõe, quia ordo eorũ quæ cõparãtur in conclusione, commutentur. Quia in antece-

Proportionalitas qd.

antecedenti comparatur primus ad secundum, & tertius ad quartum. In conclusione comparatur primus ad tertium, & secũdus ad quartum. Vt dicẽdo, Sicut se habent duodecim ad sex, sic octo ad quatuor: ergo sicut se habẽt duodecim ad octo, se habent sex ad quatuor. Quia in primis est dupla, & in secũdis est sexquialtera. Et si fiat sic, Sicut se habent decem sex ad octo, sic duodecim ad sex, sic se habebunt decẽ sex ad duodecim, & octo ad sex: quia in primis vtrobiq; dupla, & in secundis sexquitertia. Et sic sicut se habent viginti ad decem, sic octo ad quatuor: ergo sic se habebunt viginti ad octo, sicut decem ad quatuor. Quia in primis est dupla, in secundis est dupla sexquialtera vtrobiq;.

CAP. XXV.

De loco à dissimili, & disproportione.

SICVT A SIMIli, & proportione argumẽtum sumptum est, ex affirmatione ad affirmationẽ, & à negatione ad negationem, sic etiam argumentũ sumi potest à dissimili, & disproportione: vt, Non sic sentiendũ de homine, & de bruto: sed brutũ totũ perijt simul: ergo homo nõ perijt totus: quia anima manet. Item: Non inest homini rõnale, sicut disciplinabile: sed rationale inest ei, vt differẽtia: ergo disciplinabile nõ est eius differẽtia. *Psalm.115.* Non est Deus sicut homo: sed omnis homo mẽdax: ergo Deus est *Ad Ro.3.* verax. Vel conclude: ergo Deus non est mendax. Non est homo sicut brutum, sed brutum est irrationale: ergo homo non est irrationalis.

Esa.55. ¶Item, sicut ait Esaias. Non sic sunt cogitatiões Dei, vt hominis, nec viæ eius, vt viæ hominum: sed cogitatiões hominũ ad malum pronæ semper, & ad iniustitiã: ergo Dei ad bonũ, & iustitiã. Cogitatiões hominũ ad vindictã, & odium: Dei ad miserendum, & amandum: Viæ hominum sunt peccatum, quia habent pedes veloces ad effundendum sanguinẽ: ergo Dei viæ erunt iustitia, & pax, misericordia, & veritas.

Luc.22. ¶Sic argumentatus est Christus redemptor noster, dicens. Scitis quòd reges gentium dominãtur eorum, non sic inter vos: nã qui maior, fiat *Matth.6.* vt minister, &c. Item alibi, Non sic vobis orandum vt ethnici faciunt. Hic maxima est. De dissimilibus idem iudicium non est.

A disproportione. ¶A disproportione sic, Non eo modo quo nauta in naui, se habet anima rationalis in corpore, quia hæc pars est, & viuificans, nõ illa: ergo anima est pars intrinseca hominis, & nõ nauta nauis. Non sicut se habent duodecim ad sex, se habent octo ad sex, quia in primis est dupla, in secundis est sexquitertia, sed duodecim ad sex se habent in dupla: ergo octo ad sex, non erunt in dupla. Non sicut se habent sex ad quatuor, se habent tres ad vnitatem: ergo si inter senariũ, & quaternarium est sexquialtera, inter ternarium, & vnitatem non erit. Maxima est. Si non ita se habet primum ad secundum, vt tertiũ ad quartum, neq; erit eadem proportio. Maxima est. Inter quæ non est eadem proportio, neque idem iudicium.

¶Item, à commutata disproportione, Non sic se habent duodecim ad sex, sicut quatuor ad tres: ergo non sic se habent duodecim ad quatuor, sicut sex ad tres. In primo est dupla, & in secundo sexquitertia. In consequenti est tripla, & dupla. Maxima est. Si non ita se habet primum ad secundum, sicut tertium ad quartum: nec sic se habebit primum ad tertium, sicut secundum ad quartum. *A commutata disproportione.*

CAP. XXVI.

De loco ab authoritate.

CONSEQVENter sequitur locus ab authoritate, vnde argumentũ sumitur affirmatiuè quidem, sicut si quis colligat. Astrologi omnes dicũt sub cælo octauo esse septẽ cælos, septẽ planetarũ: ergo ita est, quod septẽ sunt cæli planetarum. *7. Sunt planetæ.* Omnes astrologi dicunt Lunam esse in priori cælo, Mercurium in secũdo, Venerem in tertio, Solem in quarto, Martẽ in quinto, Iouem in sexto, Saturnum in septimo, sic ascẽdendo: ergo ita est. Omnes Astrologi fatẽtur lunæ eclipsim non posse contingere, nisi ea plena in solis oppositione in capite, vel in cauda draconis, vt si sol existat in capite, luna in cauda, & econtra: ergo ita est. Omnes Astrologi fatẽtur Solis eclipsim non cõtingere, nisi in nouilunio: ergo ita est. Omnes Philosophi naturales dicũt esse solùm quatuor elementa ex illis quatuor qualitatibus adinuicem ordinatis: ergo nõ sunt amplius. *4. Elemẽta* *Vna sola materia.* Omnis Physicus dicit vnã esse materiam omnium inferiorum generabiliũ, & corruptibiliũ, & quod ipsa sit ingenerabilis, & incorruptibilis: ergo sic est. *Aris. 2. de gene. text. co.6.* Omnes fatentur Physici materiam reperiri non posse sine forma, neque item formam (excepta anima rationali) sine materia: ergo ita est. *Materia nõ sine forma.* Omnes Dialectici fatentur syllogismum perfectum sicut ex tribus terminis,

minis, sic ex tribus constare propositionibus: ergo ita est. Similiter dicitur solùm esse tres figuras syllogismorum, & decem & nouem modos: ergo ita est.

¶Sic licebit in omni facultate argumentari: & non solùm ab authoritate plurium eandem affirmãtium rem, sed etiam ab authoritate vnius, qui in illa re, de qua est sermo, habetur peritus. Vt si quis, sic, Aristot. dixit omnes modos imperfectos tam primæ, quam secundæ, & tertiæ figuræ, reduci ad perfectos, quatuor primæ figuræ per bonam consequentiam: ergo ita est. Aristoteles docuit enthymema posse reduci ad syllogismum perfectum: ergo ita est. Maxima in istis est. Cuilibet credendum in sua arte. Vel, Quæ omnes dicunt, maximè sapientes, vera sunt.

Locus ab authoritate negatiuè non valet.

¶Licèt ita sit, quòd in omni arte, & facultate posit esse vsus huius loci affirmatiuè, non tamẽ negatiuè valet. Non enim sequitur, Aristo. non dixit hoc: ergo hoc non est verum. Multa siquidem potuerunt latere ipsum Aristotel. Et sicut ipse vsus est adinuentis ab alijs, & ante ipsum plura fuerunt adinuenta: sic etiam reliquit alijs post ipsum, & potuit aliquando dormitare. Ob id non valet negatiuè, Aristote. non posuit nisi quatuor loca, ex quibus argumenta sunt sumẽda, à definitione, differentia, proprio, & accidẽti: ergo non sunt alia ponenda. Bene tamen valeret, Aristot. dixit syllogismum non posse cõstare nisi solùm ex tribus terminis: ergo ita est. Verùm hoc non est argumentari negatiuè, sed affirmatiuè. Secùs esset, vt dixi, si quis diceret, Hoc non dixit Aristot. prudentiam esse ponẽdam in voluntate, inquantum est virtus moralis, ergo hoc non est affirmandum.

¶Licet hic sit vsus ad omnia, maximè tamen est deseruiens ad infimam scientiarum, & supremã & architectonicam. s. Grammaticen, & Theologiã. Grammaticæ enim, eò quòd illa quæ ibi tradũtur, non aliũde habeant fidẽ, quàm ab authoritate. Nam quicquid spectat tam ad præcepta, quàm ad vsum præceptorũ in Grammatica, solùm habẽt firmitatem, quia sic vsi sunt, & loquuti sunt, qui in illa facultate primò fuere. Quòd homo sit substantiuum nomen, & albus adiectiuum, & debeat conuenire in casu, genere, & numero, solùm ex vsu & authoritate habetur, & meritò idcirca in primis rudimentis oportet discentem credere, & ab authoritate fidem habeant illa rudimenta.

Theologus ab authoritate, sicut & Grãmaticus.

¶In Theologia maximè ab authoritate, omnia vim habẽt, illa, inquàm, quę præcipua sunt. Nã cùm Theologi munus sit de rebus arduis, & supra intellectum humanum loqui: nõ aliundè ad ipsa probãda, neq; efficaciùs, quàm ab authoritate: quia Deus reuelauit. Spiritu enim sancto inspirante, loquuti sunt sancti Dei homines: Omnia etiam quæ ab ipso reuelata sunt, vera sunt: & eò habẽt firmitatem, licèt illa, quæ fidei sunt, cùm sint vera, vero consonent, & possint probari, non repugnare naturæ. sed tamen non possunt probari per naturam esse vera, illa (inquam) in quibus fides potissimè fundamẽtum suum habet, & meritò: quia si per naturã ipsa probarẽtur, deberetur illis assensus, licèt esset certus, non tamen sine formidine. Verùm quia credita sunt, eò ꝙ à Deo reuelata, sine formidine de opposito, illis assentimus. Et in hoc excellit, & supereminet omnes facultates, quia in illis authores, seu inuentores sicut errare potuerũt, & non omnia inuenerũt, sed aliqua alijs reliquerunt indaganda, & sic creuit scientia, vt ait Aristo. in topicis, & in ethicis. Quapropter non mirum, quòd qui sequuntur, etiam si nani videantur, comparatione antiquorũ, qui velut gigantes erant, aliqua alia superaddant ad priscos illos antiquos: nam nanus supra gigãtis humeros aliqua poterit videre, quæ non potuit gigas ipse Sic iuniores adiuti ab antiquis, & velut super ipsorum humeros prouecti, aliqua perlustrant, quæ antiquos latere potuerunt. Verùm in Theologia, in illis quæ ad scripturã sacram, quantum ad ipsa quæ à Deo reuelata, non est aliquid addendum, nihil emẽdandum, nihil superfluum, & totum pẽdet ab authoritate ipsius Dei reuelantis, qui mentiri non potuit. Cæterũ in expositione scripturæ sacræ, & in alijs, quæ tractantur in Theologia, vltra reuelata, potest esse augmẽtũ. sicut quotidiè accreuit, & in illis etiam locus est ab authoritate. Vt si quid dixit Beatus Augustinus, Hieronymus, Ambrosius, & cæteri alij clasici viri, & non est ab Ecclesia reprobatũ, neque ab alijs sanctis repræhensum, sed receptum, tenendum est, quia ipsi dixerũt, in sua tamen firmitate, & gradu. Temerarium enim esset (sicut scioli quidã nũc faciunt) cõtra B. Augustinũ, aut Hieronymum aut alios sanctos sentire in illis, quæ ab Ecclesia, & sanctis vsq; nũc recepta sunt. Nõ tamẽ esset hæreticũ, quia cõtra ipsos sanctos: nisi aliàs esset cõtra illa, quæ fidei sunt. Dixi, contrariũ affirmare ad illa quæ dixerũt, quę sunt ab omnibus recepta: quia cõtrariũ sentire ad Cyprianũ, qui dixit baptismũ traditũ ab hæreticis in Ecclesiæ forma non esse validum, non solùm nõ est temerariũ, sed catholicum, quia illud dictum non fuit receptum. Sic in illis, quæ malè dixit Orig. vel in aliquibus, quę alij sancti dixerunt: quæ non recipiũtur. Valebit ergo locus ab authoritate affirmatiuè. Sic B. Augustinus intellixit istũ locũ, ergo sic est. B. Hieronymus sentit: ergo sic

Aristotel.

Deus nõ potest mẽtiri.

In veneratione habẽdi doctores sancti.

Cyprianus errauit circa baptismũ traditum ab hæreticis.

sentien-

ſentiendum eſt. Imò etiam eſt argumentum validum. Communis ſchola tenet pluralitatem beneficiorum eſſe damnabilem: ergo ipſa damnanda eſt. Sed de his ſat in præſenti, ſuo loco reſeruantes.

pluralitas beneficiorũ damnãda.

CAP. XXVII.
De loco à transſumptione.

SEQVITVR locus vltimus extrinſecus, qui vocatur à transſumptione. Qui (vt aliqui putant) eſt, quando à termino minùs cognito, ſeu ignoto, ad magis cognitum eſt tranſitus. Vt ſi de Philoſopho ſit quæſtio, & quis trãſeat vt loquatur de ſapiẽte, quia magis cognitus terminus. Vel ſi à quæſtione aliqua propoſita generali, vt de Socrate fertur, ad ſpecialem ſit tranſitus. Et determinata in illa particulari, intelligãtur in oĩa alia ſingularia incluſa in generali: vt dicit Boëtius, Quæſitus Socrates, quid in vno quoque poſsit iuſtitia: omnem tractatum tranſtulit ad reipublicæ magnitudinem. Verùm nõ dicitur hic talis locus iſto modo, ſed potiùs vocatũ à metaphora. Vt ſi quis dubitaret, vtrùm dæmon eſſet fugiendus: faceret argumentum. Leo rugiens eſt fugiendus, cui dæmon ſimilatur per metaphoram: ergo ipſe fugiendus. Pratum virentem delectat videre: ergo hominem ridentem. Sed de iſto loco à metaphora: & partim in loco ab interpretatione vocabuli, & partim in loco à proportione dictum eſt, quando diximus Chriſtum redemptorem noſtrũ vſum parabolis docendo turbas. Non eſt opus nunc repetere, neque immorari, ſed locis extrinſecis finem imponentes, ad medios tranſeamus.

Boetius.

CAP. XXVIII.
De locis medijs, & primùm à coniugatis.

Locus à coniugatis.

PRIMVS LOCVS medius eſt à coniugatis. Cõiugata dicuntur, abſtractum, & concretum, ſeu denominãs & denominatum: vt iuſtitia, & iuſtus, albedo, & albũ, prudẽtia, & prudẽs, Theologia, & Theologus, &c. Et quidẽ iſta cõiugata in principali cõueniunt ſignificato, ſed tamen in minùs principali differentia eſt: nã tam abſtractũ albedo, quàm concretum album, de principali important albedinem formam ipſam. Verùm differentia eſt: quia abſtractum ſolùm ipſam nudam formam, & concretum ipſam formam, ſed cum ſubiecto, in quo ipſa forma eſt: & ob id concretum, quia concernat formam, & ſubiectum formæ.

Quid ſit cõcretum, & quid abſtractum.

¶Cõiugata eò dicta ſunt, quia ſub eodem iugo ſignificationis poſita. Et ne loca videamur multiplicaſſe, ſimul in iſto loco ponitur & qui à caſibus dicitur: vt eſt, ſapienter, & ſapiens: iuſtè, & iuſtus: prudenter, & prudens: qui ideo à caſu dicentur, quia vtrunq; per quandam deflexionẽ à principali nomine. ſ. ab abſtracto, cadant: nã à iuſtitia vocatur iuſtus, & iuſtè ſupple agere. A prudentia prudens, & prudenter ſe habere. A ſapientia ſapiens, & ſapienter ſe habere, &c. Et ſic ſe habent iſta duo à coniugatis, & à caſibus: vt Cicero non diſtinguat, nec mirum, cùm videantur ad idem tendere, & idem ſignificare.

Cicero.

¶Sumitur argumentum tam à caſibus quàm à coniugatis affirmatiue, & negatiuè. Vt, Qui iuſtus eſt, bon⁹ eſt: ergo iuſtitia bona. Quia humilis eſt, bonus eſt: ergo humilitas bona; & ecõtra, Humilitas bona: ergo humilis bonus. Et in aduerbijs, Quod prudenter fit, bene fit: ergo prudentia bona eſt. Quod iuſtè fit bene fit: ergo iuſtitia bona. Temperare, bonum: ergo temperantia bona. Obedire, bonum: ergo ipſa obediẽtia. Maxima eſt, Quod vni cõuenit coniugatorũ, & alteri conueniet, quia vna eſt natura ipſorũ. ¶Item ſit, Qui currit mouetur: ergo motus curſus eſt. Qui legit loquitur: ergo lectio loquutio eſt. Albũ eſt coloratum: ergo albedo eſt color. ¶Oportet tamen cauere: vt in iſto modo argumentandi ſumantur prædicata, quæ de ſe cõueniant ſubiecto, non de per accidens, aliàs nõ valebit: nam album & dulce prædicantur de ſe inuicem in lacte, tamen non ſequitur, Album eſt dulce: ergo albedo eſt dulcedo. Ratio eſt: quia illa duo album, & dulce, de per accidens conueniunt in vno: quod contingit, quando res ſignificata per vnum, non includitur in ſignificatione alterius: non enim eſt de ratione albedinis dulcedo, neq; ecõtra. Sicut album, & muſicum in Petro: non eſt de ratione muſicæ albedo, neque econtra: ob id non valebit. Oportet ergo ſint coniugata, & conuenientia in vnum de per ſe. Etiam eſt requiſitum ſint coniugata, non ſolùm voce, ſed re, & ſignificatione. Nam ſi ſolùm voce, non erit validum argumentum. Nõ ſequitur. Somnolentus eſt vitioſus: ergo ſomnus eſt malus. Neq; ſequitur: Somnus eſt bonus: ergo ſomnolentus eſt bonus. Defectus eſt, quia ſomnolentus non eſt denominatiuum ſomni, ſed dormire, vel dormiẽs. Et ſic poſſet eſſe bonum argumentũ: Dormire eſt bonum: ergo ſomnus bonus,

Quæ per accidẽs in vno conueniunt.

bonus. Somnus bonus: ergo dormire bonum. Sed hæc dicuntur coniugata significatione, & non voce. Et denominans somnolenti est, somnolentia. Et sicut mala est somnolentia, quia superfluus somnus malus, ipse somnolentus etiã malus erit.

¶A casibus ergo, Qui iustè facit, iustus est: & Quòd iustè factum est, iustum est. Ad hanc formã sic licebit. Si religiosus est, religiosè viuet. Si Christianus est, christianè viuet. Si quis fortiter agit, fortis est. Deus spiritus est: ergo spiritualiter adorandus. *Ioann. 4.* Deus magnus: ergo magnificè colendus. In illis quæ sunt de per accidens, non valet. Non enim sequitur, Grammaticus est probus: ergo grammaticè loqui est pobè loqui. Ratio, quia de per accidens se habent esse Grammaticum, & esse probum: ob id non valet argumentum.

CAP. XXIX.

De loco à diuisione.

SEQVITVR SEcũdus locus dialecticus medius, qui à diuisiõe est. Vt si quis argumentetur: Omne animal vel sanum, vel ægrum est: homo est animal, & non ægrum: ergo sanum, vel econtra. Et, Omne animal est irrationale, vel rationale: leo est animal, & est irrationale: ergo nõ est rationale. Omnis actus vel meritorius, vel demeritorius erit in homine existẽte in gratia: sed dare elemosynam pauperi meritorium est: ergo non est demeritorium.

¶Circa istum locum solent nonnulli adducere omnia quæ de diuisione adducta sunt, quomodo oportet in bona diuisione membra diuidentia euacuent naturam diuisi, & quòd diuisum, & membra diuidentia conuertantur, & quòd de quocunq; dicitur diuisum, & aliquod membrorũ diuidentium, & omnia mẽbra simul sub disiunctione. Et ꝙ membra opposita sint, vel formaliter, vel realiter: & nonnulla alia, quæ quia à nobis tradita sunt in principio, quando loquuti sumus de diuisione, superuacaneũ esset nunc repetere. Solùm ad locum præsentem videntur conducere, quæ egregiè adducit Rodolphus libr. primo de inuentione. ca. 7. de modis quibusdam diuidendi ex alia, & alia consideratione. *Rodolph.* Nam ad argumenta trahenda occasionẽ suppeditabit multiplex rerum diuisio.

Prima. ¶Prima sanè eorum, quæ in re sunt aptissima per quam diuidantur, est forma, quòd ea perfectæ differẽtiæ origo est. Nam corporum, aliud animatum est, aliud expers animæ. Hæc ex forma ducta est diuisio.

Secunda. ¶Secunda, Deinde proxima ex materia ducitur. Vt arborum, aliæ ex semine sunt, aliæ spõte nascuntur.

Tertia. ¶Tertia. Hinc iam ab adiacẽtibus accipitur. Vt animalium, aliud mansuetum, aliud ferum.

Quarta. ¶Quarta. Econtrà quoque diuiduntur adiacẽtia, in ea quibus adiacent. Vt feritas, alia serpentis, alia auis, alia reliquarum belluarum.

Quinta. ¶Quinta. Et per actus fit diuisio. Vt hominum, alius studio, alius lucro, alius voluptati operam dat.

Sexta. ¶Sexta. Per efficientia, Vt animaliũ, aliud parentis efficacia, aliud calore solis, aliud putrefactione gignitur.

Septima. ¶Septima. Per effecta, Animalium, aliud fœtum, aliud ouum, aliud vermen parit.

Octaua. ¶Octaua. Ex fine, Vt rerum domesticarũ, aliæ ad necessitatem, aliæ ad voluptatẽ, alię ad vsum pertinent.

Nona. ¶Nona. Contra quoque ex his quæ ad finem pertinent. Vt opum parandarum causa, alij instam operam nauant, alij fœnetantur, alij vi rapiunt, alij fraude subducunt.

Decima. ¶Decima. Iam verò animalium, aliud terra, aliud mari degit: à loco.

Vndecima. ¶Vndecima. Et flores, aut hyberni sunt, aut verni, aut æstiui, aut autumnalis: ex tempore est.

Duodecima. ¶Duodecima. Et homines, alij serui sunt, alij domini, alij neutrum: ex connexis sumitur.

Decimatertia. ¶Decimatertia. Contingentia & diuisioni conueniunt. Vt musicorum, quidam literas sciunt, quidam ignorant.

Decimaquarta. ¶Decimaquarta. Et pronuntiata. Vt quidam hominum laudati sunt, quidam vituperati, quidam silentio latent.

Decimaquinta. ¶Decimaquinta. Attulerit etiam aliquid comparatio. Vt populares, quidam infra regẽ sunt opibus, aliqui pares, nonnulli superiores.

Decimasexta. ¶Decimasexta. Et à similibus diuisionem expresserimus. Vt aliorum vitæ propositum, industria formicam imitatur, aliorum segnities similis est muscis. Hæc ad literã ex Rodolpho. Quæ ideo sint adducta, vt pateat campus in locò à diuisione, consideratis istis modis, & alijs, quæ ex Boëtio adduci solent, quorum aliqui coincidunt cum istis, alij verò distinguũtur: de quibus in principio dictum, quando de diuisione agebamus.

¶Modus ergo argumentandi (vt dicere cœpimus) à diuisione erit, si solùm habeat duo membra diuisio. A positione vnius membri, ad negationem alterius. Vt, Omne animal, vel est sanũ, vel ægrum: & hoc est animal, & est ægrum: ergo non

go non est sanum. Vel sic, Non est ægrũ: ergo est sanum. Si tamẽ sint plura membra, oportet omnia negentur in antecedenti, præter illud vnum quod infertur, Vt, Est propositio, & non est vniuersalis, neque particularis, neque indefinita: ergo est singularis. Si tamen vnum membrum sit omissum in antecedenti, non valeret. Nam non sequitur, Est propositio, & non vniuersalis, neque indefinita: ergo est singularis: quia potest esse particularis. Maxima est, Cum quo conuenit diuisum, necesse est conueniat aliquod membrum diuidens. Quando tamen membra sunt opposita solùm formaliter, nõ valeret a positione vnius, ad negationem alterius. Non enim sequitur, Est bonũ, & est vtile: ergo non est delectabile, vel honestum: quia potest esse quòd sit vtile, delectabile, & honestum: vt est bonum virtutis. Sed de hoc aliàs diximus.

CAP. XXX.
De alijs locis positis ab Aristo.

Vltimus locus a magis ad simpliciter.

SEQVITVR VLtimo loco pro complemento totius tractatus topicorum modus, qui dicitur à magis, ad simpliciter: vt, Si quis est magis doctus: ergo erit doctus. Si quis est magis prudens: erit prudens. Iste locus virtualiter continetur in toto in modo. Nam magis talis, pars in modo est, etiam si nõ teneatur restrictè. Similiter est locus à comparatiuo ad positiuũ. Est doctior: ergo doctus, sed etiam est à parte in modo ad totum.

¶Etiam potest fieri argumentum à positiuo ad comparatiuum, & deinde ad superlatiuum. Bonum est diligibile: ergo magis bonum magis diligibile: & maximè bonum maximè diligibile. Et econtrariò, à superlatiuis ad comparatiuum, & positiuum valet. Vt est fortissimus: ergo fortior, & fortis. Est prudẽtissimus: ergo prudentior, & prudens erit. Et tunc argumentum erit à toto ad partes. A toto vniuersali (vt ita dixerimus) ad partes. Vt, Si omnis homo currit: ergo Homo currit, &c.

Locus ab appositione.

¶Est alius modus arguendi ab appositione dictus. Calx parieti apposita reddit ipsum albũ: ergo calx ipsa alba est. Atramentum reddit papyrum albam, nigram: ergo atramẽtum nigrũ erat. Ignis admotus aquæ calefacit eam: ergo ipse calidus erat. Humilitas facit hominem studiosum: ergo ipsa virtus erat. Maxima est, Si alterum appositum alteri facit rem esse aliqualem, ipsum quoque tale erit.

¶Etiam potest fieri argumentum. Adolescens ex consuetudine cum illo factus est probus: ergo ille probus erat. Ex colloquio cum illo factus est doctus: ergo ille doctus erat. Ex conuersatione cum illo factus est libidinosus: ergo ille luxuriosus erat. Factus est castus, ergo ille castus erat, Sicut Salomon factus est idolorũ cultor ex cõsuetudine mulierũ, quæ colebant idola. Et tandem (iuxta prouerbium) qui tangit picem, coinquinabitur ab ea. Posset aliorum locorum fieri mentio, sed isti sunt præcipui, & notandi: & si sint alij, ad istos reduci possunt.

3. Regũ. 11.
Prouerb. 6.

CAP. XXXI.
De numero locorum, & concordia eorum.

PONITVR HIC locorum enumeratio, sicut eam ponit Boëtius, secundùm diuisionẽ Themistij, & Ciceronis.

¶Tulliana diuisio.

A toto.
A partium enumeratione.
A notatione.
A coniugatis.
A genere.
A forma.
A similitudine.
A differentia.
A contrario.
Ab adiunctis.
Ab antecedentibus.
A consequentibus.
A repugnantibus.
Ab efficientibus.
Ab effectis.
A comparatione maiorum.
Minorum.
Parium.
Ab authoritate.

¶Themistij diuisio.

A substantia.
A diuisione.
A nominis interpretatione,
A coniugatis.
A genere, vel à toto.
A parte, vel specie,
A simili.
A toto, vel à parte:
Ab oppositis.
A communiter accidentibus.
A definitione, vel descriptiõe, vel interpretatio

ne, vel specie, vel causa, vel materia, vel communiter accidentibus, vel coniugatis.
Ab oppositis.
A causis.
A fine.
A maiore.
A minore.
A similibus.
A rei iudicio.

¶Concordantia inter Themistium, & Ciceronem est. Id quod Themistius ab vsibus, Cicero dicit si vsus aliquid efficit, ab efficientibus. Si ipse vsus efficitur, dicitur ab effectis. Ab effectibus à Themistio intelligitur, si effectus aliquid efficit, à Cicerone dicitur ab efficientibus, & si effect⁹ efficitur, dicitur ab effectis. A corruptionibus Themistius, Cicero à deficiētibus. A proportione Themistius, Cicero à similibus. A transsumptione Themistius si sit ad maius, Cicero dicit à comparatione maiori; si ad minus minorum, si æqualium, ad par.

¶Oportet hic proponere loca omnia, ordine quo à nobis sunt in præcedentibus digesta.

¶Loci intrinseci.
A definitione.
A descriptione.
Ab interpretatione.
A differentia.
A proprio.
A synonymis.
A toto vniuersali.
A toto integrali.
A toto in quantitate.
A toto potentiali.
A toto in modo.
A toto in loco.
A toto in tempore.
A causis.
Efficienti.
Materiali.
Formali.
Finali.
A generatione.
A corruptione.
Ab vsibus.
A communiter accidentibus.

¶Loci Extrinseci.
Ab oppositis.
Relatiuè.
Priuatiuè.
Contrariè.
Contradictoriè.
A disparatis.
A contrario vel in ipso.
A maiori.
A minori.
A proportione.
A simili.
A transmutata proportione.
A dissimili, & disproportione.
Ab authoritate.
A transsumptione.

¶Loci medij.
A coniugatis.
A casibus.
A diuisione.
A magis ad simpliciter.
Ab appositione.

HIC EST FINIS LOcorum: & quia vsus ipsorum est vtilis supra modum, nō solùm in dialectica, sed in qualibet scientia, diligētissimè oportet quicunque ex animo operam dat dialecticæ, vt ad superiorem perueniat scientiam (scilicet, Theologiā) in istis locis se exerceat: & in memoria sæpissimè voluat, & reuoluat, quousque tenacissimè hæreant. Iocundabitur haud dubiè, & operæpretium aget: nam difficilè non erit ei quacunque proposita quæstione, siue in Physicis, siue in Metaphysicis, siue in Theologia, argumenta adducere ad propositum, & rem mirum in modum dilatabit. Et quia ex vno aliud pendet, inuento vno argumento, illud suppeditat materiam alterius. Demus vnū exemplum. Sit propositum, Nunquid homo sit mortalis? Fiet argumentum ad probandum quòd sic. A definitione, Quia omne animal rationale est mortale. Et à differentia, Quia omne rationale est mortale. Et à proprio, Quia omne risibile. Et à descriptione: Quia omne habens magnum cerebrum & bonum tactum, &c. A toto vniuersali: Quia animal est mortale, ergo homo. A toto integrali, Quia caput, pedes, manus sunt corruptibilia. A toto in quantitate, Quia omnis homo est mortalis, ergo homo. A toto in modo, Quia homo sapiens est mortalis: ergo homo. A toto in loco, Quia in omni loco est mortalis: ergo hic. A toto in tempore, Quia in omni tempore: ergo nunc. A causa materiali, Quia ex materia omni est mortale. Ab efficienti, Quia omne creatum à Deo sub cælo est mortale. A forma, Quia habens animam sensitiuā uam est mortale. A generatione, Quia omne quod generatur, corrumpitur. A corruptione, Quia quòd corrumpitur, est mortale. A cōmuniter accidētibus, Omne illud quod ex contrarijs fuit compositum, perhit. Ab oppositis, Non est immortalis: ergo mortalis. A contradictorio, Non est non mortalis: ergo mortalis est homo. A contrario, Immortale est non homo,

Vsus locorum.

homo, ergo homo est mortalis. A simili, Alia ex contrarijs. Composita sunt mortalia: ergo homo. Et à proportione, à minori, Adam mortalis: ergo homo. Ab authoritate, sic scriptura, Puluis es, & in puluerem reuerteris. A coniugatis, Homo gustat mortem: ergo mortalis: Moritur: ergo est mortalis. A casibus, Homo vel est mortalis, vel immortalis, sed non est immortalis: ergo mortalis. A diuisiõe, &c. Isto modo potest quis in alijs se exercere.

Gene. 3.

SEQVITVR ELENCHORUM LIBER.

De diuisione Elenchorum.

CAP. I.

ABSOLVTO IAM tractatu Topicorum, restat consequenter de Elenchis differere, vbi Aristot. tradit modum soluendi argumenta, quæ videtur dialectica, & probabilia: sed tamen non sunt, sed fucata, & sophistica. Non enim solùm est muneris dialectici probare, & ad id argumenta adducere, quæ dialectica sunt ex locis desumpta, sed etiam ad eum pertinet sophisticas captiones soluere, si quæ ab aduersario fuerint adductæ. Ob id Arist. post librum Topicorum, adiungit Elenchorum. Vbi ostendit quosdam locos communes, ex quibus solent sophistæ, & qui decipere contendunt, elicere argumenta quæ aliqualem videntur habere apparentiam, sed tamen nullam habent existentiam veritatis. Et quidem qui verus est dialecticus, istis vti non debet ad probandũ, quia non decet indagatorem veritatis, falsum probare ex falsis adductis, tanquam si vera essent: sed solùm illis vtetur, ad dissoluendum, si aliquando fuerint contra veritatem adducta. Et si iuuenes, qui (quantum illa postulat ætas) animum habent rixandi, & appetitu inanis gloriæ tenentur, aliquando Elenchis vtantur, non tamen decet virum grauem ridiculosa, & inania adducere, sed illa solùm, quæ matura sunt, & eruditionem præstant, & dubia probant, & vera confirmant.

Nõ est vtendum Elencho à grauioribus saltim.

¶ Definitur sic. Elenchus, est syllogismus cum conclusionis contradictione. Vt si quis concessit istam, Canis est substantia animata sensibilis, fiet argumentum. Nulla substantia animata sensibilis est sidus cæleste: canis est sidus cæleste: ergo canis non est substantia animata sensibilis. Tenet in secunda figura, in Festino, & antecedens est verum: ergo & consequẽs: sed consequens est contradictorium propositionis concessæ: ergo. Ecce iste est Elenchus, quia est syllogismus cum contradictione conclusionis: quia concludit propositionem repugnantem propositioni assertæ: vnde Elenchus est syllogismus, quia apparet, licèt non sit: non tamen omnis syllogismus est Elenchus: quia ille qui dialecticus est, & non solùm apparet, sed verè est, non dicetur elenchus. Et quidem in syllogismo facta apparentia est, quia videtur tenere (vt dixi) in figura, & modo: sed tamen virtute tenet in quatuor terminis. Et est fallacia æquiuocationis (vt dicemus) eo quòd in consequenti capiatur pro cane domestico, & in maiori pro sidere: vel si eodem modo capiatur, tunc syllogismus tenet, nec est contradictoria hæc: Canis non est substantia animata sensibilis, in priori pro sidere, & in posteriori pro domestico cane.

Definitio Elenchi.

¶ Oportet notare quadrupliciter sumi disputationẽ. Nam quædam est doctrinalis, alia dialectica, alia est tentatiua, & alia litigiosa, siue sophistica. Cuius diuisionis datur sufficiẽtia: quia omnis disputatio cõtendit, vt quis sumat experimentum de habitu generato, vel tendit ad generationem habitus. Si primo modo procedat, tentatiua vocanda: si secundo modo, dupliciter: vel fit ad generandum habitum in opponente, & sic est sophistica, quia fit ad acquirendum apparentem sapientiam. Vel fit ad generandum habitum in respondente, & hoc dupliciter. Vel talis habitus est certus, & sine formidine, & est doctrinalis disputatio, quæ est scientiæ generatiua. Vel est ad causandum habitum incertum cum formidine de opposito, & est disputatio dialectica, quæ opinionem generat. Et sunt quatuor disputationes differentes secũdùm suos fines.

Quadruplex disputatio.

¶ Disputatio doctrinalis est illa, quæ ex proprijs principijs alicuius scientiæ syllogizat, & non ex illis, quæ videntur vera respondenti. Et quia principia propria sunt vera, & immediata, & necessaria, ex eis causatur demonstratio, quæ est syllogismus faciens scire, qui propriè causat scientiam: & istis vtitur magister docendo discipulum: ob id meritò doctrinalis disputatio vocatur, de qua in libris Posteriorum resolutionum.

Disputatio doctrinalis

¶ Dialectica disputatio est, quæ ex probabilibus collecta est. In hoc enim differt à doctrinali. quia cùm doctrinalis causet scientiam, assensum inquam certum sine formidine, quia ex

Dialectica disputatio.

immediatis, & necessarijs procedat: hæc dialectica, quia ex probabilibus, solùm causat opinionem: quia cum formidine facit nos assentire. Vt si quis probet hanc, matrem suum diligere filium. Omnis mater diligit filium suũ: Hæc est mater: ergo Hæc diligit filium suum. Probatur conclusio per præmissam probabilem, ob id causat conclusionis, non scientiam, sed opinionem: quia cum formidine assentit. Et solet addi in definitione, disputationis dialecticæ, ꝙ fiat ex probabilibus cõtradictionum: quod est dicere, muneris disputationis dialecticæ est, ad vtranque partem contradictionis adducere argumenta probabilia, vt appareat quæ pars magis probabilis sit.

Tentatiua disputatio. ¶Tentatiua disputatio est, quę procedit ex his quæ videntur respondenti, & quæ necesse est eum scire, qui se simulat habere scientiam. Ratio est, quia hæc fit ad capiendum experimentum de scientia respondẽtis. Ob id oportet quĩ tentat, argumentetur ex illis, vel in illis, quæ cõmunia sunt in tali scientia, & oportet non sint ignorata respondenti. Quia si argumentans de absconditis, & nimis difficilibus disputaret, nõ esset mirandum quòd respondens obmutesceret: sed tamen mirandum erit si nesciat respondere, quando argumentum propositum est ex communibus. Hoc argumento vsus est Christus redemptor noster contra legis peritos, &

Matth. 22. Pharisæos, quando Matth. 22. dixit Christus cuius esset filius: & ipsis respondentibus Dauid, obiecit: quomodo ergo eum in spiritu vocat

Psal. 109. dominum dicẽs; dixit dominus domino meo? &c. Processit ex communibus in scientia: quia illa quæ de Messia in scriptura, illis, qui se putabant sapientes, debebant esse nota.

Litigiosa disputatio. ¶Litigiosa disputatio est, quando procedit ex illis, quæ probabilia videntur, sed non sunt, vt diximus suprà, quando de syllogismo litigioso loquuti sumus. Sophisticè enim procedit, decipere volens. Vt si argumentetur. Aliqua opposita sunt vera: Contradictoria sunt opposita: ergo Contradictoria sunt vera. Vel, Nulla opposita sunt vera: Subcontraria sunt opposita: ergo Subcontraria non sunt vera. Vel, Aliqua opposita sunt vera: Omnia contraria sunt opposita: ergo Omnia contraria sunt vera.

Argumentum. ¶Si aliquis argumentetur contra id quod dictum est, doctrinalem disputationem procedere ex principijs, sic: nam doctrinalis est disputatio, quãdo procedit ab effectu ad suam causam: vt, Omne quod corrumpitur, ex contrarijs cõponitur, Homo corrumpitur: ergo est compositus ex contrarijs: hæc est demonstratio, & doctrinalis disputatio, quia causat scientiam, & tamen non procedit ex principijs, quia effectus non est principium.

Solutio. ¶Respondetur, quòd licèt effectus nõ sint principia suarum causarũ, sed potiùs causæ sint principium effectuum, tamen dicuntur esse principia cognoscendi suas causas: ex effectu enim venimus in cognitionem causæ: nam quia video Lunam eclypsatam, concludo causam. s. terram interpositam inter eam, & solem.

Quot sunt metæ. ¶Oportet etiam notare, quia de fallacijs est sermo: quinque esse fines sophistarum, quos vocant metas, tanquàm si contingat consequi finem præoptatum. Primus finis est redargutio:

Meta redargutiõis prima. quæ tunc est, quando respondens vi fallaciæ, seu falsæ argumentationis compellitur concedere, quod prius negauerat, vel negare quod prius affirmauerat. Vt si quis affirmauit, nulla contradictoria sunt simul vera, fiat argumentum. Aliqua opposita sunt vera, patet de subcõtrarijs: Contradictoria sunt opposita: ergo Contradictoria sunt vera. Consequentia videtur bona: & antecedens est verum: ergo & consequẽs: & id antè negauerat: ergo ad metam peruenit redargutionis.

Meta falsi. 2. ¶Meta falsi, quando respondens vi argumentorum compellitur asserere quod est manifestè falsum. Vt si faciat argumẽtum. Omnes episcopi sunt sacerdotes, Asini sunt episcopi, ergo Asini sunt sacerdotes: ex vi argumenti concedit quod est manifestum in falsitate, scilicet asinos esse sacerdotes.

Meta inopinabilis. 3. ¶Meta inopinabilis, quando respondens cogitur vi argumentorum aliquid affirmare, quod licèt non sit manifestè falsum, apud eos qui interfuerunt disputatiõi, videtur falsum, aut pro non probabili habetur. Vt si quis aliquem regem fœlicem, & fortunatum probet infœlicem, & infortunatum. Quicunque ab aliquo vincitur est infœlix, & infortunatus, sed rex victus est: ergo infœlix, & infortunatus est.

Meta solœcismi. 4. ¶Meta solœcismi est, quando respondens cogitur aliquam concedere propositionem, in qua est vitium sermonis, Tu scis hoc: & hoc est lapis: ergo tu scis lapis.

Nugatio. 5. ¶Meta est nugatio, quando cogitur respondens admittere eiusdem rei inutilem repetitionem. Dixerim inutilem, quia aliquando eandem rem repetere, non solùm non est inutile, sed vtile. Vt ad emphasim. Vt si quis dicat, O homo homo quid superbis, terra terra, &c. Et quando contingit ad maiorem expressionem eandem rem repeti, sicut in sacra scriptura sæpè. Deus Deus meus. Fiet inutilis repetitio sic, Iste homo est rationalis, sed rationale idem est homo rationalis: ergo iste homo est rationalis, homo rationalis.

¶Istæ

¶Istæ fallaciæ, seu istæ metæ, diuersas respiciũt scientias. Nam prima meta est contra metaphysicam, cuius est considerare nõ posse duo contradictoria esse simul vera.

Secunda. ¶Secunda meta est contra physicam disciplinam, quæ cõsiderat res sensibiles, in quibus veritas, vel falsitas est manifesta.

Tertia. ¶Tertia est contra dialecticam, quæ ex probabilibus procedens, opinionem generat.

Quarta. ¶Quarta contra grammaticam, cuius munus est docere rectè loqui.

Quinta. ¶Quinta contra rhetoricam, cuius docere ornate, & eleganter loqui, ob id nõ admittit nugationem.

Definitio fallaciæ. ¶Ad punctum rei deueniendo, oportet fallaciam ipsam definire. Est enim locus idoneus ad decipiẽdum, faciens credere de non ente quòd sit ens, & de ente quòd sit non ens, mediante phantastica visione. Ac si diceret: Ob id fallacia dicta, quia præbet locum argumentandi, ad decipiendum ex aliqua apparente causa, quæ tamen in veritate non est.

Fallaciæ. 13. ¶Fallaciæ omnes, quæ ab Aristo. numerantur, sunt 13. quarum. 6. appellantur in dictione, & 7. sunt extra dictionem.

Fallaciæ in dictione. Fallaciæ in dictione, vel propter dictionem sunt, Aequiuocationis, amphibologiæ, compositionis, diuisionis, accentus, & figuræ dictionis.

Fallaciæ extra dictionem. ¶Extra dictionem sunt, Accidentis, à dicto secundum quid, ignorantiæ Elenchi, consequentis, petitionis principij, secundùm non causam vt causam, secundùm plures interrogationes vt vnam.

¶Istæ ergo fallaciæ vocantur interdum sophismata, atque id à sophistis: nam sophista apud latinos idem quod impostor. *Sophistæ impostores.* Et meritò isti qui sophistæ sunt, & sophisticè scribunt, & docent, impostores dicuntur: nomen rei conuenit, quia iuuentutem decipiũt, bonis ingenijs imponũt, eos remorantes, & tanquàm compellentes consenescant ad scopulos Syreneos, vt aiunt. Per transenam essent ista tradenda, vt tempus in rebus non pœnitendis consumerent. Sine fructu adducunt argumenta, ostentãt sua ingenia, istas fingendo argutias, has describendo nænias, in contradictorijs, in obliquis, in exponibilibus, & in alijs: solùm, vel ad ostentationem, vel ad exercendos iuuenes, vt sint exercitati, & ad decipiendum prompti. Præstaret, iuuentutem ipsam, & ingenia mollia, & ad modum ceræ disposita in illis versari, quæ solida, quæ firma, quæ fructuosa, & ad mores componẽdos vtilia. Sed tamen hæc vetus querela est. *Seneca.* Nam ille moralissimus, Seneca, de sophistis impostoribus suo tempore conquerebatur, libr. 6. epistola 49. ad Lucilum. Quæ meritò audienda, quia tali viro digna. Mus syllaba est, mus autem caseum rodit: ergo syllaba caseum rodit. Putas me nunc istud nõ posse soluere, quid mihi pericli, quod incommodum immineret? Sine dubio verendum est, ne quando in muscipulam syllabas capiam, aut ne quando si negligentior fuero, caseum liber comedat. Nisi fortè acutior est illa collectio. Mus syllaba est, syllaba autem caseũ non rodit: ergo mus caseum non rodit. O pueriles ineptias, in hæc supercilia subduximus: in hoc barbã demisimus, hoc est quod tristes docemus, & pallidi? Hæc Seneca. Et in sequẽti epistola ad propositum multa, quæ breuitatis causa hic non adducuntur, ait. Quidquid non amisisti habes: cornua non amisisti: ergo cornua habes. Et infert. Vemens tibi videar, si istis operã impendero. Hæc ex Seneca. Ex quibus coniectare licet, quàm necessarium sit ab istis superfluis abstrahere animum, & modestè, & castè, rem dialecticam tractare, & quæ superflua, & inutilia sunt, in exiliũ procul à castris relegare.

CAP. II.

De fallacia æquiuocationis.

Aequiuocatio est prima fallacia dictionis. PRIMA FALLAcia, quæ cõtingit in dictione, est æquiuocationis. Ad cuius intelligentiam oporteret adducere, quæ de termino æquiuoco, & vniuoco dicta sunt in primis rudimentis, & quæ traduntur in antepraedicamẽtis ab Aristo. Sed ne illa quæ ibi dicta sunt repetantur, sufficit dicere hanc fallaciam contingere tripliciter. *Tripliciter cõtingit fallacia æquiuocationis.* Primo modo, quãdo terminus habet plura significata, quæ principaliter illa significat, qui vocatur æquiuocus à casu: vt ly canis, in significãdo canem domesticum, & sidus cæleste, & piscem marinum. Quando ergo paralogismus, seu deceptio prouenit ex multiplici significatione nominis æquè principaliter significantis plura, vocatur fallacia æquiuocationis. Vt si quis velit probare sidus cæleste esse animal, formet argumentum, Omnis canis est substantia animata sensibilis: Sidus cæleste est canis: ergo Sidus cæleste est substantia animata sensibilis: quæ est definitio animalis. Est fallacia æquiuocatiõis, eo quòd ly canis, æquè principaliter significat domesticum, & sidus cæleste: & in maiori sumitur pro domestico, & in minori pro sidere: & sic non eodem modo sumitur medium vtrobiq;, imò non est idem medium, sed virtualiter est argumentari in qua-

tuor terminis. Et cùm syllogismus omnis debeat constare ex tribus terminis solùm, non rectè concluditur.

¶Etiam contingit fallacia alio modo, quando terminus nō æquè principaliter illa significat: & vocatur æquiuocus à consilio, seu analogus, quando vnum magis principaliter. Vt si quis argumentaretur, Omne sanum est animal: Vrina est sana: ergo Vrina est animal: & Omnis homo sentit: Homo pictus est homo: ergo Homo pictus sentit. Et sic in alijs. Similiter est fallaciá æquiuocationis, quia argumentatur virtualiter in quatuor terminis: vel quia quod tribuitur principaliori significato termini, volumus tribuere minùs principali. Nam esse sanū, solùm principaliter in animali, quia sanitas in eo reperitur subiectiuè, & formaliter: in vrina tamē solùm tanquam in signo. Ob id non principaliter dicitur sana, sed minùs principaliter, per respectum & habitudinem ad animal. Similiter homo principaliter viuū significat: sed per similitudinē quandā, & analogiā significat pictum.

¶Tertio modo contingit, quando terminus habet plura significata ex parte compositiōis: vt immortalis, significat & quod potest non mori, & quòd non potest mori, quæ sunt satis diuersa: & inuestigabile, significat & quod potest non vestigari, & quòd non potest vestigari. Si fiat sic paralogismus, Omne quod est inuestigabile, potest inuestigari: sed viæ Dei sunt inuestigabiles (vt ait Paulus) ergo viæ Dei possunt inuestigari. Et similiter, Omne immortale non potest mori: homo in statu illo innocētiæ erat immortalis: ergo homo in illo statu nō potuit mori. Vterq; est paralogismus, & antecedēs est verum, consequenti existente falso. Et procedit ex multiplici significatione vocabuli, & virtute est argumentatio (vt dictum est) in quatuor terminis. Ob id non tenet illatio, neque valet collectio.

CAP. III.

De fallacia amphibologiæ.

Quando cōtingit fallacia amphibolo.

FALLACIA AMPHIbologiæ contingit ex hoc, φ propositio ipsa plures habet sensus. Nam sicut in fallacia æquiuocationis contingit per hoc, quòd terminus vnus, vel vna dictio habet plura significata: sic hìc cōtingit, quando ipsa propositio plures potest habere sensus: vt Arist. ponit exemplū. Vellem me accipere pugnantes. In qua propositiōe potest esse varius sensus. Vel ly me, intelligitur à parte ante, vel à parte post: si à parte ante, est sensus φ ego accipiā: si à parte post, φ ipsi pugnantes me cōprehendāt. Sic fiet paralogismus. Quoscunque vellem me accipere, vellem ab eis me apprehendi: hostes vellem me accipere: ergo ab eis vellem me apprehēdi. Similiter, Quod quisq; scit, hoc scit: lapidē quis scit: ergo lapis scit. Causatur paralogismus: quia ly hoc, potest sumi in accusatiuo, vel in nominatiuo. Sic etiā, Quod quis videt, hoc videt: columnam quis videt: ergo columnā videt. Sic etiam de illo Apollinis oraculo, Aio te, AEacida, Romanos vincere posse. Et illud, Perdet Crœsus Halyn, transgressus plurima regna. Quo vsus dicitur vates Apollinis, Crœsum inducens ad inferendū bellū Cyrò, vt author est Herodotus: vbi varius est sensus propositionis per hoc, φ potest esse sensus, φ perdet Halyn, id est, amittet, vel φ destruet, &c. Hic ergo sumitur occasio fallaciæ ex amphibologia ipsius propositionis: quia pōt in variū sensum accipi. Vt hæc etiā propositio, Hic est liber Platonis: pōt habere sensum, vel φ sit ab eo possessus, vel quòd sit ab eo cōpositus. Itē &, Hæc pecunia est Cæsaris: vbi erit sensus, vel quòd possidetur à Cæsare, vel quòd eius imagine sit scripta. Vnde fiet sic, Omnis liber Platonis possidetur ab eo, Hic Tullius liber est Platonis: ergo Hic possidetur ab eo. Omnis pecunia Cæsaris possidetur ab eo: Hæc tua pecunia est pecunia Cæsaris: ergo Hæc pecunia possidetur ab eo. Similiter, Omnes Episcopi sunt sacerdotes: Serui sunt epi: ergo Serui sunt sacerdotes. Vel Equi sunt episcopi, ergo Equi sunt sacerdotes.

Oraculum Apollinis.

Herodotus.

¶Etiam cōtingit, quando propositio vltra suū principale significatum habet aliud metaphoricum, vt litus arare. Hìc litus arare, propriè significat scindere terram aratro: & metaphoricè dicitur de illo, qui frustra in aliquo negotio laborat. Ob id potest sic paralogismus formari, Qui litus arat, terram proscindit aratro: sed qui operam perdit, litus arat: ergo qui operam perdit, terram proscindit aratro.

CAP. IIII.

De fallacia compositionis, & diuisionis.

Quando cō tingit fallacia compo.

HAEC FALLACIA contingit, vel eò quòd à sensu diuiso fiat argumētum ad compositum, vel econtra, in propositione modali. Vel euenit extra modalem propositionem per hoc, quòd fiat argumentum à sensu debito, ad sen-

ad sensum non debitum, penes hoc, quòd potest in hoc, vel illo sensu capi propositio.

¶Quantum ad primum contingit fallacia. Sedentem possibile est stare: ergo possibile est sedentem stare: est fallacia: quia est argumentum à sensu diuiso, ad sensum compositum, scilicet, à modali diuisa ad compositam. Antecedēs est verum, & consequens est falsum: nam antecedens est verum, quia stans potest sedere, & ecōtra: tamen non est possibile quòd stans sedeat: si sedet enim nō stat. Similiter sic. Iustus potest esse iniustus: ergo possibile est iustum esse iniustum. Præscitus potest saluari: ergo possibile est præscitum saluari. Antecedens est verum in sensu diuiso, & consequens est falsum in composito. Econtrario à composito sensu, ad diuisum. Impossibile est stantem sedere, aut humilem superbum esse: ergo stans impossibiliter sedet: & humilis non potest esse superbus. Antecedens est verum, consequens autem falsum.

Quādo propositio non sumitur in debito sensu cōtingit fallacia. ¶Verùm fallacia non solùm contingit in propositionibus modalibus, vt exempla proposita ostendunt, sed etiam quando propositio nō sumitur in debito sensu. Vt si quis argumētetur, Quicunque scit literas, nunc didicit eas: Petrus scit literas, ergo Petrus nunc didicit eas: potest capi ista propositio in sensu debito, vt ly nunc, coniungatur cum qui scit literas nūc, & iste est sensus compositus: vel potest facere sensum diuisum, & tunc coniungitur ly nunc, cum didicit eas, & iste est sensus diuisus, & vocatur indebitus. Sed ad cognoscēdum quis sit debitus sensus, & quis indebitus, ponuntur regulæ.

Regula. 1. ¶Si modus ponatur à parte vnius extremi sic, quòd sit subiectum, vel prædicatū, tunc est debitus sensus compositus, & non diuisus: vt possibile est album esse nigrum, vel indoctum esse doctum est possibile. Sunt istæ modales compositæ, vt dictum est in modalibus.

Regula. 2. ¶Secunda regula. Si modus copulam determinet, quia ponitur inter dictum, tunc sensus est indebitus. & facit sensum diuisum: vt Hominē possibile est esse doctum: tunc facit sensum, quòd doctrina possit contingere homini. In quo sensu ista cōceditur, Prædestinatus potest damnari, & præscitus potest saluari. Hæ duæ regulæ datæ sunt de modalibus, quæ constant ex ibidem dictis.

Regula. 3. ¶Tertia regula. Si aliqua determinatio ponatur inter duo determinabilia æquè distantia: cùm determinatio vtrunq; determinabile possit respicere, & determinare: si primo loco positum determinet, dicitur sensus magis debitus: si secundo loco positum, posterius, est minùs debitus, seu indebitus sensus. Et primo modo facit sensum compositum, & secundo modo sensum diuisum, Vt in ista, Quicquid viuit semper est: Petrus viuit: ergo semper est: ly semper, potest determinare ly viuit, vel ly est. Si primo modo, est sensus debitus, & compositus. Et si fiat paralogismus sic, Quod viuit semper est: planta viuit: ergo semper est, est fallacia compositionis, & diuisionis: & argumentum à sensu debito, ad indebitum.

¶Quarta regula. Si determinatio fuerit inter duo determinabilia non æquè propinqua, si determinet quòd propinquius, est sensus compositus, & debitus: & si remotius, est diuisus, & indebitus. Vt, Quicunque scit literas, nunc didicit eas: ly nunc, potest determinare ly scit, quod est remotius: vel ly didicit, quod est propinquius: si determinet ly didicit, est debitus sensus, & compositus: & si ly scit, est indebitus, & diuisus. Si ergo quis argumentetur, Quicunque scit literas nunc, didicit eas: Petrus scit literas: ergo nunc, didicit eas: est fallacia à sensu indebito ad debitum. *Regula. 4.*

¶Quinta regula. Si ponatur determinabile inter duas determinationes æquè distantes, si ordinetur cùm præcedenti determinatione, situs est magis debitus, & sensus compositus: & si cum sequenti, est minùs debitus, & diuisus: vt sic, Vidi imaginem auream vestem habentem. Ly auream, est determinabile inter imaginem & vestem determinationes. Si ergo ly auream determinetur à ly imaginem: sensus est, quòd imago sit aurea, & est debitus sensus: si verò à ly vestem, tunc est sensus, quòd vestis sit aurea, & est sensus diuisus. Sic etiam: malus artifex est bonus: Ly artifex, potest coniungi cum ly malus, & est sensus, quòd malus artifex est bonus: & est debitus sensus, & compositus. Si verò cum ly bonus, vt sit sensus, malus artifex bonus est: est sensus diuisus, & non debitus. *Regula. 5.*

¶Sexta regula. Si sit determinabile inter duas determinationes nō æquè propinquas: si cum propinquiori ordinetur, sensus est compositus, & magis debitus. si cum remotiori, est sensus indebitus, & diuisus: vt in ista, vidi imaginem hominis auream, vestem habentem: potest ly auream, determinari à ly imaginem, vel à ly vestem: si à primo, sensus indebitus est, quia magis distat: & si à ly vestem, debitus sensus, quia minùs distat. *Regula. 6.*

¶Ex prædictis ergo regulis facilè est intelligere modum paralogismorum. Vt si quis argumentetur. Quemcunque possibile est ambulare, possibile est ambulet: sed sedentem possibile est ambulare: ergo fieri potest vt sedens ambulet: non valet: quia in maiori modus facit sensum compositum, & in minori diuisum, & in

consequenti facit compositum; fit argumentum à sensu indebito ad debitum: non vtrobique sumitur in eodem sensu, scilicet, in antecedēti, & in consequenti. Et vt vitemus prolixitatem, eodem modo in alijs dicendum, iuxta regulas positas: defectus enim cômmittitur per hoc, quod fit argumentum à sensu debito ad indebitum, vel econtra. Et tandem non sumitur eodem modo in antecedenti, & consequenti.

CAP. V.
De fallacia accentus.

Quando cō tingit falla cia accētus.

HAEC FALLACIA contingit per hoc, ꝙ variata syllaba in quantitate, variatur & sensus: vt, Quidquid malum est, est fugiendum: pomum est malum: ergo fugiendum est pomum. Omnis populus est arbor: Aliqua gens est populus: ergo Aliqua gens est arbor. Etiam contingit, quando litera, quæ non pronunciabatur cum aspiratione, aspiratur, vt sic. Ad aram fiunt sacra: sed porcorum hara est: ergo ad stabulum porcorū fiunt sacra, est fallacia accentus, eo quod ara sine aspiratione est altare portatile: cum aspiratione tamen est porcorum receptaculum. Et etiam contingit, quando dictio, quæ minimè diuidi debet, diuiditur in partes, vt. Tu es qui, es, sed quies idem quod requies, ergo tu es requies. Item etiam ex aspiratione sic. Si abeo recedo: sed argentum habeo, ergo recedo. Item sic. Quisquis dicit abeo, significat se recedere: sed qui aurum habet, dicit habeo: igitur significat se recedere.

¶ Etiā contingit paralogismus, quidquid Deus facit inuitè, id facit coactè: sed Deus vinum facit in vite, ergo vinum faciat coactè, Et. Omnis terra quæ est in via pedibus teritur frequenter: terra deserta est inuia, ergo terra deserta pedibus teritur frequenter.

¶ Etiā contingit fallacia accentus ex modo pronunciandi, secundùm interrogationem, vel sine ea. Vt si quis paralogizaret, Quicunque dicit Christum regem salutando, eum veneratur: milites in domo Pilati dicebant eum regem, dicendo aue, &c. ergo eum venerabātur. Item ex verbis Caiphæ, qui dixit, ergo tu es Chrūs, &c. Quicunque dicit Christum esse filium Dei, eū agnoscit: sed Caiphas dixit, tu es Christus filius Dei: ergo Caiphas Christum agnouit. Est paralogismus, & fallacia, quæ accentus vocatur. Nam ex hoc quòd verba proferuntur ironicè, affirmatiuè, vel interrogatiuè, sensus variatur.

CAP. VI.
De fallacia figuræ dictionis.

Quando fallacia figu. dictionis.

SEQVITVR fallacia figuræ dictionis, quæ cōtingit ex hoc, quòd vna dictio videtur habere eundē modum significandi cum alia, & in veritate non haber. Et fit tribus modis. Vt si dictio significat masculinum genus, & sumitur acsi neutrum significaret, vel fœmininum, vel econtra. Quæcunque substantia coloratur albedine, est alba: Papa coloratur albedine: ergo Papa est alba. Item, Penna est fœminini generis: ergo dogma est fœmininum. Musa est fœmininum: ergo & poëta.

Quot modis contingat fallacia dictionis.

¶ Secundo modo contingit, quando est transitus de vno prædicamento, ad aliud. Vt, Quicquid emisti comedisti: carnes crudas emisti: ergo carnes crudas comedisti. Item, Quicquid heri vidisti, hodie vides: heri album vidisti: ergo hodie album vides: mutatur quid, in quale: fit enim transitus de prædicamento substantiæ, ad prædicamētum qualitatis. Et, Quos digitos habuisti, modò habes: sed olim paruos habuisti: ergo modò paruos habes: fit transitus de quantitate discreta, ad continuam.

¶ Tertio modo contingit, quando dictio quæ significat quale quid, significare videtur hoc aliquid. Quale quid vocatur secunda substantia, scilicet, species, vel genus. Hoc aliquid, est prima substantia. scilicet, indiuidua. Vt si fieret paralogismus, Petrus est alter ab homine: & ipse est homo: ergo est alter à seipso, non valet: proceditur ab homine significante quale quid, ad Petrum significantem hoc aliquid. Ad hāc fallaciam figuræ dictionis pertinet, quando paralogismus procedit ex variatiōe suppositionis. Vt, Homo est species: Petrus est homo: ergo Petrus est species.

Quale quid dicitur secūda substantia.

SEQVVNTVR FALlaciæ extra dictionem, quarum prima est fallacia accidentis.

CAP. VII.

Fallacia accidētis multis modis cōtingit.

ISTA fallacia multis modis contingit. Primò, quādo est processus ab accidente ad subiectū, vel econuerso: vt cognosco Petrum: & Petrus est veniens: ergo cognosco venientem: est

defectus:

defectus: qa Petrus, & veniēs sunt vnū per accidens, & nō per se: quare nō sequitur, ꝙ si cognosco Petrum, & veniētem cognoscam. Vocatur fallacia accidentis. Similiter sic, Iste equus est tuus, & est pater: ergo est pater tuus: nō valet, quia equus, & pater, sunt vnum per accidens.

2. Modo. ¶Secundo modo contingit, quādo illud quod conuenit superiori cōcluditur de inferiori. Vt, Homo est animal: & Animal est genꝰ: ergo Homo est genus. Petrus est homo: & Homo est species: ergo Petrus est species: nō valet paralogismus, quia inferior cum superiori cōueniunt de per se in aliquo, & tamen differūt in alio: ab illo in quo cōueniunt, & sunt vnum, non debet inferri quòd sint idem, in illo in quo differunt: nam in eo quòd animal est genus, differt ab homine, quia homo est species: ob id non potest de homine genus dici.

3. Modo. ¶Tertio modo est fallacia accidentis, quando est argumētum ab specie ad proprium, sic, Homo est risibilis: & risibile est proprium: ergo Homo est proprium: non sequitur paralogismus: quia risibile, & homo, licèt conuertantur, non sunt tamen idem definitione: ob id nō sequitur, quòd id quod de vno dicitur, dicatur de altero.

4. Modo. Titelman. ¶Etiam dicunt (vt notat & bene Titelmanus) fallaciam esse accidentis, quotiescunque cōtingat aliquem syllogismum peccare cōtra aliquā regulam syllogismorum: vt si fiat processus ex puris negatiuis, vel ex puris particularibus, aut si altera præmissarū existēte particulari inferatur conclusio vniuersalis, vel altera præmissarū existente negatiua, conclusio sit affirmatiua. Exempla horum in syllogismorū tractatu sunt posita: sed tamen non pigebit de nouo ponere. Nō valet hic syllogismus, Animal currit: & Homo est animal: ergo Homo currit. Ex puris particularibus. Item non valet, Nulla arbor est homo. Nullum animal est arbor: ergo Nullū animal est homo. Ex puris negatiuis. Item non sequitur, Aliqua opposita sunt vera: Omnia subcontraria sunt opposita: ergo Omnia subcontraria sunt vera: defectus est: quia conclusio est vniuersalis, existente aliqua præmissarum particulari. Item non sequitur, Nullum animal est lapis, Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est lapis. Defectus est: quia altera præmissarū existēte negatiua, cōclusio est affirmatiua. In omnibus istis datur pro defectu fallacia accidētis: quia apparet bona forma syllogistica, sed non est. *Vsus frequens fallaciæ accidentis.* Sæpe vtuntur ista responsione antiqui doctores in solutione paralogismorū dicentes, est fallacia accidentis. Ob id oportet diligenter considerare hanc fallaciam accidentis, quæ ideo tam communis, quia adducitur ad reprobandum omnem syllogismum peccantem in forma cōtra aliquam regulam syllogismorum.

CAP. VIII.

De fallacia secundùm quid, & simpliciter.

FALLACIA, quæ est secundùm quid, & simpliciter, cōtingit ex hoc, ꝙ quis argumentatur ab id qđ est secundùm quid, ad id quod est simpliciter. Vt si quis argumentaretur. Aethiops est albus secundùm dentes: ergo est albus.

¶Est consideradum, aliquid dici simpliciter tale, quando absolutè ponitur sine aliqua determinatione restringente, vel diminuente: vt homo absolutè sumptus. *Quādo aliquid dicitur simpliciter tale.* Dicitur etiam totum in modo, vel simpliciter, quādo absolutè sumitur, & secūdùm quid dicitur, non sicut pars in modo: sed quādo determinatio addita determinabili nō restringit, sed alienat, vel distrahit, vel ampliat: & tūc est, quādo totū ipsum, vel quod simpliciter dicitur, non verificatur absolutè de eo quod dicitur secundùm quid. Verbi gratia, Homo dicitur simpliciter, sed homo pictus dicitur secūdùm quid: quia ly pictus, distrahit, & alienat à proprio significato: ob id non dicitur absolutè, homo pictus est homo, sed est homo pictus. Item ly secundùm dentes, vt æthiops est albus secundùm dentes, non valet, Est albus secundùm dentes: ergo est albus simpliciter: sed oportet addere, est albus secūdùm dentes. Sed quando non diminuit, sed restringit solùm, tūc est pars in modo, & non dictū secundùm quid: vt albus: sic, Homo albus. Homo prudēs, &c. Et velociter currere, Animal sanum, &c. Et tūc (vt diximus in locis dialecticis) in toto in modo valet à parte in modo, ad totum affirmatiuè. Est homo albus: ergo homo. Est homo prudens: ergo est homo. Homo velociter currit, ergo currit.

Quinque modis paralogismus. ¶Quinq; modis solet cōtingere paralogismus in dicto secundùm quid. *1. Modus.* Primò, quando determinatio addita habet oppositionem ad illud cui additur. Vt Aristot. est homo mortuus: ergo est homo· ly homo absolutè habet oppositionem cum ly mortuus.

2. Modus. ¶Secundo modo contingit, quando determinatio addita pertinet ad actum animæ. Vt non valet, Chimæra est animal opinabile, ergo est

 animal,

animal, quia opinabile, diminuit de ratione animalis.

3. *Modus.* ¶Tertio modo, quando determinatio addita aliquid significat in potentia. Vt, Semen hominis, est in potentia homo: ergo semẽ est homo: Non valet: quia est determinatio diminuens de ratione actus.

4. *Modus.* ¶Quarto modo est quando determinatio partem significat, vt albus secundùm dentes. Vt nõ valet, Est albus secundùm dẽtes: ergo est albus. Si tamen à parte totum denominaretur, valeret. Vt, Est crispus secundùm capillos: ergo est crispus. Ratio est, quia crispitudo nõ potest homini competere, nisi secundùm capillos.

5. *Modus.* ¶Quinto modo contingit, quando determinatio addita cogit terminum cui additur stare materialiter, Sapiens vult amittere malum: ergo sapiens vult malum: quia in antecedenti capitur materialiter, quia vult amittere, idest derelinquere: & tamen non sequitur vt velit absolutè, quia tunc sequeretur quòd ea ratione quia malum est, vellet.

¶Aristo. huius fallaciæ ponit exempla, sic. Hic est naturaliter studiosus: igitur est simpliciter talis. Item, In aliquo loco expedit vti tali dieta: ergo simpliciter expedit. Aliquando expedit medicari, scilicet tempore morbi: ergo simpliciter expedit.

¶Etiã videntur huc pertinere paralogismi, qui fiunt à coniuncta ad diuisam: vt, Hic homo est bonus musicus: igitur est bonus, & musicus. Est laudabilis artifex: ergo est laudabilis, & artifex, &c. Etiam est fallacia argumẽtari negatiuè à toto simpliciter ad secundùm quid. Non enim valet, Non est albus: ergo non est albus secũdùm dentes. Antichristus non est homo: igitur non est homo futurus.

CAP. IX.

De fallacia, quæ ignorantia Elenchi dicitur.

Quid fallacia ignorantia elenchi. IGNORANTIA Elenchi est, quando propter omissionem alicuius particulæ, concluditur cõtradictorium propositionis datæ. Vt si quis argumentum formet, Quadruplũ est duplũ ad duo, & non est duplũ ad tria: ergo quadruplũ est duplũ, & nõ est duplũ: est fallacia ignorãtia elẽchi. quia non ponitur illa particula, ad idem Definitur elẽchus sic ab Aristo.

Definitio Elenchi. ¶Elenchus, est contradictio vnius & eiusdem non nominis, sed rei, & nominis nõ synonymi, sed eiusdem, ex his quæ data sunt, non cõnumerato eo, quod est in principio, ad idẽ, secundùm idem, similiter, & per idem tempus. Exemplis cõstabit hęc definitio. In exemplo proposito quando dicitur, Quaternarius est duplus ad binarium, & non est duplus ad ternariũ: ergo est duplus, & non duplus: deberet addi, ad idem: & sic, sicut consequens est falsum, & antecedens pro illa parte, scilicet, & non est duplus ad idẽ: vel si antecedens absolutè intelligatur, quando concluditur: ergo est duplus, & non duplus ad diuersa: tunc antecedens est verum.

¶Iste ergo est primus modus, quando peccat Elenchus ex defectu particulæ ad idem, vt patet in exemplo. *1. Modus.*

¶Secundus modus est, quando peccat contra particulam, secundùm idem, vt sic. Hoc est duplum secundùm longitudinem, & non est duplum secũdùm latitudinem: ergo est duplum, & non duplum: deberet addi, secundùm idem: & hoc est falsum: quia solùm secundùm diuersa est duplũ, & non duplum. Et si in consequenti adderetur, est duplum, & non duplum secundum diuersa: bona esset collectio. *2. Modus*

¶Tertio modo peccatur contra particulam, similiter, sic. Cælum mouetur circulariter, & non mouetur sursum, neq; deorsum: ergo mouetur, & non mouetur: est fallacia contra particulam similiter: nam si adderetur, & non similiter mouetur sursum, &c. nulla esset contradictio. Nam si similiter moueretur, & non moueretur esset contradictio. Et si ad idem, & secundùm idem, esset quid duplum, & non duplum: sed modò non sic contingit: ob id non est contradictio, & est ignorantia Elenchi contra particulam, similiter. *3. Modus.*

¶Quarto modo fit contra particulam, in eodem tempore: vt, Noctua nocte volat, & die non volat: ergo volat, & non volat: est cõtradictio, si esset in eodem tempore: sed quia non est in eodem tempore, est ignorantia Elenchi contra illam particulam, in eodẽ tẽpore. Et oculus meus est clausus pro isto tẽpore: & pro illo nõ est clausus: ergo est clausus, & non est clausus. *4. Modus*

CAP. X.

De fallacia petition. principij.

ALIA FALLACIA sequitur, quæ dicitur petitio principij, & cõtingit, quãdo aliquis petit sibi concedi propositum, quod debet probare. Et tãdem tunc fit, quãdo probatur idem per idẽ, vel aliquid ignotũ, per id quod est ignotius. *Quid sit petitio principij.*

ignotius.

ignotius. Vt ſi quis vellet probare, quòd omnis homo eſt animal, ſic argumentetur. Omnis homo eſt animal: & omnis homo eſt animal: ergo omnis homo eſt animal: hic probatur idem per idem. Vel ſic probet, Omne animal rationale eſſe capax diſciplinæ: Omnis homo eſt capax diſciplinæ, & Omne animal rationale eſt homo: ergo Omne animal rationale eſt capax diſciplinæ. Hic eſt petitio principij: quia magis nota eſt concluſio, quàm præmiſſæ: quia propria paſsio, cùm fluat ab eſſentia, magis notum eſt prædicari de definitione, quàm de definito. Et tandem ponuntur aliqui modi, in quibus eſt petitio principij.

1. Modus. ¶ Primus. Quandò petitur definitum ad probationem definitionis, vel econuerſo: vt ſi quis vellet probare hominem eſſe diſciplinabilem, & petat concedi, quòd animal rationale eſt diſciplinabile, & tunc argumentetur: Animal rationale eſt diſciplinabile: ergo Homo eſt diſciplinabilis: dicitur petitio principij: quia dubium ita eſt de definitione, ſicut de definito. Sed tamen ſi quis vellet probare abſolutè hanc, hominem eſſe diſciplinabilem, & ſic formaret argumentum, Omne animal rationale eſt diſciplinabile, Omnis homo eſt animal rationale: ergo Omnis homo eſt diſciplinabilis: non eſſet petitio principij, quia ego non peto, vt quis mihi concedat iſtam, Omne animal rationale eſt diſciplinabile, ſed ſumo in præmiſsis ad concludendum intentum.

2. Modus. ¶ Accidit etiam petitio principij, vt ſi quis petat vniuerſalem concedi ad probationem particularis: vt ſi quis debeat probare iſtam, Omnium contrariorum eadem eſt diſciplina, petat ſibi concedi, Omnium oppoſitorum eadem eſt diſciplina. Et ſic dato ille argumentetur, Omnium oppoſitorum eadem eſt diſciplina: ergo Omnium contrariorum eadem eſt diſciplina: eſt fallacia, cùm antecedens ſit minùs notum, quàm conſequens.

3. Modus. ¶ Euenit aliquando quando petuntur omnia ſingularia ad probationem vniuerſalis: vt ſi debeat probari ſupradicta propoſitio, Omnium oppoſitorum eadem eſt diſciplina: petat ſibi concedi, quòd contradictoriorum eadem eſt, & priuatiuorum eadem eſt, & contrariorum eadem, & relatiuorum eadem: eſt petitio principij: nam in vniuerſali etiam dubitatur de omnibus ſingulariter.

4. Modus. ¶ Contingit etiam, quando petitur diuiſim, quod coniunctim debet probari. Si probandum eſt quòd medicina ſit ſciētia ſani, & ægri, ſumatur argumentum. Medicina eſt ſcientia ſani, & eſt ſcientia ægri: ergo medicina eſt ſcientia ſani, & ægri, aſſumitur quod eſſet probandum: ob id petitio principij eſt.

Modus. 5. ¶ Etiam fit, quandò petitur vnum correlatiuū, ad probandum aliud: vt ſi quis debeat probare, Petrum patrem Pauli, petat Paulum eſſe filiū Petri, & tunc argumentetur, Paulus eſt filius Petri: ergo Petrus eſt pater Pauli.

Nota. ¶ Notandum eſt tamen, quòd in iſta fallacia peculiare eſt, non committi aliquem defectum contra regulas ſyllogiſmorum, ſed ſolùm peccatum committitur: quia licèt ſeruetur modus, & figura, non ſeruatur quòd debeat probari ignotum per id quod eſt notius, & omnes aliæ fallaciæ in forma peccant, hæc ſola videtur in materia peccare: verùm dicitur fallacia: quia non probat ſicut probare debet: nā ſequitur in modo, & figura, Omne animal rationale dormit: Omnis homo eſt animal rationale: ergo Omnis homo dormit: & tamē eſt petitio principij. Ratio eſt: quia magis nota eſt cōcluſio, quā præmiſſa maior: nā prædicata accidētalia per prius de definito, quàm de definitione. Ideo magis notum eſt hominem dormire, quàm animal rationale dormire. E contra eſt, quādo eſt prędicatum quod eſſentialiter dicitur, quia per prius cōuenit definitioni quàm definito, vt eſſe diſciplinabile: quia licèt ſit propriū accidens, tamen fluit ab eſſentia, & ſic eſſentialiter dicitur de animali rationali, quæ eſt eſſentia hominis, per prius, quàm dicatur de homine.

Prædicata accidētalia magis de definito quā de definitione.

CAP. XI.

De fallacia conſequentis.

Fallacia cō ſequentis.

HEC FALLACIA cōſtat ex eo, quod quis putat: quia ſi aliquid ſequitur ex aliquo, fiat ſimiliter ecōuerſo: vt quia ſequitur, Homo eſt, ergo Animal eſt: ſic etiam ſequatur ecōtra, Animal eſt: ergo Homo eſt: vel ſic, quia ſequitur, Non eſt animal: ergo Non eſt homo, putet ſic ſequi: Non eſt homo: ergo non eſt animal: vel ſic, Homo currit: ergo Homo mouetur, putet etiam ſequi: Homo mouetur: ergo Homo currit.

¶ Contingit hæc fallacia in multis modis argumentandi: maximè quia quis putat in bona cōſequentia, quòd oppoſitum antecedētis inferat oppoſitum conſequentis: nam licèt ſit verum, quòd oppoſitum conſequentis inferat oppoſitum antecedentis, (vt dictum eſt quando de cōſequentiis agebamus) non tamen oppoſitū antecedentis infert oppoſitum conſequētis: nam licèt ſequatur, Homo currit, ergo Homo mouetur,

uetur, & Nullus homo mouetur, ergo Nullus homo currit: non sequitur, Nullus homo currit: ergo Nullus homo mouetur: est fallacia cõsequentis. Et tandem contingit, quando quis argumentatur à toto vniuersali non vniuersaliter accepto ad partem ipsi subiectam: vt Animal est: ergo Homo est. Aut à parte ad totum vniuersaliter sumptum. Homo est: ergo Omne animal est. Item, à parte vna, vel non ab omnibus in quantitate ad totum in quantitate: vt, Homo currit: ergo Omnis homo currit. Item, quando negatiuè à toto integrali ad singulas partes: vt, Non est domus: ergo non est tectum: aut affirmatiuè, ab aliqua partium ad totum. Est fundamentum: ergo domus Item, quando in communiter accidentibus, à priori ad posterius: vt, Floruit: ergo habuit fructum. Vel negatiuè, à posteriori ad prius. Nõ peperit: ergo nõ concepit. Et quando in oppositis mala fiunt argumenta, à negatione ad affirmationem: vt, Non est album: ergo est nigrũ. Et à maiori affirmatiuè. Vt Rex potest debellare ciuitatem: ergo & Dux poterit. Et quando à minori negatiuè. Non potest miles: ergo nec Rex poterit. Et quando ab authoritate negatiuè. Aristote. non dixit hoc: ergo non est dicendum. In omnibus istis modis committitur fallacia, quæ consequentis vocatur.

CAP. XII.

De fallacia secundùm non causam vt causam.

Fallacia secũdum non causam vt causam.

ISTA CONTINGIT, quando inter præmissas, quæ solent esse causa conclusionis, ponitur aliqua propositio, quæ nihil operatur ad conclusionẽ, & non est causa, & videtur esse: vt siquis petat, nunquid anima, & vita sint idem? fiat argumentum. Anima, & vita sunt idem, & mors, & vita sunt contraria, & generatio, & corruptio sunt contraria, sed mors est corruptio: ergo vita est generatio: ergo viuere est generari, quod est impossibile: quia qui viuit non generatur, sed genitus est, consequens est falsum: ergo antecedens: ergo illud, anima, & vita sunt idem est falsum: hic est defectus, quòd non sequitur: si conclusio est falsa, ꝙ illa præmissa sit falsa, quia illa non est causa conclusionis: quia etiam ipsa seclusa posset sequi: ob id ex eo quòd conclusio sit falsa, non potest ostendi illam esse falsam, anima, & vita sunt idẽ: quia non sequitur ex ea, sed posset ista inferri: ergo ista mors, & vita sunt contraria est falsa: quia ex ista sequitur conclusio falsa: nam mors & vita non sunt contraria, sed solum priuatiuè opposita: ob id est fallacia ponendo pro causa, quod non erat causa.

CAP. XIII.

De fallacia quando plures interrogationes vt vna.

LICET idem sint secundum rei veritatem, enũciatio, propositio, interrogatio, & conclusio, differunt quantũ ad hoc: quia enunciatio dicitur, quando simpliciter significat aliquid esse, vel non esse, vt Homo est animal. Et propositio dicitur, quando sumitur ad aliquid probandum. Interrogatio, quando sub dubitatione proponitur. Conclusio dicitur, quando ex alio, vel alijs infertur. Et sic sicut enunciatio est vna, vel plures, sic interrogatio, propositio, & conclusio. Enunciatio vna dicitur, quando vnũ de vno. Vt Homo est animal, vel Homo est doctus. Enunciatio plures dicitur, quando plura de vno. Vt Petrus est musicus, & dialecticus, Vel vnum de pluribus. Vt, Petrus & Paulus sunt Theologi.

Quid enunciatio. *Quid propositio.* *Quid interrogatio.* *Quid conclusio.*

¶ Est tamen considerandum, quando plura prędicantur de vno, si illa faciunt vnum de per se, dicitur enunciatio vna: vt, Homo est animal rationale: quia animal, & rationale vnum faciũt: si tamen illa plura vnum faciant de per accidẽs, vocatur enunciatio plures. Vt ista, Petrus est homo albus.

Notãdum.

¶ Ad propositũ ergo. Ista fallacia prouenit ex eo, ꝙ ad interrogationem quæ est plures, datur vna respõsio. Exempli causa, si quis interroget, Vtrùm homo, & asinus sint animal rationale? si quis respondeat ꝙ sic: ergo asinus est animal rationale: si dicat quod non, ergo homo nõ est rationale, fallacia prouenit, quia ad interrogationem vt plures, solutio est vt vna. Deberent dari plures responsiones dicendo: homo est rationalis, & asinus est irrationalis. Vt si quis dicat. Putas ne tu es homo, & asinus? si respondet quòd non: ergo non es homo: si respondeat ꝙ sic, ergo es asinus.

¶ Etiam contingit paralogismus, quãdo plura subij-

subijciuntur, vel prædicantur in plurali numero: sicut, Putas ne mel, & fel sunt dulcia? si dicatur quòd non, concluditur: ergo mel dulce nõ est: si sic: ergo fel dulce est. In istis est fallacia, quia vbi intertogationes sunt plures, plures oporter sint responsiones.

Arist. primo Elencho capit. 5. per totum.

¶ Sed tamen pro complemento Elēchorum solet poni, quomodo omnes fallaciæ reducuntur ad ignorantiam Elenchi, vt Aristot. probare cõtendit. Nam nulla est fallacia: quæ nõ peccet in aliqua particula posita in definitione Elenchi. Nam vel erit contra particulam ad idem, vel secundùm idem, similiter, vel per idem tempus.

¶ Primò fallacia æquiuocationis, & amphibologiæ, & figuræ dictionis, ideo fallacia est: quia syllogismus non constituitur ex eis, quæ sunt eadem secundùm rem, & vocem simul. Nam licet in æquiuocatione, & amphibologia eadem fit vox, non tamen eadem res. In figura dictionis non est eadem vox, & in fallacia compositionis, & accentus, nec identitas rei, neque vocis: ob id peccatur contra verum Elēchum, qui requirit vocis, & rei identitatem.

¶ De fallacijs extra dictionem, quæ accidentis est, peccant contra verum Elēchum: quia in tali, extremitates sic vniuntur inter se, vt non sic cum medio: vt animal est album: Coruus animal est: ergo Coruus est albus: ob id non dicitur secundùm idem album de animali, & de coruo.

¶ In fallacia petitionis principij, & non causæ vt causa, fit contra Elenchum: quia qnod primum est, vel medium, non debet connumerari in secundis: vel quia boni Elenchi est conditio, quòd à notioribus fiat processus: & etiã est conditio, vt conclusio procedat à præmissis tanquam à causa.

¶ Fallacia secundùm quid reducitur, quia in illis non est affirmatio, & negatio eiusdem de eodem: neque in eis sequitur conclusio de necessitate. Et sic etiam fallacia consequentis, quia nõ rectè ex opposito antecedentis infertur oppositum consequentis. Item interrogationes plures, &c. Quia propositio plures non est propositio, & tamen in bono elencho oportet sit propositio vna, & non quæ sit plures. Et tandem fallacia quæcunque sit, peccabit, vel quia non seruatur idem, vel secundùm idem, vel similiter, vel per idem tempus.

¶ Modus soluendi paralogismos, quando ab æquiuocatione, amphibologia, compositione, vel diuisione, accentu, & si quod sumptum sit multiplex, oportet distinguere priùs: & non procedet paralogismus in fallacijs, quę sunt per accidens, & secundùm quid, & per ignorãtiam elenchi, & per consequens, & nõ causam vt causam, & plures interrogationes vt vnã: oportet negare consequentiam, & dare rationem quare negetur.

¶ Fallaciæ.

¶ In dictione.

AEquiuocationis.
Amphibologiæ.
Compositionis.
Diuisionis.
Accentus.
Figuræ dictionis.

¶ Extra dictionem.

Accidentis.
Secundùm quid, & simpliciter.
Ignorantia elenchi.
Petitio principij.
Consequentis.
Non causæ vt causa.
Secundùm plures interrogationes vt vna.

Finis Summularum.

SALMANTICAE,
In ædibus Dominici à Portonariis, Sacræ Catholicæ Maiestatis Typographi.
1569.

33

Petrus Chil

p. 35.